

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Dubium II. Quid agendum cum Conscientia speculativè dubia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

fuisse, nisi accedat alia præsumptio in oppositum, ita
Spoer n. 78. *Stoq.* l. 1 p. 5. n. 30. Universaliter autem
 definitur præsumptio ab *Eliz.* l. 7. q. 16. §. 1. probabilis
 conjectura ex certo signo proveniens, quæ alio non
 adducto pro veritate habetur: vide dicenda l. 4.
 à n. 1434.

DUBIUM II.

92

*Quid agendum cum Conscientia speculative
 dubia.*

94 ad 268

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in
 utramque partem probabiles, quæ reddunt
 hominem speculative dubium. Quæritur ergo hic,
 an & quomodo ex talibus possit formari Consci-
 entia practice certa.

Respondeo. Absque peccato licet sequi opinio-
 nem probabilem, etiam alienam, & minùs tutam,
 (hoc est, quæ minùs remota videatur ab omni spe-
 cie peccati, quàm altera) relictâ probabiliore & tu-
 tiore propriâ, seclusâ tamen omni injuriâ, & peri-
 culo proximi; & dummodo opinio, quæ eligitur,
 adhuc sit probabilis. Est communis Doctorum,
 quoscitat & sequitur *Laym.* & *Bonac. t. 2. d. 2. q. 4 p.*
 9. Ratio est, cum quia qui sequitur sententiam gravi
 autoritate, vel non levis momenti ratione
 nixam (hæc enim dicitur probabilis:) non agit
 temerè, sed prudenter, sequendo nimirum viro-
 rum prudentum, & artis peritorum consilium:
 tum quia esset onus intolerabile, multisque scrupu-
 lis expositum, in omni re examinare, quid sit pro-
 babilius & tutius.

Dixi in responsione, etiam alienam: quia pa-
 rum refert, quòd opposita sententia ipsi operanti
 videatur probabilior speculative: speculativum
 enim

" enim illud iudicium, eo ipso quod fortè incertum
 " & falsum sit, non debet esse regula operationis,
 " cùm operans aliam regulam, eamque certam ha-
 " beat, quam sequatur, scilicet hanc, quod in dubiis
 " quisque operari possit secundum sententiam, quam
 " viri docti ut probabilem & in praxi tutam, defen-
 " dunt. Neque tunc agit contra propriam conscien-
 " tiam, aut exponit se periculo peccandi formaliter.
 " *Atque hinc colligitur resolutio sequentium ca-*
 " *suum.*

443

" I. Confessarius, aut alius vir doctus, potest con-
 " sulenti respondere secundum probabilem aliorum
 " sententiam, si fortè ei hæc sit favorabilior, præter-
 " missâ etiam propriâ probabilior, & tutiore, Ita
 " *Sanch. Bon.* Ratio patet, quia ipse Confessarius po-
 " test eam prudenter agendo sequi: Etsi ad incon-
 " stantiæ notam fugiendam, expediat respondere
 " semper secundum eadem principia, ut monet
 " *Sanch. l. c. c. 19 Bec. n. 16.*

376

" II. Potest etiam vir talis consultus significare
 " consulenti, opinionem à quibusdam doctis tan-
 " quam probabilem defendi, quam proinde ipsi se-
 " qui liceat, quamvis ipse consultus eandem specula-
 " tivè falsam esse iudicet, & proinde in praxi ipse se-
 " qui non audeat. Ratio est, quia alter habet jus
 " sequendi sententiam probabilem, & hoc jus suum
 " illi indicare non prohibeor. *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 9.*
 " *Bonac. p. 9. n. 8.*

" II. Pœnitentem, qui secundum probabilem
 " opinionem operari vult, potest, imò, secundum
 " communem sententiam, debet Confessarius, &
 " quidem si proprius sit sive Parochus, sub mortali,
 " absolvere, licet ipse iudicet doctrinam illam esse
 " falsam: ideoque frustra remitteret ad alium Confes-
 " sarium, qui sit ejusdem sententiæ. Ratio est, quia
 rectè

rectè disposito non debet negari absolutio, *Azor.* ⁶⁶
Vasq. Sanch. Lay. n. 10. Additque *Dia. p. 2. t. 13. R.* ⁶⁶
 11. ex *Sanch. & Sancio*, peccare mortaliter, si no- ⁶⁶
 lit absolvere, quando de mortali confessio fit; ta- ⁶⁶
 met si non sit proprius ejus Confessarius. ⁶⁶

IV. Non sunt damnandi, qui adeunt varios Do- ⁶⁶ 301
 ctiores, donec unum reperiant faventem sibi: dum- ⁶⁶
 modo is prudens, ac pius, & non singularis habea- ⁶⁶
 tur. Ratio est, quia intendunt sequi opinionem ⁶⁶
 probabilem. Ita *Sanch. l. 1. c. 9 n. 24. Bonac. & alii* ⁶⁶
 contra *Navarrum*. ⁶⁶

V. Superiori præcipienti secundùm opinionem ⁶⁶ 432
 probabilem, subditus tenetur obedire, etiam contra ⁶⁶
 propriam probabiliorem ac tutiorem; v. g. si pau- ⁶⁶
 lulum ægrotus probabilius & tutius putes te tene- ⁶⁶
 ri ad jejunium, comedere tamen debes, sequendo ⁶⁶
 Superioris sententiam minùs tutam & probabi- ⁶⁶
 lem. Ratio, quia in dubio præsumitur pro Supe- ⁶⁶
 riore. *Lay. n. 11. & 12.* ⁶⁶

VI. Potest Advocatus suscipere patrocinium ⁶⁶ 293
 causæ probabilis, etiam si judicet contrariam probabi- ⁶⁶
 liorem, *Lay. Bon. n. 16.* Ratio, quia utraque pars ⁶⁶
 habet jus proferendi suas causas in judicio, vide in- ⁶⁶
 frà *l. 4. c. 3. dub. 3 Resp. 1.* ⁶⁶

Dixi 2. In responsione, *seclusa injuria*, quia si ⁶⁶ 457
 periculum sit, ne proximo fiat damnum aut inju- ⁶⁶
 ria, locum habet axioma: *In dubio tutior via* ⁶⁶
eligenda est. Unde resolvuntur hi Casus: ⁶⁶

I. In administratione Sacramentorum non ⁶⁶
 semper licet sequi sententias speculative probabi- ⁶⁶
 les, maximè circa valorem Sacramenti: sed quo- ⁶⁶
 ad ea, quæ à Ministro præstanda sunt, utendum est ⁶⁶
 sententiâ securiore, & materiâ ac formâ certâ, v. g. ⁶⁶
 in Baptismo. Ratio est, quia licet præcisè opera- ⁶⁶
 tionem spectando, Minister non peccaret sequendo ⁶⁶
 opinio-

“ opinionem probabilem, nec Sacramento irroga-
 “ ret irreverentiam, quia tamen effectus Sacramen-
 “ ti, ut remissio peccatorum, & infusio gratiæ de-
 “ penderet à vera materia & forma, graviter proximo
 “ noceret: ideoque peccaret, qui pro materia certa
 “ adhiberet dubiam. Excipitur tamen casus necessi-
 “ tatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris,
 “ potest præberi sub conditione, v. g. Baptismus mo-
 “ riture in aqua rosaceæ mixta, si naturalis desit:
 “ quia tum proximus juvari debet, ut potest: & ex
 “ duobus malis minus eligendum. Vid. *Laym. hic*, &
 “ *Suar. t. 4. d. 26. f. 6. Bec. c. 4. q. 9.*

“ II. Medicus & Chirurgus sequi debent tutio-
 “ ra & probabiliora, nec uti possunt v. g. explorandi
 “ gratiâ, medicamento probabili multoque minus
 “ dubio, si certum habeant, *Sanch. Bonac. l. c. Bald.*
 “ *de consc. dubi. vide infr. lib. 4. c. 3. dub. 9.*

“ Dixi; *si adhuc sit probabilis*: quia si probabi-
 “ litatem amiserit, ob aliquod decretum in contra-
 “ rium, vel gravem censuram, vel rationem gra-
 “ vem de novo inventam, quæ difficulter refutanda
 “ videatur, non habet locum responsio. *Vnde resol-
 “ vitur hic Casus.*

“ Non licet nunc absolvere pœnitentem absen-
 “ tem, etsi plures Doctores ante hac id senserint,
 “ horum enim sententia nunc est abolita, & proba-
 “ bilitatem, si quam habuit, amisit, præcipue ac-
 “ cedente decreto Clem. VII. *Bonac. l. c. n. 17.* &
 “ *alii communiter.*

A D D E N D A.

- 93 **E** *Sparsa* in Appendice ad quæst. de usu licito opi-
 nionis probabilis a. 240. verissimè dicit, contro-
 versiam illam, liceátne sequi sententiam probabi-
 lem

lem & minus tutam relictâ probabiliore & tutiore, esse difficillimam & abstrusissimam inter omnes quaestiones de moribus, seu speculativas seu practicas, nam supponit cognitionem speculativam materialium circa mores, & est universalissima regula circa omnes conclusiones practicas: similiter *Carden.* in 1. *Cris.* d. 56. n. 119. ait, materia de probabilitate res est obscura & valde Metaphysica, quæ multas subit reflexiones mentis: est præterea controversia illa celeberrima hoc tempore & summi momenti, ideoq; diligenter tractanda in utramque partem, cogarque præter morem & propositum esse longior, ad quod etiam permovit me comminatio *Elix.* putantis neminem posse esse in conscientia tutum, qui rationes à se per magnum tomum in folio allatas non expendisset, ideoque perlegi, ejusque postea adversarium *Teril.*, item *Carden. Moyam, Gonz.* ejus *Synopsin*, *Ebrent.* *Camargo*, aliosque plures, & nullum argumentum utriusque partis dissimulabo, ut expensis omnibus ferre possimus judicium de quaestione illa gravissima.

In hoc autem Dubio tantum agam de comparatione opinionis probabilis cum probabiliore, in sequente dicetur de comparatione probabilis & minus tutæ cum tutiore, ita enim etiam tractat *Busenbaum.*

Q. 15. Quanam propositiones circa materiam probabilitatis sint damnatae. R. Inter damnatas ab Alex. VII. hæc est 27. si liber sit alicujus junioris & 153 moderni, debet opinio censi probabilis, dum non constet rejectam esse à sede Apostolica tanquam improbabilem. Inter damnatas ab Inn. XI. hæc est 1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis

gravis damni incurrendi : hinc sententiā probabiliter tantum utendum non est, in collatione baptismi, Ordinis Sacerdotalis aut Episcopalis. 2. Probabiliter existimo Iudicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. 3. Generatim, dum probabilitate sive intrinsecā sive extrinsecā quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus. Inter damnatas ab Alex. VIII. hæc est 3. Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam. Quis sensus sit harum propositionum & damnationis earundem, dicetur per decursum.

- 95 Q. 16. Quid & quotuplex sit opinio. R. §. 1. Opinio in genere, prout complectitur etiam fidem humanam, secundum S. Bern. de confid. l. 5. c. 2., est quasi pro vero habere, quod falsum esse nescias & c. 3. ait, est assensus verisimilis, id est, judicium incertum nitens motivo fallibili, vel infallibili quidem, attamen non cognito ut tali, sed cognito tantummodo fallibili: S. Tb. I. p. q. 79. a. 9. ad 4. & 2. 2. q. 1. a. 4. dicit esse actum intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis cum formidine alterius: circa quem actum ejusque formidinem videri possunt multa acutè disputata apud Eliz. in app. q. 6. & 7, item apud Teril. in Reg. q. 34. ubi in multis arguit Elizaldum: sufficit hic scire, quod formido illa non semper sit actualis sed quandoque tantum radicalis: si autem sit actualis, vel est actus reflexus, quo cognoscimus nos per actum nostrum exponi periculo errandi, vel est ipsummet judicium ex suo modo tendendi propter motivum fallibile non adhærens firmè objecto, sicuti è contrà firmitas scientiæ est ipse actus scientificus ex suo modo tendendi propter motivum infallibile firmiter adhærens objecto: illud autem motivum dicitur fallibile, quod per

per se cum objecto asserto connectitur, absolute tamen separari potest; quod si separari non possit, erit infallibile.

§. II. Opinio alia est probabilis, alia improbabilis; alia speculativa, alia practica, de quibus in qq. seq. 96

Q. 17. *An aliqua opinio possit esse actus prudens.* 97

R. Affirmative, nempe illa, quæ probabilis est, sive, quæ nititur motivo gravi: è contra opiniones improbabiles sunt imprudentes. Non omnem opinionem esse imprudentem, insinuat ab *Apost.* ad Rom. 14. v. 5. *Vnusquisque in suo sensu abundet*, hoc enim non fit, nisi opinando: Similiter *S. Petrus* Act. 2. Usus est argumento tantum probabili, dicens Apostolos non esse ebrios, eò quod esset prius hora diei tertia: Docet idem expressè *S. Th.* 1.2. q. 57. a. 4. ad 2. dicens prudentiam esse etiam in parte opinativa animæ. Denique actus tantum probabiles sapissime in practicis & speculativis habuerunt ac in suis libris consignarunt SS. PP. omnes, *S. Th.* 98 alique, uti patet legenti. Ratio autem positiva responsionis est, 1. Quia aliquod iudicium distinctum à fide divina est imperabile à prudentia, sed hoc non est iudicium scientificum, hoc enim non indiget imperio, cum ad illud necessitetur intellectus, ergo est iudicium probabile seu opinativum, ergo opinio potest imperari à prudentia, & consequenter potest esse actus prudens. 2. Prudentia dicat filio, ut honoret hunc hominem, de quo dubitare non audeat, quin sit suus pater, quamvis fortè reipsa non sit: item dicat iudici, ut iudicet hunc hominem esse nocentem, quia quamvis fortè sit innocens, tamen per tres testes, qui deposuerunt de visu, probatus est nocens &c. ergo. 3. Nemo dicet, quod iudicium nitens motivo gravi & plerumque vero sit imprudentes,

dens, licet sit tantum opinativum. Videri potest *Ter-
ril.* in Reg. q. 41., ubi rem hanc demonstrat contra
Sinnichium & Eliq.

99 *Obji. 1. S. Aug.* in Ench. c. 27. ait, *anima ra-
tionalis, quantum potest, devitat errorem*, sed qui
opinatur, non devitat errorem, quantum potest,
posset enim suspendere iudicium, ergo qui opinatur,
non agit secundum animam rationalem, ergo nec
prudenter: hinc idem *S. Doctor* l. de util. cred. c. 11.
ait, *tria sunt veluti finitima sibi in animis homi-
num, distinctione dignissima, intelligere, credere,
opinari, quæ si per se ipsa considerentur, primum sine
vitio est, secundum aliquando in vitio, tertium
nunquam sine vitio*: Similiter *S. Tb.* de veritate q.
18. a. 6., *quandocumque intellectus movetur ab ali-
quo fallibili signo, est aliqua inordinatio in ipso, sive
perfectè sive imperfectè moveatur*: Consonat *S. Bern.*
de confid. l. 5. c. 3. *Opinio, quæ habet assertionem, te-
meraria est.* *R. S. Aug.* in primo loco vult ani-
mam rationalem devitare errorem quantum potest,
si certò haberi possit veritas, ubi autem certò haberi
non potest, melius est ei opinari ex gravi motivo, li-
cèt per accidens quandoque erret, quàm suspendere
omne iudicium, uti n. 705. dicitur: in altero, per
tò opinari, intelligit, putare se scire esse certum,
quod tamen est incertum, uti ex contextu aliisque
locis *S. Aug.* ostendunt *Conz* diss. 1. n. 2. & *Ess.* in
App. a. 21. speciatim de util. credendi c. 11. ubi dicit,
unum genus hominum esse *opinativum, id est, eo-
rum, inquit, qui se scire arbitrantur, quod nesciunt*:
& in eodem sensu dici solet, quòd sapiens non opine-
tur. *S. Tb.* dicit opinionem esse inordinationem,
quia est imperfectio & in pœnam peccati, hinc pu-
tat nos in statu innocentiae non fuisse opinaturos.
S. Bern. loquitur de opinione, quæ est sine rationa-
bili

bili fundamento, uti ex contextu ostendit *Carden.*
 in 1. Cris. d. 56. à n. 202. *Instat Camargo* p. 111.
 cont. 8. à n. 15. Nullus errans est sapiens, ergo nullus
 error potest esse prudens. *R.* n. ant, nam si nullus
 errans est sapiens, ergo vel *S. Hier.* vel *S. Aug.*;
 Item, vel *S. Tb.* vel *S. Bonav.* non fuit sapiens, quia
 hi vel illi errarunt, uti constabit ex dicendis n. 719.
 & 722. Item *S. Aug.* non fuit sapiens ante vel post
 libros Retractationū, quia opposita docuit; Item, vel
 schola Thomistarum vel schola Scotistarum non est
 sapiens, quia alterutra errat in sententiis oppositis,
 etiam circa moralia. Imò *Camargo* ipse per decur-
 sum sæpe vocat defensores Probabilissimi viros sa-
 pientissimos, & tamen sapissime dicit illos in eo er-
 rare. Itaque cum errore invincibili stat prudentia,
 & consequenter sapientia, de qua hic debet esse ser-
 mo. Vide dicenda n. 709.

Obj. 2. Actus prudentiæ est actus virtutis intel- 100
 lectualis, quæ semper dicit verum, sed iudicium
 probabile non semper est verum, ergo non est actus
 virtutis prudentiæ. *R.* Actus prudentiæ elicited &
 immediatus, est actus virtutis, quæ semper dicit ve-
 rum, c. actus imperatus à prudentia, qui dicitur
 actus mediatu prudentiæ, n. maj., iudicium au-
 tem probabile tantum imperatur à prudentia actua-
 li, & mediatè tantum pendet ab habitu prudentiæ:
 sic, prudentia actualis imperat Judici, ut innocen-
 tem iudicet nocentem, si probatus sit nocens; item,
 ut unumquemque iudicet probum, si non sit pro-
 batus improbus &c. hæc iudicia, quibus hic homo
 iudicatur nocens vel probus, imperantur à pruden-
 tia, sed immediatè eliciuntur ab habitu opinionis,
 possuntque esse falsa, & tamen sunt prudentissima: è
 contrà hi actus iudicandum est secundum allegata &
 probata, habendus est innocens, qui non est probatus
 nocens,

nocens, sunt actus immediati prudentiæ, qui ab habitu prudentiæ eliciuntur, suntque semper veri.

- 101 *Inst. I.* Omnis actus prudentiæ etiam imperatus magis se habet ad verum quàm ad falsum, prudentia enim ab *Arist.* 6. Eth. c. 5. definitur habitus cum vera ratione activus, & ideo consultationes sunt prudentes, quia in veritatem inquirunt, sed opinio habet se æqualiter ad verum & falsum, ergo opinio non est actus prudentiæ nequidè imperatus. *R.* Omnis actus prudentiæ etiam imperatus magis se habet ad verum in se, quàm ad falsum in se, n. magis se habet ad verum saltem apparens, quàm ad falsum, c, & similiter dist. min. n. conseq. nam omnis opinio est assensus, quem quis putat verum & non falsum, quia impossibile est assentiri, nisi moveat veritas saltem apparens & apprehensa, ergo omnis opinio est ad solum verum, uti optimè *Teril.* q. 24. à n. 12. & iterum q. 36., licet enim propositiones sint contradictoriæ, & una certò sit falsa, tamen motivum affirmationis est apparentia veri & non falsi, ipsaque affirmatio est assensus ad verum apparens & non ad falsum; similiter motivum negationis est apparentia veri in opposito, & ipsa negatio est recessus à falso & accessus ad solum verum oppositum, ergo omnis probabilitas habet se magis ad verum quàm ad falsum: vide dicenda n. 357. & 358.

- 102 *Inst. II.* Opus externum imperatum ab arte non est artificiosum, si in illo materialiter, quamvis invincibiliter, erretur, ergo similiter de opere interno à prudentia imperato, ita *Eliz. R.* n. conseq. disparitatem dat *S. Tb.* 1. 2. q. 57. a. 5. ad 1. *bonum artis consideratur, non in ipso artifice sed magis in ipso artificiato, cum ars sit ratio recta factibilium, factio enim in exteriorem materiam transiens non est perfectio facientis sed facti*, consequenter cum mea existimatio, licet invincibiliter erronea, non immutetur

mutet objectum in se, etiam non potest facere, ut objectum ex errore factum sit artificiatum: è contrà prudentiæ bonum attenditur in ipso agente, cuius perfectio est ipsum agere, est enim prudentia declaratio agibilium, ergo si prudentia imperet actum, qui invincibiliter putatur verus, licet erreretur materialiter, habetur finis prudentiæ, qui est, ex parte subjecti rectè agere; & constant hæc etiam ex dictis à n. 14, ubi ostendimus actum bonum posse dirigi per ignorantiam vel errorem invincibilem: n. autem 706. etiam probabitur, quòd actus probabilis falsus sit perfectio intellectûs. Vide etiam dicta n. 99. in fine.

Q. 18. Quid sit opinio probabilis. R. Varii variè 103
definiunt, uti videri potest apud Moyam de op.
prob. q. 1.

§. I. Certum est per probabile hîc non debere intelligi omne illud, quod habet qualemcumque speciem veritatis, secundum illud Ciceronis, *nihil est tam improbabile, quod dicendo non fiat probabile*, nam hoc probabile idem significat, quod in specie seu eminentiè verum, licet agnoscatur esse falsum; per probabile autem nostrum intelligitur aliquid, quod ab intellectu est approbabile tanquam verum: è contrà admitti debet, quòd falsum possit esse probabile, uti à n. 237. dicitur, hinc ex Arist. est commune adagium, multa falsa esse probabiliora veris.

§. II. Et 17. dicit probabile esse, quod plerumque 104
contingit, ad quod putat sufficere, quòd pluries cum vero quàm cum falso connectatur, alioquin, inquit l. 8. q. 8. §. 1. si ex centenîs sexaginta sint suspendendi, quadraginta liberandi, probabile esset Petrum ex illis centenîs unum, esse liberandum. *Constrà* est, nam ad probabile non requiri, ut plerumque contingat, patebit ex n. 105., & ideo Terit. in Reg. q.

37. admittit posse esse probabile aut saltem probabili proximum, quod iste Petrus sit liberandus: quando autem *Arist.* innuit probabile esse, quod sit ut plurimum, sensus est, si aliquid plerumque contingat, inde haberi prudens motivum ad probabiliter judicandum, quod etiam jam contigerit, secundum illud, *ex communiter contingentibus est prudens præsumptio*. Videri potest *Esp* in app. à n. 89.

105

§. III. Idem *Eliz.* l. 2. q. 16. tria requirit ad opinionem probabilem, nempe ut objectum sit contingens; ut ferè semper contingat; ut medium, quo probatur, sit universalius objecto probato: hanc doctrinam bene rejicit *Teril.* suprà, nam dicuntur multa probabiliter circa Deum, qui est objectum necessarium, & multa certò circa creaturas, quæ sunt objectum contingens; deinde utraque pars contradictionis sæpe est probabilis, uti à n. 237. dicetur, & tamen utraque non ferè semper contingit; similiter probabile est prædestinationem ad gloriam fieri ante prævisa merita, & tamen vel nunquam vel semper ita contingit: denique si dicam, *omnes matres hujus urbis amant filios, sed omnes fœminæ hujus urbis sunt matres, ergo*: hic medium, quod est, *matres hujus urbis*, non est universalius quàm probatum, quod est, *omnes fœminæ hujus urbis amant filios*.

106

§. IV. *Caram.* dicit opinionem probabilem esse, quæ habet rationes pro & contra se: *Contrà* est, rationes pro una parte, possunt eam facere probabilem, etiam si pro altera nullæ occurrant rationes, nam si aliqui mihi dicant Petrum esse domi, id erit mihi probabile, quamvis nemo sit, qui dicat oppositum, neque mihi occurrat ratio negandi.

107

§. V. *Gonet.* dicit opinionem probabilem esse assensum, qui nititur motivo fallibili sive incerto: *Contrà* est, ergo omnis hæresis & quivis assensus imprudens erit opinio probabilis.

§. VI.

§. VI. Opinio probabilis est iudicium incertum nitens motivo absolute & respectivè gravi, ita *Lay. Sanch. Esp. Fabr. Teril.* q. 23, aliique communissimè, & satis colligitur ex dictis. Dicitur autem 1. *Iudicium incertum*, id est, nec certò verum nec certò falsum. 2. *Nitens motivo*, nam si opinio pro se non habeat ullum motivum, quamvis etiam contra se nullum habeat (utì hæc, *stella sunt pares*) reipsa non erit probabilis, nisi negativè, id est, non probabilis, uti rectè evincit *Teril.* q. 28. contra *Elix.* 3. *Motivo gravi*, id est, magni momenti, quod, per se loquendo, aptum sit virum prudentem determinare ad assensum; five, cui, si quis assentiatur, iudicio prudentum non mereatur reprehensionem. 4. *Absolute*, id est, secundum se *gravi* & non tantum ex accidente, v. g. ex vehemente passione, ex pertinacia, ex inordinatione affectus, ex negligentia inquirendi verum. 5. *Et respectivè gravi*, id est, quamvis attendantur etiam opposita motiva; si enim hæc fuerint certa, motivum his oppositum non erit respectivè grave sed elidetur, utì rectè *Teril.* q. 26., quando enim hoc motivum est certum, intellectus prudentis hominis non potest impelli vel sollicitari ad oppositum, & ita nulla hæresis est probabilis, quamvis enim pro hac sæpe sint difficillima argumenta, quæ ideo etiam aliquo sensu dici possint gravissima, tamen eliduntur per motivum oppositum fidei, quod est certissimum: Unde ad veram probabilitatem secundum omnes requiritur, ut neque Sacra Scripturæ, neque traditioni, neque communi PP. Sententiæ, neque rationi certæ adversetur, imò neque communibus Theologorum placitis, nisi horum auctoritatem refringant novæ & majoris momenti rationes.

§. VII. *Obj.* Motivum opinionis probabilis, 109

D 3

vel

§. VI.

vel debet esse grave respectu omnium intellectuum, vel respectu aliquorum tantum: non respectu omnium, quia quod est grave respectu imperitorum, sæpe non est grave respectu peritorum. Nec aliquorum tantum, hi enim deberent esse periti, ergo sensus erit, respectu habentium auctoritatem, adeoque omnis probabilitas erit tantum extrinseca, ita *Eliz.* *R.* Intelligi respectu peritorum, non quod ad assensum moveat eorum auctoritas, sed quia movet aliquid, aptum movere peritum, id est, hominem aptè dispositum ad materiam illam intelligendam, juxta statum ipsius materiæ & conditionem imbecillitatis humanæ.

110 *Inst.* I. Saltem in expositione motivi gravis recurritur ad homines prudentes, prudens autem dicitur, qui non movetur levi sed tantum gravi motivo, ergo fit circulus. *R.* Per prudentes hic intelliguntur periti, sive aptè dispositi ad intelligendum, nec assueti ferre sententiam, nisi omnibus utrimque consideratis, in qua explicatione nullus fit circulus. Videri potest *Teril.* q. 23. & 24.

111 *Inst.* II. Ignotum est nobis, quinam sint periti, ergo semper ignotum erit, quodnam motivum sit grave, & consequenter quænam opinio sit verè probabilis. *R.* n. antec., alioquin *Tob.* 4. v. 19. frustra diceretur, *Consilium semper à sapiente exquire*; itaque periti judicantur *S. Th.* *Scot.* *S. Bonav.* *S. Anton.* *Caj.* *Nav.* *Suar.* aliique similes; item alii, quos communis persuasio reputat, aut experientia probat peritos in hac vel illa materia, quam profitentur, cuique studuerunt, vel quam bene tractarunt.

112 *Inferes*, probabilitatem sic posse definiri, quod sit fallibilis & magna apparentia veritatis circa aliquod objectum.

113 *Q. 19. Quotuplex sit opinio probabilis.* *R.* Multiplex, nam §. I.

§. I. Alia est probabilis ab intrinseco, cujus motivum consistit in ratione gravi, quæ rei ipsi inest, sive ex re ipsa petitur: alia ab extrinseco, cujus motivum est auctoritas gravis ita sentientium & dicentium, quæ auctoritas consistit præcipuè in peritia, probitate, sapientia & veracitate: hæc tamen auctoritas non movet, nisi in quantum præsumitur cum hac esse conjunctam etiam rationem sive probabilitatem intrinsecam, quia nempe præsumimus viros sapientes non dicere aliquid sine ratione, unde optimè dicit *S. Aug. Epist. 19. alios* (libros præter scripturam) *ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinæque polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita sentiunt sed quia mihi vel per illos auctores Canonicos vel probabili ratione, quod à vero non abhorreant, persuadere potuerunt* Probabilia ab extrinseco definiuntur ab *Arist. in Topic. l. i. c. i. Quæ videntur omnibus vel plerisque vel sapientibus, atque his vel omnibus vel plerisque vel maximè notis*, de qua definitione videri potest *Ess. in App. a. 99. & seqq & dicetur n. 159* Hic advertenda sunt duo, II4
inprimis ut aliquid sit probabile ex auctoritate, debere manere incertum, & per assertionem multorum non fieri certum, uti certum fit Romam dari, ideoque non manet nobis tantum probabile: deinde ut sciamus, quis hic censerì debeat sapiens necne, attendendam esse famam publicam vel experientiam, sic enim uti antè insinuatum est, aliqui omnium confessione sunt sapientes, uti *S. Aug. S. Th. Scot.*; Alii per experientiam, ex modo, quo res tractant, vel de eis discurrunt, vel consilia dant pro praxi, uti *Suar. Sanch. Lugo &c.* quandonam verò auctores dicantur omni exceptione majores, explicabitur à n. 160. ubi plura dicentur de auctoritate extrinseca, & etiam exponetur, quinam dicendi sint meri summistæ.

§. II. Alia dicitur speculativè tantùm probabilis, alia etiam practicè; quam divisionem varii variè explicant, uti videre est apud *Moyam* de op. prob. q. 2., nam aliqui vocant speculativè probabilem, quæ objectum tantùm considerat non referendo ad praxin, uti si dicam, valet baptismus in aqua rosacea; quæ autem dicit licere saltem in necessitate baptizare in aqua rosacea, est practicè probabilis: alii vocant speculativè tantùm probabilem, quæ licitè redigi non potest ad praxin, sic potest mihi esse speculativè probabile, quòd animal à longè se movens sit fera, non ideo tamen est practicè probabile, quia mihi licitum non est in illud jaculari: alii dicunt illam speculativè probabilem, quæ absolute per nos reduci non potest ad praxin, uti hæc, globus terræ potest loco moveri; si autem simul ad praxin reduci possit, dicetur simul nobis practicè probabilis: alii cum *Moya* eam vocant speculativè tantùm probabilem, quæ asserit aliquid licere, præscindendo à circumstantiis personæ, loci, temporis &c. uti si dicam, licitum est pingere; practicè probabilem vocant, quæ dicit aliquid alicui hic & nunc licere v. g. quia servile non est, hinc mihi licitum est hoc etiam festo die pingere: alii dicunt illam esse tantùm speculativè probabilem, quæ est de objecto secundùm se licito, quia tamen non potest ad praxin deduci, quin accedat aliqua circumstantia illicita, hinc non erit practicè probabilis, uti secundùm *Terill.* si dicam, licitum est secundùm se attingere corpus alienum nudum, id enim licitè faciunt Chirurghi, ut in necessitate medeantur, quia tamen ordinariè non fit ejusmodi tactus, quin in tangente suboriantur pravæ commotiones & adsit periculum consensûs in delectationem veneream, hinc ordinariè non est practicè probabile, quòd licitum sit

fit attingere corpus alienum nudum: denique recentiores, ut has omnes explicationes concilient, dicunt illam esse speculative tantum probabilem, quæ vel de praxi nihil enunciat, vel tantum procedit habitâ ratione principii universalis, non consideratis illis, quæ cum praxi communiter conjunguntur; è contrâ dicunt illam esse etiam practice probabilem, quæ enunciat licitam esse praxin post omnia considerata, quæ in praxi apta sunt contingere: & cum his communiter loquemur.

§. III. Alia dicitur probabilis quoad se, alia 116 quoad nos: probabilis quoad se est, quæ à parte rei nititur motivo gravi, licet fortè ejus gravitas à nobis non agnoscatur; probabilis quoad nos, quæ invincibiliter à nobis judicatur niti motivo gravi, quamvis reipsa grave non sit, ideoque opinio talis, quæ reipsa non nititur motivo gravi existente sed tantum præsumpto vel existimato, licet secundum se non sit reipsa probabilis, tamen respectivè ad intellectum nostrum ita dispositum censetur probabilis. Opinio probabilis quoad nos subdividitur in certò, probabiliter, tenuiter & dubiè probabilem, uti dicitur à n. 119.

Q. 20. *An omnis opinio speculative probabilis, etiam sit practice talis.* R. Negative cum Carden. in 1. Crisi d. 14. c. 2. & d. 56. c. 3. contra Caram. J. Sanch. F. Lugo & alios, Ratio est, quia potest dari actio alioqui licita, quæ in praxi exerceri non possit absque circumstantia scandali aut irreverentiæ, vel absque periculo peccandi aut damni proximo causandi, uti constat in exemplis n. 115. allatis aliisque similibus, sic enim etiam speculative probabile est consecratione in pane siligineo esse validam, tamen non est probabile practice, quia probabile non est, quòd liceat in pane siligineo consecrare.

118 *Respondet* Caramuel, si in praxi addatur nova circumstantia, quæ non fuerit considerata in speculatione, fore casum diversum, circumstantia enim nova mutat casum: *Contrà* est, manet hoc, quod praxis possit superaddere circumstantiam non consideratam à speculatione, & ideo opinio non sit practice probabilis, quamvis fuerit talis speculative; patetque etiam in hoc exemplo, nam si à superiore mihi prohiberetur usus alicujus sententiæ probabilis, illa respectu mei maneret speculative probabilis, non tamen practice: videri tamen potest *Illf. t. 1. d. 1. n. 69.* non malè explicans Auctorum aliorum sententiam.

119 *Q. 21. Quanam opiniones dicantur certò, probabiliter, tenuiter, dubiè probabiles, R.* Certò probabiles dicuntur, quarum probabilitas certò nobis innotescit; tantùm probabiliter probabiles sunt, quarum probabilitas innotescit tantùm probabiliter; tenuiter probabiles sunt, quæ nituntur motivo ita levi, ut non mereatur assensum viri prudentis; dubiè probabiles sunt, de quarum probabilitate est prudens dubium: quæ omnia declarari possunt hoc modo.

120 §. I. Certò probabilis est opinio, quæ de facto viget inter auctores, quamque Ecclesia tolerat, nec sapientes improbant: si tamen alicui contra eam occurrerent novæ & gravissimæ rationes, desineret respectu ipsius esse certò probabilis,

121 §. II. Si sciam opinionem aliquam esse communem Theologorum, vel doceri à *S. Th.* & ejus schola, tunc est mihi certò probabilis: è contrà si vir magnæ auctoritatis dicat opinionem aliquam esse communem, vel à *S. Th.* & Thomistis doceri, poterò tantùm probabiliter judicare esse probabilem, non ero tamen de hoc certus, quia illius unius dictum non reddit me certum, quod ita sit, nisi aliunde

de scirem ab eo inspectos esse auctores, de quibus testatur, & sufficienter intellectos.

§. III. Opinio, quæ ab omnibus communiter 122
asseritur esse probabilis, etiam est certò talis, licet
fortè alicui, qui rationes non expendit, videatur
esse falsa: item certò probabilis est, quam omnibus
diligenter expensis absolutè tenent ut veram quin-
que aut sex Theologi probitate, judicio & scientiâ
præstantes, si de probabilitate non dubitent, etiam si
alii communis rejiciant ut falsam, si enim isti prio-
res ita absolutè teneant, dubitari non potest, quin
habeat rationem gravem.

§. IV. Non ideo præcisè debet opinio censeri 123
probabilis, quòd doceatur ab uno auctore impresso,
ut à n. 153. dicitur: neque ideo præcisè, quòd do-
ceatur etiam à multis, & non sit damnata ab Eccle-
sia ut dicitur à n. 136.

§. V. Illa opinio est viro probo & docto certò 124
probabilis, quam ipse scit se diligenter discussisse, &
experitur se sine passione vel inordinato affectu ob
rationes graves tenere ut veram.

§. VI. Certum videtur dari posse opiniones tan- 125
tùm probabiliter probabiles, ut evincit *Teril.* in
Reg. q. 32. contra *Eliz.* in app. q. 4., nam 1. proba-
bilitas opinionis est objectum indifferens, ut sciatur
vel ignoretur, non aliter ac quævis alia veritas, er-
go etiam est indifferens, ut tantùm probabiliter co-
gnoscat. 2. licet certus sim opinionem, quam *S. Th.*
& Thomistæ docent, esse certò probabilem, ta-
men si certus non sim, sed tantùm à viro Theologo
audiam aliquam opinionem esse *D. Th.* & Thomi-
starum, tantùm probabiliter cognoscam probabilita-
tem illius opinionis, ideoque erit mihi tantùm pro-
babiliter probabilis. 3. Opiniones, quas aliqui ne-
gant, alii affirmant esse certò probabiles, non sunt
certò

certò probabiles, neque etiam sunt certò, sed tantum probabiliter improbables, propter auctoritatem & motiva negantium, manent tamen etiam propter auctoritatem & motiva affirmantium probabiliter probabiles, falsum enim est, quòd motiva tum se elidant, uti intelligetur ex dicendis à n. 261.

§. VII. Opiniones tenuiter probabiles habent motivum, sed ita leve, ut censeatur imprudens, qui illi assentitur, ideoque rectè notat *Carden.* in 2. crisi diff. 4. n. 16. duos illos terminos, *tenuis probabilitas*, esse veluti oppositos, nam *Tò probabilitas*, simpliciter & absolute, dicit habere grave fundamentum, *Tò tenuis* autem hoc tollit, sicuti quando dico aliquem esse tenuiter prudentem, significo non esse absolute prudentem, sed habere parum prudentiæ seu defectum illius, possunt enim ejusmodi termini sumi æquivocè pro re vera & apparente, gravi & levi: inde infert *Carden.* n. 23. sententiam oppositam opinioni tenuiter probabili communiter esse moraliter certam aut ferè certam, quia cum communiter occurrant rationes pro & contrà, si ratio pro hac sit tenuis, erit pro illa tantò fortior, adeoque accedet ad certitudinem.

§. VIII. Opinio tum est dubiè probabilis, 1. Si dubitetur, an motivum ejus sit grave an leve: 2. Si sapientes dubitent de probabilitate illius: 3. Si detur principium certum, & dubitetur, an ei repugnet opinio: 4. Si auctores ejus non sint, vel si dubitem, an sint omni exceptione majores, de quo dicitur à n. 160. 5. Si ratio ejus non videatur firma: 6. Si sit opinio singularis auctoris, qui rationem sufficientem non afferat: 7. Si unus vel alter tradat eam, & plures alii dicant eam vel improbabilem vel parum tutam vel rejiciendam: 8. Si auctor vel auctores ejus non sint diu probatæ auctoritatis, vel non sint
mili

mihî sufficienter noti ex suis scriptis aut aliunde :
Nec obstat, quod sint multi, quia sæpe unus exscribit ex altero & sequitur velut ovis ovem. Videri possunt *Teril.* hic q. 5. & 6 *Carden.* in 1. *Crisi.* d. 11. c. 2. a. 4. d. 55. n. 30. d. 58 c. 2. Item in 2. *Crisi.* d. 4. à n. 35.

Objicies I. Ex hoc, quod aliqui auctores graves dicant aliquam opinionem esse probabilem, non sequitur omnes debere dicere esse probabilem; quia non valet ab aliquibus ad omnes, uti non valet à particulari ad universale, ergo falsum est, quod dicitur n. 121. & 122. *R. n. ant.*, valet enim argumentatio ab aliquibus ad omnes, quando illi aliqui dant rationem, quâ prudenter moveri debent omnes, v. g. si decem periti aurifabri dicant aliquid esse aurum, omnes habent rationem dicendi esse aurum, & sicuti potest valere à particulari ad universale, si proberur, quod illud particulare habeat in se rationem, quæ se extendat ad universale, uti cum dico, *Petrus est animal, & reliqui homines habent naturam similem Petro, ergo etiam reliqui homines sunt animal*, ita hic, est enim idem, ac si dicam, *est grave motivum, propter quod S. Th. cum sua schola hoc dicit, ergo est grave motivum, propter quod omnes hoc dicant*: videri potest *Ill.* d. 1. n. 63.

Obji. II. Omnis opinio probabilis, si sit immediata & per se nota, est per seipsam evidenter probabilis; si autem sit mediata & per aliud nota, deducitur ex aliqua immediata, ergo per hanc est etiam evidenter probabilis, ergo falsum est, quod dicitur n. 125. ita *Eliz. R.* 1. Mediatè probabilis potest tantum probabiliter deduci ex probabili immediata, ratione connexionis objectivæ tantum probabilis, uti si argumenter per illationem à pari, à contrario, à majore ad minus &c., maxime si illatio fiat in figura & modo imperfecto syllogizandi, cujus eviden-

evidentia non satis appareat. R. 2. Etiam immediate probabilis potest ob dispositionem imperfectam intellectus ita apprehendi, ut appareat tantum probabiliter probabilis.

130

Inst. 1. Probabiliter scibile non est simpliciter scibile, sed ad summum probabile, ergo probabiliter probabile non est simpliciter probabile, sed ad summum dubie, quia sicut se habet opinari ad scibile, sic dubitare ad probabile, nempe tanquam imperfectum degenerans à perfecto, ita *Elix. Conf.* nam Tò *probabiliter*, non significat idem quod Tò *probabile*, ergo est diversum & quid minus, alioquin inepte repeteretur idem, uti si dicerem, scibiliter scibile, visibiliter visibile &c., si autem idem significet, quod prudenter approbabile, erit certò probabile, ergo R. n. conseq., Tò *probabiliter*, opponitur scibili, estque terminus alienans, cum dicat incertitudinem, ergo aliquid tantum probabile non est scibile, è contrà, Tò *probabiliter* non opponitur probabili, sed maximè illi convenit, nam probabile potest cognosci esse tale, vel certò vel probabiliter tantum.

131

Ad Conf. dico, per Tò *probabile*, significari objectum, quod cognoscitur, è contrà per Tò *probabiliter*, significatur modus, quo objectum probabile cognoscitur, unde non sunt idem: admitto autem, quòd probabile sit idem quod approbabile, sed hoc fieri potest per iudicium vel certum vel probabile tantum, uti dictum est: aliud est de istis, scibiliter scibile, &c. nam in his & similibus, modus attingendi significatus per adverbium, *scibiliter*, &c. est unicus, qui etiam significatur per ipsum nomen adjectivum scibile, hinc frustra repeteretur, è contrà modus attingendi significatus per Tò *probabiliter*, non est unicus, quo cognosci potest probabile, cum etiam cognosci possit certò, ergo non frustra additur.

Inst.

Inst. II. Illa probabilitas opinionis probabilis vel cognoscetur certò vel tantùm probabiliter ; si certò, erit certa probabilitas ; si tantùm probabiliter, dabitur processus in infinitum, ita *Eliz. R.* Judicium directum circa probabilitatem opinionis erit tantùm probabile, habeo tamen aut habere potero simul judicium reflexum, quo certò cognoscam illud judicium probabile existere in meo intellectu ac niti motivo probabili tantùm, in quo iudicio sistam.

Inst. III Saltem sic opinans non dicet absolute, sic mihi videtur, nam hoc esset dicere, sic mihi est absolute probabile, sed dicet, sic mihi videtur videri. *R.* Absolute dicit, probabilitas illius opinionis mihi videtur dari in rerum natura, ubi *probabilitas* est tantùm objectum, actus autem id enuncians, absolute id enunciat, sed ex motivo tantùm probabili, ergo absolute dicit, sic videtur, id enim potest absolute dici vel certò vel tantùm probabiliter, uti sæpe dictum est.

Q. 22. Quanam opinio dicatur probabilior. R. 134

§. I. Probabilior intrinsecè est, quæ pro se habet meliores rationes ; probabilior extrinsecè, quæ pro se habet maiorem auctoritatem : quòd si una habeat rationes meliores, & altera maiorem auctoritatem, illa simpliciter est probabilior, quæ habet rationes meliores, quia auctoritas fundatur in rationibus, nec auctores plus valent, quàm valeant rationes, quas afferunt, vel quas præsumuntur habere, uti dictum est n. 113.

§ II Si opiniones sint circa revelata, illa est probabilior, pro qua videtur potius stare revelatio ; si circa res spectantes ad jus positivum, illa est probabilior, cui magis favent leges vel consuetudo, quæ est optima legum interpret ; si circa mentem legislatorum vel circa intelligentiam legum, etiam naturalium,

lium, plus tribuendum est antiquis quàm recentibus, quia illi fuerunt magis vicini auctoribus legum & ab initio interpretes earum; si sint circa materias fidei & morum, plus est tribuendum Sanctioribus quàm aliis, quia illi & ampliùs illuminantur à Deo & meliùs sciunt mystica discernere; circa materias attingentes conscientiam, plus tribuendum Theologis quàm Juristis; circa materias juridicas, plus Juristis, quàm Theologis &c., quia cuique in sua arte & professione est magis fidendum.

¶ 35 §. III. Major numerus auctorum, per se loquendo, facit maiorem auctoritatem, quia plures oculi plus vident quàm pauciores: intellige tamen, cæteris paribus, nam *S. Aug.* de doctr. Christ. l. 2. c. 8. loquens de auctoritate extrinseca manifestè docet graviores auctores & pauciores posse æquivalere pluribus non ita gravibus, uti rectè expendit *Ess.* in app. a. 126. *Nav.* ait, quòd opinio, quæ docetur à sex doctoribus eam ex professo tractantibus sit censenda communior & probabilior, quàm quæ tenetur à 50. aliis, qui alicujus alterius auctoritatem sequuntur; & hoc demonstrat *Carden.* in 1. crisi. d. 11. c. 2. a. 4. item in 2. crisi d. 3. n. 9. Similiter plus tribuendum est scribentibus absque passione & particulari affectu, quàm antecedenter affectis uni parti aut pro una æmulantibus, ideoque plus docentibus indifferenter & sine spe lucri, quàm advocatis unius partis; plus liberè dicentibus, quod sentiunt, quàm obligatis ad sequendum unum auctorem vel certam viam. Videri potest *Laurent.* hìc d. 4. à n. 62.

¶ 36 Q. 23. *An opinio aliqua censei debeat probabilior vel etiam probabilis, hoc ipse quòd doceatur à pluribus vel à multis.* R. Cum *Carden.* in 1. crisi d. 11. à n. 197. non semper, uti ostenditur in exemplis apud *Carden.*, nam

Quinque

Quinque Auctores docent, quòd contritio perfecta non semper sit conjuncta cum remissione peccatorum: quòd possit revelari confessio ad probandum valorem matrimonii; aut ad impediendum, ne invalidè contrahatur: quòd Doctor in Theologia vel Jure Canonico possit sine Episcopi approbatione audire Confessiones: quòd Sacerdos possit consecrare extra Missam pro viatico infirmi: quòd Matrimonium fidelis cum hæretico sit invalidum.

Sex docent, verba non esse de essentia absolutionis sed alio signo perfici posse: Eum, qui se polluit tactibus Religiosi, non teneri in confessione explicare circumstantiam sacrilegii: non esse mortale, si confessorius revelet veniale; nec si revelet peccatum publicum poenitentis: non posse omnes Sacerdotes absolvere in articulo mortis.

Septem docent, non omnia Sacramenta fuisse à Christo instituta: Episcopum hæreticum vel degradatum vel à Papa impeditum invalidè ordinare: non licere communicare nisi cibo digesto & capto somno: Matrimonium consummatum posse dissolvi saltem auctoritate Papæ per professionem religiosam: matrimonio clandestino valido non legitimari prolem antea susceptam, uti refert *Sanch.* de matr. l. 3. d. 44. n. 2.

Octo docent, non esse mortale solenniter administrare Sacramenta in mortali: posse fidelem in mortali constitutum & contritum accedere ad communionem sine confessione, si speret brevi adfuturum Confessarium, cui devotius confitebitur: posse Papam dispensare in impedimentis jure naturali dirimentibus matrimonium.

Novem docent, Prælatos regulares posse sine approbatione Episcopi audire confessiones sæcularium.

Decem docent, votum non peccandi non posse commu-

commutari : Diaconatum non esse verum Sacramentum Ordinis : concubitum Clerici in Sacris esse simplicem fornicationem , uti refert *Sanch.* l. 7. d. 27. n. 20.

142 *Duodecim* docent, non violari sigillum per revelationem peccatorum committendorum : Christum non consecrasse verbis sed solâ voluntate vel alio signo externo.

143 *Tredécim* docent, mappas Altaris non necessario debere esse benedictas.

144 *Sedecim* docent, infantes sine ullo baptismo decedentes posse aliquibus casibus salutem consequi.

145 *Vigintiquinque* docent, omnes gradus consanguinitatis vel affinitatis *Levit.* 18 prohibitos dirimere matrimonium jure naturali.

146 *Vigintiocto* docent, matrimonium Eunuchi carentis utroque testiculo esse validum : in quibusdam causis Ecclesiasticis posse cognoscere & judicare laicos, uti refert *Carden* n. 248.

147 *Quadringinta & plures*, quos referunt *Sanch.* l. 6. d. 16. n. 2. *Arfd.* T. 2. p. 2. tr. 1. c. 3. q. 16. *Stoxl.* 2. n. 244., dicunt Confessarium, qui ex confessione novit poenitentem esse indignum officio, posse ideo illi in electione gratuita & secreta suum suffragium negare : Sententiæ autem illæ omnes sunt improbabilis & oppositæ illis sunt certæ, ergo præcisè numerus auctorum, etiam Catholicorum, non facit sententiam esse probabilem : *Nec obstat*, quod Ecclesia vix possit ignorare ejusmodi opiniones teneri, & tamen non semper damnet, nam *Ecclesia Dei*, inquit *S. Aug.* Epist. 119. c. 19. *inter multam paleam multaque zizania constituta, multa tolerat, & tamen*

148 *qua sunt contra fidem vel bonam vitam, non approbat.* Ratio autem, cur numerus auctorum præcisè non reddat semper opinionem probabilem, hæc est,

149 quia

quia quandoque primi auctores ejusmodi sententiarum non satis examinarunt utrimque fundamenta, reliqui autem transcripserunt tantum, & similiter cœcè secuti sunt; quandoque successu temporis inventæ sunt novæ rationes convincentes aut principium certum in contrarium; quandoque emanarunt declarationes, per quas antiquatæ sunt ejusmodi sententiæ & elisa earum probabilitas. Sapienter dixit *Cardin. Sfondratus* in *Reg. Sacerd.* l. 1. §. 20. & l. 2. §. 14. n. 6. *Sunt opiniones instar monetae, cujus valor non ex numero sed pondere & metallo aestimatur: sic opiniones, non Doctorum numerus, sed major ratio, veritas & prudentia commendat, alioquin semper vincerent facti, quorum numerus, quam prudentum major est.*

Q. 24. Quis rescire possit & ad quem spectet 150
judicare, an hæc vel illa opinio sit probabilis. R.

§. I. De probabilitate intrinseca opinionis pos-
sunt judicare soli doctissimi & in re morali versatissi-
mi, non autem mediocriter docti, ita *Tapia, Moys,*
Carden. in i. cr. d. 59 n. 4. Ratio est, quia ut sciatur,
an hæc opinio sit intrinsecè probabilis, sciri debet,
quid sit stricta probabilitas, item conferri debent
motiva hujus & oppositæ opinionis, ac considerari,
an motiva pro hac non sint fortè levia, dubia, æqui-
voea, Sophistica, item an non pro contraria sint mo-
tivacerta, hoc autem non possunt nisi viri doctissimi
& in re morali versatissimi, ergo. Notat autem spe-
cialiter *Gran.* viris ingeniosis parum in re morali
versatis maximum esse periculum hinc errandi, nam
facile nova inveniunt, & quæ invenerint, facile judi-
cant certa, (quia suum cuique pulchrum) cum ta-
men aliis sapientibus sæpe videantur frivola.

§. II. Vir mediocriter doctus potest judicare de 151
probabilitate extrinseca opinionis, si statum quæstio-

nis rectè intelligat, & assertam inveniat in auctoribus hujus ætatis omni exceptione majoribus, si enim hi affirmant niti gravi fundamento aut esse probabilem, credere potest, quia scit alios prudentes ita judicare, ita *Carden.* n. 7. Dixi, hujus ætatis, nam multæ opiniones antiquorum amiserunt probabilitatem, ut constat ex q. præced., deinde multæ etiam recentiorum per damnationem Pontificum etiam amiserunt probabilitatem, ut à n. 201. dicitur, de hoc autem admonebunt auctores, qui hac ætate & post damnationes factas scribunt.

152

§. III. Si auctores opinionis non sint notoriè omni exceptione majores, non poterit de probabilitate extrinseca opinionis judicare, nisi doctissimus & in re morali versatissimus, ita *Tapia, Gran. Carden.* n. 11. Probatur, nam valde difficile est rescire, an conditiones ad auctorem omni exceptione majorem requisitæ huic vel illi conveniunt, uti constabit ex dicendis à n. 160. rescire enim debet, an non fortè sæpe doceat ex levi fundamento, an non sæpe labores in æquivocis vel sophismatibus, an non doceat singularia & exotica sine sufficiente ratione &c. Ex his patet, quàm periculosè procedant, qui quamlibet opinionem auctorum statim arripiunt, quia favet libertati, commodo, lucro vel voluptati suæ, & non examinant, imò sæpe ipsi discernere non possunt, an sit verè & practicè probabilis.

153

Q. 25. An auctoritas unius faciat opinionem esse certò probabilem. R.

§. 1. Alex VII. damnavit hanc 27. prop. Si liber sit a iuvis lunioris & moderni, debet opinio censerì probabilis, dummodo non constet rejectam esse à sede Apostolica tanquam improbabilem. Ex damnatione illa patet, non ideo præcisè censerì debere opinionem probabilem, quòd doceatur ab uno auctore

auctore etiam impresso, uti rectè ostendit *Moya* de op. prob. q. 4. §. 3., hinc propositio illa rectè damnata est, utpote nimis indefinita, cum certum sit quosdam auctores, etiam doctos, esse nimis laxos ac nimium sectari novitates, ac sæpe contra communem protrudere opiniones singulares non satis diligenter utrimque expensas & carentes sufficiente fundamento: notatque rectè *Carden.* in 1. cr. d. 57. damnatam illam propositionem fuisse radicem plurimarum conclusionum improbabiliam & scandalosarum. *Nec juvat*, quòd plures talis Auctoris libri censuerint & approbarint, ideoque videatur etiam horum auctoritas accedere, nam libros quandoque censent & approbant homines parum periti, vel qui non legunt attentè, vel qui dissimulant multa, & acquiescunt, si doctrina aperte non sit falsa aut contra bonos mores.

154

§. II. Unicus Auctor, si sit omni exceptione major, afferatque rationem, quam alii non considerant vel non satis solverint, ipse autem aliorum rationes commodè solvat, quamvis doceat contra communem, poterit reddere opinionem suam certò probabilem, donec alii expensas vicissim ipsius rationes solvant & dicant non esse sufficientes, ita docent 23. Auctores cum *Carden.* d. 11. n. 2. & 4. d. 55. n. 4. d. 57. c. 2. Plures idem affirmantes referunt *Mendo* in stat. d. 13. q. 15. n. 204. & *Moya* q. 3. & 4., qui assentitur: Idem docent *Sporer* n. 41. *Arsdekin* T. 2. p. 2. tr. 1 c. 2 §. 5. *Tamb.* in Dec. l. 1. c. 3. §. 3. n. 5. Ratio est, quia si istæ circumstantiæ adsint, prudenter judicatur habere rationem gravem pro opinione sua.

155

§. III. Homo rudis, cui vir probus, prudens & doctus dicit aliquam opinionem esse certò probabilem vel veram, potest censere esse talem, quamdiu

156

E 3

nemo

nemo illi dicit contrarium, nec ipse oppositum agnoscit, cum enim ipsemet examinare non possit, potest stare iudicio illius, de cuius probitate, prudentia & scientia dubitare non debet: hinc *S. Anton.* apud *Ess* in app. à 161. pro regula dabat doctis illud Prov. 27. v. 11. *Stude sapientia fili mi*; indoctis autem illud Deut. 32. v. 7. *Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi, maiores tuas & dicent tibi.*

157 §. IV. Si parochus vel confessorius vel Theologus, qui communiter habetur sufficiens & aptus muneri suo, dicat aliquid ex communibus dubiis esse licitum, reputari potest esse probabile, & talem sequens plerumque non errat, sed sequitur regulam verè & positivè probabilem, maximè si sit rudis, ita *Teril.* in Reg q. 53. n. 9.

158 §. V. *Obj.* I. Pro regula in Jure dicitur, opinio communis habenda est pro lege, ergo dicta n. 151 non sunt vera. *R.* Hoc ut plurimum intelligitur in materia legis humanæ, neque semper tenet, sed tantùm ordinariè, uti fusè ostendit *Carden.* in annot. post 2. part. 1. crisis à n. 26., & specialiter hic non tenet ob rationem datam n. 151.

159 *Obj.* II. *Aristoteles* ad probabilia ab extrinseco requirit, ut videantur omnibus vel plerisque vel maximè notis, uti dictum n. 113. ergo ad probabile est necesse, ut ita videatur pluribus. *R.* n. conseq., nam ibi agit de principiis, per quæ conclusiones probabiles inferuntur, & loquitur in plurali de probabilibus, hinc in plurali requirit sapientes, cum quo stat, quòd probabile in singulari possit haberi per sapientem, si rationem gravem afferat à reliquis non expensam vel non solutam.

160 Q. 26. *Quis Auctor dicatur esse omni exceptione major.* *R.*

§. I.

§. I. Ille est omni exceptione major, contra quem opponi non potest una harum exceptionum, vel 1. quod ejus opinio sit contra principium aliquod certum, tum enim est certò falsa & improbabilis: vel 2. quod levi, æquivoco aut sophistico fundamento nitatur: vel 3. quod ipse aliàs varia improbabilia & à cæteris Theologis reprobata docuerit, cum enim gravitas fundamenti dicatur relativè ad judicium prudentum, si hi aliquid communiter rejiciant ut improbabile, censerì non poterit grave: vel 4. quod sit merus summista, qui sententias utrimque non examinatas à se, tantumumat ex aliis & solum exscribat, tum enim stari non potest ejus judicio, cum incertum sit, an quæstionem bene intellexerit & argumenta penetrarit: si unum horum possit contra ipsum opponi, non est omni exceptione major: *Nec refert* quod sit vir probus & doctus, adeoque videatur esse præsumptio pro ipso, nam cum alii viri probi & docti melioribus fundamentis nixi dicant illius opinionem esse improbabilem, est major præsumptio pro his, & sic major præsumptio elidit minorem, ita *Carden.* in 1. crisi d. II. n. 282. d. 55. n. 4. d. 57. à n. 7., ubi ostendit à probatissimis Auctoribus requiri omnes conditiones illas ad hoc, ut aliquis auctor possit opinionem suam reddere probabilem.

§. II. Rectè notat *Carden.* in 2. crisi d. 1. c. 13. 161 per hoc nihil decedere de auctoritate alicujus Auctoris, quod aliqua ipsius sententia sit postmodum damnata, dummodo ante damnationem fuerit à gravibus Theologis habita tanquam verè probabilis, talis enim invincibiliter erravit, & cum motivo, quod secundum prudens tum judicium erat grave: & sic quoque SS. PP. inveniuntur errasse, de quorum auctoritate non ideo aliquid decessit: sic refert *Sanch.*

de matr. l. 7. d. 52. n. 5. *Sanctum Th. & S. Bonav.* docuisse omnes gradus affinitatis & consanguinitatis, in quibus matrimonium *Levit.* 18. prohibetur, facere illud jure naturæ illicitum, quod tamen nunc est improbable, neque ideo definunt SS. illi DD. esse omni exceptione majores. Similiter *S. Th.* in 4. dist. 17. q. 3. a. 4. q. 1. docuit valere Sacramentum pœnitentiæ, licet dolor absolutionem sequatur: item ibid. a. 3. q. 2. moribundum teneri confiteri laico, si desit Sacerdos; non credo autem nunc esse aliquem, qui eas opiniones dicat esse adhuc probabiles.

162 §. III. Illi non sunt meri summistæ, qui licet collegerint casus in parvas Summas, tamen id fecerunt post doctrinam Theologiam, præcipue moralem, aut post examinatas Auctorum sententias, tum enim doctrinam suam jam antè cum rationibus suis cognitam sæpe cum magno judicio, collegerunt in compendia pro majore commoditate legentium, & tales sunt *Cajet. Navar. Tolet. Sa. Busenb.* alique plures, qui pariter esse possunt omni exceptione majores.

163 §. IV. Auctor omni exceptione major vocari solet Classicus, quia nempe ejus auctoritas in scholis vel tribunalibus recipitur tanquam probabilis: qui autem non est hujusmodi auctoritatis, dicitur proletarius, nam apud Romanos plebei & qui erant parvæ auctoritatis dicebantur proletarii, uti habet *Aulus Gellius* in noct. Attic. l. 16. c. 10. & l. 19. c. 8., & tales proletarii, quamvis etiam multi sint, non faciunt opinionem suam probabilem, nisi alia adminicula accedant.

164 §. V. Auctor, cujus librum aut scripta non legi, non facit mihi opinionem suam probabilem, licet sciam esse promotum Doctorem Theologiæ in aliqua Universitate, nisi fortè ex fama publica vel aliunde satis resciam de ejus probitate & doctrina, nam alioquin

quin non potero esse certus, quod materias debite excutiat, aut prudenter concludat, uti recte *Carden.* à n. 20., & experientia docet promoveri multos ac etiam protrudere aliqua in lucem, qui non sunt omni exceptione majores.

§. VI. Licet inveniam in aliquo Auctore plures alios citatos pro aliqua opinione, ex hoc præcisè non semper potero prudenter judicare illam opinionem esse probabilem, tum quia non ideo scio, an ille citans, Auctores illos inspexerit vel intellexerit, & an ipse atque ab ipso citati sint omni exceptione majores, tum etiam quia citationes sæpissime fallunt, uti experientiâ didici, & qui pro una opinione citantur, sæpe stant pro opposita, ita *Teril. Moya. Carden.* à n. 23. Communiter tamen, quando Auctores citantes sunt aliunde satis noti de scientia & fidelitate, simulque citati sunt pariter satis noti, opinio relata censeri poterit probabilis.

§. VII. Longum esset in individuo referre Auctores omni exceptione majores: *Cardenas* à n. 44. fusissimè probat omni exceptione majores esse *Suar. T. Sanch. Vasq. Valent. Molin. Less. Az. Nav.* Longè plures scio, sed invidiosum foret aliquos referre & alios omittere. Auctores Classicos ex antiquis refert longo ordine *Az. l. 2. c. 14.* Quæ autem contra hæc dicta opponit *Eliz. l. 8. q. 5. & seqq.*, nullius sunt momenti.

Post hæc scripta incidi in librum, qui si verus est, nullus Auctor Jesuita est omni exceptione major: Titulus libri est, *Artes Iesuiticæ in sustinendis pertinaciter novitatibus damnabilibusque Sociorum laxitatibus, quarum 660. hæc exhibentur, SS. D. N. Clementi Papæ XI. denunciata per Christianum Aleophilum Salisburgi apud Amatorem Kerckhove 1703. A. §. 1. usque ad §. 27. habet 660. propositiones,*

nes, quarum velut Auctores refert Jesuitas: à §. 28. usque ad finem refert alia, quæ vocat *Artificia Iesuitica*. Auctor ille non audet prodere nomen suum, quicu: que autem sit, iudicio sapientissimorum Præfulum, Doctorum, aliorumque virorum, qui Jesuitæ non sunt, est iniquè malevolus, 1. quia sententias plurimas, si non omnes, quarum Auctores primi sunt alii, attribuit Jesuitis velut Auctoribus. 2. quia ad invidiam refert pro illis sententiis solos Jesuitas, cum evidens sit doctas esse & multas etiamnum doceri ab aliis plurimis. 3. quia sententias vel correctas vel nunc damnatas, quas antehac Auctores ex omni ordine, statu & conditione admittebant velut probabiles, adhuc attribuit Jesuitis, atque si ab illis approbentur in sensu reprobato, & postquam Ecclesia aliud declaravit. 4. quia sententias ab uno vel altero, etiam in privatis tantum thesibus, aut saltem à paucioribus Jesuitis doctas, & à plerisque aliis Jesuitis improbatas ac efficaciter confutatas, pergit referre veluti sententias Jesuitarum proprias. 5. quia aliquas sententias, quas omnes ferè Doctores etiamnum fatentur probabiles, refert tanquam laxitates intolerabiles & velut certò improbabilis. Hæc omnia demonstrare possem, sed non est operæ pretium.

Apologia doctrinæ Jesuitarum anno 1704. impressa Leodii, item alia similis anno 1706. impressa Coloniae justificat Jesuitarum doctrinam his propositionibus, 1. Jesuitæ in materia morum semper tenuerunt opiniones, quæ in scholis Catholicis eo tempore erant communes. 2. si Jesuitæ aliqui tenuerunt aliquas opiniones contra communem, in hoc secuti sunt alios non Jesuitas, & major pars Jesuitarum illis contradixit. 3. si aliqua opinio à S. Sede damnata fuit, eandem damnarunt Jesuitæ, nec permiserunt à suis impunè doceri.

Quæ

Quæ Auctor famosus à §. 28. vocat artificia Jesuitica, plena sunt mendaciis & calumniis, ac virulentum hominis animum apertè detegunt.

Quod in in conclusione habet pag. 355. de vaticinio S. Borgia, hoc infideliter corrumpit, quia S. Borgia non dixit unquam tempus venturum, quo id eveniet apud Jesuitas, sed ita habet: *Sanè si nullà habitâ ratione vocationis & Spiritûs, quo quisque impulsus accedit, litteras modò spectemus & alia exteriora talenta ac dona, veniet tempus, quo se Societas multis quidem hominibus abundantem, sed spiritu & virtute destitutam moriens intuebitur, unde existet ambitio &c.* Si nempe neglexerit vocationem & Spiritum, id autem speramus nunquam futurum, neque hætenus est factum. Ex hoc uno loco potest lector facere conjecturam de sinceritate ac fidelitate scriptoris in reliquis. *Voluit audacter calumniari, quia scribit semper aliquid habere, maximè apud indoctos & imprudentes.*

Q. 27. *An opinio hoc ipso sit probabilis, quòd deducatur ex aliis saltem probabilibus.* R. 167

§ I. Non semper, uti latè demonstrat Carden. in 1. crisi d. 7. & 8., sæpe enim fit, ut duæ propositiones seorsim sint probabiles, quæ tamen simul sumptæ non sunt probabiles, ideoque dicuntur non comprobabiles, unde quod ex illis inferetur, non erit probabile, v. g. *predeterminatio Physica tollit libertatem, sed datur predeterminatio Physica, ergo datur aliquid tollens libertatem: quantitas non distinguitur à substantia, sed quantitas panis manet in Eucharistia, ergo substantia panis manet in Eucharistia: utraque conclusio est hæretica, & tamen utraque sequitur ex præmissis probabilibus; ideo autem malè ita deducitur, quia præmissæ istæ non sunt comprobabiles, id est, non sunt tales, ut judicari possint*

possint esse simul probabiles aut simul aptæ movere ad unam conclusionem, hinc adæquatum motum conclusionis, quod est utraque præmissa per modum unius indivisibiliter movens, non est probabile, nec stimulat intellectum ad assensum conclusionis, nam si prædeterminatio Physica tollat libertatem, certum est eam non dari, & si detur prædeterminatio Physica, certum est, quod non tollat libertatem, quia de fide est dari libertatem; similiter si quantitas non distinguatur à substantia panis, certum est quantitatem panis non manere in Eucharistia, & si quantitas panis manet in Eucharistia, certum est quantitatem panis distingui à substantia panis, quia de fide est, quod substantia panis non maneat in Eucharistia, ergo utraque illæ præmissæ non sunt comprobabiles.

168

§. II. Quamvis præmissæ seorsim sumptæ essent evidentes, si tamen non sint simul verificabiles, conclusio ex eis deducta nequidem erit probabilis, uti in istis syllogismis patet, *probabile est prædeterminationem Physicam tollere libertatem, sed probabile est dari prædeterminationem Physicam, ergo probabile est dari aliquid tollens libertatem: probabile est quantitatem non distinguere à substantia, sed probabile est quantitatem panis remanere in Eucharistia, ergo probabile est substantiam panis remanere in Eucharistia: utraque præmissæ sunt evidentes, & tamen utraque conclusio est hæretica: Ratio autem jam supra data est.*

169

§. III. Conclusio illata ex duabus præmissis probabilibus tantum, semper est minus probabilis, quia ex duplici capite, nempe ratione utriusque præmissæ, habet duplicem & diversam incertitudinem: imò talis conclusio quandoque nullam habebit probabilitatem, uti patet in hac, *Baptismus in cerevisia est*

est validus, sed baptismus in expresse solo nomine SS. Trinitatis etiam est validus, ergo baptismus in cerevisia & in expresse solo nomine SS. Trinitatis est validus: Præmissæ sunt probabiles & conclusio est improbabilis.

§. IV. *Opinio est certò probabilis, quæ certò noscitur inferri ex præmissis simul veris, quarum una est certa & altera certò probabilis, quia non potest esse majus periculum falsitatis in conclusione, quàm sit in præmissa certò probabili.* 170

§. V. *Opinio, de qua certum est, quòd probabiliter inferatur ex duabus præmissis certis & simul veris, est certò probabilis, quia certum est, quòd probabiliter connectatur cum veritate.* 171

§. VI. *Opinio, quæ ex præmissis probabilibus & comprobabilibus, tantùm probabiliter inferitur, habet minorem probabilitatem, quàm præmissæ, quia habet incertitudinem illati & illationis: unde etiam fieri poterit, ut nequidem sit probabilis, maxime in materiis juris positivi, potest enim legislator præcipere aut prohibere unum objectum, & non aliud, licet pro hoc esse potuerit eadem ratio præcipiendi aut prohibendi.* 172

§. VII. *Si præmissæ, etiam prout simul sumptæ per modum complexi indivisibilis, sint certò probabiles, & opinio certò rectè inferatur ex illis, hæc opinio etiam erit certò probabilis, quia in conclusione, quæ certò rectè inferitur, non potest esse majus periculum falsitatis, quàm sit in præmissis prout simul sumptis & indivisibiliter inferentibus conclusionem.* 173

Q. 28. *An bona sit hæc illatio, opinio illa est probabilis vel probabilior, ergo opposita est etiam probabilis. R.* 174

§. I. *Si in antecedente ponatur, opinio illa est tantum*

tum probabilis vel tantum probabilior, simulque significetur esse simile aut ferme simile motivum pro opposita, illatio erit bona, quia æquivalenter dicitur, & illa est probabilis, & hæc est probabilis, ita ut prior habeat æqualia aut maiora pro se motiva.

175

§. II. Si antecedens dicat primam esse probabilem vel probabiliorem simpliciter, præscindendo ab eo, an etiam sit certa necne, & an pro altera sint motiva necne, non ideo sequetur oppositam esse probabilem, nam si una sit certa, etiam dici potest probabilis, non specificè, seu probabilis tantum, sed genericè, id est, nitens gravi motivo, atque ideo approbabilis: item, si una sit probabilis tantum, & tamen pro altera nullum sit grave motivum, prior erit probabilis & altera improbabilis, e. g. si duo viri graves mihi dicant Petrum esse domi, hoc erit mihi probabile tantum, neque tamen ideo probabile erit oppositum: si quis nullius peccati sibi conscius accedat ad communionem, est ipsi probabile, quod accipiat gratiam, neque ideo oppositum erit probabile: probabile tantum est mihi, quod sis castus, nempe ex fama, neque ideo mihi probabile est, quod non sis castus, sed temerarius essem, si id judicarem: probabilius est hanc hostiam esse consecratam, sed non ideo est probabile non esse consecratam, alioquin liceret

176

iterum consecrare &c *Nec refert*, quod quando una dicitur probabilior, videatur innui, quod opposita sit probabilis, eò quod comparativum connotet positivum, nam in primis id non semper tenet, verè enim dico *S. Paulum* esse sanctiorem divite Epulone, quamvis hic nullo modo sit sanctus: deinde, quando dicitur, quod comparativum connotet positivum, sensus est, quod supponat positivum esse in illo, cui convenit comparativum, sed non ideo semper est in altero comparative opposito; & sic bene inferitur,
opinio

opinio est probabilior, ergo est probabilis, homo est sanctior, ergo est sanctus.

§. III. *Objs.* Si ex eo, quod aliqua opinio sit tantum probabilis & pro opposita sit motivum, recte inferatur, oppositam etiam esse probabilem, uti dicitur n. 167., ergo quod magis probabilis fiet prima per nova argumenta, eod opposita etiam fiet probabilior, quia magis probato antecedente, ex quo aliquid sequitur, etiam magis probatur hoc, quod ex illo sequitur. *R.* n. seq. nam contrarium potius sequitur, quia probabilitas oppositæ non sequitur ex majoritate probabilitatis, quam habet prior, sed ex negatione certitudinis pro priore, & ex motivo pro hac opposita, ergo quod prior per plures probationes magis accedet ad certitudinem, eod minus movebit motivum oppositæ, adeoque plus decedet de probabilitate illius. 177

Q. 29. *Quando nam sententia aliqua dicatur moraliter certa* *R.* 178

§. I. Certitudinem moralem malè explicant aliqui per hoc, quod objectum ita proponatur, ut pro opposito nulla appareat probabilitas, nam pro eo, quod stellæ sint pares numero, nulla apparet probabilitas, neque tamen ideo moraliter certus sum esse impares.

§. II. Certitudo moralis duplex est, perfecta & imperfecta; perfecta est, quæ nullam obscuritatem aut dubium deliberatum, nequidem imprudens relinquit, uti cum dico, *datur Roma*: imperfecta est, quæ potest relinquere aliquam obscuritatem & admittere dubium deliberatum saltem imprudens, uti sæpe fit in objectis fidei, de quorum tamen existentia certi sumus: Ea autem certitudo credenda est sufficere ad honestatem electionis in rebus ad salutem pertinentibus, quæ moralis imperfecta est, sive, uti ait 179

ait *Ep.* in app. 2. 119. , quali in temporalibus ancepit
tis exitus rebus atque negotiis contenti esse solent ho-
mines , sui rerumque suarum temporalium mini-
mè negligentes , nec imprudentes ac stulti habiti in
sæculo , hinc *S. Th.* 2. 2. q. 70. a. 2. universaliter
pronunciat, materiam moralem talem esse, ut ei non
conveniat perfecta certitudo.

180

§. III. Ad certitudinem moralem alicujus sen-
tentia non requiritur, ut nulli omnino Auctores
oppositam doceant, aut ut oppositam docentes ca-
reant omni planè ratione , alioqui vix ullæ essent
sententia moraliter certæ, cum ferè semper pro op-
positis sint Auctores aliqui & rationes quædam sal-
tem leves : è contrà ut aliqua sententia sit moraliter
certa, non sufficit, quòd sit longè probabilior, aut eti-
am probabilissima, per hoc enim nondum excedit
terminos probabilitatis, neque opposita ideo est im-
probabilis : unde quamdiu pro opposita manet gra-
ve motivum sive ratio prudens & magni momenti,
tamdiu hæc manet probabilis, & consequenter alte-
ra non est certa; ideoque universaliter valet, si hæc
sententia sit certa, opposita non est probabilis, &, si
ista sit probabilis, opposita non est certa.

181

§. IV. Si omnibus ex veritatis amore utrimque
perpensis aliquis judicet sententiam aliquam ita esse
veram, ut vix supersit aliqua apparentia veri, vel
scrupulus pro opposita, eò quòd etiam hujus argu-
menta ad satisfactionem intellectus facilè solvantur,
talis sententia dici debet ipsi moraliter certa : hinc
Silvest. & *Sanct.* dicunt sententiam illam moraliter
certam, si attentis motivis & circumstantiis meritò
firmiter adhæreat objecto vel veritati ipsius, sive, in-
quit *Leß.* , quando aliquid prudenter ita creditur,
ut contrarium non videatur satis probabile: quos lo-
quendi modos refert & approbat *Gob.* in Exp. tr. 9.
n. 297.

§. V.

§. V. In quaestione facti; item in quaestione de-
pendente à significatione aut ab usu vocum; item
in quaestione, an detur præceptum positivum, tradi-
tio vel consuetudo; item in illis, quæ pro mensura
sive regula magnitudinis aut parvitas suæ habent
commune iudicium prudentum; item in quaestione
de sensu vel intelligentia legis humanæ, sententia
communis DD. facit certitudinem moralem, uti
rectè *Carden.* in 1. crisi d. 12. c. 5. d. 55. & 57. à n. 31.,
quia cum tota probatio in his petatur à testimonio
hominum vel communi iudicio prudentum, ubi
certum erit hoc testimonium aut iudicium esse cor-
trarium, certum erit nullum superesse prudens mo-
tivum pro opposito; & exemplum dabitur n. 583.

§. VI. Si consentiant illi, qui jus habent interpre-
tandi aliquam legem, statutum vel rescriptum; item
illi, qui ex professo de re illa scribunt, licet unus aut
alter, aut pauci non perpensâ ratione contrariæ sen-
tentiae aliter dicant, horum opinio non ideo est pro-
babilis, sed opposita manet certa, ita *Carden.* d. 55.
n. 35. & *Mangionius* in apolog. f. 3. in fine.

§ VII. Certitudo moralis resultare potest ex
multis conjecturis probabilibus simul sumptis, uti
rectè *Carden.* d. 84. n. 74. hinc *S. Anton.* & *Silv.*
apud *Ess.* n. 159. & 211. sic habent, certitudo moralis
non consurgit ex evidentia demonstrationis, sed ex
probabilibus conjecturis, grossis & figuralibus ma-
gis ad unam partem quàm ad aliam se habentibus,
seu ex iis, quæ pluribus & maximè sapientibus ap-
parent vera. . . ex his igitur sequitur, quod in hu-
manis agilibus, quæ tantam habent varietatem, te-
ste *Aristotele* & experientia sufficit talis certitudo,
quæ non semper scrupulos omnes abiciat, sed suffi-
cit, ut contemnat seu superet eos: Similiter *Fagna-*
nus apud *Moyam* de op. prob. q. 6. n. 39. ait, etsi
F argumen-

argumenta seorsim considerata non concludant omnino, nec sint evidentia, sed tantum probabilia, tamen si simul jungantur & sint multi ponderis, sunt apta nata generare talem certitudinem, ut virtus apprehensiva cognoscat vel apprehendat absque ulla trepidatione rem ita se habere.

185 Q. 30 Quenam opinio dicatur improbabilis, levis, laxa, temeraria, erronea, errori proxima, scandalosa, piarum aurium offensiva, malè sonans, suspecta, sapiens hæresin, hæresi proxima, hæretica, blasphemica, schismatica, seditiosa, impia. R.

§. I. Improbabilis est, quæ nititur motivo fallibili, non gravi, sed simpliciter indigno, propter quod fiat assensus: quod si contra se habeat motivum certum, est certò falsa & dicitur improbabilis positivè, è contrà si non habeat quidem contra se motivum certum, attamen etiam pro se nullum habeat motivum grave, non erit certò falsa sed improbabilis negativè, uti hæc, *stellæ sunt pares*: notat autem rectè Carden. in 1. crisi d. 56. n. 682. & seqq. ad improbabilitatem opinionis satis esse, quod contra eam militet argumentum certum, quamvis argumenta pro ipsa non solvantur evidenter positivè, sed tantum probabiliter, sic enim est improbabile non dari libertatem, quia per fidem certum est dari, & tamen argumenta hæreticorum tantum probabiliter solvantur, vel secundum doctrinam scientiæ mediæ, vel secundum doctrinam prædeterminationis Physicæ, quæ utraque doctrina tantum est probabilis.

186 *Levis* est, quæ levitantum fundamento nititur, ideòque dicitur levis in iudicando, qui illi assensum præbet.

Laxa in communiore sensu dicitur, quæ favet libertati, estque licentiosa: *Caram.* in Herc. Log. etiam illam vocat laxam, quæ in materia morum est improba-

probabilis & libertatem ampliat, ideoque qui eam usurpat, dicitur latus seu laxæ manicæ, qui autem docet, scandalosus.

Temeraria positivè est, quæ contra se habet rationes firmissimas & pro se nullam gravem: temeraria negativè est, quæ nec pro se nec contra se habet rationem ullam, uti si iudices stellas esse pares, ita *Carden.* in 2. crisi d. 1. n. 136. dicit autem *S. Th.* 2. 2. q. 53. a. 3. ad 2. *Illa dicuntur fieri temerè, quæ ratione non reguntur, quod quidem potest contingere dupliciter, uno modo ex impetu voluntatis vel passionis, alio modo ex contemptu regula dirigentis, & hoc propriè importat temeritas.*

Erronea est, quæ contradicit conclusioni Theologica, sive deductæ ex una de fide & altera evidente.

Errori proxima, quæ contradicit tali conclusioni, quæ à plerisque non tamen ab omnibus habetur tanquam Theologica.

Scandalosa, quæ aliquibus præbet occasionem ruinæ seu peccati, & ideo quandoque dicitur perniciofa in praxi: Scandalosam etiam illam vocat *Arriaga*, quæ dat occasionem errandi in materia fidei vel malè suspicandi de fide: putat autem *Carden.* suprâ c. 10. & in 1. crisi d. 9. n. 372. eo ipso quod propositio à Papa declaratur esse scandalosa in materia morum, etiam censerì debere improbabilem & falsam, quia declaratio Papæ est certa & perpetua, ergo debet nunquam inveniri posse ratio gravis pro ea opinione, ergo debet judicari pro omni tempore improbabilis & falsa: quidquid sit de hoc, de quo iterum n. 204. certum videtur posse propositionem aliquam esse scandalosam & veram, uti si occultam luxuriam Monachi revelares, vel apud innocentes vera loquereris de peccatis luxuriæ.

Piarum aurium offensiva est, quæ in materia religionis

ligionis dicitur aliquid, si non falsum, attamen in-
decens, uti si dicas, *hodie est festum meretricis*, in-
telligendo *S. Mariam Magdalenam*.

190 *Malè sonans* simpliciter est, quæ abutitur voci-
bus contra communem sensum fidelium, uti si pri-
mus & obvius sensus illius sit hæreticus, alter verò
latens sit catholicus.

191 *Suspecta*, quæ in rigore grammatico vera est, at-
tamen innuere videtur latentem hæresin.

192 *Sapiens hæresin*, cujus contradictoria non est qui-
dem expressè definita, sic tamen communiter re-
cipitur in Ecclesia, ac si esset de fide, ideoque præbet
judicium saltem probabile judicandi, quod in defen-
sore illius lateat hæresis.

193 *Hæresis proxima*, si sit contradictoria illi, quæ
vel à plerisque habetur tanquam de fide, vel per evi-
dentem consequentiam infertur ex una de fide & al-
tera indubitata

194 *Hæretica*, quæ formaliter opponitur alicui reve-
latæ, sive, cujus contradictoria est de fide.

I, *Blasphema*, quæ continet injuriam contra Deum
vel Sanctos.

196 *Scismatica*, quæ sine hæresi nata est inducere vel
promovere scisma, id est, separationem Ecclesiæ à
suo capite.

197 *Seditiosa*, quæ nata est concitare tumultum con-
tra Superiores in Ecclesia vel Rep.

198 *Impia*, quæ est contra cultum Deo vel SS. de-
bitum

199 §. II. Plures Pontifices apud *Arfd. T. 2. p. 2. c.*
7. § 1., & novissimè Innocent. XI. in fine Decre-
ti circa 65. propositiones damnatas præcipit in vir-
tute S. Obedientiæ, ut tam in libris imprimendis ac
manuscriptis, quàm in thesibus, disputationibus ac
prædicationibus omnes caveant ab omni censura &
notæ

nota, necnon à quibuscumque convitiis contra eas propositiones, quæ adhuc inter catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognita, super iisdem propositionibus iudicium proferatur: si quis tamen sententiam aliquam appellet improbabilem vel levem, saltem in communiore sensu, non est censura, uti notant *Hurt. Lugo & Carden.* in 1. crisi d. 9. n. 297., neque si appellet laxam in communiore sensu, ideoque dicit *Carden.* quod levissimum genus censuræ Theologicæ sit dicere temerariam, scilicet propriè, in sensu *S. Thomæ.*

§. III. Prohibetur tantum formalis censura non 200
autem si dicatur aliquid de sententia, ex quo inferri possit censura, alioquin nemo auderet dicere suam sententiam teneri à Scriptura vel à Tridentino, nam si hoc est verum, opposita est hæretica, quod tamen, quia ipse non dicit, nec adversarii concedunt, ipse etiam non censurat.

Q. 31. An & quomodo possit opinio amittere 201
vel acquirere probabilitatem. R.

§. I. Certum est opinionem posse reddi ex probabili improbabilem vel ex improbabili probabilem, si nunc innotescat firma aliqua ratio contra vel pro illa, quæ ratio hætenus ignorabatur; & sic sæpe factum esse ac fieri docet experientia, nam aliquando probabile fuit esse licitum ducere alteram conjugem dimissâ adulterâ, teste *S. Aug.* de adult. nupt. l. 1. c. 25. ubi ait, *Et in ipsis divinis sententiis ita obscurum est, utrum & iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, si alteram duxerit, ut, quantum existimo, venialiter ibi quisque fallatur;* id tamen nunc est certò improbabile: è contrâ ex *Conc. Triburiensi* referuntur hæc verba, Cap. *Illud etiam*, 30. q. 3. *Illud etiam nec Canonica Institutione definimus nec interdictione*

aliquā refutamus, sed propter eos, qui diversè de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus, si quis suæ spiritualis commatris filiam fortuito & ita contingente rerum casu in conjugium duxerit, consilio maturiori servato habeat, atque honestè legitimo conjugio operam det; ubi innuitur, antè probabile fuisse id non licere; nunc verò certum est id licere. Vide dicta n. 161.

- 201 §. II. Certum quoque videtur, quòd Pontifex, etiam sine Concilio sit infallibilis in materiis, non tantum fidei, sed etiam morum, quando aliquid circa materiam juris definit è cathedra, uti *Carden.* in 2. crisi d. 1. latè demonstrat ex Conciliis, SS. PP. & ratione: idem fusissimè evincit *Eugenius Lombardus*, sive *Cardin. Sfondratus* in Regali Sacerdotio l. 3. §. 2. & seqq., maximè ex illo Matt. 28. *Docete &c. Et, Ego vobiscum sum usque ad consummationem.* Quod etiam professi sunt 85. Episcopi Gallie in litteris ad Inn. X., quas referunt *Plat.* p. 3. n. 124. & *Arsd.* controuv. Eccl. Gallic., Dicitque *Lugo* de fide d. 20. n. 109. oppositum esse erroneum vel errori proximum; *Malder.* q. II. de fide a. 1. memb. 5. dicit pertinaciter negantem fore hæreticum. Tunc autem dicitur Pontifex loqui ex cathedra, quando post maturam deliberationem & debitum examen, circa rem spectantem ad fidem vel mores, ut caput Ecclesiæ edit decretum pro universali Ecclesia, quod ab omnibus fidelibus vult indubitanter admitti & observari, uti communiter explicant Auctores cum *Carden.* in 1. crisi d. 9 à n. 329. Itaque si Pontifex damnet aliquam propositionem circa materias fidei vel morum, quales sunt, quæ concernunt casus conscientiae, illa eo modo censi debet reprobata, quod eam damnat Pontifex; & videtur hoc sufficienter colligi ex prop. 29. ab Alex. VIII. damnata, quæ sic habet,

habet, *futilis & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atq; in fidei questionibus decernendis infallibilitate.* Vide dicenda l. 4. n. 1406. Et ratio ulterior est etiam quoad quæstiones morum, si enim Pontifex in his erraret, vel approbando turpia, vel improbando honesta, erraret etiã Ecclesia, quæ probat & damnat idem, quod Pontifex: itaque si propositionem antehac probabilem nunc damnet Pontifex ut improbabilem, certò est improbabilis, uti contra *Caram.* & paucos alios evincunt *Carden.* post 1. crisin in annot. ad d. 9. post n. 93., in 2. verò crisi d. 1. c. 2. & *Du Bois* in præf. ad prop. ab Alex. VII. damnatas c. 8., & Ratio à priori omnium est, quia debet in Ecclesia dari regula infallibilis ad decidendas controversias, quæ frequentissimè occurrunt, non tantum de rebus fidei, sed etiam de honestate vel inhonestate actionum, hæc autem regula non potest esse, nili definitio Pontificis & Ecclesiæ: unde rejiciendus est *Cajet.*, inquit *Mendo* d. 13. n. 105., quando asserit in scibilibus rationem esse supra Pontificem, & eum non posse statuere quicquam contra eam, nec decidere, sed solum Deum id posse; *Cajetani* Sententiam referens *Catharinus* dicit eum in eo loco perniciosè errare: Similiter rejiciendi sunt illi apud *Moyam* de op. prob. q. 4. n. 4., qui dixerunt per nullam damnationem elidi posse probabilitatem intrinsecam, nam licet ratio videatur firma, potest tamen esse falsa & ut talis declarari à Pontifice, uti ex scriptura & Jure rectè probant *Moya* n. 4. & 5. & *Teril.* in Reg. q. 27.

§. III. Haftenus dicta certò tum tenent, quando decreta damnantia immediate prodierunt ab ipso Pontifice post maturam deliberationem ex Cathedra loquente, certum autem est decreta damnantia

varias propositiones immediatè prodiisse ab ipſis Summis Pontificibus, v.g. ab Innocent. X. Urb. VIII. Alex. VII. Innocent. XI. Alex. VIII. Clemente XI. uti ipſimet teſtantur; itaque dubitari non poteſt, quin ea decreta debeant eſſe regula infallibilis circa materias fidei & morum, uti latè demonſtrat *Carden.* in 2. criſi d. 1. c. 3. 4. 5. Vide *vind. Gob.* p. 1. obſ. 3., ubi rectè probatur ad dictam infallibilitatem non prærequiri examen Episcoporum in orbe Chriſtiano, neque acceptationem aut conſenſum particularium Eccleſiarum.

204 §. IV. Ex dictis certum eſt, quòd propositiones eo modo damnatæ à Pontificibus amiſerint omnem probabilitatem practicam, quam antea fortè habuerunt, damnantur enim ut pernicioſæ in praxi, & doctrina uſuſque earum diſtrictè prohibetur: *Dixi*, practicam, nam non eſt adeo certum, an etiam ſpeculativam amiſerint, nam licet *Carden.* relatus n. 188. dixerit propositionem certò eſſe falſam, ſi damnata ſit veluti ſcandalofa & in praxi pernicioſa, tamen in 2. criſi d. 23. n. 23. dicit opinionem, quæ tantùm ſpeculativè procederet, non incurrere damnationem; & *Luga* de fide d. 20. n. 134. *Moya* in ſel. tr. 3. d. 6. q. 5. §. 5. cum *Cano* de locis l. 12 c. 10. §. *propositionem*, abſolutè docent propositionem aliquam poſſe damnari ut ſcandalofam aut offenſivam piarum aurium, neque tamen inde inferri poſſe, eſſe falſam; ſi tamen damnetur ut temeraria, & aliquis abſque nova ratione inventa iudicaret eſſe veram, eſſet error contra fidem, quia iudicaret nunc habere grave fundamentum, cujus oppoſitum pro nunc declaraffet Eccleſia.

205 §. V. Rectè notat *Thyrſus Gonz.* d. 1. §. 4. opinionem per decretum vel declarationem Eccleſiæ longè certius & univerſalius reddi practicè improbabilem;

habilem, quàm per novas rationes ab Auctoribus contra eam inventas, nam definitio Ecclesiæ certò & æqualiter obligat omnes ad opinionem illam deferendam, novæ autem rationes non semper ita sunt evidentes aut certæ, & illos tantùm obligant, quibus certæ videntur, fit enim sæpe, ut quod uni videtur certum, alteri nequidem verum esse appareat.

§. VI. *Obijcit Eliz.* Nullus Pontifex potest re- 206
etiam regulam morum reddere improbabilem, ergo vel opinio probabilis non est recta regula morum, vel Pontifex non potest talem opinionem reddere improbabilem, sed dampnando declarat semper fuisse improbabilem. *R.* 1. opinionem probabilem non esse propriè regulam morum, sed tantùm applicare: sed hoc dissimulato, *R.* 2. Nullus Pontifex potest regulam morum per se rectam reddere improbabilem, transeat, per accidens tantùm rectam, n. anteced. & conseq., opinio enim probabilis, quæ falsa est, tantùm per accidens servit pro habenda recta regula morum, nempe ex suppositione ignorantia seu erroris invincibilis. Videri potest *Teril.* n. 9. item dicenda n. 339. Quid Episcopi possint circa damnationem librorum aut propositionum, dicetur l. 7. c. 2. d. 4. ad a. 5.

Q. 32. An decretum Pontificis etiam possit tollere 207
probabilitatem opinioni versanti circa materiam facti. R.

Negant absolutè Jansenistæ & pauci alii, sed.

§. I. Omnino tenendum est, quòd Pontifex in illis quæstionibus facti sit infallibilis, quæ ita conjunctæ sunt cum quæstionibus juris, ut à negata infallibilitate circa materiam facti valeat consequentia ad negandam infallibilitatem in quæstionibus juris: Ratio est, quia cum ex vero non possit sequi falsum, sit autem falsum Papam esse fallibilem in mate-

riis juris, sequitur non posse esse fallibilem in materiis facti, si inde sequeretur etiam esse fallibilem in materiis juris.

208

§. II. Quando quæritur, an doctrina alicujus libri sit hæretica, duo quærentur, 1. quæ sit doctrina & sensus libri: 2. an illa doctrina in illo sensu sit hæretica: certum autem est hanc posteriorem quæstionem esse juris, debet enim solvi ex jure divino, considerando, an sit contra verbum Dei scriptum aut traditum: prior quæstio etiam non est puri facti, sed habet annexam quæstionem juris, nam supposita institutione vocum, si sermo sit ita clarus, ut ad judicandum de illo non sit opus ullis testimoniis hominum sed quisque idioma intelligens apertè sciat hunc esse sensum, quæstio illa, *quæ sit doctrina talis libri*, solvenda est ex jure divino, suppositis legibus, quibus obligantur utentes vocibus, ut nempe in communi hominum commercio non utantur, nisi secundum voluntatem instituentium Reip. manifestam & à communitate acceptam: hinc quærere, an doctrina libri sit hæretica, idem est ac quærere, quem sensum conficiat contextus verborum, qui in libro est, suppositis legibus sermonis humani, ergo illa quæstio non est puri facti sed potius juris.

209

§. III. Ex his sequitur potuisse Pontifices infallibiliter declarare, quòd doctrina hæretica contineatur in libro Jansenii, & in sensu ab eo intento, quia non tam erat quæstio facti quàm juris, & licet aliquid facti interveniret, tamen hoc connexum erat cum quæstione juris: quòd magis probatur, nam si Papa non possit infallibiliter definire, quòd liber & sensus Jansenii contineat hæresin, ergo nec potest definire, quòd hæc propositio contineat hæresin, *ad merendum sufficit libertas à coactione*, sed Papa potest ultimum definire, ergo & primum. Minor est

certa

certa & ab adversariis admittitur, est enim materia juris: maj. prob., liber & sensus Jansenii manifestè habet illam propositionem, ergo si non possit definire, quòd liber & sensus Jansenii contineat hæresin, nec potest definire, quòd propositio illa sit hæretica; ubi vides, quomodo negatà infallibilitate circa hanc materiam facti neganda sit infallibilitas circa materiam juris. 2. Papa non tantum ea potest definire, quæ habentur in scripturis vel traditione, sed etiam ea, quæ ex ratione naturali per conclusionem Theologicam deducuntur ex una de fide & altera naturaliter certa, uti probant *Canus* de locis l. 6. c. 8. §. *Sed & id. Mangionius* in apol. de solenn. vot. *Platel.* p. 3. n. 146., atqui conclusio illa, quòd liber & sensus Jansenii contineat hæresin, deduci potest ex una de fide & altera naturaliter certa, uti ostenditur in hoc syllogismo, *hæresis est, quòd libertas à coactione sufficiat ad meritum, sed liber & sensus Jansenii habet, quòd libertas à coactione sufficiat ad meritum, ergo liber & sensus Jansenii habet hæresin.* Maj. est de fide, min. est naturaliter evidens scienti latinum & legenti librum Jansenii, ergo. 3. si Papa non possit infallibiliter judicare de doctrina & sensu alicujus libri, eò quòd videatur esse materia facti, ergo nullus Canon fidei, nulla damnatio erit de fide, nunquam enim infallibiliter resciri poterit sensus Concilii vel Papæ definientis, quia de eo judicare erit materia facti. 4. Papa potest infallibiliter declarare alicujus libri doctrinam esse Catholicam, uti adversarii contendunt fecisse *Cælestinum I.* de quibusdam libris *S. Aug.* circa materiam gratiæ, uti notat *Platel.* p. 2. n. 482., ergo etiam potest infallibiliter declarare alicujus libri doctrinam esse hæreticam, est enim paritas, & æquè spectat ad Pastorem posse ovibus ostendere noxias herbas, ut fugiant, quàm

quàm sanas, ut sumant, neque tantùm extra libras, uti vult *Sinnichius*, sed etiam in libris ipsis, qui maximè vitandi sunt; & si potest sanas herbas cum libris ostendere cur non etiam noxias cum libris? 5. Eadem infallibilitate potest Papa declarare sensum totius libri, quàm declarare potest sensum cuiusvis propositionis ex libro desumptæ, sed sensum cuiusvis propositionis ex libro desumptæ potest declarare esse orthodoxum vel hæreticum &c., ergo etiam totius libri. Min. concedunt Adversarii: Major etiam patet, quia totus liber non sunt nisi propositiones singulæ; imò ex toto libro, qui mentem Auctoris pluribus proponit, faciliùs intelligitur sensus, quàm ex breviali qua propositione, ergo. *Conf. 1.* nam Ecclesia non erravit in intelligendis & damnandis libris *Nestorii, Pelagii, Lutheri &c.*, ergo nec *Iansenii*, *Conf. 2.* nam *Iansenius* se & suum librum submitit examini ac iudicio Ecclesiæ, ut illud jam teneam, si tenendum; revocem si revocandum; damnem & anathematizem, si damnandum & anathematizandum esse iudicaverit &c., uti habet in Epilogo, & confirmat in testamento suo, ergo agnovit Ecclesiam posse intelligere & iudicare de libri sui sensu, ergo idem agnoscere debent *Iansenistæ*.

Respondent 1. Nec Papam nec Ecclesiam posse scire, quem sensum in mente habuerit *Iansenius*. *Contrà* est, neque nos hoc dicimus, Ecclesia enim non damnavit personam *Iansenii* velut hæreticam, sed librum: neque Ecclesia declaravit *Iansenium* in mente habuisse talem sensum, sed tantùm declaravit hunc esse sensum obvium, quem verba *Iansenii* præferunt.

Respondent 2. Ecclesiam non consensisse in condemnationem sensus *Ianseniani*. *Contrà* est, I. nam decreta Pontificum circa hunc sensum admissa sunt à tota

à toute Ecclesia, nec audent se opponere nisi clam *nonnulli iniquitatis filii*, uti loquitur *Alex. VII.*, non obest autem tales homines repugnare, uti non obest hæreticos repugnare decisionibus Ecclesiæ: estque pudor Jansenistas esse magis sollicitos de honore *Jansenii* quàm Ecclesiæ & Pontificum. *Contrà 2.* nam independenter à consensu Ecclesiæ est Papa infallibilis, Ecclesia enim debet à Papa doceri, & non contrà.

Respondent 3. Papam esse quidem infallibilem in declarando *qualis sit sensus* propositionis vel libri, sed non *quis sit sensus*. *Contrà est 1.* Papa vel etiam Ecclesia non potest declarare, qualis sit sensus, nisi prius sciat, quis sit sensus; v. g. declarare non potest, an sensus sit hæreticus vel Catholicus, nisi sciat, an voces significant hæresin necne, ergo si infallibiliter declarat sensum esse hæreticum, scit per voces significari hæresin, adeoque scit, quis sit sensus. *Conf.* nam si Judex non sit infallibilis in judicando, quòd hic homo sit reus, non potest esse infallibilis in imponenda illi hac vel ista pœna: si Medicus non sit infallibilis in judicando, quo morbo laboret homo, non potest esse infallibilis in judicando, qualis determinatè illi adhiberi debeat medicina, ergo similiter hic. *Contrà est 2.* vel Jansenistæ sciunt *quis sit sensus* quinque propositionum damnatarum vel non sciunt: si non sciunt, quomodo fateri possunt esse hæreticas? Si sciunt, ergò multò magis sciet Ecclesia; & consequenter Jansenistæ etiam sciunt, quem sensum Ecclesia tribuat Jansenii propositionibus & libro, nam tribuit sensum hæreticum & damnatum, ac nullum alium.

Respondent 4. Saltem quoad juratam subscriptionem formularii ab *Alex. VII.* præscripti sufficiet promittere obsequiosum silentium, quia plerique

rique non legerunt librum Jansenii, ergo nec jurare possunt circa sensum à Jansenio per propositiones è libro excerptas intentum *Contra* est, nam Clemens XI. per Constitutionem n. 210. referendam declarat obedientiam, quæ Constitutionibus Pontificum & formulario debetur, non impleri obsequioso silentio, sed debere in animo damnari omnia, prout damnata sunt, in sensu à *Jansenio* intento; & addit huic damnationi corde præbendum esse assensum. *Nec obstat*, quòd non legeris Jansenii librum, nam nec hæreticorum libros legisti, quos damnas, nec fortè legisti omnes Canones Conciliorum & Tridentini, & tamen in professione fidei juras omnia, quæ in istis definita sunt: itaque satis est, quòd Ecclesia post tam exacta examina tibi proponat tæque edoceat propositiones illas contineri in libro *Jansenii*, & talem esse illarum sensum obvium, adeoque à Jansenio intentum.

Objicies. Ecclesia in Conc. Chalcedonensi probavit scripta *Theodoretis, Ibae & Theodori Mopsuesteni*, & tamen postea in Conc. V. Constantinopolitano dixit illa esse hæretica, ergo Ecclesia non est infallibilis in intelligendo sensu alicujus libri. *R.* Negando 1. partem antec., nam postquam Auctores illi in Conc. Chalced. explicassent sua scripta in bono sensu & detestati fuissent errores *Nestorii*, Ecclesia illorum personas iterum admisit, abstrahendo ab eorum scriptis, postea autem examinavit scripta, & hæc damnavit in Conc. Constantinop. Videri potest *Instructio Pastoralis* Episcopi Cameracensis edita 10. Febr. 1704.

310 §. IV. Papa non est infallibilis in quæstionibus particularibus facti non habentibus ullam connexionem cum quæstionibus juris circa fidem aut mores: Et hic est sensus quorundam Auctorum, quos male

malè citant pro se adversarii, uti ostendit *Arfd.* de Pontif. q. 3. *Ratio* est, quia infallibilitas talis nullibi ei promissa est, talia enim definire non spectat ad officium universalis Pastoris animarum aut capitis Ecclesiæ, cui appromissa est assistentia S. Spiritus ad dirigendas oves in rebus salutis, seu fidei & morum. Nunc habe Decreta Pontificum in negotio Janse-
niano:

SS. D. N. CLEMENTIS XI.

CONFIRMATIO ET INNOVA-
TIO CONSTITUTIONUM

INN. X. ET ALEX. VII.

*Adversus Jansenianam Hæresim editarum, cum
nonnullis Declarationibus pro debita illarum
observantia adjectis.*

 IN EAM Domini Sabaoth, quæ est Catholica Ecclesia, pro commissio Nobis divinitus Apostolicæ servitutis munere custodire atque excolere omni studio atque industriâ jugiter satagentes, ea, quæ à Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris ad succrescentes in illa perniciosarum novitatum vepres radicatus evellendos, prudenti salubrique consilio constituta esse noscuntur, ut quibuscumque inimici Hominiis molitionibus dejectis, firmitus semper atque exactius observentur, Apostolici muniminis nostri præsidio libenter roboramus, atque aliàs desuper sollicitudinis & providentiæ nostræ partes interponimus, sicut omnibus maturæ considerationis trutinâ perpensis, ad fidelem ac tutam orthodoxæ veritatis

tatis custodiam, necnon animarum pretioso Unigeniti Dei filii Domini nostri Jesu Christi Sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

Sanè postquam fel. record. INNOCENTIUS Papa X. Prædecessor noster per quandam suam de super editam Constitutionem quinque famosas Propositiones ex libro Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus, *Augustinus*, exceptas à postolici censurâ judicii ritè confixerat, rec. mem. ALEXANDER Papa VII. etiam Prædecessor noster ad ejusmodi jam damnatos errores è Christi fidelium mentibus prorsus abolendos, publicæque tranquillitatis perturbatorum subtili rectas calliditate machinationes penitus evertendas, prædictam INNOCENTII Prædecessoris Constitutionem, toto illius inserto tenore, confirmavit, novarumque declarationum accessione constabilivit, suâ in id pariter editâ Constitutione tenoris, qui sequitur, videlicet:

ALEXANDER Episcopus, Servus servorum Dei. Universis Christi fidelibus salutem & Apostolicam benedictionem. Ad sanctam B. Petri Sedem & universalis Ecclesiæ regimen, inscrutabili divinæ Providentiæ dispositione, nullis nostris suffragantibus meritis evecti, nihil Nobis antiquius ex muneri nostri debito esse duximus, quàm ut sanctæ Fidei nostræ, ac sacrorum Dogmatum integritati traditâ Nobis à Deo potestate opportunè consulere-remus.

Ac licèt ea, quæ Apostolicis Constitutionibus abunde fuerunt definita novæ decisionis sive declarationis accessione nequaquam indigeant, quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel subdolis interpretationibus labefactare non verentur, ne morbus iste latius divagetur,

vagetur, promptum apostolicæ authoritatis remedium censuimus non esse differendum.

Emanavit siquidem aliàs à fel. rec. INNOCENTIO Papa X. Prædecessore nostro Constitutio, & Definitio tenoris qui sequitur, videlicet:

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei, Universis Christi fidelibus salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum occasione impressionis libri, cui titulus, *Augustinus Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis*, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Galliis, controversia super quinque ex illis, complures Galliarum Episcopi apud nos insisterunt, ut easdem Propositiones Nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam & perspicuam ferremus sententiam: Tenor verò præfatarum Propositionum est, prout sequitur: *Prima.* Aliqua Dei Præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentem, quas habent, vires sunt impossibilia; deest quoque illis Gratia, quâ possibile fiant. *Secunda.* Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur. *Tertia.* Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à coactione. *Quarta.* Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei; & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare. *Quinta.* Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animam nostrum assidue pulsan, illa in primis cordi est, ut Ecclesia Dei Nobis ex alto commissa purgatis pravorum opinionum erroribus tuto militare, & tan-

G

quam

Inn. X.
1653.

quam navis in tranquillo mari, sedatis omnium tempestatum fluctibus ac procellis, securè navigare & ad optatum salutis portum pervenire possit, pro rei gravitate coram aliquibus S. R. E. Cardinalibus ad id specialiter sæpius congregatis, ac pluribus in S. Theologia Magistris, easdem quinque propositiones, ut suprà, Nobis oblatas fecimus figillatim diligenter examinari, eorumque suffragia tum voce tum scripto relata maturè consideravimus, eosdemque Magistros variis coram Nobis actis Congregationibus prolixè super eisdem, ac super earum qualibet differentes audivimus.

Cùm autem ab initio hujusmodi discussionis ad divinum implorandum auxilium, multorum Christi fidelium preces, tum privatim, tum publicè indixissemus: postmodum iteratis eisdem ferventiùs, ac per Nos sollicitè imploratâ S. Spiritûs assistentiâ, tandem Divino Numine favente ad infra scriptam devenimus Declarationem & Definitionem:

Primam prædictarum propositionum: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus, secundum præsentem, quas habent, vires sunt impossibilia, deest quoque illis Gratia, quâ possibilia fiant. Temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Secundam; Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur; Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Tertiam: Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quartam: Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ necessitatem ad singulos actus,
etiam

etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare: Falsam & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quintam: Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse: Falsam, temerariam, scandalosam, & intellectam eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit, impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem & hæreticam declaramus & uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Christi fidelibus utriusque sexûs, ne de dictis propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quam in hac præfati nostri declaratione & definitione continetur, sub censuris & poenis contra hæreticos & eorum fautores in jure expressis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, necnon hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut contradictores & rebelles quoscunque per censuras & poenas prædictas, cæteraque juris & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, omnino coerceant & compescant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem super prædictis quinque propositionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelii Jansenii. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem. Anno incarnationis Dominicæ 1653. 31. Maij.

Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque propositiones, vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperiri,

sed fictè & pro arbitrio compositas esse, vel in sensu ab eodem intento non damnatas fuisse, asserere magno cum Christifidelium scandalo non reformident.

Nos, qui omnia, quæ in hac re gesta sunt, sufficienter & attentè perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentii Prædecessoris jussu, dum adhuc in minoribus cõstituti, Cardinalis munere fungeremur, omnibus illis Congressibus interfuimus, in quibus Apostolicâ authoritate, eadem causa discussa est, eâ profectò diligentia, quâ major desiderari non posset, quamcumque dubitationem super præmissis imposterum auferre volentes, ut omnes Christi fideles in ejus Fidei unitate sese contineant, ex debito nostri Pastoralis officii, ac maturâ deliberatione, præinfertam Innocentii Prædecessoris nostri constitutionem, declarationem & definitionem, harum serie confirmamus, approbamus, & innovamus, & quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus est, *Augustinus*, excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas fuisse, declaramus & definimus, ac uti tales, inustâ scilicet eadem singulis notâ, quæ in prædicta declaratione & definitione unicuique illarum sigillatim inuritur, iterum damnamus, ac eundem librum sæpediti Cornelii Jansenii, cui titulus, *Augustinus*, omnesque alios, tam manuscriptos quàm typis editos, & si quos forsitan imposterum edi contigerit, in quibus prædicta ejusdem Cornelii Jansenii doctrina, ut supra damnata defenditur vel astringitur, aut defendetur vel astringetur, damnamus itidem atque prohibemus: Mandantes omnibus Christi fidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbo vel scripto exponant vel interpretentur, publicè vel privatim,

privatim, palam vel occultè imprimant, sub poenis
& censuris contra hæreticos in jure expressis ipso fa-
cto absque alia declaratione incurrendis.

Præcipimus igitur omnibus Venerabilibus Fra-
tribus nostris Patriarchis, Primatibus, Metropolita-
nis, Archi-Episcopis, Episcopis, cæterisque loco-
rum Ordinariis, ac hæreticæ pravitatis Inquisitori-
bus, Judicibus Ecclesiasticis ad quos pertinet, ut
præinsertam ejusdem INNOCENTII Prædeces-
soris constitutionem, declarationem ac definitio-
nem, juxta præsentem nostram determinationem,
ab omnibus observari faciant, ac inobedientes & re-
belles prædictis poenis aliisque juris & facti remediis,
invocato etiam, si opus fuerit, brachii secularis au-
xilio, omnino coerceant. Datum Romæ apud S. Ma-
riam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ
1656. 16. Octob.

Subinde verò, quò omnis Apostolicarum defi-
nitionum eludendarum aditus intercluderetur, me-
moratus ALEXANDER Prædecessor, priscum *Continua-
tio Bullæ
Clementinæ*
Ecclesiæ morem sequutus, certam edidit formulam
ab omnibus Ecclesiastici Ordinis, tam secularibus,
quàm regularibus personis subscribendam per aliam
suam hac in re promulgatam Constitutionem te-
noris sequentis, videlicet:

ALEXANDER Episcopus, Servus servo-
rum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Regiminis
Apostolici Divinâ Providentiâ Nobis, quamvis im-
meritis, commissi ratio postulat, ut ad ea potissi-
mum, quæ Catholicæ Religionis integritati & pro-
pagationi, animarumque saluti & fidelium tran-
quillitati consulere apta & idonea esse judicantur,
animam & curam omnem, quantum licet in Do-
mino applicemus: Quamobrem Cornelii Jansenii
hæresim in Gallia præsertim serpentem, ab INNO-
CENTIO

CENTIO X. fel. rec. Prædecessore nostro ferè oppressam, adinstar colubri tortuosi, cuius caput attritum est, in varios gyros & cavillationum deflexus euntem, singulari constitutione ad hunc finem editæ altero assumptionis nostræ anno extinguere conati fuimus.

Sed ut multiplices hostis hominum generis artes adhibet, nondum plenè consequi potuimus, ut omnes errantes in viam salutis redirent, qui tamen unicus erat votorum & curarum nostrarum scopus, quibus operam & industriam suam egregio sanè studio venerabiles Fratres nostri Archi-Episcopi & Episcopi Regni Galliæ earumdem Constitutionum Apostolicarum executioni præcipuè intenti contulerunt, & Charissimus in Christo Filius noster Rex Christianissimus singulari pietate auxiliarem dexteram strenuo ac constantissimo animo porrexerit.

Cum autem præfatus Rex Christianissimus eodem religionis zelo ductus per suum in Urbe Oratorem Nobis significari exponique curavit, nullum aliud opportunius remedium pestiferæ hujus contagionis reliquiis extirpandis adhiberi posse, quam si omnes certam Formulam subscriberent nostrâ auctoritate firmatam, in qua quinque propositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui titulus, *Augustinus*, excerptas sincerè damnarent, ac proinde illam à Nobis quantocyus expediri, ad quælibet effugia præcludenda omnesque removendos obtentus, flagitaverit.

Nos tam piis dicti Regis Christianissimi votis benignè annuendum esse ducentes. Formulam infra scriptam ab omnibus Ecclesiasticis etiam Venerabilibus Fratribus nostris Archi-Episcopis & Episcopis, necnon aliis quibuscunque Ecclesiastici Ordinis, tam regularibus quàm secularibus, etiam Monialibus,
Docto-

Doctoribus & Licentiatis, aliisque Collegiorum Re-
ctoribus atque Magistris subscribi districtè manda-
mus, idque intra tres menses à die publicationis seu
notificationis præsentium; aliàs contra eos, qui in-
tra terminum prædictum non paruerint, irremissibi-
liter procedi volumus juxta Canonicas Constitutio-
nes & Conciliorum Decreta.

Formula à supradictis subscribenda.

EGO N. Constitutioni Apostolicæ INNO-
CENTII X. datæ die 31. Maji 1653. & Con-
stitutioni ALEXANDRI VII. datæ die 16. Octo-
bris 1656. Summorum Pontificum me subjiçio, &
quinque Propositiones ex Cornelii jansenii libro,
cui nomen, *Augustinus*, excerptas, & in sensu
ab eodem Authore intento, prout illas per dictas
Constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincero
animo rejicio ac damno, & ita juro: Sic me Deus
adjuvet & hæc sancta Evangelia.

Decernentes insuper præsentis literas semper &
perpetuò validas & efficaces existere & fore, suosque
plenos & integros effectus sortiri & obæinere. Sicque
per quoscunque Judices Ordinarios & Delegatos
ubique judicari & definiri debere, sublatâ eis & eo-
rum cuilibet quâvis aliter judicandi & interpretan-
di facultate & auctoritate; ac irritum & inane, si se-
cus super his à quocunque quâvis auctoritate scien-
ter vel ignoranter contigerit attentari.

Quocirca Venerabilibus Fratribus Archi-Episco-
pis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis commit-
timus & mandamus, ut singuli in suis Diocæsibus ac
locis suæ jurisdictionis subjectis præsentis literas &
in eis contenta quæcunque exequantur, & executioni
mandari ac observari ab omnibus curent, & inobe-

dientes quoscunque per sententias & poenas aliaque juris & facti remedia, appellatione postpositâ, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii secularis auxilio omnino compellant.

Volumus autem, ut præsentium transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus literis adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram Constitutionem & Ordinationem infringere, vel ei ausu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno 1664. 15. Febr.

*Stima alio
Bulla de
mensis XI.*

Sic equidem causa finita est; non tamen sic, ut pat erat, finitus est error Apostolico toties mucrone percussus. Neque enim defuere, nec adhuc desunt homines veritati non acquiescentes, & nunquam Ecclesiæ contradicendi finem facientes, qui variis distinctionibus, seu potius effugiis ad circumventionem erroris excogitatis Ecclesiam ipsam turbare, eamque interminatis quæstionibus, quantum in ipsis est, involvere & implicare conantur; quodque deterius est, ipsamet Apost. Sedis decreta redarguendis eorum pravis sensibus condita, ac præsertim quasdam piæ mem. CLEMENTIS Papæ IX. die 19. Januarii 1669. ad quatuor Galliæ Episcopos, necnon binas similis mem. INNOCENTII Papæ XII. etiam Prædecessorum nostrorum die 6. Februarii 1694. & die 24. Novembris 1696. ad Episcopos Belgii in forma Brevis respectivè datas literas in erroris sui patrocinium advocare, temerario planè

planè ausu non erubescunt, perinde ac si memoratus CLEMENS Prædecessor, qui eisdem suis literis se INNOCENTII X. & ALEXANDRI VII. Prædecessorum Constitutionibus supradictis firmissimè inhærere, ac à dictis quatuor Episcopis veram & totalem obedientiam, adeoque Formulæ à præfato ALEXANDRO Prædecessore, sicut præmittitur, editæ sincerè per eos subscribi voluisse declaravit, aliquam in tam gravi negotio exceptionem, seu restrictionem, quam nullam prorsus se unquam admissurum fuisse protestatus fuit, re ipsâ admisisset; dictus verò INNOCENTIUS XII. Prædecessor, dum sapienter ac providè prædictas quinque propositiones ex memorato libro Jansenii excerptas in sensu obvio, quem ipsamet propositionum verba exhibent ac præferunt, damnatas esse pronuntiavit, non de ipsomet obvio sensu, quem in Jansenii libro habent, quive ab eodem Jansenio intentus, ac à præfatis INNOCENTIO X. & ALEXANDRO VII. Prædecessoribus damnatus fuit, sed de alio quopiam diverso sensu cogitasset; dictasque INNOCENTII X. & ALEXANDRI VII. Prædecessorum constitutiones temperare, restringere, aut alio quovis modo immutare voluisset, iisdem ipsis literis, quibus eas in suo robore fuisse & esse, seque illis firmiter inhærere verbis apertissimis asserbat.

Præterea iidem inquieti homines sparsis undequaque scriptionibus ac libellis exquisitâ ad fallendum arte compositis, non sine gravi Apostolicæ Sedis injuria maximoque totius Ecclesiæ scandalo docere non sunt veriti, ad obedientiam præfatis Apost. Constitutionibus debitam non requiri, ut quis prædicti Janseniani libri sensum in antedictis quinque propositionibus, sicut præmittitur, damnatum,

// interitus ut hæreticum damnet, sed satis esse, si ea de
 // re obsequiosum (ut ipsi vocant) silentium teneatur.
 // Quæ quidem assertio, quàm absurda sit, & anima-
 bus fidelium perniciofa, satis apparet, dum fallacia
 hujus doctrinæ pallio non deponitur error sed ab-
 sconditur; vulnus tegitur, non curatur; Ecclesia
 illuditur, non paretur: Et lata demum filiis inobe-
 dientiæ via sternitur ad fovendam silentio hæresim,
 dum ipsam Jansenii doctrinam, quam ab Apostolica
 Sede damnatam Ecclesia universalis exhorruit, ad-
 huc interitus abjicere & corde improbare detrectent.

Quin etiam eò impudentiæ nonnullos devenisse
 compertum est, ut veluti naturalis honestatis, ne-
 dum Christianæ sinceritatis obliti, asserere non
 dubitaverint præfatæ Formulæ à memorato ALE-
 // XANDRO Prædecessore præscriptæ subscribi licite
 // posse etiam ab iis, qui interitus non judicant prædi-
 // cto Jansenii libro doctrinam hæreticam contineri:
 // Quasi verò, contra quàm scriptum est: Qui loquitur
 // veritatem in corde suo, Et: Qui jurat proximo
 suo & non decipit, hujusmodi erroris sectatoribus
 liceat Ecclesiam ipsam jurejurando decipere, simul-
 que Apostolicæ Sedis providentiam fallere, dum
 ejusdem Formulæ conceptis verbis loquuntur, quod
 Ecclesia loquitur, quod tamen sentit ipsa, non sen-
 tiunt; seque parere Constitutionibus Apostolicis
 profitentur, quibus animo contradicunt.

Hinc est, quòd nos ad opportunum & efficax tam
 exitiali morbo, qui ut cancer serpit & quotidie in-
 deterius vergit, remedium adhibendum, non minùs
 demandatæ Nobis omnium Ecclesiarum sollicitudi-
 nis debito, quàm plurimorum Venerabilium Fra-
 trum nostrorum diversarum partium, ac præser-
 tim Regni Galliarum, Episcoporum zelo ac precibus
 excitati, ne hujusmodi pravi homines Catholica
 Ecclesia

Ecclesiæ pacem subvertere impunè pergant, & simplicium ac pusillorum mentibus imponere, docentes quæ non oportet; neve ullus apud eos quoque, qui bonâ, ut aiunt, fide, ac falsis rumoribus decipi se fortasse patiuntur, de mente ac sententia Apostolicæ Sedis ampliùs ambigendi supersit locus, Divino priùs tam privatis nostris, quàm publicè indictis precibus, implorato præsidio, ac re maturè discussâ, de nonnullorum Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, auditisque complurium in Sacra Theologia Magistrorum suffragiis; Primò quidem præinsertas INNOCENTII X & ALEXANDRI VII. Prædecessorum Constitutiones, omniaque & singula in iis contenta authoritate Apostolicâ tenore præsentium confirmamus, approbamus & innovamus.

Ac insuper ut quævis impofterum erroris occasio penitus præcidatur, atque omnes Catholicæ Ecclesiæ filii Ecclesiam ipsam audire, non tacendo solùm (nam & impii in tenebris conticescunt) sed & interiori obsequendo, quæ vera est Orthodoxi hominis obedientia, condiscant, hac nostrâ perpetuè valiturâ Constitutione; Obedientiæ, quæ præinsertis Apostolicis Constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minimè satisfieri, sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba præferunt, ut præferatur, ab omnibus Christi fidelibus ut hæreticum, non ore solùm sed & corde rejici ac damnari debere, nec aliâ mente, animo, credulitate supradictæ Formulæ subscribi licitè posse; ita ut qui secus, aut contra, quoad hæc omnia & singula, senserint, tenuerint, prædicaverint, verbo vel scripto docuerint aut asseruerint, tanquam præfatarum Apostolicarum Constitutionum transgressores, omnibus & singulis

singulis illarum censuris & pœnis omnino subjaceant, eâdem authoritate Apostolicâ decernimus, declaramus, statuimus & ordinamus.

Decernentes pariter easdem præsentis & præinfertas literas semper & perpetuò validas & efficaces existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere, Sicque per quoscunque Judices Ordinarios & Delegatos ubique judicari & definiri debere, sublatâ eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & authoritate; ac irritum & inane, si secus super his à quocumque quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Quocirca Venerabilibus Fratribus Archi-Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, necnon hæreticæ pravitatis Inquisitoribus & Judicibus Ecclesiasticis, ad quos pertinet, committimus & mandamus, ut singuli in suis respectivè Diocesium ac locis suæ jurisdictioni subjectis ipsas præsentis literas & in eis contenta quæcunque exequantur, & exequutioni mandari & observari ab omnibus curent, & inobedientes & rebelles quoscunque per censuras & pœnas præfatas, aliaque juris & facti remedia, appellatione postpositâ, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii secularis auxilio, omnino coerceant & compellant.

Volumus autem, ut earundem præsentium transumptis, etiam impressis manu alicujus Notarii publici subscriptis & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis Originalibus literis adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Confirmationis, Approbationis, Innovationis, Decreti, Declarationis, Statuti & Ordinationis

nationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno 1705. 16. Julij.

Q. 33. Quid si opinio videatur doceri ab aliquo è SS. PP. v. g. à S. Aug., an adhuc possit desinere ejus probabilitas per damnationem Pontificis vel aliter. R.

211

§. I. Possè, quia nulli S. Patri in particulari, sed Ecclesiæ & Pontifici appromissa est infallibilitas per assistentiam Spiritus S.; & ideo docet *Trident.* sess. 4. in decreto de editione & usu Sacrorum librorum, quòd Ecclesiæ sit judicare de vero sensu & interpretatione scripturarum: damnavit etiam Alex. VIII. hanc trigessimam propositionem, *Vbi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam*: unde patet, quàm stulta sit illa locutio cujusdam Religiosi apud Fierland in Concordia triumvirali c. 2. a. 2. §. I., qui occasione Bullæ Innocentii X. damnantis 5. propositiones Iansenii dixit, *malo errare cum Augustino, quàm bene sentire cum Papa*: Sapienter dixit S. Th. 2. 2. q. 10. a. 12. *ipsa doctrina Catholicorum D. D. ab Ecclesia auctoritatem habet, unde magis standum est auctoritati Ecclesiæ, quàm auctoritati vel Augustini vel Hieronymi vel cuuscumque Doctoris.*

§. II. Non est statim credendum, quòd illi, qui se S. Augustini discipulos dicunt, semper ejus mentem assequantur, nam & ipsi inter se de ejus mente disputant, nec illis promissus est Spiritus discernendi verum sensum à falso: estque sæpe difficile intelligere S. Augustinum, maximè dum scribit contra

212

unam

unam hæresin, tum enim quandoque videtur favere oppositæ, ideoque rectè ait *S. Th.* in expos. aurea in cap. 1. Joannis lect. 7. *Antiqui Doctores & Sancti emergentes errores circa fidem prosequabantur, ut interdum viderentur in errores labi contrarios, sicut Augustinus contra Manichæos, qui destruebant libertatem arbitrij, taliter disputat, quòd videtur in hæresin Pelagii incidere; è contrà dum oppugnat Pelagianos, videtur libertatem evertere. Similiter S. Greg. Thaumaturgus, dum Ælianum ethnicum Christianos polytheismi insimulantem oppugnat, ita de Deo uno agit, ut cum Sabellio videatur confundere personas: Dionys. Alexandr. dum confutat Sabellium, ita personas distinguit, ut videatur ipsam naturam divinam dividere; quia nempe, ut inquit Theodoretus Tom. ult. dialogo 3. pag. 170. Vebemens cum adversariis contentio facit, ut modum excedatur. Et specialiter de S. Aug. ait Cardin. Valerius, Augustini scripta Clerici cautè legant, illa enim acumine ingenii præstitit, & de rebus difficilibus tam subtiliter disputavit, ut non mediocri ingenio præditi Viri eius libros legentes in errorem aliquando lapsi sint: atque ita S. Prosper in Chronico testatur Prædestinianorum errorem ab Augustini libris malè intellectis sumpsisse initium: certè Lutherus lib. de Servo arbitrio ait, Augustinus totus meus est: Calvinus l. 3. de lib. arbitr. contra Pighium, gloriatus sum, inquit, de Augustino, illum pro præfati nostrum esse: & infra, nos nihil, quàm Augustinum sequimur: & iterum, etiamsi crepet Pighius, vobis hoc extorquere non potest, quin Augustinus sit noster: ideo Calvinistæ gloriantur Augustinum in scriptis Calvini plus loqui, quàm Calvinum ipsum. Ioannes VVicleff ita Augustinum inclamabat & se sequi protestabatur, ut passim à suis vocaretur Ioan-*

nes *Augustini*, teste *Tb. VValdensi* T. 1. l. 1. c. 2. n. 34. *Berengarius* se ita in *Augustino* fundabat, ut *Lanfrancus* in *Biblioth. PP.* T. 6. pag. 207. sic de ipso scribat, exultas in *B. Augustini* verbis, hinc vicisse te & Superiorem esse gloriaris &c. *Guilielm. de S. Amore* hæresin suam contra mendicantium Ordines fabricavit ex *S. Augustino*, teste *S. Bonav.* de paupert. q. 2. *Claudius Taurinensis* Iconoclastarum instaurator in Gallia, maximè se *Augustino* niti dicebat, teste *Dungalo* In resp. contra illum. *Bajus* occasione hujus prop. 27. *Liberum arbitrium sine gratia Dei adiutorio nonnisi ad peccatum valet*, postquam damnata esset velut hæretica, pro excusatione in *Apologia* ad Pium V. dicebat, sunt ipsissima verba *Augustini* l. 3. contra 2. *Epist. Pelagii* c. 8. *Iansenius* pro suis quinque hæresibus solo ferme *Augustino* est usus, ideoque librum, in quo eas docet, vocat *Augustinum*: *Plures Iansenista* dixerunt *Augustinum* constanter tenuisse Christum pro solis prædestinatis esse mortuum, & tamen *Innocent. X.* & *Alex. VII.* hanc propositionem sciam *Iansenii*, *Semipelagianum* est dicere Christum pro omnibus hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse, damnarunt ut hæreticam; & in eo sensu, quasi Christus pro solis prædestinatis sit mortuus, damnarunt velut impiam, blasphemam & contumeliosam: Item *Alex. VIII.* damnavit hanc quartam, *dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus & solis fidelibus*, ergo fatendum est *Augustini* mentem esse sæpe obscuram, ut quæ malè explicari possit à legentibus: Neque hoc est *Augustini* vitium, sed illorum qui legunt, qui etiam, si se non submittant iudicio Ecclesiæ, ex ipsa Sacra Scriptura cudunt hæreses, affingunt enim sensum, quem nec scriptura habet, nec *August.* intendit.

Conse-

Consequenter cum isti, qui se *S. Augustini* discipulos dicunt, non ostendant se habere specialem assistentiam circa intelligentiam *S. Augustini*, errare possunt, ergo non est statim credendum, quod ejus mentem semper assequantur.

213

§. III. *S. Augustinus* non est irrefragabilis, nisi in illis, quæ Ecclesiæ auctoritas confirmat: patet, nam fassus est sæpè *S. Augustinus* se errasse, uti constat ex libris *Retractionum*, ideoque ipsemet dixit nolle sibi credi, nisi adesset simul alia auctoritas vel ratio: errare in rebus obscuris, & quæ non erant eo tempore explicata ac definita, inquit, *Canus* de locis l. 7. c. 1. n. 3. aut *Cypriano* aut *Ambrosio* aut *Augustino* accidit: *Abulensis* defens. p. 2. c. 18. ait, non est ergo necesse nobis, quacumque *Augustinus* scripsit, credere.... constat, quod *Augustinus*, cum scriberet, in multis erravit: & c. 85., de *Augustino* constat, quod potuit errare & in multis erravit, quorum quædam ipse retractavit, alia verò non potuit retractare: ipsemet *S. August.* relatus dist. 9. c. 4. sic de se loquitur in Epist. 8. ad Hieron., negare non possum nec debeo, sicut in ipsis majoribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint justo iudicio & nullâ temeritate damnari. Quantum autem & in quibus punctis circa materiam gratiæ auctoritas *S. Augustini* sit irrefragabilis, notant *Platel.* p. 2. à n. 482. & *Arsde. in T.* 2. p. 2, c. 7. §. 3.

214

Q. 34. Si opinio ab aliqua Sacra Congregatione Roma damnetur, an ideo amittat probabilitatem. R.

§. I. Variæ sunt Congregationes Romæ, nempe *S. Officii*, *Rituum*, *Tridentini*, *Indicis librorum*, *Episcoporum*, *Regularium*, *Cardinalium*:

Congregatio S. officii constat multis viris primariis, inter quos 5. Cardinales deputati à Papa, quorum

rum tres adesse debent, ut aliquid concludatur: huic concessit Paulus III. potestatem inquirendi, citandi, procedendi in omnibus causis tam hæresin manifestam quàm schismata, divinationes, Sacramentorum abusum concernentibus, uti etiam circa crimen sollicitantium ad turpia in confessione.

Rituum, præest consultationibus de moribus Ecclesiæ, de ritibus Sacramentorum, de horis Brevariarii, de cultu & canonizatione SS., habeturque semel tantum in anno.

Tridentini, resolvit dubia circa decreta morum contenta in Tridentino, & habetur singulis mensibus semel.

Indicis librorum, instituit examen circa libros prohibitos eorumque catalogos & indices.

Episcoporum, dirimit dubia ac lites circa jura, immunitates, privilegia, quæ referuntur à Patriarchis, Archi-Episcopis, Episcopis aliisque Ecclesiasticis Prælati.

Regularium, respondet ad dubia proposita à Regularibus; itemque ad eorum controversias & circa apostasiam.

Cardinalium, agit de propaganda fide: habetur quolibet mense; semel de anno coram Papa adhibitis aliquot Curia Romanæ Prælati ac Religiosis viris: præsent illi Cardinales, inter quos Senior his per annum eam habet in sua domo. Vide etiam Gobat in Exp. tr. 3 à n. 606.

§. II. Declarationes omnium harum Congregationum non sunt infallibiles, nisi fiant de speciali mandato Papæ & nomine ipsius totæ Ecclesiæ, post rem cum eo collatam, tum enim non tam sunt declarationes vel decreta harum Congregationum, quàm Papæ ipsius, quas per tales Congregationes facit; de cætero tali Congregationi ut contradistinctæ à

H

Papa

215

vide 374.

Papa nulla infallibilitas est appromissa, quamvis magna tribui debeat auctoritas, ita *Carden.* in 1. crisi d. 9. & *Teril.* in Reg. q. 14. n. 55. vide dicenda n. 574.

- 216 §. III. Si in aliqua Congregatione damnetur opinio post informatum Papam & ex mandato ipsius, illaque damnatio rite communicetur toti Ecclesiae, erit infallibilis & censebitur immediate exire à Papa, ideoque opinio illa amittet probabilitatem, uti
- 217 constat ex dictis: *Nec refert*, quod aliqui apud *Carden.* in 2. crisi d. 1. n. 99 dicant, quando Pontifex per Congregationem ita condemnat aliquid, tunc non loqui ut caput Ecclesiae, sed solum ut caput & praesidem talis Congregationis, sicuti quando Rex Hispaniae in Congregatione Ordinis S. Jacobi aliquid praecipit, non praecipit ut Rex, sed ut Administrator Generalis illius Ordinis, nam tum Pontifex loquitur ut caput Ecclesiae, quando edit decretum pro tota Ecclesia, quodque vult ab omnibus observari, sed hoc facit in nostro casu, ergo: atque idem est de Rege Hispaniae, quando enim edit decretum pro toto regno, loquitur ut Rex Hispaniae, si edat pro ordine S. Jacobi, tunc tantum loquitur ut praeses ejus.

- 218 §. IV. Responsiones Congregationis rituum dantur solum pro dubiis singularibus interrogantium, hinc non promulgantur, nec obligant, inquit *Escob.*, maxime quando non sunt legitime subscriptae & sigillo munitae, multo minus sunt infallibiles.

- 219 §. V. Declarationes Cardinalium ad Tridentinum textum adjectae ex Farinacio, non sunt authenticae, sed declaratae incertae sub Greg. XV. anno 1621. & sub Urb. VIII. anno 1631. uti testatur *Stalenus*: falsò quoque affingitur operi Farinacii edito Francofurti anno 1608. quod illae sint decisiones Rotae Romanae, uti notat *Gobat.*

- 220 §. VI. Quid dicendum sit de Indice Romano quoad

quoad libros prohibitos, dicetur, quando de Censuris: an autem declarationes Cardinalium, Regulæ Cancellariæ, decisiones Rotæ vim habeant legum, dicetur à n. 574.

Q. 35. An propositiones illæ damnentur, quæ vel continentur sub damnatis, vel inferuntur ex damnatis, vel ex quibus aliqua damnata inferri potest. R:

§. I. Ex eo, quod universalis sit damnata, non ideo damnata est particularis sub ea contenta, quia potest universalis esse falsa & particularis vera, v. g. nullum præceptum obligat sub mortali, est falsa & damnabilis; aliquod præceptum non obligat sub mortali, est vera & non est damnabilis.

§. II. Illa propositio, ex qua evidenter inferitur propositio damnata, censeri debet falsa & improbabilis practicè, quamvis non sit expressè damnata, quia propositio damnata, quæ inferitur, est falsa, ergo etiam illa, ex qua inferitur, censeri debet falsa, quia, secundum regulam dialecticæ, ex vero non potest sequi falsum, ergo si damnata, quæ inferitur, sit falsa, altera, ex qua inferitur, non potest esse vera; e. g. præceptum servandi festa non obligat sub mortali, est damnata, ergo etiam hæc, ex qua inferitur, nullum præceptum Ecclesiæ obligat sub mortali, erit falsa & improbabilis practicè. *Conf.* quia contradictoria damnatæ debet esse vera, ergo hæc debet esse vera, præceptum servandi festa obligat sub mortali, ex hac autem evidenter inferitur, ergo aliquod præceptum Ecclesiæ obligat sub mortali, ergo hæc contradictoria, nullum præceptum Ecclesiæ obligat sub mortali, erit evidenter falsa.

§. III. Propositio, quæ inferri potest ex damnata, non ideo censeri debet damnata vel improbabilis, quia dialectica dicit, quod ex falso potest sequi verum, ergo ex eo, quod inferens sit falsa, non sequitur,

quitur, quòd illata secundum se sit falsa, v. g. præceptum servandi festa non obligat sub mortali, ergo qui per quadrantem laborat die festo, non peccat mortaliter; hoc consequens secundum se est verum, & tamen rectè inferitur ex antecedente falso ac damnato: Item, non tenemur proximum diligere actu interno, est propositio falsa & damnata, & tamen hæc illata, ergo non tenemur omni momento proximum diligere actu interno, est secundum se vera & non damnabilis.

224 §. IV. Propositio, quæ inferitur ex contradictoria propositionis damnatæ, est vera, quia contradictoria propositionis damnatæ est vera, ex vero autem non potest inferri nisi verum, v. g. contradictoria damnatæ est hæc, præceptum servandi festa obligat sub mortali, consequenter illa inde illata, præceptum servandi festum S. Andreæ obligat sub mortali, etiam est vera, videri potest *Carden.* in 2. crisi d. 1. c. 4 Circa propositionem, de qua dubitatur, an sit damnata, vide dicenda n. 890.

225 Q. 36. Quomodo peccet, qui non observat decreta facta circa propositiones damnatas. R.

§. I. Qui docet vel defendit aliquam propositionem damnatam, peccat mortaliter & incurrit excommunicationem majorem Papæ reservatam, uti constat ex verbis decretorum: neque in hoc est parvitas materiæ, semper enim grave est resistere doctrinæ Romanæ Cathedræ.

226 §. II. Etiam peccat mortaliter, qui alteri suadet, ut decreta illa non recipiat, uti mortaliter peccat, qui cunque alteri suadet, ut ne obtemperet præcepto graviter obliganti, est enim grave præceptum & obligatio illa decreta recipiendi, uti patebit ex dicendis.

227 §. III. Qui mente non dissentit à doctrina illorum

rum decretorum, sed tantum operatur contra illam doctrinam cum advertentia sufficiente, quod praxis illa sit prohibita, si operetur in materia levi, v. g. si utatur restrictione pure mentali, peccat venialiter, etiam ratione inobedientiae, quia Pontifices in virtute S. obedientiae & sub interminatione Divini iudicii omnibus & singulis praeter doctrinam, specialiter prohibent etiam praxin singularum istarum propositionum: si autem operetur in materia gravi, peccabit mortaliter etiam ratione inobedientiae in hac materia gravi, sicuti si quis furetur contra expressam prohibitionem sui Superioris factam in virtute S. obedientiae, peccat etiam ratione illius inobedientiae.

§. IV. Quamvis aliquis in materia tantum levi operetur contra doctrinam ejusmodi decretorum, v. g. utendo restrictione pure mentali, si tamen simul dissentiat ab ea doctrina, & judicet propositionem damnatam esse veram, aut Pontificem in tali damnatione errasse, peccat mortaliter, quia talis dissensus opponitur regulae fidei, ergo sicuti mortale est dissentiri minimo fidei articulo, ita & hic. Videri potest Carden. in 2. crisi d. 1. c. 15.

Q. 37. An promulgari debeant talia decreta damnantia propositiones, vel ab eis appellari possit. R.

Decreta, quibus damnantur propositiones, spectari possunt, vel ut declaratoria doctrinae perniciosae, vel ut prohibitoria, ne ea doctrina tradatur aut practicetur, vel ut poenalia, in quantum imponunt poenam excommunicationis illis, qui dictam doctrinam tradunt vel defendunt.

§. I. Decreta illa prout declaratoria sunt, si sint Romae promulgata, & id nobis constet, nos obligant, quamvis non sint promulgata hic in partibus, quia quamvis forte ad leges Pontificias requireretur

promulgatio in singulis provinciis, uti multi docent apud *Carden.* in 1. crisi d. 9. c. 20. a. II., tamen illa non requiritur, ut hæc decreta, quatenus sunt declaratoria, nos obligent, quia si Romæ promulgata sint, certum est propositiones damnatas esse tales, quales eas declarat Papa, cum errare non possit in materia fidei vel morum loquens ut caput Ecclesiæ, ergo si declaret esse in praxi perniciosas, scandalosas &c., reipsa tales sunt.

231 §. II. Ad hæc decreta, in quantum prohibent praxin talium propositionum, non requiritur promulgatio juridica, sed sufficit notitia moraliter certa illius, uti pluribus ostendit *Carden.* in 2. crisi d. 1. c. II., cum enim pleræque propositiones damnatæ spectent ad jus naturale vel positivum divinum, hoc ipso, quod Papa declaret illas esse in praxi perniciosas, significat esse prohibitas jure naturali vel divino, ad jus autem naturale vel divinum non requiritur promulgatio juridica, sed sufficit notitia certa: quod si aliqua sint juris humani, adhuc ad illa prohibenda non requiritur promulgatio juridica, frustra enim est hæc, ubi adest notitia certa: quod idem tenet de præcepto obedientiæ, à Papa lato, ne propositiones illas deducamus ad praxin, ut enim nos obliget præceptum Superioris, non requiritur promulgatio illius juridica, sed sufficit etiam notitia certa præcepti.

232 §. III. Ad illa decreta, in quantum poenalia sunt, etiam sufficit notitia certa promulgationis Romæ factæ, uti colligitur ex dictis n. 231.

233 §. IV. Posset supplicari apud Papam pro suspensione poenæ, quamvis supplicari non possit pro suspensione declarationis aut prohibitionis, uti clare evincit *Carden.* c. 12. a. 1., ubi a. 2. probat illa decreta, prout sunt declaratoria, non indigere populi acceptatione.

acceptatione, nam veritas rejici non potest nec debet: prout autem sunt prohibitoria, etiam non indigent acceptatione, quia mala non possunt non esse & manere prohibita, potestque superior aliquid prohibere subdito licet invito, maximè Pontifex, qui à subditis potestatem imperandi non habet, sed immediate à Christo: Denique prout sunt poenalia, si adesset gravis causa, qualis tamen non adest, posset populus non acceptare, mens enim Pontificum non est obligare ad talem poenam, si justa esset causa illam deprecandi.

Q. 38. *Quid praterea notari debeat circa damnationem propositionum.* R. seqq.

§. I. Quando propositiones dicuntur damnari, prout jacent, sic intelligi debet, quod damnentur in eo sensu, quem verba habent secundum se ut separata ab omni alio contextu, non autem in eo sensu, qui fortè est in libro Auctoris talem propositionem habentis, fortè enim eam modificavit per antecedentia & consequentia: Excipe propositiones 79. Bajanas, & §. Iansenii, quæ damnantur in sensu ab Auctoribus earum intento, ita *Estrix* in conf. triumv. in prologom. n. 7.

§. 2. *Arsdeckin* T. 2. p. 2. tr. I. c. 1. in fine docet propositiones copulativas communiter habendas pro damnatis quoad omnes partes: certum autem videtur id de omnibus dici non posse, & speciatim de his ab *Alex.* VIII. 24. Aug. 1690. damnatis: Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali; formalis verò in conformitate actus cum regula morum: Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. . . . *bunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vite sue moralis.* Pccatum Philosophicum seu morale est actus humanus

disconveniens naturæ rationali & rectæ rationi; Theologicum verò & mortale est transgressio libera divinæ legis: *Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque aternâ pœnâ dignum*: nam l. 2. n. 144. & l. 5. n. 59. ostendemus propositiones illas non esse damnatas, nisi ratione eorum, quæ diverso charactere expressa sunt.

1236 §. 3. Quando prohibetur, ut de propositione ejusmodi damnata nequidem disputativè publicè aut privatim tractetur, nisi forsan impugnando, sensus est, nisi ostendendo ejus falsitatem, unde qui rationes pro ea proponeret inter argumentandum & non solveret aut infirmaret, incideret in pœnas, quia sic defenderet, auctoritatem & robur addendo tali propositioni.

237 Q. 39. *An opiniones contradictoriæ possint esse simul probabiles. R.*

§. I. Possunt esse respectu diversi intellectûs, uti patet, sic enim diversi Judices opposita sæpe concludunt circa eandem causam; diversi Theologi vel Juristæ opposita resolvunt circa eandem quæstionem.

238 §. II. Idem intellectus non potest eodem tempore simul habere duas opiniones contradictorias, sive duo judicia directæ, quorum uno dicat, v. g. pingere diē festo est servile, pingere diē festo non est servile: patet, quia idem intellectus non potest simul judicare idem esse verum & falsum, idem esse & non esse, quod hic fieret.

239 §. III. Idem intellectus potest eodem tempore simul de duabus opinionibus contradictoriis, quæ vel simul in diversis intellectibus, vel successivè in eodem intellectu existere possunt, reflexè judicare, quòd

quòd sint probabiles, ita ut hæ duæ opiniones contradictoriæ sint duo objecta, de quorum singulis, non tantum simul affirmet probabilitatem, sed etiam verè affirmet probabilitatem esse simul, quamvis neutram opinionem directam eliciat vel actu habeat, E. g. potest intellectus meus unico actu dicere; hæ duæ opiniones, *pingere est servile*, *pingere non est servile*, sunt strictè probabiles, & una non elidit probabilitatem alterius; est communissima cum Terillo de consc. prob. q. 5. assert. 8. contra *Elix.* l. 2. q. 8. & seqq. *Gonz.* d. 7. §. 18. *Palav. Camargo* & paucos alios: *Prob.* 1. auctoritate *S. Aug.* apud *Ess.* in app. a. 127. sufficit hic locus *Epist.* 118. c. 7. ubi ait, *neminem cogimus ante Dominicam illam cœnam prandere, sed nulli etiam contradicere audemus*: quibus verbis manifestè innuit eo tempore fuisse probabile, & non licere & licere comedere ante summptionem Eucharistiæ: similiter loquitur c. 3., ubi rationibus ostendit probabile esse, quòd fiat laudabiliter, & quòd non fiat laudabiliter, si quis quotidie Eucharistiam suscipiat, unde neutram opinionem probat aut damnat, sed agnoscit utramque probabilem, remittens unumquemque ad piam suam fidem & affectionem, uti latius expendit *Ess.* a. 128. *Prob.* 2. experienciâ, nam de facto iudico has duas 240
opiniones Physicas, *continuum constat punctis*, *continuum non constat punctis*; similiter istas morales. *pingere die festo est licitum*, *pingere die festo non est licitum*, esse simul probabiles, evidens enim est mihi, quòd pro singulis sint motiva gravia & nulla certitudo: & licet certum sit, quòd alterutra earum sit falsa, certum tamen etiam est unam earum esse veram, & quoniam incertum est, quænam determinatè sit vera, pro utraque autem assertur ratio, quæ vehementer alliciat intellectum ad assensum,

utraq[ue] determinatè redditur probabilis, non eo sensu, quasi detur probabilitas de simultanea utriusque partis veritate, hoc enim manifestè repugnat, sed quòd detur similtas duarum probabilitatum; quam distinctionem inter probabilitatem similtatis & similtatem probabilitatis si notasset *Eliz.* inquit, *Banholzer* n. 11., sua sibi sophismata facilè solvisset. *Conf.* nam si in eodem homine videam esse iustitiam & luxuriam, homo ille respectu meæ voluntatis est amabilis propter iustitiam & odibilis propter luxuriam, ergo similiter si respectu ejusdem objecti videam gravia motiva pro & contrà, rectè dico pro eodem objecto esse motiva, hæc apta movere ad assensum, illa ad dissensum, hoc autem est assensum & dissensum esse probabilem, & consequenter etiam opiniones contradictorias esse probabiles, ergo.

§. IV. Idem intellectus potest eodem tempore elicere opinionem directam probabilem circa aliquod objectum, & simul habere actum reflexum, quo affirmet probabilitatem opinionis contradictoriæ, e. g. potest simul sic dicere, *continuum non constat punctis, probabile tamen est constare punctis; pingere die festo est servile, attamen etiam est probabile, pingere die festo non esse servile*; patet iterum, sic enim experimur nos judicare, & sic etiam passim legimus apud Auctores, qui postquam conclusiones suas posuerunt, vel ut probabiliores vel ut absolutè veras, nihilominus sæpe simul fatentur oppositas etiam suo iudicio esse probabiles. *Conf.* 1. nam odisse possum illum, quem iudico amore dignum, ergo etiam dare possum assensum uni objecto, quamvis iudicem etiam posse dari dissensum, in his enim probabilibus non determinatur intellectus per evidentiam aliquam, sed sæpe per voluntatem.

rem, quæ potest ad unam partem determinare & non ad alteram, uti à n. 398. & à n. 414. dicitur. *Conf. 2.* nam aliqui judicant B. Virginem esse maculatè conceptam, & tamen simul judicare debent probabile esse, quòd sit immaculatè concepta, alioquin non posset Ecclesia velle eam coli sub titulo Immaculatæ Conceptionis, quod tamen certum est velle, ergo.

§. V. *Objs. 1.* Si occurrant motiva in utramque partem æqualia, hæc se mutuo elident; si autem pro una parte sint majora, hæc elident probabilitatem aliorum minorum, ergo duo contradictoria nunquam erunt simul probabilia. *R. n. antec.*, cujus falsitas intelligitur ex dicendis à n. 261.

Inst. I. Si unus dicat se vidisse Petrum domi, alter dicat se eodem tempore vidisse foris, hæc motiva se elidunt; ideoque etiam in jure statuitur, ut si utrimque sint pares testes, neutris credatur, sed idem est de quibuscumque motivis suadentibus contradictoria, ergo. *Prob. min.*, ideo priora se elidunt, quia certum est unum illorum dicere falsum, sed etiam certum est unum contradictoriorum esse falsum; & sicuti ibi de neutro ex illis hominibus determinatè certum est, quis dicat falsum, sed tantum indeterminatè & vagè, & nihilominus auctoritas utriusque eliditur, ita hic, ubi motiva sunt pro contradictoriis, utrimque elidetur probabilitas. *R. Datâ maj.*, de qua à n. 261., *n. min. ad prob. n. maj.*, sed ideo se elidunt, quia sunt planè æqualia & similia, ac præterea certum est unum illorum scienter dicere falsum, & consequenter certus sum deesse uni auctoritatem gravem, & non mereri, ut credam, in eo enim consistit auctoritas hominis loquentis, quòd ex malitia non fallat, & ex ignorantia non præsumatur falli in æstimanda gravitate motivi, quod hic non manet, quia

quia cum uterque testetur de visu proprio, scio alterutrum ex malitia fallere, ergo scio in alterutro deesse auctoritatem, ergo cum nesciam ex qua parte desit, determinatè neutri possum prudenter credere, videri potest *Teril.* in Reg. q. 29. n. 36. & q. 38. n. 36. Quid autem dicendum esset, si de visu non testarentur, intelligetur ex dicendis n. 398.

- 244 *Inst.* II. Saltem si Auctores viginti sint pro una
 903 opinione & totidem pro contradictoria, neutra pars reddetur nequidem extrinsecè probabilis, quia ubi nulla est præsumptio veritatis, ibi nulla est auctoritas, sed in Auctoribus sibi contradicentibus nulla est præsumptio veritatis in utrisque simul, sive in sensu composito, quia certum est alterutros errare, ergo, ita *Elix.* q. II. §. 4. *Conf.* nam probabile ab extrinseco fundatur in peritia Doctorum, qui opiniones docent, sed quando sunt contradictoriæ, certum est in alterutra parte esse imperitiam, errorem & ignorantiam, ergo tum non potest pro utraque parte esse auctoritas, ita *Elix.* §. 1. *R.* 1. Si hæc argumenta valent, ergo in tali casu nequidem potest esse dubium de veritate, quia ubi nulla est præsumptio veritatis, nullum potest esse dubium, cum dubium sit circa veritatem, sed tum nulla erit præsumptio veritatis, quia certum erit alterutros errare & esse imperitos. *R.* 2. n. aff., ad prob. dist. min., in Auctoribus sibi contradicentibus nulla est præsumptio veritatis, id est, non est præsumendum, quòd utraque pars copulativè dicat verum, c, quòd utraque pars distributivè, sive quòd utrique divisivè dicant verum, n, de singulis enim partibus præsumitur, quòd nitantur gravi motivo. Ad *Conf.* dist., probabile ab extrinseco fundatur in peritia, quæ prudenter præsumitur conformis objecto & communiter non fallit, c, quæ necessariò semper sit confor-

conformis objecto & nunquam fallat, n, hinclicet certum sit alterutram partem hic & nunc non habere peritiam conformem objecto sed falli, tamen de singulis prudenter præsumitur peritia, quia singuli communiter verum dicunt, & neutra pars temerè aut sine fundamento solet loqui, videri potest *Terril.* q. 29. à n. 61. & q. 44. n. 16., ubi rectè dicit nomine periti, scientis & prudentis hic venire illum, qui juxta humani intellectus capacitatem est instructus principiis ad materiam illam penetrandam sufficientibus, & debitam in veritate inveniendâ diligentiam adhibuit. Vide dicta n. 99. in *Instantia*.

Obji. 2. Quod mihi certò est falsum, non est mihi verè probabile, sed una pars contradictionis est mihi certò falsa, ergo una non est mihi verè probabilis, ita *Eliz.* §. 4. *R.* 1. retorq., quod mihi certò est falsum, non est mihi verè dubium, sed una pars contradictionis est mihi certò falsa, ergo una non est mihi verè dubia, quod negat *Eliz.*, volens utramque partem reddi solùm dubiam. *R.* 2. Si argumentum valet, ergo nequidem judicare potero utramque esse probabilem respectu diversi intellectus: quod autem falsum reddi possit probabile, patet ex communi adagio ex *Aristotele*, quod multa falsa sint, & non tantùm appareant, probabiliora veris. *R.* 3. Quod mihi certò & determinatè est falsum, non est mihi probabile, c, si sit mihi certò falsum, sed indeterminatè & vagè, n. maj., & similiter dist. min. n. conseq., cùm enim rescire non possim, quæ pars sit falsa, & pro singulis sit grave motivum, prudenter dico utramque esse probabilem, vide *Terril.* à n. 75.

Inst. I. Si per revelationem tibi constaret unam ex contradictoriis esse demonstratam, utraque non esset tibi verè probabilis, ergo neque nunc. *R.* n. ant., dummo-

dummodo pro singulis maneret motivum grave, nec rescire possem, pro qua staret veritas, uti recte Teril. n. 81.

248 *Inst. II.* Motivum pro una parte est falsum, ergo pro utraque parte non est motivum verè grave. *Prob. Conseq.*, aurum falsum non est verè aurum sed tantum apparenter, ergo motivum grave falsum non est verè motivum grave, sed tantum apparenter. *Conf.* quia si motivum appareret, quale in se est, appareret nullam habere connexionem cum objecto, ergo re ipsa non est verè grave sed tantum apparenter. *R. n.* utramque conseq., verè aurum est quid Physicum, quod per apparentiam haberi non potest, è contrà motivum verè grave est motivum propter apparentiam veritatis multum impellens ad assensum, quod potest motivum falsum, cum apparere possit verum, & falsitas invincibiliter ignoretur, unde licet ex parte objecti sit falsitas & sola apparentia, tamen propter hanc ipsam apparentiam est verissima motio magna ex parte motivi impellentis, quod sufficit ad motivum verè grave. *Ad*

249 *Conf. n. conseq.*, quia quamvis verè non sit verum motivum sed tantum appareat esse verum, tamen verè multum movet, ergo est verè motivum & verè grave: *Nec obstat*, quod sit apparentia falsa, nam est quidem falsa respectu objecti, attamen est vera in ratione motivi, quia verè est apparentia veritatis, & quidem talis, quæ verè multum trahat ac moveat intellectum, ergo est apparentia verè gravis, sicuti error est verè error licet respectu objecti sit falsus.

250 *Inst. III.* Motivum illud est grave tantum ex errore & ignorantia, ergo non est verè grave. *Conf.* nam licet contra SS. Trinitatem sint gravissima argumenta, tamen non faciunt probabilitatem, quia
nempe

nempe sunt de objecto falso, ergo similiter hic. R. si sensus antecedentis sit, per errorem & ignorantiam judicatur esse grave, n, ex suppositione erroris & ignorantie invincibilis est grave, c. ant. & n. consequ., quamvis enim error & ignorantia sit causa, cur motivum illud multum moveat, tamen verissimum est, quod multum moveat, & consequenter quod sit grave. *Ad Conf.* n. consequ. non est autem ideo, quia 251 motiva sunt de objecto falso, sed quia eliduntur per certitudinem motivi fidei, quæ docet dari Trinitatem: in nostro casu neutrum motivum elidit alterum & neutrum est certum.

Inst. IV. saltem motivum illud non est verè grave 252 respectu objecti, sed tantum respectu intellectus, quem multum impellit, ergo simpliciter non est grave, sed tantum secundum quid & relatè ad hunc intellectum. R. n. ant., non enim potest esse grave respectu intellectus, nisi etiam sit grave respectu objecti, ideo enim intellectus multum impellitur, quia motivum multum apparet esse connexum cum objecto.

Inst. V. Ergo hæreticus etiam poterit habere motivum simpliciter grave respectu objecti sui falsi. R. hæreticus materialis, c, hæreticus formalis, subdist., poterit habere, imprudenter, transeat, prudenter, n. seq., hic enim habet ignorantiam vincibilem, quam si excluderet considerando omnia, uti posset & deberet, videret oppositum motivum certum, quo elideretur apparentia sui motivi & appareret imprudentia sui actus: adde, quod apparentia, quam habet hæreticus formalis, non tam sit ratione objecti quam ratione voluntatis malè dispositæ & imprudenter pertinacis, ideoque non possit constituere motivum verè probabile, quod requirit apparentiam rationabilem, & consequenter ratione objecti, 253
cum

cum dispositione rectæ voluntatis, videri potest *Teril.* n. 10.

254

Inst. VI. Onus, quod est grave propter malam subjecti dispositionem, v. g. propter ægritudinem, non potest dici simpliciter grave, sed motivum grave ex suppositione erroris & ignorantia, est grave propter malam subjecti dispositionem, ergo non est simpliciter grave. *R.* onus grave propter malam subjecti dispositionem, non potest dici simpliciter grave, si omnes ordinariè non sint obnoxii illi malæ dispositioni, uti ordinariè omnes ægri non sunt, c, si ordinariè omnes illi malæ dispositioni sint obnoxii, uti omnes sumus obnoxii errori, & ignorantia invincibili, n. maj., & similiter dist. min. n. conf.

255

Inst. VII. Si talis apparentia possit reddere motivum grave, ergo poterit ita crescere, ut reddat motivum certum. *R.* 1. n. seq., certitudo enim supponit veritatem, cum sit adhæsiō firma ad objectū verum. *R.* 2. poterit ita crescere, ut reddat objectum certum objectivè, n, certum adhæsiōnè, id est, ut intellectus de se & ex modo tendendi ita firmiter adhæreat objecto falso, sicuti adhæreret vero, c. seq.

256

Inst. VIII. Ratio, quæ est purum sophisma, non est verè sed tantum apparenter gravis, atqui ratio falsa est purum sophisma, quod ab *Aristotele* definitur, id, quod tantum apparet verum, ergo. *R.* ratio falsa est purum sophisma, si sciatur esse falsa, c, & hoc vult *Aristoteles*, si autem invincibiliter nesciatur esse falsa, n. min. & conseq. Nemo dicitur sophista, qui judicando invincibiliter errat, sed sophista est, qui sciens fallaciam argumentationis, eā utitur ad capiendum alterum, cum ipse sciat se non posse ei assentiri, uti rectè *Teril.* q. 25. à n. 34.

257

Inst. IX. Motivum verè probabile & prudens debet esse conforme rationi rectæ, sed motivum falsum

falsum non est conforme rationi rectæ, quia *ratio non dicenda est nec existimanda, nisi vera*, inquit, *S. Aug.* de quant. animæ c. 16., ergo motivum falsum non est verè probabile & prudens, ita *Gonz.* d. 8. n. 34. *R.* 1. Ergo motivum probabilius, si falsum sit, non erit verè probabile & prudens, quod nemo admittet. *R.* 2. Motivum verè probabile & prudens debet esse conforme rationi, semper Physicè rectæ, n., saltem Ethicè rectæ, c. maj., & similiter dist. min. n. conseq. *S. Aug.* tantum vult rationem Physicè rectam debere esse veram: vide dicta à n. 5.

Obji. 3. Si quis possit simul assentiri probabilitati duarum contradictoriarum, ergo & poterit simul inferre duo conscientia dictamina contradictoria, nempe quòd tale objectum sit & non sit licitum. *R.* poterit hæc inferre ex diversis præmissis, uti explicabitur à n. 313., ubi etiam ostendetur ejusmodi dictamina nullo modo sibi contradicere.

Obji. 4. Qui assentitur uni parti, non potest eodem tempore assentiri alteri, uti dictum n. 238., ergo nec tum potest opinionem de altera habere, ergo multò minùs poterit de altera habere opinionem probabilem. *R.* Ergo nec tum potest de altera opinionem habere tanquam actum informantem & tum simul receptum in suo intellectu, c., non potest habere tanquam objectum, de quo reflexè dicat, quòd sit opinio prudenter elicibilis, n. seq., & patet falsitas ex dictis n. 241.

Obji. 5. Verum & falsum improbabile pugnant, ergo etiam verum & falsum probabile, ita *Eliz. R.* n. ant., nam hæc duo, stellæ sunt pares, stellæ non sunt pares, sunt verum & falsum, & tamen utrumque est improbabile, quia pro neutro est grave motivum.

261

Q. 40. Quid sit unum motivum elidi ab altero opposito, & quando nam hoc fiat. R.

§. I. Tum dicitur unum motivum elidi, si propter alterum oppositum amittat vim permovendi intellectum ad prudentem assensum, v.g. si unus testetur Cajum priore anno esse mortuum, & tres alii fide digniores testentur se hoc anno vidisse vivum, testimonium primi eliditur.

262

§. II. Motivum aliis probabile eliditur per motivum certum illi oppositum, hinc si sententia aliqua hactenus fuit probabilis, nunc autem contra eam inventæ sint rationes evidentes, vel ab Ecclesia declarata sit esse falsa, omnis probabilitas eliditur, quia motivum non amplius aptum est determinare intellectum ad prudentem assensum.

263

§. III. Motiva opposita incerta & dissimilia non elidunt se perfecte: Probatur, imprimis ex S. Aug. Epist. 117. c. 3., ubi disputat, an quotidie sit communicandum; pro parte negativa adducit, quod magis expediat se certis tantum diebus tanto melius disponere; pro affirmativa, quod quotidie peccemus, hinc quotidie indigeamus medicinâ: concludit, ut faciat quisque, quod pie credit faciendum: ergo agnoscit pro utraque parte manere sufficiens motivum ad honestè operandum, & consequenter unum non elidi ab altero. Idem docet Cap. in Canonicis, dist. 19. ubi loquens de receptione Scripturarum Canonicarum ait, in eis, quæ non accipiuntur ab omnibus, (Ecclesiis) præponat eas, quas plures gravioresque accipiunt, eis, quas pauciores minorisque auctoritatis Ecclesia tenent: si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi, quanquam hoc inveniri vix possit, aequalis tamen auctoritatis esse habendas puto: ubi manifestè docet, quod motiva auctoritatis, unum propter plures

plures numero sed non ita graves, alterum propter graviores sed numero pauciores, se mutuò non elidant, sed maneant æqualiter fortia: Deinde idem evincunt omnia argumenta allata à n. 239. Præterea id probat experientia, nam qui tentatur in fide, experitur se trahi motivis, tum ad assensum tum ad dissensum, & licet agnoscat motivum fidei censerì debere majus, tamen etiam experitur se propter motivum oppositum posse motivo fidei dissentire, fierique positivè infidelem: & idem est de illo, qui potest vel bene vel malè judicare de proximo, experitur enim se utroque trahi, & posse utroque permoveri, si voluntatis imperium accedat, ergo evidens est, quòd ejusmodi motiva incerta & dissimilia se mutuò non elidant: *Ratio* à priori est, quia motiva dissimilia mutuò se excedunt secundum quid, id est, unum habet aliam specie vim & rationem movendi, quam non habet, & cui directè non opponitur alterum, ideo enim dicuntur dissimilia, ergo non potest unum perfectè elidi per alterum, quia nempe in singulis manebit illa specie diversa & quasi disparata vis ad movendum intellectum; quod maximè valet, si nesciatur, quodnam sit absolute potentius, nam vis utriusque videbitur vim sui oppositi excedere, ergo manifestum est vim neutrius elidi. *Conf.* nam si motiva majora elidunt minora, ergo sententia, pro qua sunt motiva majora, erit certa quodammodo & altera improbabilis, quod est contra suppositum, nam loquimur de conflictu probabilioris cum probabili.

§. IV. Motiva tamen ejusmodi opposita se imperfectè elidunt, hoc est, hoc & illud minùs movet in præsentia sui contrarii, uti experientià constat, plus enim moverent singula, si solitariè cognoscerentur, licet utrumque adhuc sufficienter moveat in

264

1 2

ordine

ordine ad persuadendum intellectum : & in hoc concursu motivorum fundatur libertas opinandi quoad speciem, sive assentiendi & dissentendi, prout accesserit impulsus ex parte voluntatis, uti iterum probat experientia, & dicetur à n. 398. & 414.

265

§. V. Motiva similia & æqualia se perfectè elidunt, id est, si vis movendi unius sit æqualis vi movendi alterius, & ob similem ac sibi mutuo directè oppositam rationem moveant, neutrum retinet vim simpliciter permovendi intellectum, quia quidquid assertur pro una parte, cognoscitur habere aliud æquale prorsus simile contrarium, ergo intellectus fiet immotus, sicuti si duo pondera planè similia sint in lancibus, aut si duo equi æquè fortes trahant in oppositas partes, reddunt libram vel currum immotum : hoc tamen non obstante poterit voluntas imperare assensum ad unam partem præ altera, sed quia ex parte intellectus neutrum motivum in hoc concursu erit sufficiens, assensus non erit rationabilis sed imprudens ac merè voluntarius.

266

§. VI. Motivum minus, si sit simile, id est, ejusdem rationis, & directè oppositum motivo majori, ab hoc eliditur, uti sequitur ex jam dictis, & exemplum datum est n. 261. ; notari tamen debent dicta à n. 243. & dicenda à n. 398.

267

Objicies. Hic actus est probabilis, *omnis mater diligit filium*, iste est improbabilis, *læsus diligit ladentem*, ergo si hæc motiva probabilitatis, quamvis dissimilia, se non elidant, hic actus, *mater læsa diligit filium ladentem*, erit probabilis & improbabilis. *R.* iste actus, *læsus diligit ladentem*, est improbabilis, per se loquendo & plerumque, c, in omnibus circumstantiis & semper, n, nam si sit de subiecto maximè disposito ad diligendum, uti est mater, ex hoc motivo, quia persona læsa est mater, poterit esse proba-

probabile, quod nihilo-minus amet filium lædē-
tem. Suppositis dictis fit,

Q. 41. *Quibus argumentis probetur licitum esse
sequi opinionem probabilem relictā probabiliore.* R.
seqq. 268

§. I. Auctoritate SS. Canonum & Pontificum :
nam Cap., *Ego solis*, dist. 9. expresse dicitur ex S.
Aug., rationes probabiles sufficere ad regulandum
judicium prudens; Cap., *sicut quadam*, dist. 14. ex
S. Leone dicitur, *In his a quæ vel dubia fuerint vel
obscura, id noverimus sequendum, quod nec praece-
ptis Evangelicis contrarium, nec decretis SS. PP.
invenitur adversum*; ex quo textu hanc sententi-
am probat S. Anton. apud Ess. in app a. 159., similiter
Inn. III. cap. *Inquisitioni* de sent. excom., de con-
juge credente matrimonium esse invalidum, ait,
*Cum conscientia pulsat animum ex credulitate pro-
babili & discreta, quamvis non evidenti, reddere
potest sed petere non potest debitum*: Cur autem pe-
tere non possit, putat Arr. esse ob hanc ipsam pro-
hibitionem Ecclesiæ; Sanch. & alii putant etiam
posse petere, si bonâ fide contraxerit, potestque vi-
deri de matr. l. 3. d. 41. à n. 45 & totâ d. 44. Item
Ess. a. 179. Plures etiam Pontifices processisse se-
cundum opinionem sibi visam minùs probabilem,
ostendit Carden. in 1. crisi d. 15. c. 2. a. 7., sufficit,
quod testatur D. Sot. in 4. dist. 27. q. 1. a. 4, nem-
pe Adrianum VI. propter unius Cajetani auctori-
tatem & contra propriam opinionem dispensasse in
matrimonio rato.

§. II. Communi consensu DD., nam ex omni
ætatē, statu, conditione afferri possent pro hac sen-
tentia Auctores typo editi plures quam 160. teste
Arfd. T. 2 p. 2. tr. 1. c. 1. princ. 17. & c. 2., Teril.
hîc q. 22. citat eorum 200. plerosque à se inspectos:

Gob. in *Clyp.* n. 5. addit alios 25. à *Teril.* non vi-
sos : plures alios addit *Moya* de op. *prob.* q. 6. §. 2. &
3., libet aliquos designare :

Cardinales vel Episcopi, qui hanc sententiam te-
nent, sunt, *Alb. M. S. Anton. Palud. Panorm.*
Alv. B. Med. Ledes. Zerol. Mald. Bonac. Barbof.
Caram. Tolet. Lugo apud *Descamps* in q. facti c. 3.

Thomistæ, inter quos Dominicani plurimi, *Ang.*
Viguer. Med. Lop. Vich. Mercad. Nazar Bann.
Nugn. Martin. P. Ledes. Candid. Ildeph. Blanchis,
Hacquetus apud *Descb.* c. 5. & *Illf.* t. 1. d. 1. a. 6. §. 6.
Accedunt *I. à S. Th. Tapia. Gravina, Navarrete*
&c. Hinc ait *Descb.* Thomistæ recentiores tam ad-
mirabili consensu patrocinium suscepisse hujus sen-
tentia, ut ex iis, qui post *B. Medinam* de hac con-
troversia scripserunt, nullum viderit, qui vel in spe-
ciem tenuerit contrarium : hinc *Gallego* apud *Ess.*
a. 2. 6. ait, hæc secunda sententia communior est
inter Thomistæ : *Salon.* anno 1592. editus dicit
multos ac gravissimos Theologos ita sentire, ac ma-
ximè ex discipulis *S. Thoma*, uti fatetur *Gonz.* in
introd. n. 3.

Ex Augustinianis, *Salon* jam relatus, *Arragon.*
Beja, B. Pontius apud *Descb.* c. 6.

Ex Carmelitis, *Corneio, Lexan. Vrb. ab Ascens.*
apud *Descb.* ibid. Accedunt *Salmant.* in 1. 2. tr. II. d.
7. dub. 2. §. 4. *Gabriel à S. Vincentio* de remed.
ignor. d. 12. dub. 27. n. 251.

Ex Benedictinis, *Sairus* apud *Descb.* ibid. Item
Reding. hic q. 9. a. 4 contr. 5.

Ex Carthusianis, *Rossell.*

Ex Cisterciensibus, *Lorca, P. à S. Joseph, Malletus*
apud *Descb.* ibid.

Ex Franciscanis, *Pelb. Villal. Port. J. Pontius,*
P. Marchant. Hanx. Coriol. Cassens. Gesvâld. Ragg.
apud

apud *Desch.* ibid. Accedunt *Bass.* in floribus V. *Con-*
scientia n. 9. *Bordonns* in propugn. op. prob. c. 6.
Bosco in Th. Sacram. T. 4. d. 8. f. 8. concl. 5. *Sporer*
 de Consc. à n. 41.

Ex Clericis Regularibus, *Leander* à S. Sacram.,
H. Garcias, *Aversa*, *Diana*, *Pasq.* *Vidald.* *Lanfr.*
Boss. *Homob.* *Spinol.* *Morin.* *Meroll.* *Guazz.* *Ioseph.*
de Ianuario apud *Desch.* ibid. Item *Delbene* de
 Immun. Eccl. c. 10. d. 4. n. 20. Accedunt maximo
 numero DD. sæculares præstantissimi, Ex Italia, *Pe-*
sant. *Carbo*, *Zechus*, apud *Desch.* c. 7. Ex Hispania
Nav. uterque, *J. Med Montes.* *J. Sanch.* *La Rua*,
Ochag. *Trullen.* *Roccaf.* *Gutierrez.* *Solorz.* *Machad.*
 apud *Desch.* ibid. Ex Gallia, *Gammach.* *Duval.*
Isamb. *Bail* apud *Desch.* ibid. Accedit *Dumetz* apud
Daniel Epist. 3. Ex Belgio, *VViggers.* *Mercer.*
Mauden. *Sylvius.* *Ganger.* *Hallus* apud *Desch.* ibid.,
 qui horum, uti & præcedentium omnium à se cita-
 torum locos, verba & encomia accuratissimè refert.
 Ad Belgas accedit *Manigart* p. 2. c. 6. §. 5. Item Au-
 ctiores ferè omnes è Societate JESU, quorum præ-
 cipuos referunt *Desch.* c. 8. & *Ess.* a. 233., qui a. 232.
 ait, quòd ad Auctores attinet, certos & agentes hac
 de re in propriis terminis, singulis Theologis partis
 contrariæ respondet decas, ut minimum, Theologo-
 rum pro parte nostra, idque juxta supputationem
 ipsorum adversariorum: *Teril.* in Reg. q. 38. n. 33.
 dicit, pro hac sententia esse 40. ubi pro opposita unus:
 hinc etiam *Valent.* jam ab anno 1593. vocat com-
 munem, similiter *Suar.*, item *P. Nav.* anno 1597.
 vocat communiorum: *Gonz.* ipse n. 5. fatetur ab eo
 tempore usque ad annum 1656. traxisse omnes ferè
 Theologos in sui assensum, & jam dixerat n. 1. nul-
 lam fortasse opinionem esse, quæ plures cursu non
 longo temporis sectatores & defensores habuerit.

Denique *Opstradi* licet juratus hostis probabilitatum in diff. pag. 13. ait, *nihil per multos annos communius probabilitatum doctrina. . . . communis ergo & universalis per Ecclesiam erat probabilitatis doctrina.*

- 270 *Respondet* 1. *Contens.* nihil ad rem facere multitudinem Auctorum, quia *argumentum pessimi turba est*, inquit, *Seneca* de Beata vita c. I. Addit *Eliz.* 1. 7. q. II. § 2. plures ex eis, qui libros edunt, verè Theologos non esse, & multos scientiæ morali prorsus impares esse, qui vel in Logicam scribere non auderent, se autem Theologiæ Moralis Doctores constituunt, quorum proinde numerus nihil ponat in esse. *Contrà* est 1. *S. Aug.* de quant. anim. c. 7. ait, *utilissimum maxima multitudini, excellentissima auctoritati cedere, & secundum hoc agere vitam.* Putant etiam omnes sapientes satis consuli prudentiæ, si quis sequatur communem sensum, est enim incredibile tot viros præstantissimos errare: hinc etiam in utroque jure, uti refert *Teril.* q. 2. n. 181., dicitur, ubi diversæ sententiæ proferruntur, potius vincit numerus Doctorum, vel si numerus æqualis sit, ejus partis præcedat auctoritas, in qua excellentis ingenii vir *Papinianus* eminet, qui ut singulos vincit, ita cedit duobus: unde *Ess.* a. 230. rectè dicit certum esse, quod numerus & qualitas Auctorum maximi facienda sit, præcipuè in hac abstrusa & universalissima quæstione: neque id negare potuit *Gonz.*, nam diff. 5. n. 30. ait, qui contra communem censet quid illicitum, potest deponere opinionem hoc modo, *scientia mea & ingenium meum nequeunt comparari cum scientia & ingenio tot DD, credibilis est falli unum minus doctum, quàm tot sapientes, qui conveniunt in aliqua assertione: id potest ipse sibi applicare in hac quæstione.*

quæstione. 2. Nemo prudens contemnit Auctores
omni exceptione majores, uti constat ex jam dictis,
& ratio est, quia præsumi debent duci gravibus
motivis, hinc etiam Adversarii conantur ad suas par-
tes trahere Auctores, etiam nolentes. Quod dicit
Seneca, verum est de popularibus factiosis, qui re
non examinata feruntur, quod rapit passio, impetus
aut seditiosorum exemplum. 3. Auctores benignæ
sententiæ sunt verè Theologi, *Elizaldæ* suppare,
nec præsumi debet Deum in materia morum tam un-
iversaliter & necessaria permisisse tamdiu errare tot
viros sapientissimos & probissimos. Rectè *S. Aug.*
Epist. 119. Ecclesia Dei multa tolerat, & tamen
quæ contra fidem sunt vel bonam vitam, nec appro-
bat, nec tacet, nec facit: videri potest *Terillus* q. 45.

Resp. 2. Eliz. 1. 6. q. 6. §. 7., per nullam mul-
titudinem DD. privatorum posse fideles reddi secu-
ros de suo non peccato, sed tantum per veritatem &
conformitatem cum lege Dei. *Contrà* est I. Nam si
hoc valet, ergo nec securus es sequendo probabilio-
rem vel probabilissimam, si fortè falsa sit. 2. Ubi
veritas certò comperiri non potest, pro qua parte est
multitudo DD, prudenter præsumitur pro ea esse
veritas, consequenter pro qua parte est major mul-
tudo DD, prudentius præsumitur pro ea esse veri-
tas, ergo cum pro sententia benigna sint notoriè plu-
res gravioresque DD, prudentius præsumimus hanc
esse veram: hinc fit,

§. III. Non constat nobis certò de illa lege, quæ
prohibeat sequi probabiles, & obliget ad sequendas
semper probabiles opiniones, ergo prudenter ju-
dicamus talem legem non dari, in dubio enim, an
sit lex an non sit, standum est pro libertate nostra,
quia hæc est in possessione, hoc enim axioma, *melior*
est conditio possidentis, valet etiam extra materiam

justitiæ, uti dicitur à n. 495., Hinc rectè *Laetant. l. 3. Instit. c. 27. Stultissimi est hominis præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera an falsa sint, dubitatur, & ideo nemo parat, quia nemo ad incertum vult laborare, & ideo etiam cap. cum in jure, 31. de off. & pot. jud. deleg. dicitur, nisi de mandato certus exstiteris, exequi non cogeris, quod mandatur. Conf. 1. nam si lex illa daretur, esset lex naturæ & quidem generalissima, ergo non deberet latere plerosque homines, qui bonâ fide judicant eam non dari, maxime cum multi ex adversariis dicant in jure naturæ non dari ignorantiam invincibilem, esset autem summè temerarium velle omnes eos, qui defendunt vel docent sententiam benignam, damnare erroris culpabilis & tantæ malitiæ, ergo. Conf. 2. nam non inventio legis post sincerum examen tot Doctorum per ita longum tempus, est manifestum signum, quod talis lex non existat, uti ex principiis *Eliz* rectè ostendit *Teril. q. 53.* & dicemus à n. 718. Conf. 3. directè contra *Eliz*, nam secundum ipsum, si motiva pro & contra legem sint æqualia, tum se utrimque elidunt, sæpe autem fit, ut quando operandum est, motiva pro & contra legem sint æquè probabilia, ergo erit, ac si tum nulla essent motiva pro lege prohibente operari secundum minùs probabilem, ergo licebit secundum hanc operari.*

273

Respondent, falsum esse, quod sola præcisè incertitudo legis sufficiat ad negandam illius obligationem, uti fatetur ipse *Carden. in 1. crisi d. 60.*, nam imprimis ex illa incertitudine oriri potest dubium practicum, cum quo non est licitum operari: deinde quamvis lex sæpe sit incerta, tamen censeretur debet esse in possessione, adeoque obligare; sic enim si quis sciat se commisisse furtum, & dubiter, an sit confessus, lex confitendi hoc furtum est incerta, attamen
quia

quia lex confitendi omne mortale est in possessione, etiam possidet lex confitendi hoc furtum, licet forte antehac sit confessus. *Contrà* est 1. si oriatur dubium practicum, hoc deponi potest per rationem probabilem de non existentia legis, vel saltem per motiva reflexa, uti n. 307. dicitur 2. absolute contra legem incertam sufficit ratio probabilis, ex qua aliquis prudenter judicet, se illi satisfecisse, uti probabitur à r. 599., hinc quamvis generalis lex confitendi omne mortale commissum, sit prior, & in certa possessione contra libertatem non confitendi, tamen si probabile sit te esse confessum hoc furtum, lex confitendi hoc furtum non est nec unquam fuit respectu tui in certa, sed tantum in incerta & dubia possessione, ideoque potius possidet tua libertas contra eam legem incertam, eò quod non sit tibi sufficienter applicata, uti dicitur n. 274., quod *Conf.*, nam si sit probabile te esse confessum, est probabile te satisfecisse legi, ergo non est certum, quod ei non satisfeceris, ergo lex iterum confitendi non est certa, ergo ad summum erit probabilis, sed & tua libertas est probabilis, quia probabile est te esse confessum, ubi autem directe probabile est esse legem, & directe probabile non esse legem, reflexe certum est, non dari obligationem legis defectu sufficientis promulgationis vel applicationis illius, uti jam dicitur, ergo. Vide dicenda à n. 495.

Camargo p. 1. l. 1. cont. 9. à n. 104. *Contra* rationem illam sic insurgit: Possessio libertatis est dominium, quod homo habet ad ponendas actiones suas, sed hoc dominium non potest prævalere contra Deum, quia Deus necessario habet dominium altius respectu earundem actionum, cui non potest prævalere ullum dominium hominis, ergo in homine non potest esse possessio libertatis contra Deum. R. 1. Idem argumentum valet in casu etiam majoris

joris probabilitatis contra legem Dei; item in materia justitiæ, si ideo, quia possideo, me excusam à divina & naturali lege restituendi, quod probabiliter aut etiam probabilius est alienum. R. 2. hoc dominium & hæc possessio libertatis non potest dari contra Deum, si non possit prudenter judicari, quod hæc actio permittatur à Deo, c, si hoc possit prudenter judicari, n, quia dominium à Deo concessum ad ponendas actiones est nobis certum, nec impeditur, quamdiu prudenter judicamus Deum actionem talem permittere & non restringere libertatem nostram.

Instat à n. 109. Illa permissio Dei, ut homo in tali circumstantia agat, est dubia, ergo non potest resultare in homine nisi jus dubium tum agendi, atqui agere cum dubio, an sit jus agendi, est peccatum, ergo. R. 1. Idem valere in casu majoris probabilitatis contra legem; item in materia justitiæ. R. 2. n, ant., nam positivè & prudentissimè judicatur dari, ob rationes datas & dandas, præcipuè n. 339., ergo non est jus dubium, sed saltem verissimè probabile.

274

§. IV. Quamvis fortè existeret lex prohibens sequi probabilia, tamen videtur evidens, non esse satis promulgatam, ergo nos non obligat. Conseq. patet, nam secundum S. Th. 1. 2. q. 90. a. 4. *ad hoc, ut lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis, oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent, talis autem applicatio fit per hoc, quod in eorum notitiam deducitur ex ipsa promulgatione, unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, ut lex habeat suam virtutem*: hinc Gratianus in Cap., *In istis*, dist. 4. ait, *leges instituuntur, cum promulgantur. Antecedens verò probatur, promulgatio sufficiens, est externa publicatio, per quam existentia legis fit subdito certa & mani-*

manifesta, in dubio enim, an detur lex necne, possidet contra eam libertas, atqui evidens est talem publicationem externam legis prohibentis sequi probabilia non dari, ergo. *Prob. min.*, quando prudenter dubitatur de existentia talis publicationis, imò quando hæc publicatio probabiliter negatur, tum evidens est non dari talem publicationem, atqui prudenter dubitatur, imò probabiliter negatur publicatio talis legis, ergo. *Prob. min.* prudenter dubitatur, an existat talis lex prohibens, & probabile est non existere, certum enim est ex dictis n. 269. plurimos negare, & certum est eam sententiam negantem esse probabilem, ergo existentia publicationis illius etiam non potest dici esse certa & manifesta. *Conf.* nam plures sunt, qui affirmant dari legem permittentem sequi probabilia, & reipsa probabilius est id licere, uti dicitur à n. 298., ergo hæc lex permittens est magis promulgata, quam opposita prohibens, maximè in sententia adversariorum, qui dicunt motiva probabilia elidi per probabiliora: nos itaque sic concludimus, si lex prohibens fuisset lata & sufficienter promulgata, utique veritas talis legis innotuisset post tantam inquisitionem, sed non innotuit illa veritas, ergo talis lex vel non est lata vel non est sufficienter promulgata: videri potest *Teril. q. 53.*

Respondent 1. Eliz. l. 7 q. 4. §. ult. & Gonz. 275
d. 6. n. 37. argumentum illud ad summum habere locum in lege humana, nam legislator humanus potest legem concepisse & postea mutato consilio nolle promulgare, sicque tacite revocat: at implicat Deum legem concipere, quin habeat voluntatem efficacem eam promulgandi, alioqui frustra concepisset: hæc autem lex sequendi probabiliora est Divina, imò naturalis, ergo implicat eam non esse sufficienter

cienter promulgatam. *Contrà* est 1. nam lex naturalis, cum sit à natura insita, multò magis innotesceret, si daretur, ergo cum non innotescat, vel non datur vel non est satis promulgata; & idem est de lege Divina positiva. 2. Quamvis implicet legem Dei non esse promulgatam aliquibus saltem aut aliquando, tamen non ideo debet esse promulgata omnibus & semper, nam operans secundum probabiliorem & minùs tutam sæpe operatur contra legem Dei, vel etiam naturæ, & tamen non peccat, quia lex hîc & nunc non est illi sufficienter applicata; idem est, si revelatio Dei non sit mihi sufficienter proposita, datur enim tum lex Divina & naturalis credendi Deo, attamen me hîc & nunc non obligat; similiter hîc, si enim daretur talis lex Dei vel naturæ prohibens sequi tantùm probabilia, satis esset promulgationem ejus aliquibus esse satis notam, aut saltem aliquando esse notificandam per Ecclesiam, nobis autem, qui habemus gravissima argumenta contra illius existentiam, non est notificata, & inde inferimus non dari hîc & nunc obligationem talis legis.

276 *Resp.* 2. *Camargo* contr. 6. à n. 38. Leges divinas & naturales non indigere promulgatione. *Contrà* est, voca, ut voles; saltem indigent sufficiente notiâ & applicatione quoad nos, divina quidem lex per prædicationem vel revelationem, naturalis autem partim remotè per ipsam naturam rationalem productam, in qua relucet; partim proximè per dictamina rationis, quæ indicant, quid naturam rationalem quâ talem deceat aut dedeceat; non habemus autem vel revelationem vel talia dictamina de sequendis semper probabilioribus, ergo.

277 *Resp.* 3. Leges naturales & divinas esse æternas, adeoque priores liberrate creatâ, & consequenter
contra

contra hanc possidere, ergo in dubio an existant necne, standum erit pro illis contra libertatem, maxime cum sint favorabiles, utpote utiles, & favorabilia sint amplianda. *Contrà* est, lex naturalis, prout est in Deo, non habet proximè rationem legis, nisi compleatur per legem naturalem, prout in creatura, hanc autem ita definit S. Th. in suppl. q. 65. a. 1. O. *Lex naturalis nihil aliud est, quàm conceptio homini naturaliter indita, quâ dirigitur ad convenienter agendum in actionibus propriis*: Ex his evidens est legem naturalem non habere completam rationem legis, & consequenter non posse possidere, priusquam supponatur ex parte creaturæ sufficiens dictamen vel cognitio conformitatis aut difformitatis cum natura rationali quâ tali: similiter licet domus legem positivam, prout in Deo est, esse simpliciter ab æterno, attamen non possidet respectu singulorum, nisi apud singulos sit cognita, quod fateri debent Adversarii, nam si probabilius sit legem naturalem aut divinam non existere, lex illa non possidet, nec ita obligat, ut contraveniens peccet formaliter, ergo: si vis, sic distingue: lex æterna, si sit certa, est prior & possidet contra libertatem, c, si sit incerta, n, cum enim tota ejus essentia & omnia prædicta sint dubia, etiam dubia est ejus prioritas & possessio, ergo libertas de juri non potest de sua certa possessione. Quod additur de favore legum illarum, manifestè retorquetur, nam si lex naturalis vel divina in dubio positivo amplianda est tanquam favorabilis, ergo etiam obligat in casu opinionis probabilioris de non existentia talis legis: unde sicuti ipsi dicunt sufficere, quòd sit probabilius non dari, sic nos dicimus sufficere, quòd sit probabile, vel ostendant, ubi aut Deus aliter statuerit aut Ecclesia aliter declararit, quamvis enim Auctor naturæ potuerit arctare libertatem

ratera

tatem creatam ad obtemperandum legi in casu, in quo probabilius, aut etiam tantum probabiliter iudicatur existere, tamen non est fundamentum dicendi, quod ita arctaverit.

278 *Resp.* 4. Ut lex naturalis vel Divina obliget, non esse opus, ut saltem communitati promulgetur, alioquin qui per revelationem vel per scientiam privatam sciret dari legem de sequenda probabiliori, posset se excusare per aliorum ignorantiam, allegando defectum sufficientis apud omnes promulgationis, ergo satis est esse notam aliquibus, *Contrà* est, nam licet satis sit esse notam aliquibus, ut hi aliquibus est nota, obligentur, non tamen ut obligemur nos & omnes alii, qui saltem probabilissimè negant existentiam talis legis, nec agnoscere possunt esse factis promulgatam ulli homini.

279 *Resp.* 5. Si talis lex non foret nobis sufficienter promulgata, ergo agere contra illam nequidem esset transgressio materialis, ita *Eliz.* 1. 3. q. 8. & *Ar.* *et* Syn. n. 114. *Contrà* est, si reipsa non existat talis lex, uti non existere dicimus, agere contra, nequidem materialis est transgressio; si autem existat lex talis, cuius nobis desit sufficiens promulgatio vel applicatio, agere contra illam erit transgressio materialis legis, in primis prout existentis in mente Legislatoris, deinde etiam prout satis promulgata, aliquibus saltem, v. g. Adamo, B. Virgini, aut fortè etiam quibusdam ex Adversariis, hoc enim ipsi debent omnes dicere in casu ignorantiae invincibilis cujuscunque legis.

280 *Resp.* 6. Quando probabilius est dari legem, etiam probabilius esse, quod detur sufficiens ejus promulgatio, adeoque legem tum esse sufficienter promulgatam. *Conf.* 1. quia hoc ipso, quod adsint rationes firmiores, quibus probatur legem esse & obligare.

ligare, communis sensus & recta ratio dicat esse ob-
servandam, ergo. Ita *Gonz.* n. 32. *Conf.* 2. nam il-
le servus est reprehensibilis, qui nihil vult facere, nisi
quod certò scit esse à suo domino præceptum. *Con-*
trà est 1. Ut lex me proximè obliget, debet vel esse
mihi moraliter certum, quòd lex existat, vel non
esse probabile, quòd non existat, alioquin est certa
possessio libertatis contra legem; atqui licet proba-
bilius sit legem ejusque promulgationem existere,
non ideo mihi moraliter certum est legem existere,
sed manet mihi probabile, quòd non existat, uti sup-
ponitur, ergo. 2. Falsum est, quòd probabilius
sit dari legem obligantem ad probabiliora, sententia
enim negans est saltem probabilior, uti dicitur à n.
298., ergo non datur sufficiens promulgatio legis
obligantis ad sequenda probabiliora: & sic patet ad
Conf. 1. *Ad* 2. *R.* laudabile esse facere illa, quæ sunt
etiam consilii & quæ putamus esse Deo gratiora vel
in se tutiora, sed negamus obligationem; unde sicuti
servus imprudenter sibi fingeret obligationem ad o-
mnia, de quibus dubitat, an à domino sint præcepta,
atamen bene facit, si agat, quæ putat domino magis
placere, ita & nos. Vide dicenda n. 475. & 510.

Resp. 7 Si requiratur talis promulgatio, frustra
erit omnis Theologia moralis, nam certum erit, ubi
erunt utrimque probabilia motiva, certò deesse suf-
ficientem promulgationem legis adversantis liberta-
ti, ideoque certò licere partem benignam, ita *Gonz.*
d. 3. à n. 103. *Contrà* est, necesse est scire, an dentur
motiva probabilia necne, an hæc motiva sint vel non
sint certò probabilia, quod non facile rescitur, uti di-
ctum à n. 150., nec resciri potest nisi per Theolo-
giam moralem, inquirendo in veritatem & confe-
rendo utriusque motiva: quòd si reperero incertam
esse veritatem & certam esse probabilitatem opinio-
nis

nis directæ faventis libertati, tum prius potero reflexè judicare promulgationem legis adversantis libertati non esse certam, adeoque certò esse legem permittentem operari oppositum: videri potest *Ter. ril. q. 18.*, qui *q. 43.* affert confutationes plures eorum, quæ hîc respondent Adversarii.

282

§. V. Qui operatur contra legem ex ignorantia invincibili legis, non peccat, uti certum est ex dicendis à n. 735., sed qui operatur secundum opinionem probabilem, si erret, operatur contra legem ex ignorantia invincibili legis, ergo non peccat. *min. prob.*, ipse re sufficienter examinâtâ, bonâ fide judicat non esse obligationem, & quamvis conetur, tamen non potest eam agnoscere, vel veritatem invenire, uti supponitur, ergo si erret, invincibiliter errat.

283

Respondet 1. VVendrochius, Deum rogandum esse, qui suggeret, quid à parte rei verum sit. *Contrà* est, orarunt SS. *Hieron. & August.*, SS. *Tb. Antonin. & Bonav.*, nec tamen semper attigerunt verum, cum sæpe teneant contradictoriè opposita, quorum unum certò est falsum, uti ostendemus n. 719. 722. 729. *Camargo* p. I. l. I. cont. 9. insinuat recurrendum esse ad judicium Ecclesiæ, sicuti *Deuter. 17.* jubebantur Judæi in dubiis recurrere ad Sacerdotes. *Sed* responsum dat ipse sibi à n. 73., neque efficaciter oppugnat; quis enim dicat pro singulis dubiis scribendum esse ad Papam? hic certè nos remitteret ad scholas & Doctores, donec ipsi libeat de aliqua propositione sententiam ferre: & notum est nostram sententiam benignam sæpius esse denunciata S. Sedi, quæ tamen hætenus non declaravit esse falsam; si autem declararet, abjurabimus.

284

Resp. 2. Gonz. d. 6. n. 8. & d. II. c. 2., sic operantem posse proximè & quidem ex motivis probabili-

bilibioribus judicare, quod res illa sit objectivè mala, ergo non laborat ignorantia invincibili illius malitiae objectivæ, tum enim tantum est invincibilis secundum *S. Th. 2. 2. q. 76. a. 2. O*, quando studio superari non potest, potest autem hic studio superari, quia per motiva probabiliora, quæ invenit, potest ignorantiam illam deponere. *Contrā* est *1.* Etiam ille, qui sequitur probabiliorē faventem libertati, posset proximè ex motivis probabilibus judicare, quod res illa sit objectivè mala, uti dicitur à n. 414. Et quamvis id non posset judicare, tamen agnoscat esse certò probabile, quod res sit objectivè mala, adeoque posset suspendere judicium, atque ita non errare, uti dicitur n. 387. Et præterea, si judicet rem esse objectivè bonam, sicque erret, errat invincibiliter, & non peccat formaliter, ergo: Ratio à priori est, quia licet hoc posset judicare, & sic non errare, tamen ad hoc non tenetur, quia habet motivum prudens aliter judicandi. 2. Quamvis judicaret secundum probabiliora, tamen non judicaret certò, neque elideretur probabilitas judicii oppositi, ergo pergeret invincibiliter ignorare, an objectum sit in se reipsa malum an nō, ergo si amplectatur objectum in se reipsa malum, id per accidens erit, & nascetur ex ignorantia invincibili, possuntque nostræ ignorantiae applicari omnia, quæ pro sua affert *Gonz. c. 3.*

§. VI. Ignorantia invincibilis excusat eum, qui 285
propter motiva probabiliora docet licere sequi opinionem probabilem relictā probabiliorē, uti fatentur *Gonz d. 12. c. 1. Ant. Syn. à n. 95. Estrix in Logistica pag. 234.*; & certum est, alioqui innumeros viros probissimos & Sapientissimos damnaveremus gravissimi peccati, probatque *Esph. in app. a. 225.*, quia proxima regula operationis honestæ est propria conscientia, quam quis format ex judicio prudente

prudente saltem propter rationes, quas bonâ fide
judicat firmiores: ergo etiam excusat eum, si secun-
dum illam suam doctrinam operetur, & consequen-
ter etiam excusat quemcumque alium sic operan-
tem. *Conseq. prob.*, quia talis, qui docet talem praxi
licere, putatque hoc esse verum, habet hanc doctri-
nam tanquam practicam, directivam, per se inten-
tivam & causativam praxeos apud se & apud alios.
ergo si doctrina excusetur, etiam excusabitur praxis
quia doctrina, si falsa esset, foret longè magis noxia
quàm hæc vel illa praxis in particulari, & è contrâ
praxis non excusetur, multò minùs universalis do-
ctrina approbans, intendens & causans illam praxi.
Conf. nam qui sic docet & judicat licitum esse ope-
rari secundum minùs probabilem, potest suadere al-
teri, ut sic operetur, quia suadet ex prudente dictami-
ne suæ conscientiæ, concepto ex motivis sibi proba-
bilibus; possumque id suadere alteri, quod judicet
illi esse licitum, ergo etiam potest sic operari, quod
suadere est reipsa moraliter operari.

286 *Respondent. 1.* Docentem ideo excusari, quia do-
cet hoc, quod judicat esse probabilius & reipsa ve-
rum, è contrâ operantem non excusari, quia ope-
ratur hoc, quod judicat esse minùs probabile & pos-
sibile falsum. *Contrâ* est, ideo docens excusatur, quia si
erraret, errat invincibiliter, cum veritatem, uti in se est
rescere non possit, sed idem est de operante, qui non
scit de ulla lege obligante se ad sequenda probabiliora,
ergo.

287 *Resp. 2.* Posset aliquis invincibiliter judicare &
consequenter invincibiliter docere, v. g. desiderium
internum fornicandi non esse peccatum, si nihil ope-
raretur externè: Item se non peccare, si operaretur
cum conscientia negativè dubia, & tamen per tale
desiderium & per operationem cum conscientia
dubia

dubia peccaret, ergo. *Contrà* est, nam illum desiderantem non peccaturū formaliter, dixi n. 35.; sed nec peccaret operans cum tali dubio, uti rectè *Sanch.* in Decal. l. I. c. 16. n. 18., & certum esse dicit *Cardenas* in l. crisi d. 78. c. 4., quia reipsa non operaretur cum conscientia dubia, sed supposito illo errore directo, operaretur ex dictamine reflexo invincibiliter formato, quo diceret, licitum est mihi operari cum conscientia, quam hic & nunc invincibiliter judico sufficere, atqui sic operor, ergo: vide dicta n. 63.

Resp. 2. Falsitatem ejusmodi dictaminum consistere in hoc, quòd affirmant non dari peccatum formale, ubi peccatum formale datur, & ideo ejusmodi dictamina non excusare: *Contrà* est, nam ad summum dicunt, ibi non dari peccatum formale, ubi peccatum formale daretur, nisi interveniret ignorantia invincibilis, quod verissimum est. 288

§. VII. Qui prudenter operatur, non peccat, 289
sed qui operatur secundum opinionem probabilem, ille prudenter operatur, ergo non peccat. *Min. prob.*
qui operatur secundum rationem firmam & gravem, ille prudenter operatur, quia agit conformiter rationi rectæ, sed qui operatur secundum opinionem probabilem, ille operatur secundum rationem firmam & gravem, ergo. *Conf.* nam opinio, secundum quam operatur, est certò probabilis, & quidem in ordine ad praxin, loquimur enim de opinione practice probabili, ergo praxis illius est rationabilis & prudens. 290

Respondet Auctor Synop. n. 128., opinionem probabilem tum esse conformem rectæ rationi, quando est vera, aut si sit falsa, quando est conformis rationi in existimatione hominis, qui judicat illam esse veram & legi æternæ conformem, non autem in existimatione hominis, qui judicat vel potest judicare esse 3

re esse potius falsam ac difformem legi æternæ : hinc dicit etiam *Gonz.* d. 3. à n. 53. & d. 8. §. 4. moti-
vum talis opinionis esse grave & firmum respectu
illorum, qui illi assentiunt tanquam absolutè vero
vel saltem tanquam verisimiliori, non autem respec-
tu aliorum, quibus videtur potius falsum vel minus
verisimile, hi enim illud approbare non possunt in
sensu composito, quòd oppositum agnoscant esse
potius verum & verosimilius, adeoque respectu ho-
rum non est probabile. *Contra* est I., Opinio
adhuc est conformis rectæ rationi, hoc ipso quòd
sciam niti ratione firmâ & gravi, quâ aptus sit mo-
veri vir prudens ad assensum, licet mihi videatur,
quòd pro opposita sit ratio æqualis vel etiam fir-
mior, alioqui quisquis unam opinionem defende-
ret ut probabilior, deberet judicare opinionem
oppositam esse improbabilem & difformem rectæ
rationi, quòd est contra sensum omnium sapientum,
& oppositum satis constat ex dictis n. 263. 264. 265.
Posset quis, etiam in sensu composito, quòd agnoscat
oppositum esse probabilius, assentiri, uti ostendetur
à n. 414.; Et quamvis id non posset, etiam non est
opus, uti constabit ex dicendis à n. 387.

291

§. VIII. Deus permittit in rebus incertis illud fa-
cere, quod omnibus bene expensis judicamus esse li-
citur, sed omnibus bene expensis judicamus hoc
esse licitum, quod probabile est esse licitum, ergo
Deus permittit in rebus incertis hoc facere, quod
probabile est esse licitum. *Min prob.*, quia quan-
vis judicemus probabilius esse, quòd sit illicitum,
adhuc tamen manet in nobis hoc iudicium, quòd
probabiliter sit licitum, ideoque me hic & nunc
posse ponere. *Conf.* nam licet aliqui teneant tan-
quam probabilius, quòd B. Virgo sit maculatè con-
cepta, tamen licitè colunt Immaculatam Concep-
tionem

ptionem, uti certum est, cum Ecclesia non tantum
id permittat, sed etiam præcipiat omnibus, ergo
talis licet operatur secundum opinionem ipsi minus
probabilem, ergo & aliàs idem poterit.

¶ IX. Obligatio sequendi opinionem probabi-
liorem inde oriretur, uti volunt adversarii, quia o-
perans ex probabili esset practice dubius de honesta-
te actionis, hoc autem est falsum, nam habet judi-
cium probabile directum de honestate actionis, &
licet hoc iudicium omittat, habet ultimum dicta-
men certum de honestate illius actionis, uti explica-
bitur à n. 303., ergo.

¶ X. Si sit obligatio sequendi probabiliorem,
nascentur incommoda intolerabilia, nam 1. quisque
tenebitur ante operationem inquirere, quænam opi-
nio sit probabilior, rectè enim dicit *Suar.* de cens.
d. 4. f. 8. n. 15., in debito faciendi, intrinsecè inclu-
di debitum sciendi, & re ipsa aliàs non sincerè pro-
cedet cum Deo, sed se exponet periculo violandi jus
illius; quid autem semper sit probabilius, hoc mo-
raliter est impossibile aut invenire aut discernere,
etiam doctis, uti constat ex dictis à n. 30., hinc sa-
pienter dicit *Suar.* in 1. 2. tr. 3. d. 12. f. 6. n. 8. fore
onus intolerabile, obligare omnes homines ad con-
ferendas singulas opiniones. 2. Non licebit Advo-
cato defendere partem minus probabilem, sicque te-
nebitur cum labore & sine mercede discutere utrius-
que partis argumenta, antequam unam possit tue-
ri: similiter non licebit mihi à Papa petere dispen-
sationem, ubi mihi probabilius erit eum dispensa-
re non posse &c., quæ tamen sunt contra sensum &
praxin communem. 3. Si quis contractum inierit
vel aliquid suaserit secundum opinionem, quam
tum putabat probabiliorem, auditâ novâ ratione,
quæ gravior videbitur, tenebitur rescindere aut

revocare, iterumque occurrente novâ ratione in oppositum, tenebitur redintegrare, ne alteri sit injurius vel malè suaser, & sic in infinitum 4. Scrupulosus, præsertim si sit vir doctus, non poterit sequi judicium Confessarii, imò quivis subditus, cui superior aliquid præcipiet secundum sententiam sibi probabiliorē licitum, si subdito probabilius sit esse illicitum, non poterit obedire, quod admitti non debet, uti à n. 432. ostendetur. 5. Confessarius non poterit contra propriam opinionem, quam probabiliorē judicat, absolvere pœnitentem volentem permanere in sua opinione probabilī opposita, quod à n. 443. etiam ostendemus esse falsum. 6. Sequetur nos plerumque obligandos ad tutiora, nam si opiniones sint æqualiter probabiles, aut si præponderantia pro una parte non sit magna & notabilis, adversarii docent vel abstinendum esse ab operatione vel sequenda esse tutiora, rarissimè autem agnoscetur talis præponderantia motivi ex una parte, quin intellectus ob motivum grave oppositum fluctuet & prudentissimè formidet de falsitate partis probabilioris; aut saltem difficillimè sciemus, an hæc vel illa præponderantia sit sufficiens; & etiam in hoc dubio erit obligatio sequendi tutiora, sicque passim incidemus in Tutiorismum, cum tamen, secundum dicenda à n. 478. certum sit non esse obligationem sequendi tutiora, nisi in quibusdam materiis, de quibus dicam à n. 476. Denique etiam considerandum est, quod dicit Terillus in præfat. ad Reg. morum, nempe Jansenismum esse matrem sententia probabilioris, sic enim non poterant habere melius medium persuadendi aliqua Dei præcepta esse secundum præsentēs vires observatu impossibilia: item hoc erat aptissimum medium Sacramenta, præsertim pœnitentia & Eucharistia, reddendi magis odiosa. Hæc ille.

§. XI. In quæstione particulari & dubia, an aliquid faciendum sit sub peccato necne, Item an aliquid faciendum sit sub mortali vel veniali, standum est pro parte benigna, dicendumque non esse peccatum, vel non esse mortale, nisi auctoritas certa aut ratio evidens evincat oppositum, uti ostendetur de poenit., quando de prudentia Confessarii, & hic insinuabitur n. 475., ergo hic multò magis tenendum est in hac universalissima quæstione, quæ est veluti regula pro infinitis aliis, uti optimè expendit *Ess.* 2. 217. & seqq., ubi addit, quòd sententia rigida Adversariorum sit faultrix omnium austeritatum possibilem in opinabilibus, ideoque sit formaliter periculosior quàm benigna, uti eodem n. 475. dicitur.

Respondent I. Doctrinam hoc ipso esse suspectam, quòd benigna sit, cum scriptura & SS. PP. ubique dicant viam ad cælum esse arctam, per dura & aspera eò tendendum. *Nec obstat*, quòd Christus dicat jugum suum esse suave, nam suave non est ex rebus ipsis præceptis, sed tantum, partim ex gratiis & auxiliis divinis, partim ex affectu pio, præsertim dilectionis erga Deum. ita *Eliz.* 1. 6. q. 5. sub finem, & q. 9. §. 6. *Contrà* est, nam Scriptura addit, 1. Jo 5. v. 3. *Commandata ejus gravia non sunt*, & licet carni & sanguini repugnent, sintque importabilia naturæ sibi relictæ, quod tantum volunt Scriptura & PP., tamen nunc per ordinarias etiam Dei gratias portabilia sunt & absolutè levia, maximè secundum illud *S. Aug.* serm. 47. de diversis c. 1. *Quidquid durum est in præceptis, ut sit leve, charitas facit*: si autem esset obligatio, quam asserit *Eliz.*, semper operandi vel secundum sententiam reipsa veram, vel secundum tutiorem, id foret onus intolerabile, uti rectè *Teril.* q. 9. n. 52. & magis declarabitur ad dub. seq.

K 5

Resp.

296

Resp. 2. Non spectat ad homines tollere vel per opinationes suas reddere leviora Dei præcepta, aut leges æternas immutare. *Contrà* est, quamvis ad nos non spectet legem illam Dei certam & per se talem tollere, aut per opinationes nostras leviolem reddere, tamen quando dubium est, an lex Dei existat, ad nos spectat prudenter opinari circa illam, & tollere legem, quæ fortè nunc per accidens & ob errorem obligat, vel minorem ejus obligationem ex gravibus fundamentis declarare, juri rectè *Teril.* à n. 58. sic enim *Matt. 23. v. 4.* carpuntur Scribæ & Pharisæi, qui obligationes nimias legum imponebant populo: unde sicuti Deus *Deuter. 2. v. 4.* dixit nihil auferendum à verbo suo, ita dixit nihil addendum, addunt autem sine sufficiente fundamento Adversarii, inducentes legem istam durissimam semper sequendi probabiliora.

297

Resp. 3. Homines ob depravationem naturæ & inclinationem ad malum ut plurimum discordare à recta regula, non per excessum sed per defectum, ergo certum periculum est, ne deficiamus laxando, non autem restringendo libertatem: hinc *Arist. 2. Eth. c. 9.* ait, magis recedendum ab eo, ad quod naturâ sumus propensiores. *Contrà* est, nam cum hic sermo sit de ignorantia legum, quæ quamvis sit invincibilis, tamen est pœna peccati, præsumendum non est, quòd natura lapsa invincibiliter ignoret multas leges, ne ex sua culpa reportet commodum: ex adverso potius præsumendum est, quòd Deus permittat, ut ipsa invincibiliter sibi imponat plures leges, quàm re ipsa sint, ut ita suum ipsa onus aggraver: & sic legimus, quòd ab initio Ecclesiæ plus fuerit erratum per adjectionem quàm per subtractionem legum, nam multi volebant adhuc servandam legem Mosaicam, alii imponebant leges, quas nec ipsi nec Patres eorum

eorum potuissent ferre, uti habetur *Ad. 15. v. 10.* & si attentè consideremus, inveniēmus per consuetudinem multa transiisse in leges, quæ nec à Deo nec ab Ecclesia præcepta erant, uti communiter docetur de multis abstinētiis & jejuniis: primi etiam hæretici per improbitatem suam communiter nimium restringebant libertatem, quamvis posteriores nimium laxarint: nos tenemus medium, & ne in immensum ultra debitum excrescant leges, de quibus non satis constat, dicimus contra has possidere libertatem: & hanc de benignitate sequenda esse mentem SS. ac Sapientissimorum virorum, ostendimus loco notato de pœnitentia.

§ XII. Secundum adversarios, ille prudenter operatur, qui operatur secundum opinionem probabiliorem, sed opinio benigna, dicens licitum esse operari secundum probabilem, est reipsa probabilior, ergo qui secundum illam operatur, prudenter operatur: hinc *Moya* de op. prob. q. 6. n. II, sic breviter subdit, *hanc ego amplector, quia probabiliorem iudico, quod proinde qui senserint, tutâ conscientia, juxta communem Theologorum sententiam, amplecti poterunt, & à peccati periculo immunes erunt.*

Respondent. 1. Ille prudenter operatur, qui operatur secundum opinionem probabiliorem, probabilitate directâ immediatè respiciente honestatem objecti, c, probabilitate tantum reflexâ immediatè respiciente honestatem formalem actûs, subdist., si illa opinio reflexa sit vera, c, si sit falsa, n. maj., jam verò opinio illa reflexa, quæ dicit licere sequi probabilem relictâ probabiliore, ad summum est probabilior probabilitate tantum reflexâ, & reipsa est falsa, ergo secundum eam illicitum est operari, etiam illi, qui per errorem invincibilem sentit & docet illam suam opinionem reflexam esse probabiliorem & veram, ita

ita *Auctor Syn.* n. 123. *Contrà* est 1. quando honestas objecti, prout in se est, dignosci non potest, uti contingit in casu opinionum tantum probabilium, necesse est & sufficit operari secundum dictamen immediate respiciens solam honestatem formalem actus, cum enim ad honestè operandum requiratur certitudo de honestate operationis. uti dictum est à n. 46., nec possit haberi certitudo de honestate objectiva, necessarium est & sufficit haberi certitudinem de honestate formali operationis, quæ haberi non potest per iudicium directum, quia oppositum semper manebit probabile, ergo per solum reflexum. 2. Opinionem nostram reflexam, quam Adversarii dicunt falsam, nos iudicamus omnino probabiliorē & veram, ergo prudenter facimus nos conformando huic nostro iudicio, imò ad hoc tenemur secundum principia Adversariorum: quod si error invincibilis excuset ita sentientem & docentem, etiam excusat practicantem, uti dictum est à n. 285.

300 *Resp.* 2. Sententiam suam esse nostrā probabiliorē, ita *Gonz.* d. 13. c. 2. *Contrà* est, nam ex dictis n. 269. constat benignam esse ab extrinseco & ex auctoritate probabiliorē, rationes verò pro hac etiam sunt firmiores, uti patebit consideranti allatas & pro contraria sententia afferendas à n. 319., ubi ostendimus eas vel evidenter retorqueri vel longè facilius solvi. Ex dictis,

301 §. XIII. *Infertur* 1. licitum esse operari secundum probabilem, licet evidens sit oppositam esse probabiliorē, uti habet communis cum *Illf.* d. 1. contra *Gonz.* d. 3. c. 1. *Eff.* a. 153. & seqq. *Terill.* q. 1. n. 7., manent enim rationes positæ. 2. Licitum esse cuivis, consulere plures homines, qui habentur communiter probi & docti, inquirendo, an fortè inventurus sit aliquem se probabiliter excusantem,

tem, v. g. ab obligatione restitutionis, si enim huic proposuerit rationes oppositas aliorum, & hic eas maturè considerarit, ac censeat non esse convincentes, nec elidere certam probabilitatem suæ sententiæ, consulens tutò sequetur hunc, uti docent *Sanch. in Decal. l. 1. c. 9 n. 24. Zumel. Castrop. Tapia. Bress. Pasq. Verric. Candid. & alii cum Moya q. 4. n. 17. & cum Carden. d. 57. n. 88.*; Ratio est, quia talis consulens utitur jure suo, & cum post inquisitam veritatem non reperiat certitudinem contra se, sed motiva gravia pro se, prudenter sibi format dictamen, quod secundum hæc licitè operetur.

Q. 42. *An licitum sit sequi minus probabilem, 302 non tantum in materia juris positivi humani, sed etiam juris Divini & naturalis. R.*

Aliqui admittunt licitum esse sequi minus probabilem in materia juris positivi humani, quia putant Legislatores humanos tum nolle, ut obliget sua lex, quando pro non existentia illius est opinio probabilis; sed dicendum est licere etiam in materia juris Divini & naturalis, nam nec Deus nec natura nos in simili casu ignorantia invincibilis obligare censeantur, & rationes, quas à n. 268. attulimus, æqualiter valent de omni materia: denique pleraque argumenta, quæ isti auctores contra materiam juris Divini aut naturalis afferent, facile retorquebuntur contra materiam juris humani, uti patebit ex dicendis à n. 319., v. g. si quis in materia juris humani possit ex fide operari & rectè sibi formare conscientiam secundum minus probabilem ex vi judicii reflexi contra iudicium suum directum probabilius, idem poterit in materia juris Divini & naturalis: Item, si non sit contra reverentiam Legislatoris humani, quamvis hic & nunc dicam, licet ex vi judicii directi

directi probabilius mihi sit legem tuam existere, tamen nolo facere, quod illa iubet, etiam non erit contra reverentiam Auctoris legum divinarum vel naturalium &c.

303 Q. 43. *Quomodo formandum sit ultimum dictamen conscientiae secundum sententias minus probabiles. R.*

§. I. Ante omnia opus est, ut qui cogitat operari secundum aliquam sententiam faventem libertati, certus sit eam esse verè probabilem, uti constabit ex dicendis à n. 366. & 368.; hoc supposito, adhuc non est satis, ut in mente verset talem sententiam, v. g. ut quis licitè pingat die festo, non est satis, quòd sciat aliquos docere, quòd hoc liceat, nam si interim se non resolvat practicè, sed maneat dubius & velut indifferens inter hæc, quòd liceat & non liceat, sicque pingat, non habet conscientiam ullam, cum non formet sibi iudicium certum de honestate suæ actionis, sed solum habet notitiam opinionum veluti speculativam, ideoque peccat pingendo, ita omnes cum *Ess.* in app. a. 187. & seqq. *Sporer* n. 33.

304 §. II. Dictamen ultimum conscientiae in ordine ad honestè operandum non potest esse opinio probabilis, imò nec sufficit probabilior, sed debet esse certum, cui si conformetur operatio, evadat certò honesta, uti constat ex dictis à n. 46.

305 §. III. Dictamen illud ultimum non potest deduci ex opinione probabili veluti ex una præmissa, sed deduci debet ex duabus præmissis certis, quia conclusio deducta ex una tantum probabili est etiam tantum probabilis, cum debeat sequi debiliorem partem, hinc si sic deducatur, *actio non servilis est licita die festo, sed pingere est actio non servilis, ergo pingere est licitum die festo*, non potest esse ultimum dictamen conscientiae, quia cum conclusio illa
nitatur

nitatur minore, quæ incerta est, etiam ipsa est incerta.

§. IV. Una præmissarum, ex quibus deducitur ultimum dictamen conscientiae, debet habere pro objecto opinionem probabilem, secundum quam aliquis vult operari, non tamen debet affirmare veritatem illius opinionis probabilis, sic enim & ipsa esset tantum probabilis, sed tantum debet affirmare illius existentiam saltem objectivam, id est, debet dicere, non quod illa sit vera, sed quod sit probabilis, & existat aut saltem existere possit in intellectu alicujus viri prudentis & periti; v. g. præmissa, ex qua deducitur dictamen ultimum, quo dirigitur homo pingens die festo, non debet dicere hanc propositionem, *pingere die festo non est servile*, esse veram, sed tantum dicere debet illam esse probabilem, ita ut merito illi assentiri possit vir prudens & peritus, quod omnino certum est.

§. V. Quia hoc ultimum dictamen ita se refert supra opinionem probabilem, ideo dicitur reflexum, & hoc modo formatur: quod prudenter judico mihi hic & nunc licere, certum est mihi hic & nunc licere, sed prudenter judico mihi hic & nunc die festo licere pingere, ergo certum est mihi hic & nunc die festo licere pingere: *Major* est certa, quia actus prudentiae, non potest esse regula actionis illicitae: *Minor* etiam est certa, nam quod judico ex gravi motivo, hoc prudenter judico, ideo enim dicitur grave, quia dignum est prudente assensu, sed hoc judico ex gravi motivo, cum sit probabile, ergo. *Conf.* quia hoc prudenter judico, quod judicant viri gravissimi & periti, qui utique semper habent grave motivum, sed viri gravissimi & periti judicant mihi hic & nunc die festo licere pingere, ergo. Simili modo potest procedi in aliis materiis. In idem recidit, si ita formetur, licita est mihi omnis actio, quam post

post idoneum exāmen prudenter judico non esse prohibitam, atqui ego post idoneum examen prudenter judico hanc vel illam actionem mihi non esse prohibitam, quia pro hoc judicio habeo grave motivum, ergo. Item sic formari potest, quod viri prudentes dicunt esse licitum, quodque rationes gravis momenti suadent esse licitum, hoc prudenter judico esse licitum, sed viri prudentes dicunt hoc vel illud esse licitum, idque etiam suadent rationes gravis momenti, ergo. Denique potest etiam sic formari, quod probabilius est mihi licere quā non licere, hoc prudenter judico mihi licere, sed probabilius est mihi licere operari secundum illam probabilem sententiam, quā non licere, ergo prudenter judico hoc mihi licere. *Major* est, etiam apud Adversarios, indubitata: *Minor* etiam constat ex dictis à n. 298.

308 §. VI. Quando aliquis operatur secundum opinionem probabilem, non est opus, ut ad longum & dialecticè sibi formet hos discursus, sed hoc ipso, quod sciat se operari juxta opinionem probabilem, habebit virtualiter, & sufficienter sibi formabit hoc dictamen, practicè judicando sibi hìc & nunc licere talem operationem: ideo autem opus fuit ita ad longum exponere, ut clarè videant omnes, quòd operans secundum probabilem, operetur ex dictamine conscientie certo.

309 §. VII. *Obij. 1.* Ultimum illud dictamen fundatur in opinione tantum probabili, sed actus certus non potest fundari in incerto, ergo. *R.* Actus certus non potest fundari in incerto tanquam præmissa, vel affirmato tanquam vero, c, in incerto tanquam prævio tantum, & affirmato existere, n, nec repugnat actum perfectiorem fundari in imperfectiore, nam in apprehensione fundatur judicium, quod tamen perfectius est.

Inst.

Inst. Quod est verum tantum ex suppositione falsa, hoc absolute est falsum, sed dictamen ultimum fundatum in opinione probabili re ipsa falsa, est tantum verum ex suppositione falsa, ergo. *R.* n. min., nam dictamen ultimum non supponit opinionem directam esse veram, sed tantum supponit existere aut posse prudenter existere, quæ suppositio est certissima. 310

Obij. 2. Quod probabile est esse illicitum, hoc non potest dici esse certo licitum, sed quomodocumque formetur iudicium practicum, v. g. circa hoc, quod liceat pingere die festo, tamen manet probabile, quod pingere die festo sit illicitum, cum probabile maneat, quod pingere sit servile, ergo quomodocumque formetur iudicium practicum, nunquam certum erit, quod pingere die festo sit licitum. *R.* I. Idem argumentum valet, etiamsi opinio asserens licitum esse sit probabilior, hinc *R.* 2. Quod ex vi iudicii directi est probabile esse illicitum, hoc non potest dici esse certo licitum ex vi similis iudicii directi, c, ex vi iudicii reflexi, n. maj., & similiter dist. min. n. conseq. 311

Inst. 1. Iudicium reflexum non potest asserre iudicio directo ullam certitudinem, ergo intellectus perget formidare uti antè. *R.* Ergo intellectus perget, aut potius pergeret formidare præcisè ex vi iudicii directi, id est, posset formidare, si illud solum adesset, c, habito simul iudicio reflexo, n. conseq., quia licet motiva iudicii directi sint & maneant fallibilia, tamen motiva iudicii reflexi sunt certa, iudicium enim reflexum sic dicit, quamvis sit & maneat tantum probabile, quod pingere die festo sit illicitum, tamen quia etiam probabile est esse licitum, lex prohibens pingere non est certa nec nobis satis promulgata, hinc eam invincibiliter ignoro, & ideo contra eam certo possidet libertas mea, 312

mea, maximè cùm probabilius sit licere sequi opinionem probabilem relictâ probabiliore, ergo hic & nunc prudenter judico mihi licere pingere: ubi vides, 1. quòd propter novas circumstantias & nova motiva iudicium reflexum sit certius quàm directum: 2. quòd motiva reflexa dent certitudinem, non opinioni directæ, hæc enim manet tantum probabilis, sed soli iudicio reflexo ac usui illius opinionis probabilis; sicuti si Medicus dicat, *iste ægrotus non tenetur audire Sacrum die festo*, propositio illa directæ est tantum probabilis, ista tamen reflexa, quâ ægrotus dirigitur, *qui sequitur prudens consilium Medici, non peccat*, est certa: item, propositio illa *S. Thomæ, non est obligatio confitendi statim post commissum peccatum*, est tantum probabilis, & tamen istæ reflexæ, *quod omnibus rite expensis docet S. Th. velut practicè probabile, est certè licitum, sed non esse obligationem statim confitendi post commissum peccatum, docet S. Th. omnibus rite expensis velut practicè probabile, ergo non statim confiteri est certò licitum*, sunt certæ. Vide dicenda n. 348.

313

Inst. 2. Si ex hoc, quòd probabile sit esse licitum pingere die festo, inferri possit dictamen certum, quòd hoc sit licitum, ergo similiter ex eo, quòd probabile sit esse illicitum pingere die festo, etiam inferri poterit dictamen certum, quòd hoc sit illicitum, sed hoc est falsum, quia hæc duo dictamina sibi directè opponuntur, ergo. *Conf.* nam nos sic argumentamur, probabiliter putans aliquid licere, certò potest illud facere, sed ego probabiliter puto licere pingere die festo, ergo certò possum pingere die festo: à contrario etiam sic argumentor, probabiliter putans aliquid non licere, certò non potest facere, sed tu probabiliter putas non licere pingere die festo, ergo tu certò non potes pingere die festo.

Re-

Respondet 1. Carden. in 1. crisi d. 15. n. 252. 314

eum, qui judicat duas contradictorias esse probabiles, posse inferre talia diversa dictamina practica omnino certa ex diversis præmissis, prout volet, neque illa sibi contradicere quia non sunt secundum idem, respiciunt enim diversas præmissas, & unum dicit, certum est mihi non licere, si me fundem in his præmissis; alterum dicit, certum est mihi licere, si me fundem in istis aliis præmissis: si autem loquamur absolute. *R. 2. n. seq. maj.*, nam *Tò illicitum* 315 fundat negationem, quæ negat omnia, & significat non esse licitum, adeoque dicit nullum esse motivum grave pro eo, quod sit licitum, quod falsum est; è contrà *Tò licitum*, est quid positivum, ad quod sufficit esse pro hoc grave motivum, quamvis etiam pro opposito sit simile aut etiam majus: unde ad *Conf.* 316 *n. tuam maj. à contrario*, sic enim à pari argumentor, probabiliter putans rem esse suam potest retinere, sed possidens putat probabiliter rem esse suam, ergo possidens potest retinere: & tamen non valet à contrario, probabiliter putans rem non esse suam non potest retinere, sed possidens probabiliter putat rem non esse suam, ergo non potest retinere: si vis, distinguo; probabiliter putans non licere certò non potest facere, ex vi hujus judicii, quo judicat non licere, & si aliunde non habeat motivum judicandi, quod liceat, c, ex vi alterius judicii aut motivi, quo judicet aut judicare possit licere, *n. maj.*, & similiter *dist. min. n. conseq.*

Inst. 3. Si ille bene agit, qui agit probabiliter 317 *honestum, ergo ille malè agit, qui agit probabiliter inhonestum, valet enim regula contradictoriarum, ab opposito consequentis valet ad oppositum antecedentis. R. 1. Ergo similiter malè agit, qui sequitur probabiliorem, quia agit probabiliter inhonestum.*

R. 2. n. conseq., regula illa non tenet, nisi à contradictoriè opposito consequentis arguatur ad contradictoriè oppositum antecedentis; item non valet, nisi quando unus terminus est antecedens respectu alterius: jam verò patet, quòd probabiliter honestum non fit contradictoriè oppositum probabiliter inhonesto, cum utrumque sit quid positivum; item patet, quòd neuter ex his terminis fit antecedens respectu alterius, neuter enim inferri potest ex altero ergo evidens est illam regulam hìc non habere locum; mirorque à quodam Viro docto id mihi obiectum esse, à pari enim dicam, honestè agit, qui sequitur consilia Christi, qui non ducit uxorem, & ergo ille inhonestè agit, qui non sequitur consilia Christi, qui ducit uxorem. E contrà valet, si est homo, est animal, ergo si non est animal, non est homo quia nempe homo est antecedens respectu animalis & non animal est contradictoriè oppositum animali ideoque valet à negato animali ad contradictoriè oppositum homini, quod est non homo.

318 Q. 44. *Quænam præterea sint argumenta rigide sententia, & quomodo solvantur.* R. Sunt multæ licet parum efficacia: nullum tamen præteribo, ne videar declinare aliquam difficultatem.

319 *Obijciunt* 1. Auctoritas videtur esse major præ sententia rigida, nam nulli SS. PP. faciunt mentionem de licito usu probabilitatis, è contrà favent rigidæ, uti latè deducit Gonz. d. 13. c. 2. §. 1. & 2.

S. Aug. contra Academ: l. 3. c. 6. latè confutat hoc illorum axioma, cum agit quisque, quod ei videtur probabile, nec peccat nec errat. Possunt plura ex S. Aug. videri apud Gonz. §. 3., maximè autem apud Eliz. l. 7. q. 1.

S. Tb. quodl. 8. q. 6. a. 13. ait peccare operantem, si dubitetur, an sit vera sententia, secundum quam operatur.

ratur: *S. Bonav.* apud *Gonz.* §. 4. similia habet.

Pro rigida sententia sunt Cardinales, *Cajet. Laureæ, Bellarm. Aguiæ, Palav.* qui duo postremi sententiam benignam, re melius discussâ, deseruerunt: pro eadem nunc sunt Cardinales aliique in Congregationibus Romanis: Similiter Episcopi Galliæ in variis Synodis proscripserunt usum illimitatum sententiæ minùs probabilis, uti testatur *Mervisus*.

Tenendam esse rigidam decreverunt in Capitulis generalibus Ordines Theatinorum & Dominicanorum: eandem tenent plerique ex Ordine Augustiniano.

Sententia benigna inaudita est usque ad finem sæculi decimiquinti, in quo *L. Lopez*, probabilista in Instr. consc. c. 120. ait, scio communem esse sententiam *Sot. Cordub.* &c., tenentium non satùs esse probabilem opinionem sequi, sed probabiliorem esse sectandam: *Corduba* autem, qui scripsit anno 1569, dicit l. 2. quæstion. q. 2. omnes Theologos convenire, quòd debeamus sequi tutiorem probabiliorem.

Vasq. Salas, Sanch. pro primo Auctore, qui benignam docuerit, citant *B. Medinam*, qui scripsit anno 1579.

Amicus licet probabilista T. 3. d. 15. n. 75. fatetur omnes ferè antiquos esse pro probabiliore.

Illicitum esse illum usum probabilium docent *Mercor. Fagn. Sinnich. Baron. Merenda, VVendroch. Contens. Gonet. Jac. à S. Dominico*: è Societate *Jesu*, jam ab anno 1609. *Comit. Philal. Rebell. Eliz. Gonz. Munies. Taber. Daniels, Gomes, Erentbreich, Gisbert*, aliique: Ex aliis DD. *Volprier* in Th. mor. T. 1. tr. 2. c. 3. a. 1. *Du Hamel* de act. hum. l. 2. d. 4. item alii Viri gravissimi etiamnum viventes. *Est. p. 2. App.*, quam post alia opera Theologica scripsit, a. 1553. concludit, non esse licitum usum sententiæ certò

ac evidenter minùs probabilis, videturque consensu
re *Teril.* in Reg. morum q. 1. n. 7. *Camargo* absolute
tenet rigidam.

320 R. SS PP. etiam non faciunt mentionem sequen-
dæ probabilioris, sed de utroque silent, quia illis tem-
poribus non erat mota illa controversia, sed omnes
pro certo habebant licitum esse sequi quæcumque
prudentialia dictamina rationis, non autem semper
prudentialia, uti ostendit *Carden.* in 1. crisi d. 15. c.
6.; sæpe per modum consilii dicunt præferenda tuti-
ora, quæ tamen non semper sunt probabiliora,
quòd si quandoque innuant præceptum de tutiori-
bus aut probabilioribus, intelligunt tum, quando
operans censet oppositum esse dubiæ vel tenuis pro-
babilitatis.

321 S. *Aug.* l. c. agit contra eos, qui, uti ipsemet re-
fert l. 1. *Retract.* c. 1. assererebant turpe esse viro sapi-
enti errare, ideoque, cum omnia essent incerta,
dicebant frustra in veritatem inquiri, nec debere
quicquam directè judicari tanquam verum vel fal-
sum, sed in omnibus debere intellectum hærere su-
spensum; ad summum posse aliqua apprehendi
verisimilia, & hoc vocabant probabile, secundum
quod possent conformari omnes actiones nostræ, uti
pluribus refert *Eliz.* §. 5. Benigna sententia tenet
omnia opposita, nam dicit sapienti turpe non esse
errare in probabilibus, dummodo ex gravi motivo
procedat, inquirendum esse in veritatem, posse pru-
denter fieri assensum directum ad hanc vel illam
partem, ad operandum non sufficere talem reflexam
apprehensionem probabilitatis, sed requiri iudicium
certum de honestate actionis &c. Videri potest *Ep.*
a. 72. & seqq., & maximè *Terill.* q. 25., ubi mani-
festè ostendit sententiam benignam longissimè abesse
ab Academismo.

15. Th.

S. Th. l. c. est potius pro benigna sententia, nam 322
 quærit, an sequens minus tutam peccet, & respondet,
vel dubitatur, an sit vera sententia, & iterum pec-
cat, quia nempe cum dubio operatur non formatâ
 sibi conscientia, *vel sine dubio operatur ex propria*
opinione, & non peccat, ubi manifestè docet non
 peccari, si operetur formando sibi conscientiam se-
 cundum opinionem suam, quamvis fortè minus tu-
 tam & similiter minus probabilem, est enim par ra-
 tio, cum etiam secundum hanc possit sibi formare
 conscientiam, uti à n. 303. ostensum est: Plura circa
S. Th. videri possunt apud *Teril.* de consc. q. 29. & de
 hoc ipso loco *S. Thome*, videri potest *Ills. s. l. d. l. n. 74.*

S. Bonav. semper suadet tutiora, eos verò arguit,
 qui procedunt, vel sinè examine veritatis, vel sinè di-
 ctamine pratico certo, uti constabit perpendenti
 loca à *Gonz.* adducta.

Cajet. in summa, v. *opinionis usus*, est pro sen- 323
 tentia benigna: Item *Tolet.* in summa l. 3. c.
 2. *Bellarmin.* in opusc. ad Episc. Theanensem
 tantum dicit, si quis velit in tuto salutem collocare,
 debet omnino tutiorem partem sequi &c., hoc au-
 tem æquè pugnat contra probabiliorem, quæ sæpe
 est minus tuta: reipsa tantum vult non esse proce-
 dendum cum conscientia vincibiliter erronea vel ex
 probabilitate tantum tenui, sed tum esse sequenda
 tutiora, quia formari non potest conscientia pra-
 ctica. Quoad *Palav.* satis est, quòd benignam certò
 tenuerit, quam an retractarit, non constat, nam
 quòd in litteris ad *Eliz.* dicat ignorantiam non red-
 dere opus honestum, hoc æquè est contra sententiam
 probabiliorem. Reliquis, si reipsa sunt pro rigida,
 opponimus alios numero plures, uti constat ex dictis
 n. 269., eosque non minus prudentes vel doctos.
Episcopii aliqui *Gallia* quandoque faverunt Janse-
 nistis:

nistis: rectè tamen proscripserunt illimitatum usum sententiæ probabilis, nam nec illum admittit sententia benigna, uti constabit ex qq. seqq.

314 Ordinum istorum decreta plùs non evincunt, quàm quòd eo tempore prævaluerint suffragia pro rigida sententia, per quod nunc minor accedit Auctoritas, si Ordinum illorum Professores eandem teneant, nam tenent ex obligatione; nec eam, quam alii, habent libertatem sentiendi: è contrà benignam tenent ex aliis Ordinibus numero longè plures, nec sapientià inferiores, & cum libertate dicendi, quod sentiunt.

315 Etiam usque ad ea tempora inaudita est defensio sententiæ rigidæ. *Teril.* de consc. q. 22. à n. 41. adducit plures, qui benignam docuerunt ante ducentos, trecentos & quadringentos annos: & à n. 183. ostendit jam ab initio Ecclesiæ fuisse in praxi: quòd eandem tenuerint antiqui, testatur S. *Antonin.* p. I. tit. 3. c. 10. ubi ait, *Ex responsis, quæ videntur data ab Alberto M., habetur, quòd frater simplex vel quilibet homo cum salute potest sequi in consiliis, quamcumque opinionem voluerit, dummodo alicujus Doctoris Magni opinionem sequatur:* citatque pro eadem sententia *Hostiens.* *August.* *Raym.* *Petrus de Palude,* *Goffridum de Fontibus*, utique antiquos. Similiter *Sotus* de just. l. 6. q. 1. a 6. ait, *quando sunt opiniones probabiles inter graves DD., utram sequaris, in tuto habes conscientiam.* Si *Corduba* rectè inspiciatur, stat pro tutiore etiam contra probabilior, unde nimium dicit, uti ostendetur à n. 478. *Teril.* tamen in Reg: q. 67. n. 28. putat eum velle, quòd tota apparentia rationum tam ex principiis reflexis quàm directis debeat esse probabilior, quod etiam dicit sententia benigna.

326 Vsq. fatetur benignam diu antè in scholis communem

munem fuisse, nam citati eam tenuerunt, Item *Sa-
lonius & Petr. Nav.*, dicentes esse communem, uti
notat *Desch.* in q. facti c. 7. Eandem ante ducentos
& plures annos expressè tenuit *Nider*, pro ea citans
S. Th. Altsiodor. Humb. & alios, uti refert *Desch.*
c. 8. *Teril.* autem q. 12. ostendit, quòd & fatetur
Eliz., jam ab initio Ecclesiæ fuisse apud sapientes &
probos viros praxin etiam consulendi secundum
sententiam benignam.

Quod *Amicus* dicit, meritò negant plurimi alii 27
sapientissimi viri, uti constat ex dictis.

Auctores reliqui pro rigida citati planè inter se
dissentunt, & nec unus convenit cum altero, uti
de multis ostendit *Carden.* d. 56. à n. 735. de reli-
quis patebit legenti ipsos: multi etiam non satis in-
telligunt principia sententiæ benignæ, uti ostendit
Carden. à n. 914. aut certè dissimulant vim argu-
mentorum illius. Quòd autem singulos attinet; *Mer-
cor.* relabatur in sententiam benignam, uti osten-
dunt *Carden.* n. 738. & *Desch.* post c. 8. in app., nam
dicit licere sequi minùs probabilem in quibusdam
casibus, speciatim ob motiva extrinseca, uti est au-
ctoritas DD, exempla majorum, præsumptiones,
titulus possessionis, consuetudo, tolerantia approba-
tiva Superiorum in lege humana &c. *Fagn.* fatetur
se non studuisse Theologiæ, hinc *Carden.* d. 57. n. 92.
dicit nihil fuisse versatum in Theologicis. *Sinnich.* &
Baron. pleni sunt convitiis, sicque ostendunt se non
ratione sed passione motos: & observavi ego sæpe in
lectione Auctorum, quòd qui convitiis, calumniis,
aculeatis verbis utuntur, minùs intelligant, & sic
scribant, quia destituuntur bonis argumentis: *nimiùm
debiles sunt argumentationes*, inquit rectè *Carden.*
in præfat. ad 3. pa. crisis, *qua ad sui confirmationem
indigent maledictis*: & *Caram.* in severa argum.

methodo p. 1. d. 4. ait, *ad dicteria recurritur, cum de principali causa desperatur*: estque notum omnibus, quod quod sapientiores doctioresque sunt Auctores, tanto modestius scribant. *Merenda* liber est Romæ prohibitus. *Vendrochii* liber est damnatus ab Episcopis multis Galliæ & à DD. Parisiensibus, tanquam plenus hæresi Jansenianâ & maledictis. *Contensonus* etiam raptus est impetu, sententiam enim benignam vocat errorem intolerabilem, ab Ecclesia configendum potius, quam sententias Jansenii. *Gonet* etiam fertur impetu, cum amaritie nimia in Auctores benignæ sententiæ: adhuc impetuosius rapitur *Iacobus à S. Dominico*, sententiam benignam vocans artem peccandi fucatam, quæ finat quemque ad arbitrium vivere, nullâ habitâ ratione legis vel consideratione finis ultimi; quæ stert pro lucro, commodo, voluptate &c. affingit præterea benignæ sententiæ plurima absurda, unde non videtur percepisse ejus principia, uti evidenter ostendit *Carden.* d. 55. & 56. *Comit.* Theologiam non docuit, unde & minoris auctoritatis est, uti nec docuit *Philaletus* à Superioribus prohibitum suum (est *Andreas Blancus*) aut Societatis nomen libro suo præfigere, uti de utroque testatur *Ess.* a. 235. *Rebel.* in loco, quem pro se citant Adversarii, de just. l. p. 1. 3. q. 5., agit de Judicibus, quos etiam dicemus l. 4. n. 1480. debere sequi probabiliorem. *Elix.* ferè contra omnes docet nequidem sententiam probabiliorem esse regulam operationis honestæ, sed solam sententiam veram, quam in moralibus semper inveniri posse contendit, ac proinde cum sit singularis, non est audiendus, uti rectè *Teril.* in Reg. q. 49. Assert. 3., ubi q. 68. n. 1. addit, se nullum librum Auctoris Catholici unquam legisse, in quo tam parum veritatis invenerit. *Ess.* ubique, & rectè

rectè a. 156. concludit licere sequi opinionem minus probabilem & minus tutam, si excessus verisimilitudinis in parte opposita non sit manifestus & omnino indubitatus ipsi operanti, quod n. 152. falsus erat rarò contingere, quia non solent nec possunt homines assensu absoluto ita facilè judicare hanc vel illam partem esse evidenter verisimiliorem. *Camargo* nimis præfidenter loquitur, ubique ferme dicens se demonstrare, cum revera non demonstret; & ubi minus rationis habet, ibi utitur majore strepitu, artificio & contentione verborum, planè similis *Elizaldo*, cujus doctrinam sectatur. Etiam per totum nimis convitiis persequitur probabilissimum, quem cum necdum reprobarit Ecclesia, *Innoc. XI.* vetuit censurari; unde querelæ, quas p. I. l. 2. contr. 3. à n. 163. affert contra acrimoniam cujusdam Probabilistæ, recidunt in ipsum. Petit quidem in conclusione partis I., ut Lector repetat partis illius lectionem, eò quòd primà vice *cæcus* legerit, sed non video, quàm id ratione dicat, nam, quòd *videns* legerim, colliget ex illis quæ in decursu dixi & dicam.

Reliquis opponimus alios innumeros, qui antehac docuerunt, item qui adhucdum docent benignam, ita ut certum sit esse numero plures nec auctoritate minores; & licèt aliqui in quibusdam circumstantiis vel explicatione disconveniant, tamen conveniunt in substantia, quòd liceat sequi probabilem relictà probabiliore. 328

Hinc *Camargo* in proloquio partis I. frustra se fatigat in congerendis Auctorum textibus sententiæ suæ faventibus, nam iidem Auctores, quos citavimus, alibi clarè stant pro nostra, unde plus non evincet, quàm eos vel docuisse contradictoria, vel mutasse aliquando sententiam, vel utramque docuisse

isse velut probabilem, & pro his aut illis circumstantiis respondisse secundum utramque, uti notabo n. 373.

329 *Instabis. S. Th. 2. 2. q. 53. a. 5. ait, ad imprudentiam pertinet desistere à meliori, ergo etiam sequi minus probabilia. R. tantum vult esse minoris prudentiæ aut si desistatur sine prudente motivo, alioqui positiva imprudentia foret non sequi tutissima, item non sequi omnia consilia Evangelica & summe perfecta, quod patet esse falsum.*

330 *Obij. 2. Christus dicit, ego sum veritas, & non dicit, ego sum probabilitas, ergo non licet operari secundum opinionem probabilem, ita Sinnich & Conf. ex Arist. 1. Eth. c. 4. ubi ait, veritatem debemus inquirere & sequi, quantum possumus. Huc etiam facit illud S. Chrys. hom. 13. in Epist. 2. ad Corint. Ne igitur multorum opiniones habeamus, sed res ipsas inquireamus: Item Auctoris operis imperf. apud Eliz. 1. 8. q. 9. §. 7. si vestimentum empsimus, unum giras negotiatorem & alterum, & ubi meliores vestes inveneris & viliori pretio, ab illo comparas, an non oportet populum circumire omnes DD, & inquirere, ubi sincere veritas Christi venundatur & ubi corrupta, & veriore eligere plusquam vestimentum? hinc dicit Eliz. 1. 6. q. 10. totam bonitatem alicujus Doctoris claudi illis verbis, Magister scimus, quia verax es, ergo solâ standum veritate in moralibus. R. 1. Christus dicit, ego sum veritas, & non dicit, ego sum major probabilitas, neque dicit, ego sum ignorantia invincibilis, ergo non licet operari secundum opinionem probabilioris neque ex ignorantia invincibili, quod tamen negant Adversarii. R. 2. n. conseq., quia veritas potest attingi etiam per probabilem. ad Conf. admittimus inquirendam esse veritatem, & si inveniatur, operandum esse*

esse secundum illam, ubi autem inveniri non potest, & pro utraque parte est probabilitas, nulla lex verat operari secundum alterutram, quia in utraque potest esse veritas, quam si operando non attingamus, per accidens est & excusat error invincibilis: videri potest *Teril. q. 53.*

Inst. 1. Probabilitas est æqualiter indifferens ad verum & falsum, ergo qui eam sequitur, non curat veritatem, & æquivalenter dicit, *volo die festo pingere, five sit servile five non*, ita *Alfaro. R. 1.* Etiam probabilioritas & ignorantia invincibilis sunt æqualiter indifferentes ad verum & falsum in se, nec juvat major apparentia, quia & illa sæpe cum falsitate conjuncta est. *R. 2. n. antec.*, cujus oppositum demonstratum est *n. 101.*, & hoc ipsum magis explicabitur *n. 357. R. 3.* Dato antec. *n. consequ.*, in veritatem enim serid inquisivit, quam cum hic & nunc impossibile sit reperire, acquiescit in probabilitate judicii directi, & inde format judicium reflexum certum, quo non dicit, *volo pingere, five sit five non sit servile, sed, volo pingere, quia nescio, quid sit servile, & probabiliter judico non esse servile, ideoque resolvo non esse legem, qua me obliget ad non pingendum.* Quod præterea addit *Alfaro*, solvetur *n. 396.*

Inst. 2. Salvem talis homo pro regula actionum suarum non habet legem æternam, quia per errorem contra illam agit, uti suppono, ergo pro regula habet probabilitatem. *R. 1.* Idem valet contra illum, qui operatur secundum probabilioris ex errore invincibili. *R. 2.* Pro regula actionum suarum non habet legem æternam positivè præceptivam, c., permissivam, *n.* lex enim æterna & voluntas Dei permittit fieri, quidquid invincibiliter ignoramus esse prohibitum, & probabiliter putamus non esse prohibitum:

hibitum: neque ideo probabilitas est nostra regula operandi, sed primaria regula est voluntas Dei saltem permittens, secundaria autem applicans primam, est ultimum dictamen practicum certò verum, formatum secundum illam probabilitatem præsuppositam, attamen ex aliis motivis & circumstantiis, uti explicatum est n. 312. & vide adhuc dicenda n. 339.

333 *Obij. 3.* Varios Canones, v. g. *Eugenius* Papa, Cap. *Iuvenis*, de sponsalibus ait, *In his qua dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus*, ergo sequendum est hoc, quod est probabilius *R.* Ad hunc & similes textus, qui æqualiter pugnant pro obligatione sequendi tutiora, respondebitur n. 490.

334 *Obij. 4.* Operans cum dubio negativo de honestate suæ actionis, peccat, ergo multò magis peccat operans cum iudicio probabiliori, quòd sua actio sit illicita, hoc enim iudicium est plus, quàm dubium negativum, ita *Gonz. R. 1.* Ergo etiam peccat operans cum iudicio probabili, quòd sua actio sit illicita, hoc enim iudicium, etiam est plus quàm dubium negativum. *R. 2. n. conseq.*, quia cum iudicio illo probabiliori, quòd actio sit illicita, stat iudicium, vel saltem motivum probabile, quòd sit licita, quo supposito prudenter formatur conscientia, secundum dicta à n. 303. Econtrà si sit dubium negativum, nullum est iudicium vel motivum prudens iudicandi actionem esse licitam, ergo deest fundamentum pro formanda conscientia de honestate actionis.

335 *Inst. 1.* Quando iudicium speculativum est dubium, practicum etiam est dubium, sed operans secundum probabilem habet iudicium speculativum dubium, ergo etiam practicum, ergo ultimum illius dictamen non est certum, ita *Gonz. d. 7. §. 10. R. 1.* Idem valet contra operantem secundum probabilio-

rem,

rem, nam iudicium probabilius speculativum etiam est incertum & dubium. *R. 2. n. maj.*, superveniunt enim omnes rationes reflexæ pro formando iudicio practico certo, ut dictum est n. 312.

Inst. 2. Ergo constitutus in dubio, an die festo liceat pingere, licet pinget ex vi huius dubii, quamvis nullum sibi dictamen formet, ita *Gonz. n. 31. R. 1.* Idem valet, si quis operetur secundum probabiliorum. *R. 2. n. seq.* nam non operaretur *ex fide*, nec haberet dictamen certum conscientiae, quo dirigeretur: Notat tamen *Teril. de consc. q. 23. n. 31. & in Reg. q. 54. n. 8.* talem non peccaturum contra directam legem non pingendi, cum hæc illi sit incerta & fortè non detur, sed tantum contra legem reflexam de non operando in dubio legis, nisi dubium propter rationem saltem probabilem deponatur & formetur dictamen reflexum de honestate operationis.

Inst. 3. Motivum probabilius elidit probabile, ergo non manet motivum prudens iudicandi, quod actio sit licita, ergo purè negativè dubitat de honestate actionis *Prob. antec.*, nam si motivum A habeat probabilitatem ut sex, & motivum B. ut tria, quantum est pro veritate motivi A, tantundem est pro falsitate motivi B, ergo motivum B: nihil retinet probabilitatis pro veritate. *R. n. antec. cujus prob. dist.*, quantum datur pro veritate motivi A, tantundem datur pro falsitate motivi B, cum aliqua certitudine ex hac aut illa parte, n, semper cum incertitudine utrimque, c. ant. & n. utramque conseq., cum enim motivum A non sit certò sed probabiliter tantum connexum cum veritate, est & manet tantum probabile, probabilitas autem una non elidit probabilitatem oppositam, sed tantum certitudo, ut dictum est à n. 261.

Obji. 5. Operans secundum minus probabilem non

non est certus se eligere rem licitam, ergo non est certus se licite operari, ita *Baron.*, Addit *Auctor Synopsi* n. 120., nemo potest esse certus, quod non peccet hoc faciendo, nisi sit certus, quod per hoc non agat contra voluntatem & legem Dei, sed sequens minus probabilem non est de hoc certus, consequenter dicit, *et si probabilius sit, quod Deus nolit hoc a me fieri, ego tamen volo facere. R. ad 1.* Idem valere contra operantem ex probabiliore; hinc dist. antec., non est certus se eligere rem in se & materialiter licitam, c, (neque hoc requiritur, quia ubi utrimque est probabilitas, impossibile est hoc resciri) non est certus se eligere rem hic & nunc formaliter licitam eligi, n, vel subdist., non est de hoc certus, ex vi iudicii directi tantum probabilis, c, ex vi iudicii reflexi & motivorum ejus, n. antec., & conseq. vide dicta n. 332. & 312. *R. ad 2.*, non esse quidem certum, quod non agat contra legem Dei primariam & per se, (neque hoc requiritur, cum resciri non possit, actio sit reipsa prohibita necne) esse tamen certum, se non agere contra, sed agere secundum legem Dei secundariam per accidens obligantem vel saltem permissivam, secundum ibidem dicta n. 332., Unde loquitur dicit, *quamvis probabilius sit, quod Deus id nolit tamen quia etiam est probabile, quod velit vel saltem permittat, & quia Deus me nullibi obligat ad sequendum hoc, quod est probabilius, hinc volo hoc facere, non facturum, si scirem Deum id nolle.*

339

Camargo l. 1. contrav. 10. acerrimè pugnat contra legem illam secundariam aut permittentem Dei, sed omnia ipsius argumenta retorquentur in casu opinionis probabilioris aut etiam probabilissimæ reipsa falsæ, operatio enim in his casibus non est conformis voluntati absolutæ & antecedenti Dei, uti certum est, & tamen est licita, uti ipsi fatentur, ergo est

est conformis alicui alteri Dei voluntati per accidens & saltem permittenti. Quæ opponit, solvuntur ex dictis n. 29. & 47., & maxime à n. 14., nam ipse cogitur negare actionem illam esse honestam, quæ procedit ex conscientia invincibiliter erronea dictante esse honestissimam aut etiam obligatoriam. Præterea nos non negamus, (an neget *Teril.*, nil ad nos) quòd mendacium prolatum ex errore invincibili, quòd liceat, sit materialiter malum & oppositum legi æternæ Dei per se & antecedenti, nam hoc diximus n. 279., & fatemur legem illam antecedentem semper manere immutatam, sed dicimus suspendi obligationem proximam illius legis, eò quòd hîc & nunc non applicetur nobis per cognitionem malitiæ, quæ est in mendacio, cujus tamen cognitionis defectus cum sit inculpabilis, & existens ejus loco error sit invincibilis, mendacium non potest esse formaliter sed tantum materialiter oppositum legi æternæ & antecedenti Dei, uti constabit ex dicendis l. 5. à n. 15. & 25., sed in istis circumstantiis est formaliter licitum, ergo necessariò debet esse in Deo alia lex æterna per accidens & saltem permittens, cui conformetur volitio mendacii. Denique admittendam esse in Deo aliquam voluntatem per accidens, nostro modo loquendi, & consequentem, videtur manifestum; nam si Titius hac occasione eligatur in Papam, quia Sempronius formaliter odit Cajum, qui alioqui debet, & justè fuisset eligendus, Voluntas Dei antecedens & per se erat, ut Cajus esset Papa, nunc autem ex suppositione malitiæ Sempronii, Voluntas Dei consequens & per accidens est, ut Titius sit Papa, ideòque Christus confert Titio jurisdictionem & potestatem in totam Ecclesiam, ergo. His observatis prorsus inania sunt argumenta, quæ, si ullibi, hîc Concionatoriè proponit *Camargo* per paginas 48. in

folio. Legatur à n. 224., ubi fertur impetuosè, sed nos non tangit.

Urget à n. 144. Opinio probabilis fundabit legem illam consequentem Dei, & etiam ultimum dictamen practicum, ergo opinio probabilis erit regula objectiva honestatis formalis, non subordinata ulli alteri regulæ objectivæ, sed omnino prima & independens, nam, saltem si sit falsa, non subordinatur legi Dei antecedenti, uti patet; sed nec consequenti, nam lex consequens est posterior, suo modo, & fundatur in illa opinione probabili; Deus enim per accidens hoc permittit ex suppositione opinionis probabilis, uti dicitis, ergo opinio probabilis erit regula objectiva prima & absoluta, subordinata solum nostris erroribus. *R.* 1. Idem valet in casu, quo quis operatur ex opinione probabiliori aut etiam probabilissima falsa, uti patet applicanti terminos. *R.* 2. Opinio probabilis dici potest fundare ultimum dictamen, hoc sensu, quod sit objectum, super quo se reflectit illud dictamen; malè autem dicitur fundare legem Dei consequentem tanquam regula illius, aut tanquam regula prima objectiva operationis nostræ, sed tantum est conditio, quæ posita lex Dei consequens, quæ sola est regula objectiva prima respectu talis operationis, per ultimum dictamen tanquam per ultimam regulam formalem applicatur huic operationi dirigendæ, nam Deus ab æterno & pro priori ad ullam nostram operationem moralem habuit legem antecedentem tanquam regulam per se omnis honestatis vel inhonestatis moralis, sed quia per infinitam suam sapientiam videbat in homine moraliter operaturo sæpe futurum errorem invincibilem & opinionem prudentem, quod aliquid liceat, cum tamen reipsa non liceat nec sit conforme legi antecedenti, pro his casibus habuit

Legem

legem consequentem, quæ per accidens esset regula honestatis vel inhonestatis, & hæc lex consequens, prout lex est & in communi, est totâ æternitate prior ac omnino independens ab omni operatione particulari hominis, dicit enim, *Si adfuerit error invincibilis aut opinio prudens, volo aut permitto operationem poni*, ubi vides, quod reipsa antecedit operationem nostram, quamvis ut hanc vel illam operationem dirigat, præsupponat & suo modo quasi se accomodet errori invincibili aut opinioni probabili, respectu cuius ideo dicitur esse jam dicto modo consequens. Lex itaque secundaria consistit in hoc, quod Deus ab æterno velit aut permittat nos agere hoc, quod invincibiliter judicabimus agendum, vel quod prudenter putabimus esse licitum; ratio autem, cur Deus ita velit aut permittat, non est noster error aut opinio probabilis, sed est sapientia infinita Dei, cui conforme est sic velle aut permittere, ne homines peccent ex hoc, quod invincibiliter ignorant esse peccatum, vel quod prudenter judicant esse licitum; unde sicuti perfectioni primæ causæ non derogatur per hoc, quod Deus nostræ libertati attemperet suam omnipotentiam per decretum indifferens, secundum principia scientiæ Mediæ, ita nec derogatur primæ regulæ morali objectivæ, quod simili ferè modo legem suam secundariam attemperet errori invincibili aut opinioni probabili, uti notavit *Palancus*; & quæ contra hæc affert *Camargo* à n. 180., prorsus nihil evincunt.

Urget iterum l. 2. contr. 4. à n. 424., Si fiat contractus, qui minùs probabiliter censetur esse licitus, si reipsa non sit licitus, Deus per accidens vult, uti dicitis, ut sit licitus, ergo si conficiatur Sacramentum, quod minùs probabiliter censetur esse validum, si reipsa non sit validum, Christus per accidens

M 2

volet

volet esse validum; consequens autem est apertè falsum, ergo & antecedens. *R. I.* Idem valere, quamvis sequaris probabiliorem in contractu vel Sacramento conficiendo. *R. 2. n. seq. maj.*, ut contractus sit licitus, satis est à Deo permitti ex suppositione conscientiae invincibiliter erroneae, uti saepe dictum est; E contra ut Sacramentum conficiatur validè, debet hoc determinatè poni, quod Christus requisivit, si autem hoc omittatur, etiam quomodocumque inculpabiliter, & in quacumque necessitate vel suppositione, Sacramentum non erit validum. Ratio utriusque à priori est, quia ex suppositione conscientiae invincibiliter erroneae necesse fuit in Deo esse illam voluntatem per accidens, uti antè ostensum est, è contrà talem Christi voluntatem per accidens non fuisse in constitutione Sacramentorum, scimus aliunde, & saltem ex declaratione Ecclesiae, quae ideo docet in illis conficiendis sequenda esse tutiora, ne exponantur periculo invaliditatis.

340

Et cum Auctor hic meminerit de Sacramentis, libet ejus circa illa doctrinam paucis proponere, & aliquot ad hanc rem nostram reflexiones subicere. *A. n. 180.* docet, ad conficienda & suscipienda Sacramenta sufficere opinionem verè probabilem de valore; si enim, inquit, requireretur certitudo, Confessarius non posset absolvere poenitentem dantem doloris signa, quia haec possunt fallere; nec parochus posset baptizare infantem, quem Pater testatur non esse baptizatum, quia hoc testimonium etiam potest fallere; imò nullus Sacerdos auderet consecrare, quia certus non est se esse rite baptizatum, validè ordinatum &c. *Addit à n. 203.* posse aliquem, etiam extra necessitatem, in administratione Sacramenti sequi sententiam communem, v. g. adhibere materiam, quam Auctores communiter docent esse validam,

dam, licet unus vel alter etiam clari nominis Doctor dicat esse invalidam. *Addit à n. 211.* licitum esse ministrare ac suscipere Sacramentum Pœnitentiæ cum dolore finè certa intensiōe vel duratione, cum dolore de peccatis in communi, cum attritione &c., quamvis oppositas sententias teneant Auctores gravissimi, dicit enim periculum deceptionis ibi non esse moraliter æstimabile nec moraliter evitabile. *Addit à n. 219.* difficultatem communem, qualis esset molestia nimix sollicitudinis & anxietatis pro adhibenda extraordinaria diligentia, ut plurimum sufficere ad hoc, ut non sit obligatio cavendi periculum erroris circa valorem Sacramenti, si talis error aliquando, attamen non plerumque, contingat, & ita licitè consecrat Sacerdos, quamvis non antè explorarit, an verè sit panis triticeus aut verè vinum, quod consecrat &c. *Hæc assertio, inquit, mihi haud parum negotii facesset, nisi piorum hominum pariterque sapientium consuetam ac communem praxin attenderem, de cujus honestate dubitare non audeo.* *Subdit n. 231.* Verum quid si in re tanta miserè cecutimus? Misereor certè ex animo, non mei tantum meique similium, sed & aliorum plurium sapientum ac piorum valdeque memorum muneris sui: interim tamen aliter non sapiam, dum me Doctores alii, aut, quæ doctrix est omnium, Petri Sedes, Veritatis Magistra, aliter me sapere doceant.

Objicit sibi 1. à n. 232., ergo non est obligatio, quàm maximè possumus, enitendi ad veram certitudinem de valore Sacramenti, cujus tamen oppositum à n. 193. tenuerat, 2. ergo non erit major sollicitudo adhibenda in Sacramentis quàm in aliis materiis. *Respondet ad 1. n. seq.,* quia, moraliter loquendo, major esse non potest nec debet, ne Sacramenta propter homines instituta fiant odiosa, & tam

conficientibus quàm suscipientibus nimis onerosa; item ne sint continua pericula peccandi, dum ministrantur vel suscipiuntur, unde, moraliter loquendo, major sollicitudo censetur nobis impossibilis; ideoque à n. 243. monet Professores Theologiæ moralis, ne plus justo rigidi sint in sententiis, sed ubique servant modum & quoddam medium. *Ad 2.* iterum negat seq., quia Dei voluntas, quam pluribus exponit à n. 356., majorem hinc certitudinem moralem exigit ob summam rei dignitatem, & ne proximus privetur fructu &c., nihilominus certitudinem majorem non requirit quàm antè relata, licet illi adjunctus sit timor deceptionis, qui quamvis sit prudens, tamen n. 326. dicit prudenter contemni posse. Denique à n. 430. conatur probare, ad hoc, ut minister Sacramenti aut quivis alius licite operetur, non esse necesse, ut certus sit de honestate suæ operationis, sed sufficere veram probabilitatem.

Quod attinet ad doctrinam illam circa consecutionem & susceptionem Sacramentorum, de illa dicam l. 6. Huc spectant seqq. reflexiones, 1. si damnare non audeat praxin illam circa Sacramenta, quia communis est apud pios & sapientes viros, quomodo audeat damnare praxin probabilissimam circa alias materias, cum sit ita communis apud pariter pios & sapientes. Etiam probabilistæ nequeunt aliter sapere, *dum aliter doceat Petri Sedes.* 2. si Deus in sanctissimo ac hominibus maximè necessario negotio Sacramentorum non offenditur errore, multò minùs in quotidianis operabilibus. 3. si pro Sacramentis sufficiat opinio verè probabilis; quia requirere certitudinem esset difficillimum, ac redderet Sacramenta odiosa & nimium onerosa, ergo nec pro quotidianis operabilibus oportet requirere probabilitatem, quia hanc discernere est, etiam plerisque animarum curatoribus,

bus, difficillimum, uti ostendi à n. 150. & 293. , at-
tamen in sententia adversariorum teneremur discer-
nere, quia in debito faciendi includitur debitum sci-
endi, uti ibid. dixi: Deinde opposita sententia red-
dit non tantum confectionem & susceptionem Sa-
cramentorum difficillimam, sed etiam directionem
conscientiæ tam propriæ quàm alienæ, ut ostendi
dicto n. 293. 4. Si pro Sacramentis non est requi-
renda certitudo, quia hæc induceret conficientes &
susipientes in pericula peccandi, ergo nec pro quo-
tidianis operabilibus est requirenda probabilitas,
quia hæc induceret in quotidiana pericula peccandi.
5. Si Professores Theologiæ moralis non debent esse
plus justo rigidi, ergo maximè cavere debent senten-
tiam oppositam, quæ est fons Rigorismi, & cujus ar-
gumenta, si quid evincant, probant tandem etiam
tutiora esse sequenda, uti ostendi n. 292., ideoque di-
xi n. 294. & iterum dicam n. 475. sententiam op-
positam esse periculosiorem quàm nostram. 6. Si
timorem prudentem erroris prudenter contemni-
mus, quando ministramus Sacramenta, ergo multò
magis, quando alia minùs digna operamur. (Con-
tra hoc tamen est, quòd, si timor sit prudens, pru-
denter contemni non possit, sed debeat prudenter
deponi, maximè cum agatur de inhonoratione rei
sacræ & damno proximi) 7. Adversarii pro suffi-
ciente ultimo dictamine in quacumque materia po-
nunt actum opinativum & formidolosum, nos verò
probavimus à n. 46. debere esse certum.

Instabis 1. Quidquid sit de hætenus dictis, sal- 341
tem videtur certum, quòd sententia benigna sit mi-
nùs certa quàm rigida, ergo est obligatio sequendi
rigidam, nam S. Aug. dicit, *tene certum, dimitte*
incertum: Et l. l. de Bapt. contra Donat., *gravi-*
ter peccatur in rebus ad salutem animæ pertinen-
tibus,

ribus, vel eo solo, quod certis incerta preponantur.
Conf. Ideo tenenda est Religio Romana, quia omnes dicunt nos in ea salvari posse, è contrà non omnes dicunt nos posse in aliis salvari; atqui etiam omnes dicunt nos bene agere sequendo probabiliora, non dicunt autem omnes sequendo probabilia, ergo. Ita *Eliz.* l. 8. q. 3. §. 3. *R.* 1. n. antec., quia dato, quod rigida sit tutior, non ideo est certior, quia est major ratio firmiter adhærendi benignæ. *R.* 2. Dato antec. n. conseq., benigna enim est satis certa, & alioquin teneremur semper sequi tutissimas. *Ad 1. ex S. Aug.* sic responderet *S. Anton.* 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10., *Augustinus loquitur in dicto capite propriè de eo, qui differt pœnitentiam usque ad extremum vite, cujus salvatio est & incerta, quia incertum est & dubium, an talis verè pœniteat.... sed extendatur illa auctoritas Augustini ad alias materias morales, notandum secundum Cancellarium, (Gersonem) quod certitudo, qua requiritur in materia morali, non est certitudo evidentiæ sed probabilis conjectura &c., intelligi secundum dicta n. 181. Ad. 2. Loquitur de eo, qui convictus de veritate fidei, adhuc dubitabat, an sit peccatum recipere baptismum inter hæreticos, unde dubium illud erat planè imprudens: & in Sacramentis aliisque de necessitate mediis requisitis dicit etiam benigna sententia, quod tutiora sint sequenda. *Ad conf.* n. paritatem, Religio vera est de necessitate mediis, circa talia autem tenemur probabiliora & tutiora sequi.*

342 *Inst.* 2. Sententia rigida est saltem probabilis, uti fatentur multi cum *Castrop.* d. 2. p. 2. n. 2. & evincunt argumenta allata & afferenda, ergo dictamen formatum secundum benignam non potest esse certum. *Conf.* 1. quia probabile est dari legem de sequendis

quendis probabilioribus, ergo ignorantia illius legis non est vobis invincibilis, potestis enim assentiri, quod talis lex detur, sicque habetis sufficientem illius notitiam, & qui non vult assentiri, *non vult intelligere, ut bene agat. Conf. 2.* nam cum sententia benigna sit tanti momenti & veluti cardo totius Theologiae moralis, deberet niti principiis apertè demonstratis, qualia non sunt, quæ à n. 268. sunt allata, ita *Daniels. Conf. 3.* nam si sententia benigna esset certa, Societas JESU in Congreg. XIII. decreto XVIII. non permisisset rigidam doceri, utpote improbabilem, ita *Erenth. a. 8. R. 1.* Sequendo principia Adversariorum, sententia benigna est certa, & rigida est improbabilis, nam secundum ipsos argumenta probabilia eliduntur per probabiliora, sed certum est, quod pro benigna sint argumenta probabiliora, ergo argumenta pro rigida eliduntur, & consequenter benigna erit certa. *R. 2. Teril. in Reg. 343*

q. 2. n. 190. dicit sententiam rigidam in materiis obedientiae & iustitiae esse improbabilem, in aliis materiis permittit aliquam probabilitatem: *Moya de op. prob. q. 6. n. 39.* & apud hunc *Ioannes à S. Thoma & Prado*, Item *Illf. tr. 1. d. 1. n. 59. Sanch. in Decal. 1. 1. c. 9. n. 14. Sto. 1. 1 p. 5. n. 134. Bress. 1. 3. c. 6. n. 75. Carden. in 1. crisi d. 56. n. 233.* & plerique alii dicunt benignam esse evidentem vel moraliter certam, adeoque rigidam esse improbabilem: *Nec ob stare*, quod defendatur ab aliquibus, quia contra principia intrinseca certa non valet auctoritas extrinseca: Quidquid sit de hoc, *R. 3.* Saltem probabilissimè dicimus, quod ultimum dictamen reflexum sit certum, est autem certum licere operari secundum sententiam probabilissimam, quia *Alex. VIII.* inter 31. damnavit etiam hanc tertiam propositionem, *non licet sequi opinionem vel*

- inter probabiles probabilissimam* : & si ad prudenter operandum sufficit iudicium directum simpliciter probabile vel saltem probabilius, uti volunt Adversarii, etiam sufficiet reflexum, quod est moraliter certum vel saltem probabilissimum : quod *Conf.* nam si sententia rigida sit vera, non requiritur certitudo ad licitè operandum, si autem benigna sit vera,
- 345 vi illius habemus certitudinem sufficientem. *Ad 1. Conf.* n. conseq., quamvis enim assentirer, assensus esset tantum probabilis, ergo necdum scirem dari illam legem : è contrà cum habeam graviora motiva, quod non detur, nunc multò minùs scio sed magis invincibiliter ignoro: nec dici potest, quod nolim intelligere, ut bene agam, nam adhibui diligentiam, ergo cum non potuerim rescire voluntatem Dei positivam, licitè operor secundum permissivam.
- 346 *Ad 2.* sufficit certitudo moralis, quam descripsimus à n. 178. vel saltem sufficit esse probabilissimam: imò à contrario sic argumentor, non debet imponi lex ignota ita universalis & dans occasionem infinitis propè peccatis, nisi clarè demonstrari possit illius existentia, sed hæc non potest clarè demonstrari, imò
- 347 nec probabilius suaderi, ergo. *Ad 3.* Societas permittit rigidam doceri ab illo, qui eam iudicat probabilem, non dicit autem esse talem, sed hoc relinquit examini Doctorum.
- 348 *Inst. 3.* Iudicia reflexa non possunt, nequidem quoad nos, reddere objectum magis licitum, quàm iudicia directa, cum nihil agant in objecto, sed directa non reddunt nisi probabiliter honestum, ergo nec reflexa. *R. 1.* Ergo etiam si iudicia directa sint probabiliora, tamen reflexa non reddent objectum quoad nos certò licitum, quod patet esse falsum, nam iudex per iudicia reflexa certissimus est damnationem Rei tibi esse licitam, cui per iudicia directa tantum

tantum probabilius est esse licitam, quia non certo, sed tantum probabilius iudicat illum esse verè convictum: hinc, *R. 2. n. maj.*, nam pro iudiciis reflexis accedunt nova motiva, uti ostensum est n. 312. Et quamvis nihil mutationis fiat in objecto, tamen iam applicatur nobis tanquam certo licitum poni, licet fortè per accidens sit in se illicitum.

Inst. 4 Nemo est certus, quod satis examinarit sententias; quod iudicet sine passione; quod homo à se consultus sit peritus aut sincerè respondeat &c. ita *Gonz. d. 4 n. 55. R.* Est satis certus moraliter, scit enim se humanam adhibuisse diligentiam; experitur se bonà fide procedere; scit consultum communiter haberi peritum, & temerarius foret, si de insinceritate suspicaretur.

Urget Camargo l. 2. cont. 4. à n. 299. Scriptura & SS. PP. commendant timorem peccati in omni opere nostro, dicunt ubique esse pericula, errores, ignorantias &c. E contra probabilismus docet operantem ex opinione probabili esse certum se non peccare & securum, ergo probabilismus non est conformis Scripturæ & SS. PP. Hæc ipsa fusiùs & contentiosius urget à n. 490. & 497. *R.* Merito commendari timorem peccati, & asseri pericula &c., 1. Quia per nostrum dictamen practicum plerumque non sumus nisi moraliter certi de eo, quod non peccemus, uti dixi n. 50., morali autem certitudini potest absolutè subesse falsum. 2. Passio vel negligentia potuit dedisse causam errori, qui proinde non erit inculpabilis. 3. Quamvis quis videatur sibi formare dictamina certa, fortè intercurrent dubia & non satis formatur conscientia. 4. Potest defectus baptismi in me, vel potestatis in ministro impedire valorem Sacramentorum. 5. Potest aliunde prava intentio se subtiliter ingerens vel alia circumstantia

stantia vitiare nostras actiones. 6. Fortè opinio, quam sequor, non est certò probabilis, nam difficile est discernere, uti dixi à n. 150., & sæpe concupiscentia, amor proprius, fraus dæmonis fucum facit intellectui de probabilitate opinionis judicanti. Vide etiam dicta n. 52. & 53.

350 *Obji.* 6. Operans secundum minùs probabilem judicat objectum suæ actionis esse potiùs illicitum, ergo non est certus se licitè agere. *R.* Judicat esse potiùs illicitum, spectatis præcisè principiis directis, & reflexis, n. ant. & conseq.

351 *Inst.* 1. Si actio non est certò licita ex principiis directis, ergo simpliciter non est certò licita, ad hoc enim requiritur esse certò licitam ex omnibus principiis, quia bonum est ex integra causa, & malum ex quolibet defectu. *R.* 1. Retorquendo, si ex ratione naturali non sit certum dari Trinitatem in Deo, ergo non est simpliciter certum &c. *R.* 2. Idem valere, si opereris, etiam ex probabiliore vel probabilissima. *R.* 3. n. seq., quia sicuti certitudo Trinitatis non petitur ex principiis naturalibus, sed ex principiis fidei supponentibus cognitiones naturales, ita certitudo conscientia non nititur cognitionibus directis tanquam præmissis, quas affirmet veras, sed tantum reflectit se suprà eas tanquam existentes saltem objectivè, qualiter existere certum est, uti explicavimus n. 306.

352 *Inst.* 2. Est certus de majore probabilitate, quòd objectum sit illicitum, ergo non est certus esse licitum. *Conf.* nam si certus sum de majore probabilitate, quòd objectum sit impossibile, non possum esse certus, quòd sit possibile, ergo similiter hic, ita *Conj.* n. 52. *R.* 1. Operans secundum probabiliorem faventem libertati contra legem, est certus de probabilitate, quòd objectum sit illicitum, ergo non est certus esse licitum. *R.* 2. spectatis præcisè principiis directis

directis, c, spectatis etiam reflexis, n. conseq. *Ad Conf.* n. paritatem, major probabilitas esset de impossibilitate in se à parte rei, & certitudo esset de possibilitate etiam in se à parte rei, quod aperte implicat, cum certitudo elidat probabilitatem circa idem: è contrà major probabilitas per judicia directa est de illicito in se, à parte rei; & certitudo per judicia reflexa, non est de licito in se à parte rei, sed est de licito poni & respectivè ad conscientiam, etiam si fortè in se à parte rei sit illicitum, ergo disparitas est manifesta.

Urget Camargo l. 1. contr. 7. à n. 29., Sic operantem non serìò inquirere in voluntatem Dei, nec revereri ejus legem, quia facit hoc, quod ipsi est verisimilius esse contra voluntatem & legem Dei: *Sed* si argumenta ipsius tenent, etiam ille non censebitur inquirere in voluntatem Dei nec reverebitur legem ejus, qui non sequetur tutiora. Adde, quamvis facias hoc, quod ipsi est verisimilius esse contra voluntatem & legem Dei, tamen aliis, quos scit esse Viros sapientes & fortè Sapientiores, quàm se, est verisimilius non esse contra voluntatem nec legem Dei, nulla autem lex eum obligat sequi potius suam quàm aliorum opinionem, dummodo ipse sibi formet conscientiam, secundùm dicta n. 307. Vide etiam dicenda n. 377.

Obji. 7. Qui operatur secundùm minùs probabilem, exponit se periculo peccandi; deinde agit imprudenter, sicut imprudens est, qui utitur horologio minùs bono, ita *Merc. & Eliz.* l. 3. q. 10. *R.* exponit se periculo peccandi formaliter, n, materialiter c, hoc autem non tenemur vitare, ubi non possumus rescire veritatem, & è contrà ad sic operandum habemus prudens motivum, quod vel inde patet, quia periculum peccandi materialiter manet, licet quis sequatur probabiliorem, imò & moraliter certam,

certam, nam & hæc possunt esse falsæ. Adde, quodd obligatio sequendi probabiliorem plures homines exponeret certo periculo peccandi formaliter, quia multi vel ex fragilitate non operarentur secundum illam, vel cum dubiis operarentur, aut saltem redderentur perplexi, non potentes discernere probabiliorem secundum dicta n. 293. Illud de horologio nihil evincit, nam bona fides aut ignorantia invincibilis non facit vel horologium vel tempus conformari cursui Solis, è contrà ignorantia invincibilis & bona fides facit operationem meam conformari saltem secundariæ & permittenti voluntati Dei.

354 *Inst.* Quidam damnatus est, eò quodd secutus fuisset sententiam probabilem de retinendis simul pluribus præbendis, uti refert *Thomas Cantipratanus*, ergo. Ita *Gonz.* d. 4. n. 46. *R.* Damnatus est, quia secutus fuit probabilem non formato dictamine, quodd id sibi liceret, uti patet ex verbis *Cantipratani*, quæ refert *Gonz.* n. 45. *revertit enim dimittere præbendas, experiri se velle dicens, utrum esset damnabile beneficia plura tenere, mortuus est ergo sic, &c.* utique pessimè, quia dubitans, an bene an malè ageret, seque apertè exponens periculo damnationis, oppositum est in operante ex probabili, formato sibi dictamine certo, quodd id liceat.

355 *Obj.* 8. Certum est unam ex duabus oppositis opinionibus esse falsam, cum sint contradictoriæ, ergo non potest aliquis sequi utramque, quam vult, quia alioqui certò sciet se sequi unam falsam. *R.* 1. Ergo nec potest sequi probabiliorem, quia etiam illa potest esse falsa. *R.* 2. Certum est unam esse falsam, hanc determinatè vel illam, n, unam indeterminatè, c, cum quo stat probabilitas utriusque, uti constat ex dictis à n. 237.

356 *Inst.* 1. Nemo potest simul assentiri duabus propositionibus

positionibus contradictoriis, sed ut licite sequatur, quam volet, deberet utrique assentiri, ergo, ita *Baron. & Mercor. R. I. n. min.*, secundum dicenda à n. 387. *R. 2.* dato requiri assensum, ad hoc, ut liceat sequi probabilem, adhuc dico posse eligere, quam volet, quia poterit assentiri parti, cui volet, uti dicitur n. 398. & 414.

Inst. 2. Probabilitas habens se ad utrumque 357
contradictorium est indifferens ad verum & falsum, ergo non potest fundare dictamen certum, nec servire pro regula nequidem secundaria conscientiae, regula enim secundaria debet esse subordinata & conformis primae, sed prima, quae est lex in Deo existens, non est indifferens ad utramque partem contradictionis, sed determinate affixa ad solum verum, ergo. Ita *Eliz.* addens interposito juramento nihil sibi unquam visum esse evidentius, quam eam probabilitatem non esse bonam regulam conscientiae. *R.* Male apprehendi, quasi dicamus dari unam probabilitatem utrique contradictorio communem, quae serviat pro regula sequendi partem, quam quis volet, evidens enim est nullam dari posse probabilitatem pro complexo contradictoriorum, cum evidens sit illud constare vero & falso: itaque dicimus ibi dari duas probabilitates in individuo, unam pro hac, alteram pro ista parte contradictionis, quarum probabilitatum singulae ex vi sui motivi sunt ad verum tantum, nam singularum motivum sollicitat intellectum ad assensum, assensus autem est tantum ad verum saltem apprehensum, uti dictum est n. 101. De his ergo probabilitatibus, v. g. quod non liceat & quod liceat pingere die festo, diximus jam n. 332. & 339. quod sint subordinatae & conformes legi divinae, nam supposito, quod non liceat pingere, tum prima probabilitas est conformis legi divinae primariae & prohi-

prohibenti, secunda autem probabilitas erit quidem illi legi primariæ difformis, tamen quia hæc lex invincibiliter ignoratur & ex gravi motivo judicatur non existere, est in Deo alia lex secundaria, in his circumstantiis permittens pingere, cui hæc secunda probabilitas etiam conformis est, hinc possumus nobis formare regulam formalem sive conscientiam, quod suppositâ illâ probabilitate nobis hic & nunc liceat pingere, uti explicatum est à n. 338, Potestque etiam videri *Teril.* in Reg. q. 49. à n. 4.

358 *Inst.* 3. Saltem ut quis licitè sequatur opinionem, debet judicare illam esse probabiliter veram, sed nemo potest judicare utramlibet partem contradictionis esse probabiliter veram, ergo nemo potest utramlibet partem contradictionis sequi. *Major.* patet, quia probabilitas dicitur in ordine ad veritatem, & si opinio non sit probabiliter vera, non est prudens, imò nemo potest eam habere, quia omnis assensus est ad veritatem. *Minor.* etiam prob. quia licet utraque pars contradictionis possit simul habere grave motivum & apparentiam veri pro se, ideoque aliquis possit judicare utramque partem simul esse probabilem, tamen impossibile est etiam opinativè tantum judicare utramque simul esse veram, sive in utralibet parte esse veritatem, quia evidens est in alterutra parte esse falsitatem, ergo. Ita *Ebrenthr.* a. 3. R. n. min., cujus prob. dist., impossibile est opinari utramque simul & copulativè esse veram, sive, quod complexum illud contradictoriarum ex utraque parte habeat veritatem. c, utramque simul, sed distributivè & divisivè esse veram, id est, pro veritate hujus esse hoc motivum grave, & pro veritate illius esse istud aliud motivum grave, n, nec plus requiritur, uti à n. 387. ostendetur; quod si requireretur assensus determinatè ad illam partem, quam quis vellet sequi, posset

posset hunc etiam habere, uti etiam ostendetur à n. 398. & 414.

Inst. 4. Certum est alterutrum ex istis contradictoriis esse illicitum, ergo saltem dici non potest, quòd utrumque sit practicè & conscientialiter probabile. *Conf.* 1. nam si pars utraque sit conscientialiter probabilis, ergo utraque approbatur à Deo, ergo Deus approbat unam partem, quæ est intrinsecè mala. *Conf.* 2. quia Doctrina conscientialiter probabilis debet esse sana, sed utraque pars non est sana, nam *S. Th.* in cap. 4. Epist. 2. ad Timoth. ait, *Sana doctrina est, quando non habet admixtam falsitatem*, ergo. Ita *Eliz.* q. 13. ergo. *R.* n. conseq, illud enim, quod per se est illicitum, fit per accidens licitum ratione ignorantiae invincibilis &c. secundum dicta n. 312. *Ad Conf.* 1. n. seq., illud enim, quod in se est illicitum, Deus non approbat positivè, sed tantum permittit, & ideo illius electio nobis fit licita, quia ex gravibus motivis judicamus illam esse licitam ac permissam à Deo. *Ad 2.* debet esse sana, semper materialiter & per se, id est, debet semper esse in se vera, n, saltem formaliter & per accidens ratione ignorantiae invincibilis, c, itaque per hoc est sana, quòd ex motivo gravi dirigat mores & à peccato liberet, & illo sensu dicimus totam doctrinam *S. Thomæ* esse sanam, licet forrè aliqua falsa contineat. *S. Th.* citatus loquitur cum Apostolo de Doctrinis fidei, quæ certissimæ esse debent sine admixtione ullius falsi. Vide *Teril* q. 29. à n. 96.

Objs. 9. Opiniones ab *Alex. VII.* & *Inn. XI.* damnatæ habebantur antea probabiles, & tamen sunt damnatæ tanquam in praxi perniciosæ, ergo quamvis opinio habeatur probabilis, non ideo potest practicari. *R.* Non ideo potest practicari, quamdiu manet probabilitas illius, n, si illius probabilitas sit

N

sublata,

sublata, c, & idem dicendum est ab Adversariis, enim opinio antehac probabilior damnetur aut nunc inveniatur ratio faciens oppositam esse moraliter certam, eodem modo illa, quæ fuit probabilior, reddetur practicè improbabilis.

Instat 1. Camargo l. 2. contr. I. à n. I. , Decreta Pontificum non fecerunt illas opiniones esse perniciosas in praxi, ergo antecedenter erant tales. R. Erant tales, materialiter & secundum se, c, formaliter quoad nos, n, nam, quæ erant verè probabiles, erant quidem occasio peccati materialis, quia inducebant ad actionem legi Dei antecedenti difformem; quia tamen id invincibiliter ignorabamus, & nitebantur motivo gravi, fundabant nobis prudens dictamen, & sic per accidens excusabamur à peccato formali.

Instat 2. contr. 3. Hæc propositio damnata, Probabiliter existimo Iudicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem, deducta est ex probabilismo, ergo cum ex vero non sequatur falsum, probabilismus est falsus. R. Si deducta est ex probabilismo, deducta est ex illo malè intellecto & malè applicato, uti ex locis Scripturæ vel dictis S. Augustini deducunt hæretici suos errores.

Instat 3. Suppone Judici probabilius esse, quòd testamentum sine solennitate factum non valeat, minùs autem probabile esse, quòd valeat: tum sic, si probabilismus est verus, licitum erit Judici ferre sententiam secundum hanc minùs probabilem, nam, secundum probabilistas, lex requirens solennitates non erit sufficienter promulgata, cum oppositum sit probabile, ergo certum erit non obligare, imò nec existere, cum de essentia legis sit promulgatio, ergo cum nulla lex obster, poterit imò debet Iudex stare pro valore talis testamenti. R. n. seq., quia Iudex aliunde habet certam legem, quâ tenetur sequi hoc,

hoc, quod ipsi est directè probabilius, uti dicitur l. 4. n. 1480. Et similiter posset quis se voto obligasse ad sequenda probabiliora aut etiam tutiora, neque ideo ad hoc tenerentur alii.

Obji. 10. Secundùm hanc sententiam licebunt 361 omnia scelera, quia pro omnibus invenietur aliqua opinio probabilis; sic probabiliter judicare poterunt,

Adam, legem Dei esse pœnalem tantùm, adeoque non obligare in conscientia, aut non obligare sub mortali, quia materia esset levis; *Eva*, præceptum odiosum ad se non extendi, quia ante ejus creationem latum erat:

Saul, se posse parcere Regi Amalec, quia erat conforme misericordiæ; item gregibus opimis, quia erant pro sacrificio:

Roboam sequens sententiam Juniorum ætate sibi æqualium, tum autem erat annorum quadraginta & unius:

Judæi sequentes sententiam Scribarum & Pharisæorum & totius multitudinis contra Christum:

Pilatus eosdem sequens; maximè cum audiret Judæos habere legem, secundùm quam deberet mori:

Ethnici & Hæretici omnes sequentes sententiam Majorum & Doctorum suorum, maximè cùm nunc etiam tot videant esse ejusdem sensûs & religionis, ita *Sinnich. Mercor. Gonet & alii.*

R. n. seq., quia certum est non dari opiniones verè probabiles pro omnibus sceleribus, fides enim docet multa prohiberi velut illicita, & habemus moralem evidentiam de multis in se illicitis; Item moralem certitudinem de multis præceptis has vel illas actiones prohibentibus, ergo non potest esse probabile, quòd illa sint licita.

Adamo & Eva certum erat, quòd præceptum

obligaret in conscientia & quidem graviter, ut ostendit *Bellarmin.* T. 4. l. 3 de amiss. gratiæ c. 6., hinc *Gen.* 3. v. 3. dicit Eva, *præcepit nobis Deus, ne comederemus*: & ex poena colligebat gravitatem præcepti, nam addit, *ne fortè moriamur*: ideoque etiam *S. Aug.* I. Petr. c. 15. ait, *Adam simul & Eva scientes fecerunt contra præceptum*, quia nempe in eis fuit scientia infusa, ita ut *S. Th.* de verit. q. 18. a. 6. putet pro statu innocentiae nullam in eis fuisse opinionem. Nec obstat, quod *S. Aug.* de Eva dicat, *maximâ libertate habens prohibitionum rumpere delectata, probabilius existimans non esse mortem, quam timuerant secuturam*, nam, hoc ipsum pugnat contra sententiam de sequenda maiore probabilitate; rectè autem hoc exponit *S. Th.* ad 5, *Adamum & Evam jam prius peccasse per elationem animi, & ideo hoc eis visum probabilius, errore scilicet culpabili & vincibili*. Videri potest *Ess.* in app. a. 3. & seqq.

Saul scivit clarum præceptum Dei, dicitur enim *1. Reg.* 15. v. 3. *demolire universa eius, non parcat ei*: hinc v. 24. dixit, *peccavi, quia pravaricatus sum sermonem Domini & verba tua, timens populum & obediens voci eorum*: videri potest *Ess.* a. 10. & seqq.

Roboamum peccavisse non dicit Scriptura, sed *3. Reg.* 12. refert dispositionem illam ad Dei providentiam: egit tamen imprudenter sequendo consilium minus tutum, in casu, quo periculum damni non poterat removere bona fides aut ignorantia invincibilis.

Iudeos convincebat evidentia miraculorum, vita inculcata Christi, nota Scribarum & Phariseorum invidia, si tamen his non obstantibus aliqui invincibiliter errarunt, non peccarunt.

Pila.

Pilatus scivit, quod per invidiam tradidissent eum, uti habetur *Matt.* 27. v. 18.

Ethnici aut *Heretici* materiales dari possunt saltem ad breve tempus: quod si dubitare incipiant, tenentur inquirere, & adhibitâ morali diligentia in expendendis signis veræ fidei & noris Ecclesiæ Christi, agnoscent certitudinem fidei nostræ & parva fundamenta suæ: unde cum in iis, quæ sunt de necessitate medii, non juvet ignorantia invincibilis nec bona fides, statim tenebuntur admittere fidem nostram tanquam unicè tutam: alia omnia sunt in eo, qui sequitur minùs probabilem, nam adhibitâ morali diligentia non potest deprehendere veritatem, & ipsum excusat bona fides cum ignorantia invincibili, cum hæc removeant periculum peccati formalis.

Inst. Saltem plus poterunt Auctores Probabilistæ, quàm Deus, Ecclesia aut Papa, nam priores possunt auctoritate suâ interveniente facere, ut utraque pars contradictionis sit practicè probabilis, hoc autem non possunt Deus, Ecclesia aut Papa. *R. 1.* Idem valet contra Probabilioristas, item contra omnes, qui dicunt esse licitum operari ex ignorantia invincibili, nam horum auctoritas facit esse licitum, quod sæpe secundum se est illicitum. *R. 2.* Plus poterunt secundum quid & per accidens, ratione suæ fallibilitatis & ignorantia invincibilis, c, & hoc debent omnes fateri: plus poterunt absolutè & per se, Deus propter suam perfectionem, Ecclesia & Papa propter assistentiam Dei non possunt dicere aliquid esse honestum, quod honestum non est, quod nos ex defectibus humanis possumus, videri potest *Teril.* in Reg. q. 14. à n. 36.

Obj. 11. In foro externo decidi debet à iudice pro parte probabiliori, ergo & in interno, in quo ratio

tio est Judex, materia litis est existentia legis, Deus & homo sunt partes disceptantes, Deus enim stat pro lege, homo pro libertate, ergo si pro lege sint majores rationes, debet pro Deo decidi, ita *Eliz. l. 1. q. 15 & Gonz. d. 4. à n. 25. Conf. 1.* Quia forum internum non debet discordare ab externo, nisi certò sciatur errorem vel ignorantiam intervenire: *Conf. 2.* Quia in foro externo tantum est periculum lædendi jus hominis circa temporalia, in interno periculum est lædendi jus Dei & propriam conscientiam, estque absurdum certiore regulam requirere pro rebus levioris momenti. *R. n. conseq.*, obligatio Judicis pro foro externo aliunde rescitur, uti dicemus *l. 4. n. 1480*, eam autem obligationem acceptat Judex cum suo officio, nihil simile est pro foro interno: & ratio ulterior est, quia qui pro foro interno eligit opinionem faventem libertati, respicit se ut possessorem, ergo rectè sibi adjudicat, quia ubi adest ratio probabilis, prævalet ritulus possessionis etiam contra probabilitatem majorem oppositam, uti omnes communiter fatentur; è contrà Judex in foro externo neutrum respicit ut possessorem, alioquin deberet possessori adjudicare. Adde etiam falsò dici, quòd Deus stet pro lege contra libertatem hominis, dicimus enim Deum assistere libertati, & in eis circumstantiis non esse legem operandi secundum probabiliora. *Ad Conf. 1.* forum internum debet conformari externo, si eadem sint circumstantiæ, id autem non est semper, nam externum, v. g. præsumit debitorem esse solvendo, hinc non admittit juramentum negantis, sed dat locum distractioni bonorum, è contrà in interno datur locus dilationi: & idem est in pluribus aliis casibus, in quibus potest internum discrepare ab externo, videri potest *Tr. ril. q. 20. à n. 28. Ad Conf. 2. n.* esse periculum lædendi

dendi jus Dei, cum nos non obligat; vel lædendi conscientiam, cum absit periculum peccandi: Item n. regulam conscientiae non esse sufficienter certam, uti constat ex dictis à n. 342.

Obji. 12. Si sim v. g. Medicus, Charitas erga proximum obligat me, ut sequar pro ipsius bono magis probabilem, ergo etiam Charitas erga Deum, ut pro ejus honore sequar faventem legi. R. 1 Charitas erga proximum obligat, ut sequar magis tutam etiam contra probabiliorem, v. g. ne explodam, si probabile sit esse hominem, licet probabilius sit esse feram, ergo etiam Charitas erga Deum obligabit, ut semper sequar magis tutam, quod plerique ex adversariis negant. *R. 2* n. conseq., pro obligatione illa Medici habemus aliunde certitudinem, uti dicitur l. 4. n. 1534., pro altera obligatione non affertur sufficiens fundamentum.

Q. 45. An sit licitum operari secundum opinionem tenuiter vel dubie tantum probabilem. R.

§. I. Non est, per se loquendo, licitum operari secundum opinionem tenuiter tantum probabilem, nam Innoc. XI. damnavit hanc 3. propositionem, *Generatim, cum probabilitate sive intrinsecâ sive extrinsecâ, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus*: Ratio est, tum quia tenue motivum non est prudens nec dignum assensu viri prudentis, & illi oppositum communiter est certum, tum etiam quia quando est ejusmodi tenue motivum, non potest tolli dubium practicum, operari autem cum dubio practico est peccatum, ergo. *Dixi*, per se loquendo, nam in gravissima necessitate, & quando opinio tutior non posset reduci ad praxin, licitum esset operari secundum opinionem tenuiter probabilem, neque hoc ab *Inn. XI.* damnatur, uti rectè notat *Carden.*

den. in 2. crisi d. 4. c. 7., quia necessitas gravissima quodammodo auget probabilitatem, facit enim, ut omissio operationis sit moraliter impossibilis, ergo pro eo casu opinio sit sufficienter probabilis in ordine ad tollendum dubium practicum.

367 §. II. Non est licitum sequi opinionem dubiè probabilem, ita *S. Th. Med. Carden.* in 1. crisi d. 58. c. 3. dicens esse certissimum. Ratio est, quia qui dubitat de probabilitate opinionis, versatur in dubio practico, & consequenter dubitat, an licitum sit ex illa opinione operari, ergo si operetur cum illo dubio, formaliter peccat, cum se exponat periculo formaliter peccandi: deinde, ut quis dubitans licitè operetur, debet prudenter deponere dubium, & tum sibi formare conscientiam, non potest autem prudenter deponere dubium, nisi propter motivum saltem probabile, quod hic non habet, cum dubitet, an sit probabile necne, ergo.

Ex his constat Camargum l. 2. contr. 2. male inferre, ex hoc, quod damnetur praxis opinionis tenuiter tantum probabilis, etiam damnari praxin opinionis certò probabilis, Nam patet disparitas et dictis. Rectè tamen dicit à n. 51. opinionem, de qua dubitatur, an sit damnata, non esse tutam in praxi, quia quamvis sit in anteriore possessione non damnationis, ideoque non possit absolutè dici damnata, tamen nunc est dubiæ probabilitatis, & dubium est, an non sit perniciosa in praxi, ergo illicitè ad praxin deducitur.

368 Q. 46. An licitum sit sequi sententiam, qua probabiliter tantum est probabilis. R. Negant *Teril.* in Reg. q. 23. n. 23. *Lumb. & Filg.* apud *Carden.* in 2. crisi d. 4. c. 2. & alii, quia talis opinio videtur esse tantum tenuiter vel dubiè probabilis: è contrà affirmant *Tambur.* in Decal. l. 1. c. 3. §. 3.

n. 8. *Illf. Banheltz. Arsd. T. 2. p. 2. tr. 1. c. 2. §. 5.*, quia dicere esse probabiliter probabilem idem est ac dicere, quod omnibus expensis possit prudenter judicari pro ea esse gravem rationem, & consequenter, quod pro ejus veritate sit grave motivum, adeoque vix discrimen erit inter opinionem certò, & probabiliter tantum probabilem: v. g. si homo ignarus consulat doctum Theologum, quod hic resolveret, erit illi tantum probabiliter probabile, cum ipsemet non capiat fundamenta, & tamen, inquiunt, rectè format sibi conscientiam secundum responsum illius Theologi: idem dicunt de opinionibus, quæ probabiliter tantum inferuntur ex aliis certò probabilibus: Rationem à priori dant, quia ubi opinio est probabiliter probabilis, æquè potest formari dictamen ultimum certum, atque ubi est certò probabilis, potest enim dubium prudenter deponi propter rationem probabilem, sicque judicare poterò probabile esse, quod opinio illa sit probabilis, ergo non amplius dubitabo de probabilitate illius opinionis, dubium enim est suspensio omnis assensus, ego autem hic habebò assensum: unde etiam moment hic bene distinguendum esse inter formidinem & inter dubitationem, quamvis enim opinio probabilis habeat adjunctam formidinem, non ideo est dubitatio, cum adsit assensus: addunt rationem à posteriori, quia si teneremur semper examinare, an opiniones directæ, quas sequimur, essent certò probabiles, induceremur in infinitos scrupulos. Hæc sententia est probabilis, in quæstione tamen de nomine malo absolute dicere opinionem, secundum quam formatur conscientia, debere esse certò probabilem, ne quis se periculo exponat formandi conscientiam secundum opinionem tenuiter vel dubiè tantum probabilem.

369 Q. 47. *An licitum sit sequi opinionem extrinsecè tantùm probabilem.* R. Negativè, implicat enim ut opinio sit probabilis ab extrinsecò, si ab intrinsecò sit improbabilis, neque probabilitas extrinseca datur, nisi probabilitas intrinseca saltem præsumatur adesse, uti rectè Carden. in I. crisi d. II. n. 262. & d. 69. n. 6. Ratio est, quia numerus Auctorum non facit, ut opinio censeatur conformis rectæ rationi vel voluntati Dei, neque etiam semper reddit probabilem, ut à n. 136. ostensum est, sed hoc facit natura objecti, quam sic se habere suadet nobis motivum ab intrinsecò, si prudens sit, hinc Stoꝝ l. i. p. 5. n. 100. ait, si mille AA. in unam sententiam conveniant nullà ratione nixi, nulla ex hoc capite generatur probabilitas, neque credendum est illis: ideoque etiam Carden. d. 58. n. 9. & Lupus apud Sanchez de matr. l. 3. d. 44. n. 3. dicunt, non est credendum Doct̃oribus quantumcumque doctrinā polleant, dum carent fundamento: similiter S. Hieronymus, uti refertur Cap., ego solis, dist. 9. ait, alios autem ita lego, ut quantūlibet sanctitate quantāve doctrinā polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios Auctores vel Canonicas vel probabiles rationes, quòd à vero non abhorreat persuadere poterunt: Communiter tamen prudenter præsumi potest, quòd adsit probabilitas intrinseca, ubi multi AA. etiam nunc aliquam opinionem tenent, hi enim non asserent temerè sed ob rationes inventas; ideoque Sporer n. 39. rectè notat aliquem posse tutò sequi opinionem communem, nisi fortè unus secutus fuisset alterum, uti ovis ovem, quod quandoque fit, aut nisi viro docto occurreret firma ratio non animadversa ab aliis, quæ probaret oppositum, tum enim teneretur magis inquirere, & ratio-

rationes inter se conferre, ac videre, an opinio maneat probabilis: imò quamvis admittam hominem indoctum posse tutò procedere, hoc ipso quòd sciat opinionem etiam nunc doceri à viris probis & doctis, homo tamen doctus, qui potest examinare rationes intrinsecas, non videtur tutò posse procedere, nisi examinet illas, vel prudenter præsumat etiam in hac materia ab illis aliis examinatas esse, Ratio est, quia hic potest examinare & discutere, quid in re videatur verum necne, ergo si non faciat & fortè erret, errat errore vincibili & culpabili, ergo non excusatur, hinc *Teril.* in Req. q. 29. n. 90. rectè ait, *si viro valde docto solum repræsentetur, quòd plures teneant utramque partem contradictionis, non illico tutus erit. si sectetur partem minus tutam. sed vel scire debet qualitatem Doctorum eam tenentium, ut sic sine ulteriori investigatione eorum sententiam in conscientia regulam licitè accipiat, vel ipsemet tenebitur rationes investigare, ut nil agat, nisi illud rationi congruum esse noverit: quòd si examinatis utrimque rationibus necdum appareat veritas, sed utraque pars pro se habeat grave motivum, sequi potest, quam volet, nam si erret, excusat eum invincibilis ignorantia, uti sæpe est dictum.*

Q. 48. An liceat hanc & oppositam sententiam probabilis sequi in eadem materia. R. 370

§. I. *Caramuel* dicit probabile esse, quòd aliquis semper possit, sed hunc rectè confutat *Cressp. à Borgia* q. 9. *Tambur.* in Decal. l. 1. c. 3. §. 5. dicit licere, dummodo probabilitas opinionis non pendeat immediatè à nostra voluntate, quandonam autem probabilitas pendeat vel non pendeat à nostra voluntate, non satis clarè explicat.

§. II. *Bardi* disc. 4. c. 14. *Sporer* n. 35. meliùs dicunt non licere, si lex aliqua occurrat, cujus obligatio 371

gatio fit certa, & quæ post assumptam alteram sententiam probabilem impleri non posset, in hoc enim casu obligatio legis alicujus certæ eluderetur, v. g. si horologium A sonet undecimam noctis & horologium B, medium undecimæ, supposito quod utrumque horologium communiter bene dirigatur, probabile erit prius esse medium undecimæ, hinc aliquis volens sequi horologium B: adhuc per horam integram licite differet vespas, postmodum autem auditâ duodecimâ in horologio A, si secundum hoc vellet se dirigere & judicare, quod transierit duodecima, adeoque non amplius obligetur orare vespas, patet hoc non licere, quia lex de orandis horis est certa, & illius impletio impeditur assumendo alteram partem probabilem: idem est, si die Sabbati auditâ in uno horologio 12. comedas carnes, & quia in altero necdum audita est, ideo velis te reputare jejunum & in Dominica communicare, cum enim certum sit alterutrum horologium errare, etiam certum est te unum præceptum transgredi, vel abstinentiæ à carnibus, vel jejunii pro communionem, ergo id non est licitum: è contrâ si lex vel ejus obligatio non sit certa, aut assumptâ alterâ opinione possit nihilominus lex utraque adhuc impleri, dicunt licitum esse mutare, v. g. si probabile sit vectigal esse injuste impositum, & etiam probabile, quod sit juste impositum, si simul sis & exactor vectigalium & mercator, dicunt se posse hoc vectigal ab aliis exigere veluti juste impositum, & tamen te ipsummet non teneri solvere tanquam injuste impositum, quia cum dubitetur de justitia vectigalis, lex illud imponens non est certa, tenebitur tamen inquirere, & si compererit fuisse juste impositum, poterit adhuc & tenebitur compensare, si autem compererit fuisse injuste impositum, tenebitur, si
adhuc

adhuc habet, restituere eis, à quibus exegit: plures ejusmodi casus afferunt *Cressp. suprà & Gob. de Sacrif. à n. 206.*

§. III. *Lugo* de Euch. d. 15. à n. 46. *Essp. de act.* 372
hum.q. 23. ponunt hanc regulam universalem: nunquam licitum est mutare opinionem semel electam, si hoc foret certò in præjudicium alicujus legis, quæ per ejusmodi mutationem violaretur, quia singulæ leges habent jus certum, ne fraudentur, ergo etiam ne regula operandi semel electa mutetur in manifestum sui præjudicium, ideoque sic eligens unam partem obligat se implicite ad illam non mutandam in præjudicium legis.

§. IV. *Hann.* docet etiam non esse licitum eodem tempore usurpare utramq; opinionem in præjudicium tertii, uti fieret, si per testamentum non solenne scriptus hæres, velles hæreditatem retinere, utens eâ opinione, quòd testamentum non solenne valeat pro foro conscientiæ, & tamen nolles solvere legata, sequendo sententiam, quòd testamentum sine solennitate sit invalidum, sic enim certò agis contra jus unius, vel alterius hæredis ab intestato, vel hujus Legatarii: Quòd si antehac processisses secundum sententiam requirentem solennitates, & postea procederes secundum sententiam non requirentem, non esset eadem ratio, nam supposito facto primo, quod infectum fieri non posset, non amississes potestatem te conformandi alteri sententiæ, pro alio tamen casu, nam fortè jam posita est transgressio legis per primũ casum, & ita secundus erit secundum legem, sicuti si heri judicans priorem sententiam probabiliorem processisses secundum illam, hodie si occurrente nova ratione judicares posteriorem esse probabiliorem, utique posses dimissâ priore sequi posteriorem, uti fatentur omnes.

Objs.

374

Obji. Saltem non potero uni suadere priorem sententiam & alteri posteriorem, quia certum est unam legem naturæ ab alterutro violandam. *R.* Idem solvendum esse omnibus, nam tu dicis te tene-ri suadere, ut omnes sequantur hoc, quod iudicari esse probabilius; pone itaque unum iudicare, quod probabilius sit tale testamentum valere, alterum autem iudicare probabilius esse, quod non valeat, tu utrique te consulenti suadebis, ut suam quisque opinionem sequatur, utpote probabilior, ergo certò alterutri suades transgressionem legis naturæ. *R.* cum *Carden.* in 1. crisi d. 56. n. 1152., non licebit suadere in- & pro eodem tempore, transeat pro diverso tempore, n. posito enim actu secundum unam sententiam, fortè jam posita est transgressio legis, quam transgressionem nunc impedire non possum, nec amplius certum est violandam ullam legem, ergo manet jus secundum alteram sententiam ponendi & suadendi actum oppositum, qui probabiliter est conformis legi.

375

Q. 49. An licitum sit operari secundum opinionem alienam, quam tamen operans iudicat reipsam esse falsam. R.

§. I. Certum est non licere, si iudicet opinionem aliorum ita esse falsam, ut propterea etiam censeat objectum illius hinc & nunc sibi esse illicitum poni, talis enim non operaretur *ex fide*, sed contra conscientiam.

376

§. II. Etiam non licet, si iudicium, quod habes de falsitate, sit absolutum & ultimum, ita ut velis procedere ex solo iudicio alieno, non formatâ sibi suâ conscientia: neque tum licet, si opinionem illam iudicet esse ita falsam, ut non censeat esse verè & certò probabilem: ideoque correptione dignus est *Machado*, inquit *Carden.* in 1. crisi d. 56. n. 1169. dicens id

id etiam tum licere, pro quo etiam falsò citat multos Auctores: & de his catibus intelligendi sunt *Sanch. in Decal. l. I. c. 9. n. 19. & 42 Castrop. d. 2. pu. 2 n. 4. Vasq. d. 62. c. 3. Bardi disc. 4. c. 16. Teril. hìc q. 30.* quando dicunt non esse licitum sequi opinionem, quam operans putat esse falsam.

§. III. Si quis iudicet opinionem alienam esse probabilem, quamvis videatur esse falsa, ideoque spectatis principiis directis usus illius videatur esse illicitus, si tamen de hoc certus non sit, valde probabile est, quòd ex principiis reflexis possit sibi formare prudens dictamen, & secundum eam opinionem operari, dicendo, *judico quidem opinionem illorum esse falsam, quia tamen hoc mihi incertum est, & Auctores me Sapientiores, qui opinionem possunt reddere certò probabilem, dicunt illam esse veram, ego quoad hanc operationem me accommodabo illis, & interea præscindam à directà opinione mea*; ita absolutè tenent *Azor, Vasq. Less. Valent. Salas, Bonac. Sot. Bann. Serrar. Bardi, Tann Sanch. n. 14. Teril. in Reg. q. 22. q. 35. à n. 12., clarissimè q. 46. n. 6., alique plurimi & gravissimi Auctores cum Illust. t. I. d. 1. a. 6. §. 5. & Mendo in Stat. d. 13. q. 15. Est autem contra Schild. tr. 2. n. 25. Eliz. l. I. q. 17. & l. 3. q. 12. & 13. Effars. in app. a. 143. Erentbr. a. 3. Camargo p. 1. l. I. cont. 8. à n. 56. Ratio nostra est, quia nulla lex prohibet mihi operationem, quam judico esse probabiliter bonam, sed operationem illam judico esse probabiliter bonam, quia scio illam à viris gravibus doceri esse absolutè bonam, quorum ego opinionem judico esse absolutè probabilem, ergo nulla lex eam mihi prohibet, ergo mihi est licita. Conf. 1. nam ita passim legimus apud gravissimos Auctores, qui quamvis teneant unam partem tanquam absolutè veram, (qui consequenter dicunt opposi-*

oppositam esse falsam) tamen sæpe expressè addunt oppositam esse etiam probabilem & in praxi tutam.
Conf. 2. quia fieri potest, ut aliorum opinio, quam directè judico falsam, reipsa sit probabilior & communior quàm mea, ergo non est, cur illam sequi non possim suspensâ vel non attentâ tantisper meâ.
Conf. 3. nam sæpe debemus seponere opiniones nostras, & nos in operando accommodare alienas. v. g. Superiorum, uti dicitur à n. 432., item poenitentium, uti etiam dicitur à n. 443., quamvis istas illorum opiniones judicemus reipsa esse falsas similiter prudentis est, non nimium stare iudicio proprio, sic enim etiam Principes sapientissimi cedunt iudicio Consiliariorum contra proprium &c.

Reponit Camargo suprâ, non posse formari iudicium reflexum, quòd v. g. contractus sit licitus, ad sit vel adesse possit iudicium directum, quòd sit illicitus. *Sed* oppositum constat ex dictis à n. 313. &c. constabit iterum ex statim dicendis, nam licet ego iudicem esse illicitum, hoc judico cum incertitudine & formidine, ac tantum velut probabilius, sciens alios, quos censeo sapientiores quàm me, iudicare tanquam probabilius, quòd sit licitus; cur ergo non possim sequi illorum iudicium? nisi fortè velim solus sapere. Rectè dicit *S. Greg. Naz.* Orat. 26. *Non sapientior sit, quàm conveniat, nec lege exactior, nec luce splendidior, nec norma rectior, nec praecepto divino sublimior:* Verbo, ubi Deus legem non posuit, nec nos ponamus. Vide dicta à n. 352. in fine.

378

Dixi, valde probabile esse, nam non est opus hoc defendere, sed satis est dicere, quòd liceat sequi opinionem, de cuius probabilitate scitur, & de cuius falsitate absolutè ferri non potest iudicium, quod ratio etiam fieri potest, uti fatetur *Esparf. a. 152.*

Obji. 1.

Obji. 1. S. Th. contra Gentes c. 18. ait, falsa opinio ita se habet in eligibilibus, ut vitium virtuti oppositum in moralibus, sed operari ex vitio est illicitum, ergo etiam operari ex falsa opinione. R. 1. Ergo etiam operari ex opinione probabiliore, si res ipsa falsa sit. R. 2. Loquitur de opinione, quæ agnoscitur esse falsa & improbabilis.

Inst. 2. 2. q. 17. a. 2. dicit S. Th., homo in iis, quæ ad propriam personam pertinent, debet formare conscientiam à propria scientia, ergo non potest sequi opinionem purè alienam. Conf. nam idem S. Th. quodl. 3. a. 10. ait, In his, quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excusatur ex alterius asserto. Consonat S. Chrys. hom. 13. in Epist. 2. ad Corinth., ubi ait, quomodo non absurdum est propter pecunias aliis non credere sed ipsas numerare ac supputare, pro rebus autem amplioribus aliorum sententiam sequi simpliciter? . . . & ideo obsecro & oro omnes vos, ut relinquatis quidnam huic vel illi videatur, de quibus à Scripturis omnia inquirete. Huc etiam spectat illud Apostoli 2. ad Corinth. c. 1. v. 12. gloria nostra hæc est testimonium conscientie nostræ, non dicit, alienæ. R. n. consequ., per hoc enim format conscientiam à propria scientia, quod sciens opinionem alienam esse probabilem, inde sibi format dictamen ultimum reflexum de licito usu illius opinionis. Ad Conf. S. Th. tantum vult requiri, ut quisque sibi conscientiam formet, & non sistat in dicto alieno, uti n. 376. dictum est. S. Chrys. loquitur ibi de præcepto eleemosynæ, nec intelligi potest, nisi de illis materiis, in quibus quisque potest ipsemet acquirere directam certitudinem, quam in probabilibus utrimque non possumus acquirere, sed tantum reflexam, quam habemus etiam sequendo sententiam alienam. Ad Apostolum, patet ex dictis ad Instantiam.

○

Obji. 2.

381 *Obji. 2.* Sic operans agat contra suam conscientiam. *R.* n. ass, quamvis enim agat contra suam opinionem directam, non tamen contra conscientiam, quia contra hanc agere, est facere, quod aliquis hic & nunc per ultimum dictamen practicum judicat esse illicitum, quod hic non facit: è contra agere contra opinionem sed secundum conscientiam, est agere id, quod quidem spectatis principiis directis probabiliter putat esse illicitum, certò tamen per principia reflexa judicat hic & nunc sibi esse licitum. Videri potest *Carden* in 1. crisi d. 66. à n. 341.

382 *Inst 1.* Qui operatur secundum aliquam opinionem, debet judicare ejus objectum esse licitum, sed qui de facto judicat opinionem alienam esse falsam, non judicat ejus objectum esse licitum, ergo *prob. min.*, qui de facto judicat hoc objectum esse illicitum, nullo modo, nequidem ex diverso motivo judicat esse licitum, illa enim duo judicia sunt absolute impossibilia, uti assensus & dissensus circa idem, licet diversa sint motiva, atqui ille, qui judicat opinionem alienam esse falsam, ille de facto judicat hoc objectum esse illicitum, opinio enim aliena dicit esse licitum, ergo cum ipse judicet opinionem illam esse difformem objecto, judicat objectum non esse licitum, ergo judicat esse illicitum, ita *Eventbr R.* Qui operatur secundum aliquam opinionem, debet judicare per principia reflexa ejus objectum esse licitum, c, spectatis præcisè principiis directis, subdist., debet hoc judicare semper formaliter, id est, debet actu semper elicere judicium directum de eo, quod objectum ejus sit licitum, n, & patebit falsitas ex dicendis à n. 387., debet hoc judicare saltem fundamentaliter sive æquivalenter, c: maj., & similiter distinctâ min. n. conseq., nam licet de facto directè judicet objectum illius opinionis esse illicitum, tamen

tamen fundamentaliter & æquivalenter etiam judicat esse licitum, quia scit suum judicium esse incertum, & dari grave motivum pro judicio opposito, quod etiam ipse habere posset in sensu diviso hujus, quod nunc habet, posset enim hoc judicium deponere & assumere alterum, uti dicitur à n. 414., aut fieret id hic & nunc non posset, tamen scit illud aliorum judicium etiam esse prudens, cui etiam posset se conformare, ideoque potest reflexè judicare sibi licere illud sequi: neque illud judicium directum & reflexum opponuntur, nam directum non dicit objectum esse absolutè illicitum, sed tantum dicit esse illicitum spectatis præcisè principiis directis, reflexum autem dicit esse absolutè licitum propter principia etiam reflexa, quæ superveniunt, uti n. 377. dictum est.

Inst. 2. Sicuti cuique homini sua conscientia est 383
data pro regula ultima, ita etiam data est cuique sola sua ratio pro regula remota in ordine ad formandam sibi conscientiam, ergo quisque tenetur sibi formare conscientiam secundum rationem propriam, ergo non secundum alienam, ita *Eliz.* in app. q. 9. §. 3. *R.* n. antec., quod si verum esset, nullus homo posset sibi formare conscientiam ex judicio Superiorum, Consiliariorum & quorumcumque prudentiorum virorum contra judicium proprium, quod esset velle, ut quivis ex proprio cerebro omnia ageret, quod imprudentis est: unde faciendum, quod prudentia & ratio aliena meritò possit nobis esse pro regula objectiva, primæ regulæ æternæ subordinata, ex qua per propriam rationem ultimò practicam nobis prudenter formemus regulam formalem & conscientiam proximè dirigentem ad honestè operandum.

Inst. 3. Ergo licet sciam opinionem alienam esse 384
falsam,

falsam, si simul sciam ab aliis adhuc reputari tantamquam probabilem, potero secundum eam operari, ita *Auctor Synopsis* n. 119. R. n. seq., hoc ipso enim, quod de fallitate opinionis sum certus, elisa est apud me probabilitas illius, non item, si tantum opinor esse falsam.

385 *Inst.* 4. Qui etiam opinative iudicat sententiam aliquam esse falsam, ille iudicat motivum illius esse falsum & fallax, ergo non potest iudicare motivum illius esse solidum & grave, ergo nec iudicare potest esse probabile. *Conf.* Quia ratio illa non potest respectu mei esse solida & firma, de qua verisimilius mihi est, quod sit falsa & fallax, ergo, ita *Gonz.* d. 1. n. 14. R. Dist. ant. ille iudicat hoc certo, n. ille iudicat hoc probabiliter, c. antec., & idem dico ad primam seq., n. autem absolute secundam, quamvis enim sibi videatur falsum & fallax, non solidum & non grave, tamen scit aliis videri aliter, quorum auctoritas, uti & probabilitas motivi, non eliditur per hoc incertum iudicium vel motivum ipsius, uti supponimus, ergo. *Ad Conf.* n. ant., quod ex dictis patet esse falsum.

386 *Obij.* 3. Si in agendo possim sequi opinionem alienam, ergo etiam in loquendo, ergo potero dicere, quod puto esse falsum, si sciam alios putare esse verum, ita *Eliz.* R. n. seq., quia mendacium est loqui contra mentem suam, dum enim loquor, profiteor me interne habere mentem illam, ergo si non habeam, mentior: nihil simile est in operante secundum opinionem alienam, nam non dicit objectum secundum rationes directas esse verum, sed tantum dicit esse licitum secundum rationes reflexas, quas habet, & propter quas operatur secundum eam opinionem, quam absolute censet probabilem.

387 Q. 50. An, ut aliquis licite operetur secundum aliquam

aliquam opinionem probabilem, necesse sit hanc opinionem directam elicere vel actu habere, v. g. an ad hoc, ut me licite resolvam ad pingendum die festo, necesse sit me judicare, quod pingere non sit servile, an verò è contrà satis sit, quod sciam & tantum reflexè judicem, probabile esse, quod pingere die festo non sit servile. *R.* sufficere iudicium reflexum de probabilitate iudicii directi, si eliceretur, ita docent plurimi cum *Carden.* in 1. crisi d. 15. à n. 247. *Teril.* in Reg. q. 1. n. 11. q. 2. n. 19. q. 52. assert. 4. Hinc *Moya* in app. ad tr. de op. prob. q. 7. n. 38. 39. testatur communem probabilistis: *Fagn. & Gonz.* d. 9. n. 2. dicunt esse ita communem inter Auctores benignos, ut in ea conveniant Theologi hujus temporis ferè omnes: est autem contra *Ess.* in app. a. 140. *Gonz.* d. 2. §. 2 & seqq. d. 7. n. 47. d. 8. n. 14. d. 11. à n. 1. iterumque à n. 34. *Ratio* nostra est, quia habito iudicio certo de probabilitate practica alicujus opinionis, prudenter operor secundum illam, esse enim practicè probabile & esse licitum hic idem sunt, atqui possum habere iudicium certum de probabilitate practica alicujus opinionis, quamvis ei non assentiar, uti ostensum est à n. 237. & 375., ergo. Rationem à priori suggerit ipsemet *Ess.* a. 137. his verbis, quia motivum intellectus ad opinandum est idem & cognoscitur aqualiter, dum sumus in actu primo opinandi & cum jam opinamur de facto, opinamur enim ex eodem motivo, quo constituimur potentes opinari, nec cognoscimus illud magis, dum opinamur actu, quam jam præcognosceretur ab opinaturis: infero, ergo sive eliciam actum opinionis sive non, idem æquivalenter est ex parte intellectus: infert *Ess.* ibidem, necesse igitur est, ut discrimen inter opinandum & opinantem revocetur, tanquam ad primam radicem, ad actum voluntatis, quo præ-

eligitur, preamatur ac imperatur opinio, in quam erumpimus de facto: hoc autem semper est in libertate voluntatis, ergo siue actu eliciam opinionem siue non, planè nihil ad rem facit. *Conf.* nam ut operer secundum sententiam, quam certò scio esse probabiliorem aut certam, non est opus hoc ipsum iudicium probabilius aut certum actu elicere, sed satis est me judicare reflexè, quòd sententia, secundum quam volo operari, sit probabilior aut certa, uti nemo videtur negare posse, ergo similiter ut operer secundum sententiam, quam certò scio esse probabilem; hac enim probabilitate supposità superveniunt pro formando ultimo iudicio pratico rationes reflexæ, quas dedimus n. 312.

388 *Obji. 1. S. August. contra Academ. l. 2. c. 11.* clarè contradicit, his verbis, *Id probabile vel verisimile Academici vocant, quod nos ad agendum siue assensione potest invitare, siue assensione autem dico, ut quod agimus, non opinemur verum esse, aut nos id scire arbitremur, operemur tamen.* R. Academici dicebant non esse opus ullum iudicium formare, sed satis esse hoc agere, ad quod agendum invitarent sensus vel objecta menti proposita, & hoc confutat S. Aug., quia sic licerent omnia scelera, cum ad ea nos invitent sensus & delectatio menti objecta: nos ad prudenter agendum prærequiramus iudicium certum de probabilitate opinionis, & præterea ultimum iudicium practicum absolute enunciatis hoc vel illud esse licitum.

389 *Inst.* Non assentiri illi, quod sequor, est non probare illud, quod sequor, sicuti assentiri est illud probare seu approbare, atqui S. Aug. de util. credendi c. 11. vult probari hoc, quod quis sequitur, ait enim, *quomodo est illud, quod sequuntur, si non probant, probabile?* ita Gonz. R. 1. Ergo nec possum sequi illud,

illud, quod scio esse probabilius vel certum, nisi actu positivè assentiar. *R. 2. S. Aug.* agit contra Academicos, qui de nullo ferre volebant iudicium, & rectè ostendit debere illos saltem iudicare id esse probabile, secundum quod agunt, quod iudicium etiam nos requirimus.

Obji. 2. S. Th. Sæpe dicitur ad licitè operandum 390
requiri, ut prius diligenter inquiratur veritas, secundum quam determinare possim, an aliquid sit licitum necne, hoc autem non est verum in sententia benigna, nam in hac satis erit scire, aliquid esse probabile, siue cognoscat veritatem eique assentiat, siue non, ita *Gonz. c. I. R. n. subf.*, diximus enim n. 281. inquirendum esse in veritatem, & consideranda utrimque motiva, alioquin non poterit certò iudicari de probabilitate alicujus opinionis, nam si ex una parte agnoscat certò veritas, vel per motivum certum pro hac parte, vel per defectum omnis gravis motivi ex altera, nulla poterit asseri probabilitas, cum hæc elidatur per motivum certum oppositum, & pro se requirat grave motivum.

Obji. 3. Operans cum dubio positivo, peccat, sed 391
talis operatur cum dubio positivo, suspendit enim utrumque iudicium directum propter rationes dubias, ergo peccat. *R.* Operans cum dubio positivo & dum operatur, in illo sistens, peccat, c, operans cum dubio positivo inspectis motivis directis, attamen formans sibi iudicium certum inspectis motivis reflexis, n, quamvis enim suspendat omne iudicium directum, tamen iudicat utrumque fore probabile, si eliceretur, & exinde format sibi iudicium ultimum, quòd secundum hanc vel illam partem licitè operetur.

Inst. Si ipsemet non eliciat assensum, tum non 392
sequitur opinionem suam, sed alienam, Deus autem

dedit cuius suum intellectum, quem sequatur.

Conf Nam opinio dicitur probabilis respectu intellectus, ergo non est probabilis respectu illius intellectus, qui eam non habet, cum respectu illius nequidem sit opinio, cum omnis opinio sit assensus, ita

Ess R. Eriam si sequar opinionem alienam, adhuc sequor meum intellectum, quia per hunc judico opinionem alienam esse probabilem, & secundum hanc mihi formo conscientiam practicam, iudicans me licite operari secundum opinionem illam probabilem. *Ad conf.* dist. consequ., ergo non est probabilis respectu illius intellectus, qui eam non habet, nequidem objective aut æquivalenter, c. qui eam non habet elicitivè & formaliter, habet tamen objective aut æquivalenter, n. consequ., hoc ipso autem habet objective, quod de illa velut objecto iudicet esse certò probabilem, & per hoc habet æquivalenter, quod agnoscat grave eius motivum, propter quod etiam elicere posset assensum, rectè enim docet *Teril.* in Reg. q. 51. à n. 7. æquivalenter haberi determinationem intellectus, si adsint utrimque motiva sufficientia pro formandis iudiciis directis.

394 *Obj.* 4. Dictamen practicum de honestate actionis, non attingit honestatem formalem actionis, ergo attingit solam honestatem objectivam, ergo debet adesse iudicium de eo, quod à parte rei est honestum & verum. *Antec. prob.*, honestas formalis explicari debet per conformitatem, quam habet cum dictamine practico, ergo si dictamen practicum vicissim attingat honestatem formalem, fiet circulus, ita *Estrix* in Logistica pag. 13. R. n. ant., nam dictamen practicum attingit actionem ut conformandam legi saltem permittenti, & honestas formalis est conformitas actionis cum lege saltem permittente, per dictamen practicum proposita, in qua explanatione

tionelicet mutua fiat mentio dictaminis practici & honestatis formalis, tamen non est circulus vitiosus, sed relativum unum aliunde cognitum explicatur per ordinem ad suum correlativum, qui ordo pertinet ad eorum essentiam, sicuti causa explicatur per ordinem ad effectum, & effectus per ordinem ad causam. *Illung* a. 2. n. 12. dicit honestatem formalem haberi, partim per cognitionem immediatè repræsentantem probabilitatem honestatis materialis, partim per objectum repræsentatum, quod est illa probabilitas honestatis materialis, ita ut dictamen reflexum non constituat, sed pro objecto habeat honestatem formalem: quidquid sit de hoc, saltem videtur admittendum, quòd honestatem formalem constituat etiam actio per dictamen reflexum directà.

Inst. 1. Si ad actionem honestam non requiratur 395
judicium etiam de honestate objectiva & materiali actionis, explicari non poterit, quomodo conscientia speculativè erronea aliquando sit practicè vera, quia qui non judicat, non errat. *Conf.* Nam ideo tenemur inquirere in honestatem materiale, ut de ea feramus judicium, ita *Erentbr.* a. 1. & 2. R. n. seq., sæpe enim formaliter elicitur ejusmodi judicium erroneum, & tum conscientia est speculativè formaliter erronea: quòd si formaliter non eliciatur judicium speculativum erroneum, sed tantum judicium de motivo gravi & de probabilitate talis opinionis, tum adest æquivalenter ejusmodi judicium erroneum, quia ex vi præsentis motivi prudenter elici posset, uti n. 393. dictum est. *Ad Conf.* Ideo tenemur inquirere in honestatem materiale, ut feramus judicium vel formaliter vel æquivalenter de ea, formamus autem æquivalenter, quando judicamus probabile esse, quòd objectum sit materialiter honestum, quia hoc judicio habito possemus
O 5 habere

habere illud formale iudicium de honestate materiali, uti sæpe dictum est.

396 *Inst. 2* Famulus hominis tenetur attendere, ne per actionem suam causet suo domino damnum etiam materiale tantum, ergo servus Dei multò magis, ne committat peccatum materiale, & ponat obiectum reipsa displicens Deo, ergo tenetur attendere, quid verè & reipsa placeat Deo, ergo & tenetur sequi illud, quod iudicare potest esse verisimilius. *R. n. ult. conseq.*, nam fatemur adhibendam diligentiam mediocrem & humanam pro dignoscenda veritate & cavèda materiali offensà Dei, maiorem autem aut exactissimà dicimus esse tantum de consilio: quando autem eò pervenimus, ut sciamus non posse certò comperiri veritatem, quia nempe scimus pro utraque parte esse motiva gravia, negamus nos obligari ad sequenda verisimiliora, alioqui eodem argumento probabo nos teneri ad tutiora. Adde, quòd Deus magis velit caveri peccatum formale, quàm materiale; è contrà homo ob indigentiam & imperfectionem suam magis vult caveri damnum suum materiale, quàm peccatum formale famuli, ergo inter Deum & hominem est manifesta disparitas, quoad actionem materialiter offensivam & materialiter damnosam.

397 *Obji. 5* Sequens probabilem non formato iudicio, an sit vera aut falsa, promiscuè eligit non minus falsum quàm verum, & reipsa dicit, *quid interest, si ne verum an falsum*, & consequenter *si ne licitum an illicitum*? *ad hoc non teneor attendere, dummodo sciam esse probabile*; quæ dispositio animi est pessima, ita *Alfaro. R. n.* totum ass., sic enim hoc operamur, ut non essemus hoc operaturi, si sciremus esse falsum & illicitum: nec negligimus inquirere in veritatem, sed postquam inquisivimus, & quia post inventas

inventas utrimque rationes graves certi sumus nos non posse veritatem certò rescire, dicimus licere utramque partem.

Q. 51. Si motiva utrimque sint æquè probabilia, 398
an intellectus possit per voluntatem applicari ad assentiendum huic potius quàm illi parti. R.

§. I. Si sit materia facti, Carden. in I. crisi d. 6. n. 80. dicit intellectum non posse saltem prudenter à voluntate applicari ad assentiendum alterutri parti, sed debere manere positivè dubium & suspendere omnem assensum, uti si tres dicant Petrum fuisse in foro, & alii tres æqualis auctoritatis dicant eodem tempore fuisse domi, intellectus neutri parti prudenter credet, quia hæc motiva videntur se mutuò elidere, uti pluribus contendit idem Carden. d. 41. à n. 304. Quod verum videtur, si utraque pars dicat se scire & vidisse, ob rationem datam n. 243. De cætero, si motiva se directè non elidant, uti si pars una dicat se putare, quòd fuerit in foro; & pars altera, se putare, quòd fuerit domi, habeatque utraque prudentem rationem id putandi, non elident se mutuò hæc auctoritates, uti constat ex dictis n. 263., cum fundent se in diversis rationibus bonâ fide & invincibiliter agnitis tanquam probabilibus, ergo utrumque etiam poterit mihi fieri probabile, ideòque poterit intellectus meus in hac materia facti, quod poterit in materia juris, uti rectè Banholtzer n. 14. & Tambur. in Decal. l. 1. c. 3. §. 3. n. 11., nullam enim video disparitatem. Nec obstat, quòd testes contrarii nihil probent, nam id tantùm tenet pro foro externo, in quo si plenè non probetur delictum, reputatur nullum. Conf. Nam si ex scripto soleam confiteri absque errore, legerimque peccata, uti soleo, inter quæ fuerit mendacium, prudenter iudico me illud esse confessum, quia ex communiter contingen-

tingentibus à me, est pro me prudens præsumptio: è contrà si Confessarius, qui statuerat me specialiter admonere de mendacio, dicat me illud non esse confessum, & ipse etiam non soleat circa talia errare, etiam prudeuter judicare potero me non esse confessum, quia similiter ex communiter contingentibus ab illo, est pro ipso etiam prudens præsumptio, neque hæc motiva se elidunt, sed faciunt materiam facti utrimque probabilem, ergo.

399 §. II. Saltem si sit materia juris, potest intellectus per voluntatem applicari ad assensum etiam quandoque prudentem potiùs unius quàm alterius partis, ita habet communis *Suar. I. 2. tr. 2. d. 10. l. 1. n. 5.* dicens esse *S. Thoma, Sanch. Gran. Ovied. Arr. Bress. Lugo, Carden.* in 1. crisi d. 15. c. 4. a. 7. & 8 *Teril.* hic q. 8. 9. 10. & in Reg. q. 51. *Fabri* in summ. de fide c. 2. n. 7., & consentit *Ess.* in app. a. 123., saltem si motiva utrimque non sint omnino similia & ejusdem planè rationis: Est autem contra *Az. Castrop. Schild. tr. 2. n. 16. Mercor. Eliz.* in app. q. 1. & seqq. *Gonz. diff. 7. §. 3. Ehrentz. a. 13. Camargo p. I. l. 1. cont. 5. Probatur*, nam ipsa voluntas potest prudenter inter bona æqualia eligere hoc præ illo, uti cum communi suppono ex Philosophia, & videtur probare experientia, si enim videam duo ova, quamvis per simplices affectiones non magis ferar in unum quàm alterum, tamen, ne utroque caream, possum pro mea libertate eligere hoc præ illo, ideo solùm, quia volo, & cognosco utrumque esse sufficiens mihi bonum, neutrum autem esse necessarium, sic enim etiam Deus inter bona creata æqualia liberè præeligit unum, ergo similiter poterit intellectus per voluntatem applicari ad unam potiùs partem quàm alteram. *Nec obstat*, quòd intellectus sit potentia necessaria, nam licet in evidenti

evidentibus necessariò procedat, non tamen in illis, quæ sunt inevidentia & incerta; & licet in his per se nequeat uni potius parti quàm alteri accedere, tamen potest applicatus per voluntatem, cujus imperio in his subjacet, & à qua potest determinari, ut aliter assentiatur, quàm mereantur præcisè motiva rationum, uti nunc certum est, postquam *Innocent. XI* damnavit hanc 19. propositionem, *voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium*; cujus oppositum cum dicat *Eliz. q. 5. §. 3.* his verbis, *intellectus nunquam objecto adherere plùs potest, quàm putat illius motivum mereri.* Item *q. 9. §. 1.* *motiva alicujus conclusionis nequeunt jure pluris esse, aut pluris fieri respectu voluntatis, quàm sint vel fiant respectu intellectus,* doctrina ejus aliorumque sequacium nunc relinquenda est. Idem vult etiam *S. Th. 2. 2. q. 1. a. 4.* his verbis, *alio modo assentitur intellectus alicui, non quia sufficienter movetur ab objecto proprio, sed per quandam electionem voluntariè declinans in unam partem magis quàm in aliam:* Item *l. 3. Eth. lect. 18* ante medium, *quia operabilia sunt contingenta, non cogitur ratio ad assentiendum huic vel illi sicuti accidit in demonstrativis, sed in potestate habet homo, quòd assentiatur uni vel alteri parti contradictionis, sicut accidit in omnibus opinabilibus & maxime circa operabilia, in quibus plurima attenduntur, secundum quorum quodlibet aliquid potest judicari bonum.* Item de verit. *q. 14. a. 1.* *intellectus determinatur per voluntatem, quæ eligit assentiri uni parti determinatæ propter aliquid, quod est sufficiens ad movendam voluntatem, non intellectum.* Idem vult *S. Ignatius Lojola* in Epist. de obedient. ubi ait, *hoc habet intellectus multis in rebus,*

rebus, in quibus videlicet veritatis evidentia vix illi non infert, potest voluntatis pondere in hanc partem quam illam partem inclinari. Et ideo etiam *Arist.* I. Rhetor. c. 1. ait, non similiter iudicium reddimus, cum dolemus & cum letamur, & cum diligimus & cum odimus. Plura pro hac sententia afferentur q. seq.

400 *Respondent* 1. Ad rationem allatam, quod voluntas ideo possit eligere inter bona æqualia, quia in utroque invenit suum motivum, quod est bonitas: quando autem opiniones sunt contradictoriæ, veritas, quæ sola est objectum intellectus, deest uni parti, cum certum sit alterutram esse falsam, ergo intellectus non poterit flecti ad utramlibet partem, ita *Eliz.* q. 3. Deinde ad auctoritates allatas dicunt, *S. Th.* & *S. Ignatium* tantum velle, quod voluntas facere possit, ut intellectus inquiret in plures rationes pro una parte, sicque in sensu tantum diviso æqualium rationum fiat assensus ad unam partem. *Contra primum* est, quod sicuti objectum voluntatis est bonitas vel realis vel tantum apparens, ideoque potest bonitati reali præeligere aliam æqualem tantum apparentem, ita etiam objectum intellectus est veritas vel realis vel tantum apparens, est autem apparens in parte falsa contradictionis, uti supponitur, cum pro illa sit motivum grave, ergo & hanc amplecti potest, ac consequenter in utraque parte invenitur objectum intellectus. *Conf.* nam ponamus *S. Hieronymum* & *S. Augustinum* esse apud me paris auctoritatis, & sibi contradicere in aliqua opinione, auctoritas *S. Hieronymi* faciet, ut in opinione ejus sit apparentia veritatis sufficiens ad determinationem mei intellectus, saltem accedente piâ affectione voluntatis erga *S. Hieronymum*, & similiter auctoritas *S. Augustini*, ergo. *Contra secundum* est, quod

quod S. Th. dicat intellectum assentiri uni parti propter aliquid, quod non mover intellectum sed voluntatem; & S. Ignatius dicat voluntatis pondere inclinari, & non novo motivo, ideoque vult intellectum sic semper per voluntatem inclinari ad assentiendum Superioribus, quamvis etiam intellectui non occurrerent rationes majores pro hoc assensu, atque in hoc ponit perfectionem obedientiæ, quod ita cæcè submittat se piæ voluntati, & inde dicitur ejusmodi obedientia intellectus cæca, qualis non erit, si solam lucem motivi proprii, sequi debeat. Ista omnia *Conf.* in exemplis manifestis, nam si Titius accusetur coram Cajo, qui sit hostis, & coram Sempronio, qui sit amicus Titii, licet uterque eadem motiva audiat pro & contra Titium, sæpe fiet, ut pro diverso affectu, hic judicet Titium innocentem, ille nocentem: Similiter si pictor & statuarius audierint pro & contra motiva æqualia pro majore præstantia utriusque artis, pictor ex affectu judicabit suam præstantiorem, statuarius suam, ergo.

Resp. 2. Ideo voluntatem posse eligere æquale aut etiam minus bonum, quia ex eo, quod hoc præeligat, non est necesse, ut alterum dicat esse malum: è contrà intellectus deberet dicere alteram partem esse falsam, qui enim dicit hoc esse verum, dicit contradictorium esse falsum, nunquam autem potest prudens intellectus dicere hoc præ illo esse falsum, pro quo habet æqualia aut majora motiva dicendi esse verum ita *Eventhr.* *Contrà* est, intellectus assentiens huic vero probabili, non dicit oppositum esse absolute, sed tantum dicit esse probabiliter falsum, nulla autem est contradictio aut imprudentia, quod dicat hoc esse probabiliter verum, & alterum esse probabiliter falsum, etiam si pro hoc altero sint æqualia aut etiam majora motiva, quia certum est falsa quandoque esse probabiliora veris, ergo.

Obje.

401

- 402 *Objicies 1.* Motiva æqualia se mutuo elidunt, ergo neutrum manet dignum assensu. *R. n.* antequam oppositum ostensum est n. 263. & 400.
- 403 *Obj. 2.* Ut sim proximè expeditus ad credendum viro gravi, requiritur, ut non cognoscam certo illum decipi, ergo ut sim proximè expeditus ad credendum duobus viris æque gravibus, requiritur, ut certò non cognoscam alterum ex illis decipi, atque ubi affirmant contradictoria, certò cognosco alterum ex illis decipi, ergo non sum proximè expeditus ad credendum huic vel illi, ita *Gonz. n. 46. R. diff. conseq.*, ergo ut sim proximè expeditus ad credendum duobus, requiritur, ut certò non cognoscam hunc vel illum determinatè decipi, c. alterum indeterminate tantum, n. conseq., dummodo enim certò maneat auctoritas gravis pro utroque, manet motivum prudens credendi & huic & illi, uti dictum est n. 398.
- 404 *Obj. 3. Aristoteles 2. de anima text. 153. dicit.* imaginari esse in nostra potestate, non verò opinari, ergo intellectus etiam in opinabilibus non subiacet imperio voluntatis. *R. n. conseq.*, ad imaginandum non requiritur motivum, & contrà requiritur ad opinandum, cum opinio sit iudicium tendens in verum saltem apparens, & quia motivum non semper adest pro iudicio formando, hinc meritò dicit non semper esse in nostra potestate opinari; non dicit autem, quando motivum adest, præsertim gravi, non esse in nostra potestate opinari, patetque in materia fidei, pro qua licet sit gravissimum motivum, potest tamen voluntas suspendere actum, & facere, ut intellectus positivè dubitet, ac etiam erroneè iudicet oppositum: videri potest *Ess. a. 107. & seqq.*
- 405 *Obj. 4. S. Th. 1. 2. q. 9. a. 1. ad 3. ait,* voluntas movet intellectum quantum ad exercitium actus,...

sed quantum ad determinationem actus, qua est ex parte objecti intellectus movet voluntatem, & sic patet, quod non est idem movens & motum secundum idem. R. Tantum vult intellectum ad primos actus necessarios moveri à solo objecto, cum quo stat, quod idem intellectus postmodum per voluntatem moveatur ad alios actus non necessarios.

Obji. 5. Æqualitas motivorum est dubium ob- 406
jectivum, cui in mente respondet dubium formale, ideo enim viri docti hærent & dubitant, quid sentire debeant, si in utramque partem occurrant graves rationes æquales, ergo ubi est æqualitas motivorum, suspenditur omnis assensus, ita Gonz. Conf. ex S. Th. qui ait, *tunc est dispositio dubitantis intellectus, quando est aperta æqualitas eorum, quæ movent ad utramque partem*: Item dicit: *dubium, est contrariarum rationum æqualitas*: ut autem sit dispositio opinantis, requirit motiva pro una parte majora, sic enim habet de verit. q. 14. a. 1. O. *tunc est dispositio opinantis, quando intellectus magis inclinat in unam partem quam in alteram, unde accipit quidem unam partem, sed de altera dubitat*. R. Omnia ista vera sunt, loquendo per se, si nempe intellectus sibi relinquatur, accedente tamen imperio voluntatis dubium illud deponitur, & intellectus determinatur ad unam partem, etiam si pro ea sit etiam minus motivum, uti etiam ex S. Thoma ostendimus in q. seq.

Inst. Intellectus est instar bilanci, quæ immota 407
est, ubi pondera utrimque sunt æqualia. Conf. nam non possunt duo homines æquè fortes & agiles, alter alterum è loco expellere, ergo similiter si motiva sint æqualia, neutrum poterit intellectum sibi subjicere. R. Sicuti bilanx habens æqualia utrimque pondera manet immota, nisi una lanx aliunde ab extrin-

feco impellatur, ita intellectus per se manet immo-
tus, si adsint æquales rationes; sed sicuti, quamvis
utrimque pondera sint æqualia, aut etiam in una
lance sit majus pondus, tamen potest ab extrinsecis,
g. digito hominis, altera lance deflecti magis, non ali-
ter ac si plus ponderis haberet, ita intellectus homi-
nis per voluntatem deflecti potest ad illam etiam
partem, pro qua est minus motivum, uti in q. seq. di-
cetur. *Ad Conf.* est idem dicendum, nam hæc tan-
tùm procedunt in casu, quo intellectus sibi ipsi re-
linquitur; & idem est in duobus hominibus æqua-
liter fortibus, quorum tamen unus, si aliunde adju-
vetur, utique prævalet.

408 *Obji.* 6. Motiva æqualia sunt rationes dubitan-
di, sed solæ rationes dubitandi non sufficiunt ad re-
solvendum dubium, alioquin non essent rationes
dubitandi sed resolvendi, ergo. *R.* Sunt rationes du-
bitandi, quamdiu suspenditur judicium, si autem
intellectus determinetur ad judicium propter appa-
rentiam gravem veritatis, quæ est v. g. in parte A.
hæc ratio, quæ ut conjuncta cum ratione opposita
erat ratio dubitandi, jam sola fit ratio resolvendi
partem A.

409 *Inst.* 1. Quamdiu objectum æqualiter se habet
ad verum & falsum, non est ratio resolvendi potius
esse quàm non esse, sed quamdiu rationes sunt æ-
quales, objectum æqualiter se habet ad verum &
falsum, ergo. *R.* Quamdiu objectum æqualiter se
habet, non est ex parte objecti vel intellectus præ-
cisè ratio resolvendi, c, non est ex parte voluntatis,
n, accedente enim hoc imperio voluntatis jam ex
parte actus primi datur aliud principium movens
intellectum & concausans assensum,

410 *Inst.* 2. Intellectus assentiendo præfert unum
motivum alteri, ergo unum apparet melius, & con-
sequen-

sequenter non est æqualitas. R. Præfert unum alteri, propter vim motivi ipsius, n, propter affectum voluntatis, & formaliter per ipsum assensum intellectus, c, ergo unum apparet melius, secundum se & antecedenter ad assensum, n, propter affectum voluntatis & consequenter ad assensum ab intellectu positum, c, & sic fit in hæretico, qui quamvis videat etiam maiorem probabilitatem pro objecto fidei, tamen propter impiam voluntatem assentitur opposito, quod consequenter cum pertinacia tenet, non tantum velut probabilius, sed velut unice verum, ideoque rejicit objectum fidei velut falsum. Notat quoque rectè Teril. in Reg. q. 51. assert. 4., si jam positus sit assensus ad partem A., hanc nunc dici posse probabiliorē in actu secundo, quia cum omnis assensus sit accessus & adhæsiō ad unam partem objecti & recessus à parte opposita, & intellectus non ita facile abducatur à ratione per iudiciū semel acceptata & approbata, hoc ipso objectum se aliter habet respectu intellectus, & ratio etiam ipsi aliter apparet, & inde etiam natum est illud adagium, *suū opinatum cuique videtur probabilius.*

Obij. 7. Ubi nulla est præsumptio veritatis, ibi non potest fieri assensus, quia omnis assensus est ad veritatem, sed ubi rationes æquales contradicunt, nulla est præsumptio veritatis pro una parte potius quàm pro altera, neutra enim rationes habent præ, sed sunt æquales, ergo. R. Ubi nulla est præsumptio veritatis, si sensus sit, ubi nullum est motivum pro veritate, ibi non potest fieri assensus, c, si sensus sit, ubi non est pro una parte præponderantia motivi, quæ faciat præsumptionem, quod pro ea parte stet veritas, n, satis enim est adesse motivum, & quidem grave, pro singulis partibus, & esse incertitudinem veritatis de utraque determinatè.

412

Inst. 1. Saltem ejusmodi assensus non est prudens, nam ubi rationes pro utraque parte sunt æquales, non est prudens ratio dicendi alteram esse falsam, cum sit æquè magna ratio dicendi esse veram. Cum nam si Petrus videatur mihi esse æqualis Paulo, non habeo rationem dicendi Petrum esse minorem, ideo essem imprudens, si dicerem eum esse minorem; & ratio à priori est, quia quantitas, quæ accipitur pro affirmanda magnitudine in Paulo, non accipitur pro eadem affirmanda in Petro, atqui idem est hic, est enim æqualitas & eadem mensura rationis pro utraque parte, ergo, ita *Ekrentr. R. n. ass.*, prudentes autem rationes pro ejusmodi assensu improbando dabimus n. 416. Ad probationem dico, rationem asserendi hanc partem esse probabiliter veram, etiam esse rationem asserendi oppositam esse falsam, ergo cum habeam rationem gravem asserendi hanc partem esse probabiliter veram, etiam habeo rationem asserendi oppositam esse probabiliter falsam, uti dictum est n. 401. *Nec obstat* esse æquè magnam rationem, ex qua, si vellem, possem asserere illam oppositam esse veram, *nam* una non elidit alteram, & ejusmodi oppositi assensus possunt in sensu diviso convenire eidem intellectui. *Ad Conf.* Evidenter advertatur æqualitas inter Petrum & Paulum, eliditur utrimque probabilitas pro aliqua in æqualitate: è contrà si pro utraque parte habeam gravia motiva, licet cum incertitudine videatur esse æqualitas, potero accedente imperio voluntatis assentiri parti huic vel illi.

413

Inst. 2. Si pulsus arteriæ sit bonus, & color vultu malus, ita ut æqualiter signent bonam & malam valetudinem, Medicus non potest ferre judicium, ergo similiter hic. *R.* Posse ferre judicium probabile, vel in hanc vel in alteram partem.

Inst.

Inst. 3. Si rationes sint utrimque æquales, Judex non potest nisi temerè assentiri uni parti, ergo similiter intellectus noster. *R. n. ant.*, quamvis enim leges statuant, ut tum neutri parti in foro externo plenè adjudicet, tamèn non ideo erit temerarius, si per voluntatem erga suum amicum inclinatus internè assentiatur ipsius rationibus.

Reliqua solventur ad quæstionem sequentem.

Q. 52. Si motiva pro una parte sint probabiliora, 414
an etiam tum possit intellectus per voluntatem applicari ad assentiendum parti minùs probabili. *R.*

§. I. Si sit materia facti, *Carden.* negat, uti n. 398. insinuaturn est, quia secundum Juristas probatio fortior destruit debiliorem, præsumptio major minorem: quidquid sit de foro externo, in quo sententia exterior semper ferenda est secundum majus pondus rationum, puto etiam in materia facti esse tenendum, quod diximus n. 398. Quod materiam juris attinet,

§. II. Potest voluntas applicare intellectum, ut 415
motivis minùs probabilibus assentiatur, ita Auctores n. 399. citati cum *Teril.* in Reg. q. 30. 31. 33. & *Illf. t. I. d. I. a. 6.*, fateturque *Gonz. d. 10. n. 58. S. Thomam* videri hoc ipsum docere, ipse autem d. 3. c. 2. tenet oppositum, sed pro se malè citat *Vasq. & Less.*, saltem locis illis, quos refert, Item *Suar.*, nam non negat absolutè, sed potius idem nobiscum assentit, & tantum dicit oppositum sibi esse probabile: contra nos tamen sentiunt *Laym. & Palav.* Item *Ess.* in app. a. 113., saltem pro casu, quo intellectus evidenter judicat motiva pro una parte esse graviora, si autem excessum illum evidenter non cognoscat, stat pro nobis; fatetur autem n. 152. rarè contingere, ut directè judicetur cum evidentia de notabili illo excessu. Responsio nostra *Probatur 1.*, quia ipsamet voluntas potest è duobus bonis ferri in minus,

nus, v. g. in bonum delectabile præ honesto, quamvis certò agnoscatur, quòd honestum sit majus; item in unum delectabile præ majori delectabili, uti experientia docet, & suppono ex Philosophia, ergo similiter intellectus sic imperante voluntate; possumus que hic applicari dicta n. 399. & seqq. Et quòd de voluntate dixi, docet *S. Th.* 1. p. q. 19. a. 3. his verbis, *Ea, quæ sunt ad finem, non ex necessitate voluntatis valentes finem, nisi sint talia, sine quibus esse non potest*, atqui finis sæpe esse potest sine medio & se utiliore per minus utile, ergo voluntas potest velle hoc minus utile præ utiliore. Quod autem attinet ad intellectum, de verit. q. 14. a. 1. O. ait, *determinatur autem per voluntatem, quæ eligit assentiri uni parti si determinatè & præcisè propter aliquid, quod est sufficiens ad movendum voluntatem, non autem ad movendum intellectum* &c. Videtur idem sentire *Aug.* relatus Cap. *Ego solis*, dist. 9. ubi, ad assentiendum, aliud non requirit, quàm auctoritatem vel rationem probabilem. *Probatur* 2. nam heretici formales, qui sæpe actu agnoscunt majora motiva pro fide nostra, nihilominus ex prava voluntate pertinaciter adhærent suis erroribus. Item temerè judicantes, sæpe saltem abripiuntur ad judicia, etiam si sum pro parte opposita ex parte intellectus advertant rationes meliores, in illis enim stat pro ratione voluntas: è contrà homines probi, qui malas suspensiones fugiunt, etiam si majora motiva habeant pro assenda improbitate proximi, attamen per voluntatem attinent intellectum, ut quamdiu certò non probatur esse improbus, judicent esse probum, sicque interpretantur omnia in bonam partem, inquit *S. Th.* 2. 2. q. 60. a. 4., & pluribus prosequitur *Terrib.* in Reg. q. 55. à n. 36. ergo. *Ratio à priori est*, quia veritas, quæ est objectum intellectus, non tantum per proba-

probabilius, sed etiam per minus probabile attingi potest, & ad talem assensum naturaliter trahitur intellectus noster etiam in sensu composito motivi probabilioris, uti constat experienciâ, nam etiam trahitur per motiva contra fidem & planè temeraria, ergo talis assensus debet esse possibilis intellectui, alioquin inclinatio naturalis esset frustra, vel ad aliquid naturaliter impossibile, ergo poterit voluntas imperare, ut intellectus ad veritatem illam tendat per actum minus probabilem: Neque semper imprudens erit ejusmodi imperium, nam imprimis ex parte intellectus adest motivum grave & prudens, uti suppono: deinde ex parte voluntatis etiam sunt motiva sufficientia, v. g. ut sibi vel aliis non inferat nimis gravem molestiam, ut servet conscientiae suae libertatem, ut ostendat suave esse Christi jugum, quia hic & nunc utilius erit saluti proximi, si assentiar parti benignae; quia opinio ista minus probabilis est S. Thoma, est communior in schola nostra, & superiore mihi suadet, facilius explicatur discipulis &c., debuitque hæc ipsa fateri Ebrei, nam in principiis concl. 3. sic habet, *ipsum commodum vel incommodum notabile vicem & pondus rationis habet*: addit idem esse, si specialis honestas insinuetur intellectui à voluntate, uti honestas obedientiae, ad hanc enim prosequendam potest intellectus relictis etiam majoribus rationum motivis subicere se voluntati aliorum. Nec obstat periculum erroris, hoc enim manet, quamvis intellectus applicetur ad assentiendum probabiliori: & quamvis videatur esse majus periculum in assensu minus probabili, non ideo tenetur illud vitare & amplecti probabilius, tam parum, quam voluntas semper teneatur fugere minus bonum & amplecti majus; & ratio utriusque est, quia est prudens motivum amplectendi etiam illud,

illud, quod est minus. *Conf.* nam in primis iudicium probabilius potest suspendi, uti omnes fatentur, ergo tum melius erit intellectui habere assensum probabilem quàm nullum: deinde etiam motivum probabilius potest non ita attendi, sicque motivum probabile habebit se, ac si esset solum, si autem sit solum, potest obtinere assensum, ergo.

Respondent, Melius esse ignorare, & consequenter nullum omnino elicere assensum, quàm errare, nam *S. August.*, uti refertur dist. 38. Cap., *quamvis*, ait, *in una eademque re & nescienti sciens & erranti non errans rectè à ratione proponitur*: Ratio est, quia bonum finale intellectus est veritas, atqui errans, etiam probabiliter, magis à veritate recedit, quàm prorsus ignorans, nam neuter quidem habet veritatem, at solus errans habet præterea falsitatem directè oppositam veritati, hinc omnes fatentur ignorantiam privationis esse minus malum intellectus quàm ignorantiam malæ dispositionis, sicuti in voluntate sola privatio virtutis est minus malum quàm positivum vitium; Item in agro est minus malum nullas habere herbas quàm habere malas, ergo, ita *Eliz.* l. 6. q. 8. §. 10. *Contrà* est 1. nam si hoc valet, ergo & abstinendum erit ab assensu probabiliori, qui etiam potest esse falsus. 2. Licet melius sit non errare quàm errare, tamen non omnis error est simpliciter malum intellectus, quamvis sit minus bonum, quando enim certò attingi non potest veritas, est bonum intellectui sic opinari de veritate, quæ prudenter præsumitur subesse tali motivo, uti pluribus dicitur n. 705., sicuti bonum est intellectui cognoscere apprehensivè, quamvis melius sit cognoscere judicativè. *Nec obstat*, quòd sola veritas dicatur esse bonum intellectus, nam intelligitur sola veritas vel realis vel saltem apparens, uti dictum est

est n. 400. ; realis quidem est bonum per se, appa-
rens autem, quæ est cum errore probabili, est bo-
num per accidens, in circumstantiis, quibus certò
dignosci non potest veritas realis, & habetur moti-
vum grave iudicandi eam hinc & nunc adesse, sicque
manet, quòd objectum intellectus sit veritas cogno-
scenda, vel certò, vel probabilius, vel saltem proba-
biliter. 3. Vitium morale est simpliciter malum vo-
luntatis, quia inclinat ad turpe: herba mala cense-
tur agro mala, quia Domino agri est noxia: aliud
est in opinione invincibiliter erronea, si prudente &
gravi motivo nitatur, talis enim falsitas vel error
re ipsa facit intellectum prudenter versari circa ob-
jectum, & contendere ad veritatem, prout huma-
no modo hinc & nunc attingi potest: quod patet re-
spectu diversorum intellectuum, qui utique pruden-
ter assentiri possunt conclusionibus contradictoriè
oppositis, pro quibus gravia motiva habent, quam-
vis certum sit alterutrum habere errorem.

§. III. *Objicies* I. Motivum majus elidit minus 418
sibi oppositum, ergo illud, quod minus est, non ma-
net dignum assensu. *R.* n. ant., cujus oppositum
ostensum est à n. 261. & 400.

Inst. 1. Saltem si sit evidens, quòd unum moti- 419
vum sit absolutè & simpliciter gravius, non manebit
probabilitas pro altero, quia tunc pro eo, quod est
minus probabile, non est fundamentum absolutè &
comparativè magnum, neque retinet amplius vim
magnam pertrahendi intellectum ad assensum, ob
præsentiam fundamenti oppositi, ita *Ess.* à n. 112.
R. n. ass. & ejus probationem, quamvis enim non
sit ita magnum, uti alterum, tamen manet simplici-
ter dignum assensu viri prudentis, uti supponitur, er-
go manet simpliciter magnum.

Inst. 2. Magnum dicitur, quod est excedens, uti
P 5 habet

habet *Arist.* I. Rhetor. c. 7., sed motivum minus probabile non est excedens sed exceditur, ergo, ita *Gonz.* d. I. n. 18. R. Magnum dicitur, quod est excedens omne aliud magnum, n, & patet falsitas, alioquin magna, quæ exceduntur à majoribus, non essent magna: magnum dicitur, quod est excedens alia simpliciter parva, c, minus probabile autem excedit dubie & tenuiter probabile, item improbabile, quæ sunt simpliciter parva, ergo.

- 420 *Obji. 2.* Si intellectus absque motivo unum affirmet & alterum neget, agit imprudenter, uti si affirmet stellas esse pares & neget esse impares, ergo etiam imprudenter agit, si absque motivo affirmet unum præ altero, sed quando una pars apparet minus probabilis, tum intellectus absque motivo affirmat hanc partem præ altera, nam haberet motivum pro affirmanda hac altera præ illa, non autem è contrà, ergo.
- Conf. 1.* nam imprudenter dicitur illud esse album, quod est similis nigro, ergo imprudenter dicitur illud esse licitum, quod verisimilius est illicitum.
- Conf. 2.* Non possum prudenter sequi illum, quem potius judicare possem falli, rejecto illo, quem potius judicare possem non falli, atqui ita est hic, ergo. Ita
- Erenthr. R.* n. min. subsumptam, nam quod attinet ad intellectum, adest motivum grave, uti supponitur; quod autem attinet ad voluntatem, etiam adest motivum prudens, uti n. 416. dictum est: *Nec obstat*, quod sit motivum majus pro altera parte affirmanda, nam hoc motivum est incertum, nec elidit probabilitatem alterius, & consequenter non impedit intellectum, quominus accedente imperio voluntatis amplectatur alterum. *Ad Conf. 1.* n. consequ., nam in evidentibus, quale est, quod video esse magis nigrum, non potest voluntas impedire aut in oppositum applicare intellectum, quia quod eviden-

ter est magis nigrum, non potest non esse tale, nec potest esse motivum grave, quod non sit tale; è contrà in opinabilibus, illud, quod apparet magis verum, sæpe experimur fuisse falsum, & adest motivum grave pro eo, quod oppositum sit verum, ergo poterit voluntas facere, ut assentiar huic præ illo. *Ad Conf. 2.* n. maj., nam quamvis judicare possem falli, tamen non teneor id judicare, sed ex gravi ac prudente motivo judicare possum non falli, ergo illum sequi possum non attento altero, cum nulla lex me obliget, ut sequar potius hunc quàm illum.

Inst. 1. Motivum minùs probabile sæpius connectitur cum falsitate, è contrà magis probabile sæpius connectitur cum veritate, ergo assensus ad minùs probabile non est prudens, cum in eo sit exigua spes veritatis. *R.* Cum *Teril.* hìc q. 2. à n. 15. n. ant., nam licet motivum minùs probabile sæpius connectatur cum falsitate quàm motivum magis probabile, tamen motivum minùs probabile simpliciter & absolutè loquendo, vel etiam comparative ad similia motiva probabilia, sæpius connectitur cum veritate quàm cum falsitate, & plura motiva simpliciter probabilia præsumuntur esse vera quàm falsa, cum omnia sint ad assensum circa objectum tanquam verum, & maneat incertitudo de falsitate ullius, ergo prudenter assentior motivo probabili; sicuti licet sciam Petrum in loquendo sæpius dicere verum quàm Paulum, quia tamen Paulus, licet minùs sæpe quàm Petrus, tamen sæpius dicit verum quàm falsum, prudenter credere possum Paulo.

Inst. 2. Si voluntas efficaciter intendat millio- nem, possitque habere vel centum vel mille, impru- denter eliger centum præ mille, ergo cum intelle- ctus efficaciter intendat veritatem, magis autem pro- babile sit viciniùs vero quàm minùs probabile, im- prudenter

prudenter eliget minùs prae magis probabili. R. 1. dist. ant., imprudenter eliget centum prae mille, si hic & nunc desit rationalis causa sic praeligendi, c. si talis causa adsit, n. posset autem esse, v. g. ne videatur hic & nunc nimis cupida, ne hunc offerentem planè emungat, ne offendat eos, à quibus petit, ut sic moderatè acquirendo semper vitet otium &c., causas autem ejusmodi rationabiles determinandi intellectum ad minùs probabile, dedimus n. 416. R. 2. Dato antec. n. conseq., nam magis probabile non semper est reipsa vicinius vero, sed tantùm habet majorem colorem vicinitatis, reipsa tamen fortè est remotius, è contrà mille sunt semper & certò viciniore millioni, quàm centum, ergo manifesta est disparitas.

423 *Inst.* 3. Ergo poterit quis prudenter assentiri, jam huic jam illi contradictorio; & quis hoc non argueret maximæ insipientiæ? Ita *Eliz.* in app. q. 1. R. Si voluntas ex prudente motivo mutet suum imperium, c. seq., & n. in hoc fore ullam insipientiam, nam & ipsa voluntas potest pro libitu jam amare majus bonum, & statim pòst, minus: quia tamen voluntas difficulter mutat actum, ad quem se efficaciter resolvit, & intellectus ipse firmitus adhæret illi, quod semel amplexus est, non ita faciliè fiet ejusmodi mutatio imperii in voluntate vel opinionis in intellectu.

424 *Inst.* 4. Talis assentietur, quia vult, ergo non ex ratione, ergo non prudenter, ita *Gonz.* d. 11. n. 14. R. 1. Etiam assentiens probabiliori, assentitur, quia vult, quia voluntas liberè applicat intellectum ad hunc assensum, ad quem ratio non necessitat. R. 2. Assentitur, quia vult, ita ut sit pro ratione voluntas, n. ita ut voluntas sit applicativa ad assensum propter grave motivum ab intellectu propositum, c. antec. & n. utramque seq. *Obji.*

Obji. 3. Dominium, quod voluntas habet in intellectu, non est despoticum, sive, in bonum ipsiusmet voluntatis, sed est politicum, id est, in bonum ipsiusmet intellectus, atqui intellectui melius est assentiri verosimiliori, quia per hoc præsumitur magis accedere ad veritatem, ergo. *R.* Dominium voluntatis in alias potentias est partim politicum partim despoticum, id est, partim in bonum potentiarum, partim in bonum voluntatis, etiam cum damno potentiarum, quibus uti potest etiam in ipsarum dispendium, v. g. oculo, imperans videre intensam lucem, quâ læditur: idem est, si intellectum determinet ad hæresin, ad iudicium temerarium &c., ergo multò magis poterit determinare ad opinionem, quæ est bonum intellectus.

Inst. 1. Voluntas non potest facere, ut intellectus non sit potentia necessaria, ergo nec potest facere, ut non potius assentiatur motivo majori quàm minori. *R. n. conseq.*, sic enim est potentia necessaria, ut voluntati subiaceat in non evidentibus, uti omnes fatentur.

Inst. 2. Voluntas non potest facere, ut si duo inæquales soni edantur, auditus non magis percipiat maiorem quàm minorem, ergo nec, ut intellectus non magis assentiatur probabiliori quàm minus probabili. *R. 1.* Ergo similiter voluntas non poterit seipsam adducere, ut bonum minus præligat majori, item non poterit facere, ut intellectus suspendat iudicium probabilius, quia non potest facere, ut auris non eliciat auditionem soni. *R. 2. n. conseq.*, quia intellectus in opinabilibus magis subiacet voluntati quàm sensus externi, uti omnes fateri debent.

Obji. 4. Opinari est assentiri, assentiri autem est iudicare potius verum quàm falsum, atqui adverteus aliquid esse minus probabile, non potest iudicare

care esse potius verum quàm falsum, ergo non potest opinari minùs probabile. *prob. min.*, oppositum apparet ei ex motivo esse verosimilius, ergo non potest judicare minùs probabile esse potius verum quàm falsum. *Conf.* nam si assentiaris minùs probabili, hoc ipso judicas illud esse verum, quia omnis assensus est ad verum, ergo hoc ipso judicas contradictorium esse falsum, quia scis, si hoc contradictorium sit verum, alterum debere esse falsum, atqui impossibile est, ut judices hoc esse falsum, pro quo actu agnoscis motiva verosimiliora, ergo. *R. n. min.*, ad *prob. n. conseq.*, quamvis enim motivum appareat esse verosimilius, tamen scitur esse fallibile ac posse esse falsum, & cùm in contrarium appareat etiam grave motivum, voluntas imperat, ut huic assentiatur tanquam probabiliter vero: unde *Ad Conf. n. min.* subsumptam, nam pro asserenda falsitate est motivum grave, uti *n. 412.* est dictum.

429 *Inst. 1.* Intellectus adhæret veritati quantum potest, ergo etiam verosimiliori. *R.* Quantum de se est, transeat, si aliter imperet voluntas, *n. conseq.*, potest enim determinari ad hæresin, ad judicium temerarium, licet magis appareat veritas opposita.

430 *Inst. 2.* Minùs verosimile est negatio verisimilitudinis, sed huic negationi non potest assentiri, ergo. *R. n. maj.*, nam pro minùs verosimili est motivum positivum, grave & prudens, quamvis adsit negatio majoris verisimilitudinis, quæ non excludit alterum motivum minus, sicuti minor lux non excludit majorem, ideoque non est negatio lucis, quamvis adjunctam habeat negationem majoris lucis.

431 *Inst. 3.* Quod apparet esse minùs probabile, non potest judicari esse magis probabile, ergo nec potest judicari.

judicari esse verum, quia esse verum est plus, quàm esse magis probabile. *R. n. consēq.*, evidens enim est, quòd sit minùs probabile; è contrà non est evidens, quòd sit falsum, & est motivum grave pro eo, quòd sit verum, ergo potest judicari, quòd sit verum, licèt plus sit dicere esse verum, quàm esse tantum magis probabile: itaque ratio disparitatis à priori est, quia quando incertum est, an aliquid sit verum, potest judicari esse verum, vel ex majore vel ex minore motivo gravi; è contrà quando aliquid scitur esse minùs probabile, nullum potest esse motivum judicandi esse magis probabile.

Q. 53. *An subditus teneatur obedire Superiori imperanti aliquid probabiliter licitum, si subdito probabilius sit illud esse illicitum.* *R.* Affirmat rectè *Busenbaum* suprà, sed probatio meliùs firmanda est: sit itaque,

§. I. Si subditus licitè possit obedire, tum tene- 432
tur, atqui subditus in hoc casu licitè potest obedire, ergo tenetur. *Major* videtur certa contra *Schild.* tr. 2. c. 4. n. 57., nam subditus tenetur obedire in omnibus licitis, & potestas præcipiendi est hìc in certa possessione; habet insuper Superior jus imperandi hoc, quod ipse judicat licitum, ergo subditus habet obligationem faciendi. *Minor* est serè omnium, & satis constat ex Cap., *Quid culpatur*, Caus. 23. q. 1., ubi *S. August.* dicit subditum posse militare ita jubente Rege etiam Sacrilego, *si certum non sit bellum esse iniquum*; quamvis autem probabilius esset esse iniquum, tamen hoc nondum esset certum, ergo posset militare.

§. II. Communis sententia absolutè tenet talem 433
subditum teneri obedire, ita *Sanch.* in Decal. l. 6. c. 3. n. 6. *Carden.* in 2. crisi d. 2., qui in 1. crisi d. 61. n. 168. vocat sententiam certam: *Mendo* in Stat. d. 13. à

13. à n. 234. *Lugo* in Resp. mor. l. 3. d. 19. n. 3. *Teril.* in Reg. q. 46. *lūf. t. i. d. 1. n. 72.*, nec audent negare *Ehrentz.* a. 12. & *Gonz.* d. 14. n. 92. ; *Consentit* etiam *Adrianus*, uti ostendit *Teril.* hic q. 23. à n. 96. idem docet *Cardin. Sfondratus* in Reg. Sacerd. l. I. §. 20. n. II. *Probat*ur auctoritate, nam *S. Bern.* de præcep. & dispens. c. 12. ait, *quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est, quàm si præcipiat Deus.* *S. Bonav.* in Spec. discipl. c. 4. loquitur iisdem verbis: *Humbertus* Ordinis Prædicatorum Generalis V. in lib. de erudit. religios. c. 1. *nisi apertè sit malum, quod à Superiore præcipitur, sic accipiendum est, ac si à Deo præciperetur.* *S. Bernardin. Senensis* in dialogo de obed. ubi subditus rationabiliter dubitat, an, quod præcipitur, sit peccatum an non, tunc profectò obedire debet. *S. Ignatius Lojola* 3. p. Const. c. I. §. 23. dicit obediendum in omnibus rebus, ubi peccatum non cerneretur: & p. 6. c. I. in Declar. litt. B. dicitur, *hujusmodi sunt illæ omnes, in quibus nullum manifestum est peccatum: & in Epist. de obed. dicit, omnibus in rebus, quæ cum peccato manifesto conjuncta non sunt.* *Dionysius Carthus.* in 2. dist. 39 q. 3. in dubiis, an sit contra præceptum Dei, standum est præcepto Prælati, quia etsi sit contra Deum, attamen propter obedientiæ bonum non peccat subditus: similiter docent alii apud *Teril.* in Reg. q. 46. n. 13., qui addit, *nec quenquam inveniri, qui contrarium teneat.* Ratio autem est, quia rectus ordo & necessaria subordinatio subditi ad Superiorem ita postulat, essetque majus malum turbare illum ordinem, quàm fortè peccari materialiter, nam posset quivis subditus facillè obtemperare, aut etiam judicare, rem præceptam esse illicitam.

ram, unde sequerentur discordiæ Superiorem inter & subditum, scandala, perturbationes &c., quæ sunt mala certa, ubi è contrà malum, quod ex obedientia timeretur, nempe materialis transgressio legis Divinæ, non esset certum sed solummodo dubium, malum autem certum vitari debet præ dubio, ergo. *Conf.* nam sicuti officium Judicis à Deo institutum est tanquam absolutè bonum, licet per illud quandoque fiat materialis injuria innocenti, ita etiam ordo subjectionis inter homines, licet quandoque propter humanam ignorantiam intervenire debeant errores; estque minus malum hos errores esse, quàm everti ordinem illum, ergo. Videri potest *Teril.* à n. 15.

§. III. Hactenus dicta maximè valent de subditis religiosis, cum hi insuper se voto astrinxerint ad obediendum; estque communissima SS. PP. & Alcegarum doctrina, quod cæca obedientia sit securissima conscientiæ regula in omnibus, de quibus certum non est, quod sint mala, uti optimè deducit *Teril.* assert. 4. 434

Respondent, Subditum in tali casu teneri quærere rationes pro Superiore, & sic deponere opinionem suam; ratio autem potest semper illi esse, quia subditi stantes suo judicio contra Superiores plerumque errant, ita *Elix. & Gonz.* n. 102. Addit *Ehrentz.* a. 13. rationem universalem esse, quia vox Superioris pro voce Dei habenda est. *Contrà* est, 1. nam fieri potest, ut subditus longè doctior, certus sit opinionem suam esse probabiliorem, ideoque hinc & nunc non errare in judicio circa illam majorem probabilitatem; hoc supposito tenebitur obedire, uti fatentur AA. illi, neque tamen poterit opinionem suam deponere, uti ipsi docent, ergo tenebitur sibi formare dictamen reflexum propter probabilem opinionem 435

Q

Su-

Superioris, & secundum eam obedire v. g., dicendum
quamvis spectatis motivis directis videatur illicitum
hoc agere, quia tamen incertum est, & pro
Superiore etiam est prudens motivum, licite faciamus,
quod ipse precipit, quia in his circumstantiis, si non
obedirem, agerem contra jus, quod habet imperan-
di &c.; ubi vides esse alia motiva pro hoc judicio
reflexo, quæ non sunt pro directo: videri potest.

436 Illi. n. 60. 2. Cap., Inquisitioni de sent. excomm.,
statuitur, ut conjux debitum reddat, etiam si ratio-
nabiliter opinetur matrimonium esse nullum, ergo
sicuti hic conjux, etiam retinens opinionem suam
licite reddit debitum, ita subditus hic, sicuti enim
alter conjux habet jus ad debitum, ita Superior ad
437 actionem subditi. 3. Præceptum Superioris ejusque
auctoritas est certa, etiam in sensu composito opi-
nionis in subdito, è contrà lex prohibens actionem
subdito & excusatio subditi sunt incerta, atqui præ-
ceptum & auctoritas certa possident, ac proinde
prævalent contra legem & excusationem incertam,
ergo. 4. Stante dubio subditi utrimque negativo,
an objectum sit illicitum, subditus tenetur obedire,
ut si fatentur omnes, ergo etiam stante dubio po-
sitivo, vel etiam opinione incertâ subditi oppositum
tenentis, hac enim non obstante Superioris præce-
ptum & auctoritas manent in certa possessione; &
si subditus non teneretur obedire, sequerentur æqua-
liter incommoda n. 433. relata.

438 §. IV. Obji. I. Licitum est subdito non obedire,
si sit probabile non esse obligationem obediendi, ut
docent Sayr. Torr. T. & J. Sanch. in sel. d. 33. n. 28.
sicuti enim licitum est in aliis materiis sequi proba-
bilem, ita etiam hic: atqui si subdito sit probabilius,
quod objectum sit illicitum, tum probabile est non
esse obligationem obediendi, nam obligationem in

eo casu negant *Salas*, *Ledesma*, *F. Lugo*, *J. Sanch.*
n. 32. Diana p. 2. tr. 13. R. 10. Escob. in probl. 1. 2.
n. 107. Castop. d. 2. pu. 6. n. 5. ; Et ratio est, quia
quando dubium est, an objectum sit illicitum, etiam
dubium est, an potestas Superioris unquam se eo ex-
tenderit, ergo Superior non est in certa possessione,
sed prævalet certa possessio libertatis in subdito, ergo.
Conf. 1. nam Superior non potest strictius obligare,
quàm Christus & Ecclesia, sed Christus & Ecclesia
non obligant, quando probabile est hanc vel illam
materiam non contineri sub præcepto, ergo. ita
Escob. Conf. 2. nam *Laym. c. 5. n. 12. Diana in*
comp. v. Subditus n. 2. Ehrentz. a. 12. alique di-
cunt saltem tum non teneri obedire subditum, si
præterea grave incommodum sibi vel alteri perso-
næ timeat in honore vel rebus, quia est in posses-
sione juris ad conservandam rem suam vel alterius,
de quo deici non debet per dubiam potestatem Su-
perioris imperandi hinc & nunc. *R. 1. n. maj.*, quia
obstat certa possessio Superioris, quam non eli-
dit probabilitas subditi, sicuti si sis in certa possessio-
ne prædii cum probabilitate juris, licet alius putet
etiam ex motivo probabiliore prædium suum esse,
tamen non est ipsi licitum te exuere possessione :
Adde, quod subditus admittendo Superiorem vel
vovendo obedientiam obliget se ad obediendum in
omnibus non certò illicitis, adeoque resignat juri
sequendi opinionem suam etiam probabilem, si
fortè esset contraria juri Superioris, sicuti conjux
iniens matrimonium obligat se ad permanendum
in eo, quamvis fortè postea habiturus esset opinio-
nem probabilem de eo, quod matrimonium suum
non valeret, uti dicitur de matrimonio. *R. 2. cum*
Mendo n. 237. & Illf. n. 72. n. min., quia tum pro
potestate Superioris est certa possessio, uti jam di-
ctum

ctum est, & quamvis dubium sit, an objectum sit illicitum, non ideo est dubium, an potestas Superioris se eò extendat, quia certum est, quòd se extendat ad omne illud, quod non est certò illicitum. *Ad conf. 1.* distinguo, Superior non potest strictè obligare, quàm Christus & Ecclesia possint obligare, quàm Christus & Ecclesia de facto obligent, n, si Ecclesia urgeat suum vel Christi præceptum per damnationem alicujus propositionis alioqui probabilis, (quod utique potest) tum est certa obligatio si autem non declaret nec urgeat obligationem, se patiatur opinionem probabilem deobligantem, concludimus Christi aut Ecclesiæ legem non esse nobis sufficienter applicatam, ideoque non obligare: contra Superior in nostro casu urget & declarat obligationem sui præcepti, statque pro eo possessio potestatis imperandi, cui non debet obstare probabilitas subditi. *Ad conf. 2.* dico, ex eo plus non perimitti subdito, quàm ut incommodorum illorum pericula proponat Superiori, qui si prudenter consideratis omnibus declaret nihilominus prævalere causas sui præcepti, ideoque illius executionem urgeat, tenebitur subditus obedire, nisi fortè imperaret aliquid excedens imbecillitatem humanam & falsum est, quod additur, potestatem imperandi in Superiore huc esse dubiam.

439 *Obji. 2.* Votum non obligat in probabili dubio peccati mortalis, ergo nec Superioris præceptum. R. n. consequ. Votum soli Deo factum tantum obligat ad id, quod melius est, & ad alia non acceptatur Deo: è contra votum simul homini factum obligat ad omne, quod non est certò illicitum, sive sit melius sive non.

440 *Obji. 3.* Nemo obediret Superiori imperanti in gressum super aquas. R. I. sic S. *MAURUS* obediret S. R.

S. Benedicto. R. 2. Etiam quisque se accingere deberet ad hoc exequendum, si probitas & prudentia Superioris esset ei satis cognita, tum enim deberet præsumere, quòd vel imperaret ex superiore instinctu, vel tantum vellet, ut subditus faceret, quantum in se est; revocaretque mandatum visâ subditi dispositione: è contrâ si sciam Superiorem non esse prudentem sed imperiosum, non debebo obedire, quia sciam illum excedere potestatem imperandi, ideoque prudenter præsumere non potero rem imperatam esse hîc & nunc licitam, quam antecederet certò scio esse, per se loquendo, illicitam.

Inst. Ergo etiam erit obediendum, si pro inhonestate objecti imperati habeat subditus grave motivum, & nullum occurrat pro ejus honestate. *R. Suar.* negat seq., putat enim tum fore moraliter certum, quòd actio sit inhonesta; sed *Terz. à. n. 22.* melius concedit, nam potest pro inhonestate esse motivum merè probabile, consequenter non erit certum esse illicitum, SS. PP. autem & Ascetæ dicunt esse obediendum in omni casu, si non sit certum esse peccatum. *Conf.* nam conjux in omni dubio debet reddere debitum, uti n. 436. dictum est, ergo etiâ subditus in omni dubio obedire. Quòd si nequidem Superiori esset probabile, quòd objectum sit licitum, excederet suam potestatem imperando, nec foret ei obediendum, quia non potest imperare, nisi quod bonâ fide putat esse licitum.

Obj. 4. Opinio subditi habet se sicuti conscientia vincibiliter erronea, quæ deponi debet. *R. n. aff.*, nam 1. sæpe deponi non potest, uti n. 435 dictum est. 2. Licet subditus deponere posset, non tenetur, quia manente judicio illo potest sibi ex probabilitate opposita formare conscientiam practicam & obedire, uti ibidem est declaratum. 3. Opinio probabilis

bilis est prudens, conscientia vincibiliter erronea, concepta est imprudenter, ergo licet hæc deponi deberet, non ideo illa: Plura circa hæc addemus postea à n. 593. item l. 4. à n. 159.

- 443 Q. 54. *An Confessarius possit vel debeat contra propriam opinionem etiam probabiliorē absolvere pœnitentem, qui tenet oppositam probabilem. & de reliquo rite est dispositus, v. g. si pœnitens probabiliter putet sibi licere, ideoque etiam posthac vel diebus festis scribere lucra causâ, an Confessarius iudicans probabilius esse, quod id non liceat ipsi, possit vel debeat eum absolvere.* R. Resolvit quidem quæstionem Busenbaum supra, sed paulò pluribus res est explicanda, hinc fit,

§. I. Si Confessarius omnibus bonâ fide & sine passionis consideratione judicaret opinionem pœnitentis non esse probabilem, absolvere non posset, nisi pœnitens promitteret impofterum opinionem suam deferere, quia Confessarius tum judicare non posset pœnitentem esse dispositum & habere propositum servandi omnia Dei & Ecclesiæ præcepta: per accidens tamen quandoque, saltem ad tempus oportunitus relinqui posset pœnitens in aliqua ignorantia nunc invincibili & absolvi, uti dicitur de pœnitentia.

- 444 §. II. Si Sacramentum per hoc exponeretur periculo nullitatis, uti si pœnitens vellet absolvi omisso aliquo, quod utrimque probabiliter affirmatur & negatur esse de valore Sacramenti, Confessarius non posset eum absolvere, quando enim agitur de valore Sacramenti, non tantum Confessarius sed & pœnitens ipse tenetur sequi tutiorem, uti dicitur de Sacramentis.

- 445 §. III. Supposito casu quæstionis vel alio simili omnino videtur certum, quod Confessarius teneatur

tur absolvere poenitentem, ita docent AA. communissimè, inter quos *Victor*. in sum. de Confess. n. 178. citans *Palud.* & *Goffred.* *Navarrus* in man. c. 26. n. 4. citans *Adrianum*: *Reginaldus* de prud. Confess. c. 3. §. I. §. I. n. 7. *Angelus de Clavasio*, qui floruit circa annum 1480. in Sum. V. confessio §. 2., *Ioannes Nider* sub annum 1430. in Consolat. timor. consc. 3. p. c. 12 & 15. citans præterea *Claramontensem* & *Erdenberg.* *Domin. Sot.* in 4. dist. 18. q. 2 a. 5. ad 5. *Tolet.* l. 3. Instruct. Sacerd. c. 20. *Suar.* l. 2. tr. 3. d. 12. §. 6. n. 9. *VViggers* 1. 2. q. 19. a. 6. dub. 6. n. 48. *Diana* p. 2. tr. 13. R. II., addens, licet putet opinionem poenitentis esse falsam, dummodo reputet probabilem: *Laym. Lohn.* & *Schild.* tr. 2 n. 121. *Carden.* in Addit. ad 1. crisin n. 23. 41. & seqq. *Mendo* in Stat. d. 13. n. 201. *Stoz* l. 1. p. 5. n. 117. & l. 2. n. 132., optimè *Teril.* in Reg. q. 47. *Illf.* t. I. d. 1. n. 71.

Est autem contra *Fagnan.* *Baron.* *Mercor.* *Philal.* *Elix.* *Gonz.* d. 14. n. 129. Rationes pro nostra Responsione sunt, I. quia poenitens supponitur aliunde rite dispositus, illa autem opinio Confessarii impertinenter se habet ad conscientiam præteritam aut etiam impofterum formandum à poenitente, cui licitum est se dirigere secundum opinionem suam & aliorum fortè doctiorum & prudentiorum, quàm sit ipse Confessarius, quos sequendo si erret, error est invincibilis, nam ipse omnibus consideratis bonâ fide putat opinionem suam esse licitam, & scit defendi tanquam talem à viris doctis & prudentibus, ergo nulla ratio est, ob quam ei negari possit absolutio. *Conf.* nam stultum est, si Confessarius vellet omnes, quos absolvit, cogere ad easdem opiniones secum tenendas, quasi verò ipse solus sapiat: & cur cuique non liceat in rebus incertis opi-

nari, quod apparet verum? 2. Si Confessarius esset ejusdem opinionis cum pœnitente, utique teneretur eum absolvere, ergo & nunc tenetur, quia pœnitens est nunc eodem modo dispositus, & per accidens se habet illa speculativa opinio Confessarii. 3. Si non absolvat, facit injuriam, inprimis Auctori Sacramentorum, quia hoc Sacramentum sine justa causa relinquit imperfectum; deinde pœnitenti, quia post enarrata peccata, per se loquendo, habet jus ad absolutionem, & insuper nunc injustè cogitur bis confiteri eadem peccata. 4. Si ejusmodi pœnitenti neganda est absolutio, ergo absolvi non debet moribundus, qui restituere nollit ductus opinione verè probabili, quòd restituere non teneretur, si Confessarius judicaret oppositum, hoc autem est grave inconveniens. Si dicas, in isto casu utendum esse sententiâ etiam dubiâ: *Contra* est, in omni dubio absolutè favendum est Reo: & hic non est ratio dubia, sed certò probabilis, imò, ut existimo, certa pro pœnitente.

§. IV. *Obji.* 1. Æger sanandus est arte, non suâ, sed Medici, ergo pœnitens, utpote æger, tenetur se accommodare opinioni Confessarii, qui Medicus est, ita *Baron. R. I.* Dato antec. n. consequens Medici hic, est absolutio, quam nomine Christi applicat Confessarius, & quâ sanatur pœnitens, ad hanc autem absolutionem nil confert, quòd Confessarius hanc vel illam opinionem teneat, fortè etiam singularem & heteroclitam, vel saltem in se minus probabilem, quàm sit opinio pœnitentis. *R. 2.* Æger sanandus est arte Medici, si Medicus præscribat necessaria vel prohibeat nocitura, c, si nec necessaria præcipiat nec nocitura prohibeat, n. antec. & consequens, nam ejusmodi opinio Confessarii habet se omnino per accidens & impertinenter ad absolutionem, ut dictum est. *Obji.*

Obj. 2. Confessarius agit ut Judex & ut Superior, ergo non debet ferre sententiam secundum opinionem poenitentis, qui est Reus & subditus, sed hic tenetur se illi submittere. *R. n. conseq.*, nam sententia, quam fert Confessarius, est partim iudicium de dispositione poenitentis, partim absolutio; iudicium autem illud & absolutio formanda est secundum conscientiam poenitentis, ergo cum poenitens sequendo opinionem suam non peccarit nec peccet, judicandus est dispositus, & secundum hoc iudicium absolvendus est.

Inst. 1. Confessarius non debet absolvere contra suam conscientiam, ergo nec contra suam opinionem. *R. n. conseq.*, tenetur enim sibi formare conscientiam, non secundum suam sed poenitentis opinionem, v. g. hoc modo, *quamvis ego opiner scripturam ob lucrum in die festo esse illicitam, tamen cum opinio mea sit incerta, & poenitens probabiliter putet esse licitam, nec teneatur opinionem suam deserere & sequi meam, non possum judicare illum esse indispositum, ergo cum peccata ipsius audiverim, neque mihi licitum sit abrumpere Sacramentum, aut negare ius, quod ad absolutionem habet, teneor absolvere, praeindendo ab illa opinione mea speculativa, qua hic se impertinenter habet.*

Inst. 2. Scientia, quid circa administrationem Sacramenti poenitentiae sit faciendum, non requiritur in poenitente, sed in Confessario, ergo hic procedendum est juxta cognitionem Confessarii, non poenitentis. *R.* Ergo hic procedendum est juxta cognitionem Confessarii, huc pertinentem, c, huc non pertinentem, n. conseq.: cognitio Confessarii huc pertinet est iudicium, quod hic habere debet de statu & dispositione poenitentis, & secundum hanc cognitionem

tionem debet se regulare Confessarius, eique etiam se submittere debet poenitens, quia Confessarius hoc agit ut Judex & ut Superior; alia autem cognitio directa, quam Confessarius tanquam privatus Theologus habet de eo, quod scriptio die festo facta ob lucrum sit illicita, est hic impertinens, nec tenetur se illi submittere poenitens, ideoque hæc cognitio ad summum valere poterit pro regulando Confessario ipso, si scribere velit ipse die festo, non autem pro regulando poenitente, qui licite se regulat secundum suam & gravissimorum Doctorum opinionem contrariam.

450 *Inst. 3.* Ordo rectus inverteretur, si Judices tenerentur judicare secundum opinionem reorum; Item si Ecclesia teneretur procedere secundum opiniones subditorum. *R. ad 1.* Quando judicium instituitur circa conscientiam & peccata Rei, uti sit ad tribunal poenitentiae, tum debet Reus judicari secundum opiniones suas, per quas fit, ut vel incuratur vel evitetur peccatum; aliud est in aliis tribunalibus, ubi quaeritur, quid in re sit, v. g. ad quem à parte rei pertineat agere, an Titius reipsa occiderit, furatus sit &c., tum enim non attenditur ad opiniones litigantium, vel eorum, qui accusantur, sed ad argumenta directa rem vel factum secundum se probantia. *Ad 2.* Ecclesia extra tribunal confessionis habet jus ferendi leges & regendi fideles independentem ab opinionibus eorum, quos etiam obligare potest ad deferendas opiniones suas in praxi; è contrà in tribunali Confessionis, à Christo iussa est judicare & procedere secundum conscientiam poenitentis, quam hic licite format secundum opiniones suas ab Ecclesia permissas & certò probabiles, uti saepe dictum est.

451 *Obji. 3.* Poenitens, qui die festo non vult omitti-

re scriptionem propter lucrum, secundum judicium, quod Confessarius habet, non vult servare unum mandatum graviter obligans, ergo secundum judicium Confessarii est indispositus, ergo cum ad Confessarium spectet judicium de dispositione poenitentis, non potest eum absolvere. *R.* Secundum judicium, quod Confessarius habet, tanquam Confessarius, non vult servare unum mandatum, n, secundum judicium, quod Confessarius habet tanquam privatus Theologus, c. antec., & similiter distinguo utramque seq., si enim agat tanquam Confessarius, non debet agere cum poenitente secundum judicium directum & speculativum, quod habet tanquam privatus Theologus, sed secundum reflexum & practicum, quod habere debet tanquam Confessarius, uti n. 448. est explicatum.

Inst. Saltem si non sit ex officio Confessarius, non tenebitur absolvere, quia ex mera voluntate pendet ejus absolutio, ita *Armilla* apud *Teril.* hic q. 23. n. 48. *R.* n. aff., recte enim dicunt *Victor. Nav. Sot.* supra, & alii communissime, hic non esse distinguendum inter obligatum & non obligatum audire; & ratio est, quia licet ex ejus voluntate pendeat audire, si tamen audiverit, tenetur absolvere, quia audiendo peccata tacite promiserat & se obligarat ad absolvendum, si inveniret dispositum, uti fatetur cum communi *Gonz.* n. 123., poterit nihilominus talis Confessarius non obligatus, poenitentem monere, ut non redeat, nisi velit dirigi secundum alteram opinionem, alioqui non absolvendum, uti recte *Sot.* n. 133., si enim tum redeat ad eundem Confessarium, censetur cedere juri suo, & se directæ illius opinionis velle submittere. Ex dictis,

Inferes, Confessarios illos non recte fungi officio suo, qui non student cognoscere plurimum Auctorum

rum probabiles sententias, sed pœnitentes omnes suos volunt dirigere secundum opiniones incertas unius alicujus Auctoris vel Professoris sui, uti pluribus dicitur de pœnitentia, quando de prudentia Confessarii.

454 Q. 55. *An Principes & Superiores sint tuti in conscientia, si nudè sequantur iudicia & consilia probabilia suorum Consiliariorum. R.*

§. I. Rationes pro parte affirmativa sunt, 1. quia si licet prudentum Theologorum consiliis acquiescere, cur non horum? 2. In multitudine agendorum non est Principi aliud possibile; & ad hoc sunt Consilarii, ut per eos juventur illi, qui regunt. 3. Consulti communiter sunt peritiores Jurium, quam Consulentes, cur ergo non liceat eos sequi? 4. Si non licet sequi illos, ergo prudenter aget oppositum, hoc autem nemo dicit, nam qui suorum consilia non sequitur, sed ex proprio cerebro gubernat omnia, ab omnibus habetur minùs prudens; è contrà qui sequitur suorum sapientum consilia, in communi sensu est prudens, maximè cum homo alieno potiùs iudicio fidere debeat quàm suo. 5. Si Princeps haberet in se uno scientiam & experientiam suorum Ministrorum, utique diceremus eum tutò agere, sequendo, quod ipse judicaret æquum, ergo & nunc, quia sequendo consilia suorum, est, ac si ageret ex scientia & experientia in se reperta.

455 §. II. His non acquiescit *Eliz.* l. 6. q. 7., sed absolute negat Regentem ex hoc fore tutum in conscientia, 1. quia si opus non est, ut rem ipse discutiat, & perpenfis utrimque rationibus definiat, non necessario ad regimen eligitur dignior, sed aptus erit quisque, si solummodo sciat numerare, ex qua parte sint plura suorum Consiliariorum suffragia. 2. Invertetur omnis ordo regiminis, non enim ipse re-

get

get sed regetur, critque tantum executor negotiorum; caput erunt pedes, & pedes caput. 3. Non erit, cur dicat scriptura *Ecclesiasta* 10. v. 16. *va sibi terra, cuius Rex puer est!* Item, cur inculcet *Pf. 2. v. 10. Et nunc Reges intelligite; erudimini, qui iudicatis terram. Sap. 6. v. 10. Ad vos ergo Reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam.* Merito dixit Illustris Arauso, neque Principem ab huiusmodi piaculo excusat vulgaris sententia dicentium *damna & vitia regiminis non Principi sed eius Administris & Consiliariis fore imputanda*, non, inquam, hac excusatio, licet vulgaris, ei prodest, eo quod ipse non subest sed praest. 4. Si satis esset acquiescere consiliis suorum, tuti in conscientia erant tyranni occidendo Martyres, quia sequebantur consilia eorum, qui praeerant rebus, non tantum politicis, sed etiam sacris: excusandus quoque ab omni etiam imprudentia erit *Roboam* 3. Reg. 12. sequens Consiliarios coetaneos à se assumptos, viros saltem quadraginta annorum, maxime cum cogitare posset senes plerumque esse nimis timidos. 5. Nunquam dabitur bellum ex ulla parte formaliter iniustum, quia nunquam inchoatur sine assensu Parlamenti vel Consiliariorum. 6. Peccare possunt & damnari sequentes quosdam Doctores Theologos, ergo etiam Consiliarios, cum ad hos minus spectet securas reddere conscientias, & saepe conscientiam minus curent. *Ratio* horum omnium à priori est, inprimis quia nulla datur infallibilis regula conscientiae praeter Scripturam & Ecclesiam, ergo sequendo Parlamenta & Consiliarios peccari potest ac incurrì damnatio: deinde Consiliariorum aliqui sunt boni; alii mali, ergo ad Principem & Superiorem spectat videre, ne per malos in errorem bono publico damnosum inducatur, ergo ipsius est auditis sententiis

tentiis indifferenter rationes perpendere, & , si has
judicet veras, has sequi, si falsas, reprobare; si discer-
nere nequeat, ulterius inquirere, ad hoc enim est
navarchus, ut clavum teneat regatque navem, ita
ferè *Elix. Fagnanus* in cap. *ne innitavis*, de consti-
n. 319. ait, *Principes seculi nihil arbitrio suo fa-
ciunt, sed quid sibi liceat, percunctantur à Theo-
logis, quos ad sua desideria coacervant sibi ma-
gistros.*

456 §. III. Utraque sententia habet aliquid veri, nam
Principes & Superiores, 1. non sunt tuti sequendo
quosvis Consiliarios, quandoque enim sunt pseudo-
politici, adulescentes, non timentes Deum, si modò
placeant hominibus; hinc non edicunt sincerè, quod
sentiunt, sed quod putant placere: alii non habent
pro fine bonum publicum sed privatum suum vel
suorum: alii omnia pecuniis venalia habent. 2. Nec
satisfaciunt officio, si per alios faciant omnia, sunt
enim à Deo, Rep. vel aliis Superioribus constituti,
ut ipsi regant, & ad hoc electa est ipsorum perso-
na ac personalis industria, ideòque etiam, si ipsis li-
berum sit, non debent admittere regimen, nisi sen-
tiant se ad id sufficienter comparatos esse per Deum
& naturam: atque in his sentio cum *Elix.* 3. Ut
tuti sint, tenentur seposità omni reflexione huma-
nâ eligere Consiliarios, quos putant præ reliquis
fore prudentes, probos, incorruptibiles, & ejus
animi, qui sensa sua depromere audeant; ideòque
etiam relinquenda est ipsis plena libertas edicendi,
quod sentiunt, nec ostendenda displicentia, multò
minùs inferendum incommodum, si quid ingra-
tum protulerint. 4. Tenentur rationes auditas u-
trimque perpendere, & quas certò advertunt ve-
ras, sequi; si verò res incerta sit, per se loquendo,
possunt sequi consilium probabile suorum, relicto

eo, quod ipsi judicant probabilius, formando sibi conscientiam secundum dicta n. 307. & 377., atque idevincunt rationes n. 454. allatæ, ad quas accedit, quod facilius sit unum decipi, quàm plures. 5. Etiam possunt contra iudicium suorum sequi illud, quod ipsi bonâ fide putant esse probabilius vel melius: poterit tamen esse res suspecta, si agatur de suo vel suorum commodo, quia se facile insinuat vitiosus amor proprius. 6. Si nollent explere munus suum sed torpere ac per alios agere omnia, rectè ait *Eliz.* minùs malè acturos, si semper velut clausis oculis sequantur communem sententiam suorum Consiliariorum, nisi horum vel illorum rationes apparerent esse meliores, quia facilius est pauciores decipi quàm plures. Quod ad bellum inchoandum attinet, dicitur ad præceptum 5. Decalogi.

Q. 56. *An sit aliquando obligatio sequendi 457 probabilio rem relictâ minùs probabili. R.*

§. I. Negant *Vasq.* d. 63. c. 1. *Hann* l. 2. tr. 1. contr. 3. n. *Carden.* in 1. crisi d. 55. à n. 14. & d. 56. à n. 914. *Teril.* in Reg. q. 20. aliique multi, nam universaliter dicunt in omni materia esse licitum sequi opinionem probabilè relictâ probabiliorè. *Si opponas*, v. g. Ministrum Sacramenti teneri sequi probabiliorè de valore, *Respondent*, oppositam in istis circumstantiis non esse probabilem nisi speculative, se autem loqui de *practicè* probabili, illam autem vocant *practicè* probabilem, quæ probabiliter asserit licere etiam in his & istis circumstantiis, opinio autem dicens v. g. licere conficere Eucharistiam in pane filigineo, non est probabilis: sed clariùs videmur loqui, si dicamus, quod sit obligatio sequendi probabiliorè relictâ minùs probabili, 1. si minor probabilitas sit tantùm speculativa, uti à n. 117. dictum est. 2. Si obster lex vel mandatum Superioris,

rioris, uti ibidem est dictum. 3. Si contractus vel quasi contractus prohibeat sequi minus probabilem, uti est in Iudice &c. 4. Si charitas erga proximum vel seipsum aliter postulet. 5. Si alioqui Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, ita ut aliud postulet reverentia Christo rerum Sacrarum Auctori debita, uti dicitur de Sacramentis: Vide etiam dicenda n. 476.

De Iudice, Advocato &c Item de Medico plura adduntur l. 4. c. 3., ubi etiam agitur de obligatione Professorum & Concionatorum publicè docentium.

458

§. II. *Th. Sanchez* in Decal. l. 2. c. I. n. 6. *Sporer* hic n. 50. aliique docent pro articulo mortis esse obligationem ad sequendam probabiliorem aut saltem tutiorem, etiamsi non adsit alia ratio, quàm quòd sit pro articulo mortis, quia sic videtur suadere charitas erga seipsum, ut in eo momento, à quo pendet æternitas, eligantur tutissima: è contrà *Io. Sanchez*, *Lugo* aliique apud *Dianam* p. 2. tr. 13. R. 9. & *Gob.* in Clypeo p. 1 n. 162. negant, quia cùm nullum super sit periculum peccati formalis, & sic operans omnino prudenter operetur, non est cur hoc minus possit in morte quàm in vita, hinc *Carden.* in 2. crisi d. 4. n. 8. ait, *sententia illa, quòd liceat sequi probabilem relicta probabiliore, improprie dicitur minus tuta, quia formaliter est tutissima, & solum dicitur materialiter minus tuta, propterea, quòd exponatur periculo peccati materialis, quòd vitare non tenemur: de hoc tamen redibit sermo n. 471. & 475.* ubi explicabitur, quo sensu sententia benignior dicatur tutior, & laxiores tutissimæ, quòd hic applicari debet, nam illa obligatio exponeret moribundos gravissimis molestiis, anxietatibus & periculis desperandi, tenerentur enim conari elicere semper actus intensissimos, iterum confiteri omnia delicta & scrupulos, continuè renovare dolorem de peccatis

catis & petere novam absolutionem &c. Quamvis autem tutius sit in articulo mortis ista facere, tamen non esset tutius sed periculosius, judicare se ad id obligari, uti ibi probabitur, ergo dicendum est esse tantum consilii, ut in eo articulo quantum fieri potest, sequamur etiam materialiter tutiora, quia nempe hoc ipsum valde gratum est Deo, nolle etiam materialiter agere contra ullam ipsius voluntatem.

Q. 37. *An è contrà, præter hætenus dicta, sit etiam aliunde specialis obligatio quandoque sequendi unam probabilem relictâ probabiliore vel aliâ similiter probabili. R.* 459

§ I. Dixi à n. 432. ad hoc specialiter obligari subditum; & à n. 443. etiam Confessarium, nunc addo universaliter, quod quivis, qui licite potest, teneatur sequi probabilem relictâ probabiliore, si hoc postulet salus vel emolumentum, præsertim spirituale, proprium vel alienum, ea enim est lex charitatis, ut mihi & proximo profim, ubi licite & commodè possum: v. g. si sequendo sententiam minùs probabilem impedire possim aliquod peccatum proximi, ad id teneor ex charitate, quia id licite possum, secundum dicta à n. 268. & etiam commodè possum, uti supponitur.

§ II. Docent præterea Gob. & Lohner esse specialem obligationem sequendi minùs probabilem in his casibus, nempe si agatur de valore Matrimonii, uti habent plurimi Theologi & Juristæ cum Sanch. de matr. l. I. d. 18. n. 7. Item quando agitur de valore testamenti vel favore religionis, uti habet cum aliis multis Barbosa. Item quando agitur de potestate clavium & jurisdictione Ecclesiæ. Item quando minùs probabilis sententia favet piæ causæ, uti teneant 20. Auctores apud Martham, teste Gob. in clypeo p. I. n. 175. Addit Carden, in I. crisi d. 17., si sine 460

R

duz

duæ sententiæ utrimque probabiles, una pro, altera contra immunitatem Ecclesiasticam, legem pro immunitate censi debere favorem, & legem contra immunitatem esse odiosam, ideoque hanc restringi & illam semper ampliari debere, ac consequenter opinionem probabilem pro immunitate fieri velut certam & esse omnino sequendam. Denique de pœnitentia c. 2. ad dub. 6. ostendam, ubi sunt opiniones utrimque probabiles, per se loquendo, operandum esse potius secundum benignam.

461

Q. 58. *Ex quibus præcipuè libris vel Auctoribus solvenda sint dubia conscientia.* R. Iansenius in Augustino l. procem. c. 9. col. 24. sic habet, *arbitror S. Scripturæ libris, Conciliis, & primorum sæculorum PP. nos contentos esse debere: Havermans apud Fierlandt c. 3. §. 3. idem dicit, & lectionem Theologorum Scholasticorum ac Moralium reprobat, quia, inquit, antequam prodirent hi Auctores, debuerunt in Ecclesia Confessarii resolvere similes casus, ergo & nunc possunt sine illis. Eliz. l. 6. q. 15. & 16. fusissimè contendit lectionem Scripturæ & Sacrorum librorum maximè necessariam esse Theologis Moralibus, eos autem libros Casistarum nequidem legendos esse, qui sua non probant ex libris istis sed ex puro suo ratiocinio: Et q. 17. contendit solam*

462

perfectumque Theologum Moralem. *Contrà est. Etiam antequam SS. PP. essent, antequam esset S. Augustinus aliùve Ecclesiæ Doctor, fuere Confessarii in Ecclesia, qui resolverent casus conscientia, ergo & frustra legentur isti SS. PP. 2. Ante librum Iansenii, ante Arnaldi tract. de frequenti communione, ante tyrocinium Havermanni, ante methodum Huyghens, ante specimina moralia Gabrielis similisve libros, Confessarii resolverunt casus, ergo & illi libri*

libri legi non debent. 3. Licet fateamur lectionem scripturæ & Sacrorum librorum esse utilissimam, ac etiam necessariam, tamen non ideo rejicienda est aliorum librorum lectio, tum quia illi ipsi libri Sacri explicatione egent, nec continent respectivè ad nos satis clarè omnia; tum quia ipsi SS. PP. inter se sæpe dissentiant, & consequenter consulendæ sunt rationes ac Auctores alii. 4. Neque ex solis libris Sacris possunt resolvi omnes casus, uti evidenter patet consideranti omnes materias, nam quoddam jus positivum attinet, patet multa accessisse & quotidie accedere, quod autem attinet naturale, dic mihi ex solis libris Sacris, quænam sit materia gravis furti, quænam peccata distinguantur specie & numero, quænam sint impedimenta Matrimonii, an census personalis sit licitus, an cambium Francofurtense, Placentinum, Venetum &c. 5. Prudenter præsumimus alios etiam Auctores legisse libros Sacros, & ex eorum mente loqui, licet brevitas causâ textus omittant, sic legimus Suarez, quem certum est legisse Scripturam, Concilia & PP. 6. Nobiscum sentiunt Sancti ac sapientissimi viri: S. Carolus Borromeus in Instr. Confessar. ait, omnes Confessarios, quamvis à nobis ut idonei semel admissi fuerint, tamen ob graves & diversos scrupulos, qui pœnitentibus indies occurrunt, & plurimas difficultates sibi coherentes habent, præmonitos volumus, ut bonos & classici Auctores nonnullos, qui casus conscientie ex professo tractant, manibus continuè terant. S. Franciscus Salesius in suis Instruct. distinctè suadet lectionem Casuum, quos digessit Reginaldus: & Epist. 39. commendat librum Casuum Toleti, tanquam brevem, facilem, securum. Synodus Mechliniensis anno 1607. tit. 5. de Sacram. pœnit. c. 5. sic monet, magnâ oportet esse instructum scientiâ, qui de rebus maximis

463

R 2

ex

ex tempore iudicare debet, ideo Confessarii, quibus non hominis sed Dei iudicium exercendum est, & quidem de animabus pretioso IESU Christi sanguine redemptis, lectioni eorum librorum, unde necessariam sibi scientiam hauriant, diligentissimi vacare merito debent utpote directorii Polanci, Manualis Navarri aut ejus compendii Summae Toletae, Enchiridii Binsfeldii & similium. Rectè monuit S. Athanasius d. 2. contra Arrianos his verbis, ne sustinueritis eos, qui novis rebus student, etiamsi doctrinae ex Sacris litteris scribant, ne sustinueritis hoc genus scriptorum, etiamsi voces orthodoxa fide loquantur, ne ita quidem loquentibus attenditis, non enim recto animo loquuntur, sed veluti indolentia ovium haec verba praefereunt.

464 Q. 59. Quinam precipuè ex Theologis modernis consulendi sint pro solvendis dubiis conscientiae. R.

§. I. Verricelli apud Moyam de op. prob. q. 4. n. 16. dicit consulendos Theologos, in quibus sit equalis aut major doctrina moralis quam scholastica similiter Bress. Bardi, Bonaspei apud Moyam n. 17. dicunt virum doctum in sola Theologia Scholastica non esse consulendum, nisi simul in morali ac casibus sit versatus. Addit Verricelli. scio frequentissime evenire, ut magni nominis Concionator magna doctrina reputetur, & sine difficultate ad eum tanquam doctissimum Confessarium recurratur, tamen ille in re morali ac casibus conscientiae minime versatus, sit revera indolens, unde seculares falluntur putantes se doctissimum habere Confessarium. Inde infert Moya n. 18. & 19., quantam Reges & Principes debeant adhibere cautelam in deligendis sibi pro negotiis conscientiae Consiliariis & Confessariis.

465 §. II. Consulendi sunt etiam tales, 1. qui non sint

sint in iudicio præcipites; quidam enim gloriosum putant, si è vestigio ad casum respondeant, & sæpe impingunt graviter, ac postea ægrè fatentur errorem, & rem difficulter redintegrant: in illis præsertim, quæ à jure positivo pendent, periculosum est subito ferre sententiam; advertique semper, minùs doctos esse Doctores magis Resolutos, sed malè. 2. Qui non profiteantur nec passim sequantur laxitates, nam alioqui multas opiniones habent velut certò probabiles, quæ tamen reipsa sunt tenuiter, vel dubiè, vel ad summum probabiliter, aut extrinsecè tantùm probabiles, de quibus à n. 366. usque ad 370. dictum est. 3. Qui etiam non affectent nimium rigorem, nam benignos esse oportet directores animarum, uti dicitur de pœnit. ad c. 2. dub. 3., & rigidi illi implicant animas gravissimis molestiis, difficultatibus, scrupulis. Cæteræ dotes Theologi moralis intelligentur ex dicendis de pœnit. ibidem ad dub. 6., ubi agemus de scientia & prudentia Confessarii.

Q. 60. *An opiniones novæ potiùs docenda & sc: 466*
quenda sint, quàm antiqua. R.

§. I. Opinio duplici sensu appellari potest nova, vel quòd opponatur antiquorum DD. opinioni, vel quòd nunc sit inventa, fueritque antiquis incognita: si in primo sensu sit nova, non facilè est præferenda antiquæ, sive in praticando sive in docendo, quia si opinio antiqua tamdiu sustinuerit probam & examen Theologorum, meritò illi plus fidimus. Addit *Elix. l. 7. q. 10. & 11. §. 2.* antiquos ex dispositione divinæ providentiæ debuisse in materiis fidei & morum esse minùs obnoxios errori, quàm recentiores, nam si antiqui errassent, fideles non habuissent, à quibus veritatem discerent, nunc autem, licèt errarent recentiores, superessent antiqui, quos legendo, considerando & sequendo possent errores suos deponere.

nere. Si in secundo sensu sit nova, habeatque grave fundamentum, non est ratio, cur securè non possit praticari & doceri, uti rectè cum aliis *Moya* de op. prob. q. 4. § 3.

467 §. II. Præferenda est sententia Juniorum, si decretum, vel consuetudo, vel rationes novæ & graves afferantur, quas antiqui non considerant, & tamen præponderent antiquorum rationibus, quæ etiam facilè dissolvantur; ut enim opinio nova sit probabilis, non indiget tempore sed fundamento; & ita, inquit *Gallego* apud *Moyam* n. 11. *Angelicus Doctor multa scripsit & docuit contra alios, qui ante ipsum scripserunt, & tamen ejus opinioniones statim, ac ab ipso tradita sunt, existimantur sunt probabiles.*

468 §. III. Notant rectè *Caram.* & alii cum *Raym.* in Explic. nova libert. p. 2. c. 4. §. 7., posse aliquando plus credi Auctoribus recentibus, qui rem ex professo & accuratiùs examinarunt, quàm antiquis, nam recentes habent hoc, quòd pro ipsis laborarint antiqui, & rationes pro & contra saltem insinuarint, unde cum facilè sit inventis addere, recentiores ulterius pergunt, ibi incipientes, ubi antiqui desierunt, sicque videmus, quòd successu temporis elucescant veritates & detegantur falsitates antiquis incognitæ, uti patet ex dictis, n. 201., nam *temporis filia est veritas*, inquit *Cicero* l. 2. de oratore: ideoque dicit *Quintilian.* *etatem nullam aliam, nascendi fortius hac esse feliciorē, ut cui erudienda priores omnes allaborarunt.* Quod autem addit *Caram.*, juniores subtilioribus ingeniis præditos esse quàm veteres, eo probans, quia corporis mole & viribus sunt minores, hoc solâ enarratione, tumque muto silentio refutandum est, inquit *Gonet.*

469 §. IV. Notandum etiam hîc monitum *Diana* p. 10.

p. 10. tr. 14. R. 56., qui cum retulisset aliquas opiniones recentiorum, sic subdit, *ô quanta ego haberem & dicerem, quæ novitatum amatoribus nimis plausibilia essent, si calamo & ingenio liberam vagandi facultatem praberem!* sed ut sapientissimo Caramueli respondi, Romanus incolatus & aliena pericula cautum in scribendo me fecerunt: & revera opiniones illæ singulares in rebus moralibus contra receptas Ecclesiæ consuetudines vel communes DD. sententias ferè semper malè olent, & passim naufragare videmus, nam vel penes Sacras Congregationes remanent cauterio iniuste, vel postea viri docti non solum illis minimè adherent, sed potius acriter refellunt; rectè itaque Baldus, qui contra omnes, non rectè loquitur. Atque etiam ideo Gosvvinus Nickel Generalis X. scripsit 29. Maji 1657. Epistolam ad totam Societatem JESU, de sententiis laxioribus aliisque exoticis & novis in docendo vitandis: Et similem scripsit etiam Ioannes Paulus Oliva Generalis XI. 2. Decemb. 1662., iterumque 30. Aprilis 1667. de cavendis opinionibus moralibus nimis laxis. vide dicenda n. 510.

DUBIUM III.

An in dubio tutior pars sit eligenda. 471.

Respondeo. Qui in dubio constitutus post diligens examen se nequit resolvere, non tenetur semper eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem faventem suæ libertati, (etiam minus tutam) dummodo sit in possessione suæ libertatis; juxta illud axioma: *In dubio melior est conditio possidentis.* Ratio est, quia talis non agit temerè, cum utatur suâ libertate: quod cuivis licet, quam-

R 4

diu